

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales

Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings

Dydd Mawrth, 7 Chwefror 2012
Tuesday, 7 February 2012

Cynnwys
Contents

3	Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister
31	Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement
37	Datganiad: y Wybodaeth Ddiweddaraf am Gyngor Sir Ynys Môn Statement: Update on the Isle of Anglesey County Council
46	Datganiad: Adroddiad Blynyddol Cyntaf Comisiwn Cymru ar y Newid yn yr Hinsawdd Statement: Climate Change Commission for Wales First Annual Report
60	Mae Addysgu'n Gwneud Gwahaniaeth Teaching Makes a Difference
87	Hwyluso'r Drefn—Ffordd Newydd o Reoleiddio yn y Diwydiant Amaeth Working Smarter—A New Approach to Regulation in the Agriculture Industry
109	Cyfnod Pleidleisio Voting Time

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynndi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were
spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation has been included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Rosemary Butler) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Rosemary Butler) in the Chair.*

Y Llywydd: Prynawn da. Galwaf Gynulliad Cenedlaethol Cymru i drefn.

The Presiding Officer: Good afternoon. I call the National Assembly for Wales to order.

Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister

Manteision Dysgu i Bobl Hŷn

1. Mark Isherwood: *Pa ddarpariaeth y mae Llywodraeth Cymru wedi'i gwneud i gynyddu ymwybyddiaeth o fanteision dysgu i bobl hyn. OAQ(4)0344(FM)*

The First Minister (Carwyn Jones): We encourage a wide range of providers and voluntary organisations to work in partnership to deliver learning to meet the needs of older people. We acknowledge the benefits that learning brings to older people through key strategies such as delivering community learning for Wales and the strategy for older people.

Mark Isherwood: Two weeks ago, I hosted an Active Ageing seminar in the Assembly, at which reference was made to the recent Estyn report on the importance of learning for people aged 65 and over. How do you therefore respond to the statements in that report that Welsh Government departments do not currently do enough to join up the different elements of the older people's strategy and the delivering community learning policy statement, and that current emphasis on skills for employment has resulted in gaps in provision for older learners, mainly those aged over 65 who have retired, some of whom are in isolated or vulnerable situations?

The First Minister: The Estyn report 'Skills for older learners' looked at delivery prior to the publication of the delivering community learning for Wales policy. That policy statement recognises the benefits of non-formal learning and encourages providers to be innovative in their approach.

Benefits of Learning to Older People

1. Mark Isherwood: *What provision has the Welsh Government made to increase awareness about the benefits that learning brings to older people. OAQ(4)0344(FM)*

Y Prif Weinidog (Carwyn Jones): Rydym yn annog ystod eang o ddarparwyr a sefydliadau gwirfoddol i weithio mewn partneriaeth i ddarparu dysgu i ddiwallu anghenion pobl hŷn. Rydym yn cydnabod y manteision mae dysgu yn dod i bobl hŷn drwy strategaethau allweddol fel cyflenwi dysgu cymunedol i Gymru a'r strategaeth ar gyfer pobl hŷn.

Mark Isherwood: Bythefnos yn ôl, cynhaliâs seminar Heneiddio'n Egniol yn y Cynulliad, lle cyfeiriwyd at adroddiad diweddar gan Estyn ar bwysigrwydd dysgu ar gyfer pobl 65 oed a throsodd. Sut felly yr ydych yn ymateb i'r datganiadau yn yr adroddiad hwnnw nad yw adrannau Llywodraeth Cymru yn gwneud digon ar hyn o bryd i uno elfennau gwahanol y strategaeth ar gyfer pobl hŷn a'r datganiad polisi cyflenwi dysgu cymunedol, a bod y pwyslais presennol ar sgiliau ar gyfer cyflogaeth wedi arwain at fylchau yn y ddarpariaeth ar gyfer dysgwyr hŷn, yn bennaf y rhai dros 65 oed sydd wedi ymddeol, y mae rhai ohonynt mewn sefyllfaoedd ynysig neu sefyllfaoedd lle maent yn agored i niwed?

Y Prif Weinidog: Edrychodd adroddiad Estyn, 'Sgiliau ar gyfer dysgwyr hŷn', ar gyflawni cyn cyhoeddi'r polisi cyflenwi dysgu cymunedol i Gymru. Mae'r datganiad polisi hwnnw'n cydnabod y manteision dysgu anffurfiol ac yn annog darparwyr i fod yn arloesol yn eu hymagwedd.

Lindsay Whittle: My question is rather less condescending towards older people. I particularly agree with Baroness Finlay's comments in today's *Western Mail* that someone may look eccentric and odd but could be an absolute encyclopaedia of knowledge. Will the First Minister acknowledge the benefits to children of learning from older people, by recommending that schools invite older people to recount their experience of growing up in Wales, in order to foster a greater respect for older people among primary and secondary school pupils? In my opinion, that is the benefit of learning to older people.

The First Minister: In my experience, a lot of schools already do this by inviting older members of the community to tell children what life was like when they were children and to describe how communities have changed over the years. It is a model that gives children an extra view on life and on the history of their community.

Cymorth i Fusnesau Bach

2. Angela Burns: *A wnaiff y Prif Weinidog amlinellu pa gamau y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i ddarparu cymorth i fusnesau bach ledled Cymru. OAQ(4)0354(FM)*

The First Minister: We have made clear commitments to support businesses throughout Wales and our plans are set out in the programme for government.

Angela Burns: Last October, my colleague, Darren Millar, raised with you the fact that, in 2009, Wales had the lowest business birth rate of all the UK nations and regions. He asked what action the Welsh Government was taking to improve entrepreneurship in Wales. You responded with four examples: the microbusiness strategy; the business entrepreneurship champion; the youth entrepreneurship strategy; and the start-up service that you described as designed to help so many new businesses. What assessment, First Minister, have you made of their effectiveness in supporting Welsh businesses?

Lindsay Whittle: Mae fy nghwestiwn ychydig yn llai nawddoglyd tuag at bobl hŷn. Rwyf yn cytuno'n arbennig gyda sylwadau'r Farwnes Finlay yn y *Western Mail* heddiw y gallai rhywun edrych yn ecsentrig ac od, ond y gallent fod yn drysorfa o wybodaeth. A wnaiff y Prif Weinidog gydnabod y manteision i blant o ddysgu oddi wrth bobl hŷn, drwy argymhell bod ysgolion yn gwahodd pobl hŷn i sôn am eu profiad o dyfu i fyny yng Nghymru, er mwyn meithrin mwy o barch at bobl hŷn ymhlith disgyblion ysgolion cynradd ac uwchradd? Yn fy marn i, dyna yw budd dysgu i bobl hŷn.

Y Prif Weinidog: Yn fy mhrofiad i, mae llawer o ysgolion eisoes yn gwneud hyn drwy wahodd aelodau hŷn o'r gymuned i ddweud wrth blant sut oedd bywyd pan oeddent yn blant eu hunain ac i ddisgrifio sut mae cymunedau wedi newid dros y blynyddoedd. Mae'n fodel sy'n rhoi golwg arall i blant ar fywyd ac ar hanes eu cymuned.

Support for Small Businesses

2. Angela Burns: *Will the First Minister outline what steps the Welsh Government is taking to provide support for small businesses across Wales. OAQ(4)0354(FM)*

Y Prif Weinidog: Yr ydym wedi gwneud ymrwymïadau clir i gefnogi busnesau ledled Cymru ac mae ein cynlluniau wedi'u nodi yn y rhaglen ar gyfer llywodraeth.

Angela Burns: Fis Hydref diwethaf, cododd fy nghyd-Aelod, Darren Millar, y ffaith gyda chi mai Cymru oedd â'r gyfradd isaf o ran geni busnes ymysg holl genhedloedd a rhanbarthau'r DU yn 2009. Gofynnodd pa gamau roedd Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i wella entrepreneuriaeth yng Nghymru. Gwnaethoch ymateb gyda phedair enghraifft: y strategaeth meicrofusnes; yr hyrwyddwr entrepreneuriaeth busnes; y strategaeth entrepreneuriaeth ieuencid; a'r gwasanaeth cychwyn busnes a ddisgrifiwyd gennych fel cynllun i helpu cymaint o fusnesau newydd. Pa asesiad, Brif Weinidog, a wnaethoch o'u heffeithiolrwydd o ran

cefnogi busnesau Cymru?

The First Minister: We have the regional centre service, which has 12 regional centres located across Wales. Since April of last year, the service has provided advice to 3,499 businesses across Wales. This is in addition to what has been done in terms of recruiting business entrepreneurship champions, the youth entrepreneurship strategy and the various funds that have been announced over the course of the last few months by the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science.

Kenneth Skates: First Minister, as you are well aware, broadband speed is of supreme importance to small businesses in Wales. A recent report by Ofcom UK has shown that the average broadband speed across the UK has increased by 22% in the past 12 months. However, the research also highlights that areas in north Wales are falling behind, and even Cardiff in south Wales is not graded as one of the fastest areas for internet access in the UK. Will you do all that you can to ensure that Wales gets its fair share of UK funding to improve internet access speeds, and that in rolling out superfast broadband, we ensure that businesses in north Wales have a fair platform on which to attract, retain and grow business?

The First Minister: Yes, we will. We have secured £56.9 million from the UK Government for the next generation broadband for Wales project, and the UK Government has pledged an additional £100 million to create up to 10 super-connected cities across the UK, and has named Cardiff as one of the recipients. That is something we welcome.

Alun Ffred Jones: Mae adroddiad diweddar yn dangos bod un o bob saith o siopau yn ein trefi yn wag. Mae hyn yn tansailio hyder trigolion y trefi hynny ac yn tansailio hyder y gymuned fusnes. Pa gamau ymarferol mae'r Llywodraeth yn eu cymryd i geisio bywiogi strydoedd mawr ein pentrefi a'n trefi?

Y Prif Weinidog: Mae'n bwysig sicrhau bod

Y Prif Weinidog: Mae gennym y gwasanaeth canolfan ranbarthol, sydd â 12 o ganolfannau rhanbarthol ledled Cymru. Ers mis Ebrill y llynedd, mae'r gwasanaeth wedi darparu cyngor i 3,499 o fusnesau ledled Cymru. Mae hyn yn ychwanegol at yr hyn a wnaed o ran recriwtio hyrwyddwyr entrepreneuriaeth busnes, y strategaeth entrepreneuriaeth ieuencid a'r cronfeydd amrywiol a gyhoeddwyd yn ystod y misoedd diwethaf gan y Gweinidog Menter, Busnes, Technoleg a Gwyddoniaeth.

Kenneth Skates: Brif Weinidog, fel y gwyddoch yn dda, mae cyflymder band eang yn hynod bwysig i fusnesau bach yng Nghymru. Dangosodd adroddiad diweddar gan Ofcom UK bod cyflymder band eang ar gyfartaledd ar draws y DU wedi cynyddu o 22% yn y 12 mis diwethaf. Fodd bynnag, mae'r ymchwil hefyd yn pwysleisio bod ardaloedd yn y gogledd yn colli tir, ac nad yw hyd yn oed Caerdydd yn ne Cymru yn cael ei graddio fel un o'r ardaloedd cyflymaf ar gyfer mynediad i'r rhyngwrwd yn y DU. A wnewch chi bopeth o fewn eich gallu i sicrhau bod Cymru'n cael ei chyfran deg o arian y DU i wella cyflymder mynediad i'r rhyngwrwd, a'n bod, wrth gyflwyno band eang cyflym iawn, yn sicrhau bod busnesau yn y gogledd yn cael llwyfan teg i ddenu, cadw a thyfu busnes?

Y Prif Weinidog: Gwnawn, fe wnawn. Rydym wedi sicrhau £56.9 miliwn gan Lywodraeth y DU ar gyfer y prosiect band eang y genhedlaeth nesaf i Gymru, ac mae Llywodraeth y DU wedi addo swm ychwanegol o £100 miliwn i greu hyd at 10 o ddinasoedd uwch-gysylltiedig ar draws y DU, ac mae wedi enwi Caerdydd yn un ohonynt. Mae hynny yn rhywbeth yr ydym yn ei groesawu.

Alun Ffred Jones: A recent report shows that one in every seven shops in our towns is vacant. This undermines the confidence of the residents of those towns and undermines the confidence of the business community. What practical steps is the Government taking to try to regenerate our town and village high streets?

The First Minister: It is important to ensure

busnesau yn edrych ar yr heolydd mawr er mwyn gweld a oes marchnad iddynt yno. Mae sawl enghraifft yng Nghymru lle mae canol tref wedi bod yn llwyddiannus. Mae Arberth yn enghraifft o hynny. Mae sawl enghraifft hefyd lle nad yw pethau wedi bod mor llwyddiannus. Mae'n bwysig dros ben fod awdurdodau lleol yn datblygu cynlluniau i ailddatblygu canol trefi er mwyn sicrhau nad ydym yn mynd lawr yr un llwybr ag America, lle mai tai a busnesau y tu fas i drefi, a dim byd y tu fewn iddynt.

that businesses look at high streets in order to see whether there is a market there for them. There are many examples in Wales where town centres have been successful. Narberth is one such example. However, there are several examples where the same success has not been seen. It is very important that local authorities draw up plans to redevelop town centres in order to ensure that we do not go down the same route as America, where homes and businesses are located outside towns, with very little to be found in those towns.

Cwestiynau Heb Rybudd gan Arweinwyr y Pleidiau

Questions Without Notice from the Party Leaders

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): In tough financial times, the public expects the Welsh Government to ensure that its taxes are spent wisely. Does your Government have anything to apologise for in relation to the alleged financial irregularities at the All Wales Ethnic Minority Association?

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Mewn cyfnod ariannol anodd, mae'r cyhoedd yn disgwyl i Lywodraeth Cymru sicrhau bod eu trethi yn cael eu gwario'n ddoeth. A oes gan eich Llywodraeth unrhyw beth i ymddiheuro yn ei gylch o ran yr afreoleidd-dra ariannol honedig yng Nghymdeithas Lleiafrifoedd Ethnig Cymru Gyfan?

The First Minister: The report will be published on Thursday in conjunction with the Big Lottery Fund.

Y Prif Weinidog: Bydd yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi ddydd Iau ar y cyd â'r Gronfa Loteri Fawr.

Kirsty Williams: With all due respect, First Minister, that was the answer to a question I did not ask. While you may not be willing to acknowledge any shortcomings, it should be noted that the Permanent Secretary has acknowledged that AWEMA should have been graded as high risk by your Government. In 2003, the then Labour Minister for social justice, Edwina Hart, commissioned a report on financial irregularities at AWEMA. Can you explain to this Chamber why that report has not been published, and will you commit to publishing it now?

Kirsty Williams: Gyda phob dyledus barch, Brif Weinidog ateb oedd hwnnw i gwestiwn na wneuthum ei ofyn. Er nad ydych o bosibl yn barod i gydnabod unrhyw ddiffygion, dylid nodi fod yr Ysgrifennydd Parhaol wedi cydnabod y dylai AWEMA fod wedi cael ei graddio fel risg uchel gan eich Llywodraeth. Yn 2003, comisiynodd Edwina Hart, y Gweinidog Llafur dros gyfiawnder cymdeithasol ar y pryd, , adroddiad ar afreoleidd-dra ariannol yn AWEMA. A allwch chi esbonio i'r Siambr hon pam nad yw'r adroddiad hwnnw wedi ei gyhoeddi, ac a wnewch ymrwymo i'w gyhoeddi yn awr?

The First Minister: It is not clear whether that report has been published or not. It is not clear whether the report, which was first commissioned nine years ago, was made public at the time, but it will be made public. However, there are a number of steps to this process. First of all, a report will be published on Thursday into the current state of affairs at AWEMA. As I said, that report will be

Y Prif Weinidog: Nid yw'n glir pa un a gafodd yr adroddiad ei gyhoeddi neu beidio. Nid yw'n glir a gafodd yr adroddiad, a gomisiynwyd y tro cyntaf naw mlynedd yn ôl, ei wneud yn gyhoeddus ar y pryd, ond bydd yn cael ei wneud yn gyhoeddus. Fodd bynnag, mae nifer o gamau i'r broses hon. Yn gyntaf oll, bydd adroddiad yn cael ei gyhoeddi ddydd Iau ar y sefyllfa sydd ohoni

published jointly with the Big Lottery Fund. Following that, a lessons-learned inquiry will be conducted by the Permanent Secretary, and its findings will be made public, as will the 2003 report.

Kirsty Williams: First Minister, that answer is scarcely credible. Are you running this country or not? Surely, whether that report was published at the time is neither here nor there. We are asking for that report to be published now. To have a full picture of what is going on and has gone on, we need both reports. The report to be published this week will need to be seen in the context of any recommendations made in the 2003 report. You are the First Minister of this country, so you can decide here and now whether to publish that report this week. People out there want to know whether the 2003 report made any recommendations on whether Government funding of AWEMA should continue. This is a matter of public interest. What does your Government have to hide, and will you publish that report from 2003 this week?

The First Minister: The Leader of the Welsh Liberal Democrats loves innuendo and loves bringing forward points of view to this Assembly that are not backed up by a shred of evidence. She also fails to deviate from her script. If she had listened carefully to what I said, she would have heard me say that the report will be published on Thursday, that the lessons-learned exercise will have its findings published and that the 2003 report will be published. We have nothing to hide from the people of Wales.

The Leader of the Opposition (Andrew R.T. Davies): First Minister, I also listened carefully to the answers you gave. This is obviously an issue that has been building up over a period of time. We would welcome a statement from the Minister on the allegations that have been made, particularly in relation to the report that might be published on Thursday—we were told it was

yn AWEMA. Fel y dywedais, bydd yr adroddiad hwnnw'n cael ei gyhoeddi ar y cyd â'r Gronfa Loteri Fawr. Yn dilyn hynny, bydd ymchwiliad gwersi a ddysgwyd yn cael ei gynnal gan yr Ysgrifennydd Parhaol, a bydd ei ganfyddiadau ar gael i'r cyhoedd, fel ag y bydd adroddiad 2003.

Kirsty Williams: Brif Weinidog, prin bod yr ateb hwnnw'n gredadwy. A ydych chi'n rhedeg y wlad hon ai peidio? Nid yw pa un a gyhoeddwyd yr adroddiad ar y pryd ddim yma nac acw. Rydym yn gofyn am i'r adroddiad hwnnw gael ei gyhoeddi yn awr. I gael darlun llawn o'r hyn sy'n digwydd ac sydd wedi digwydd, mae angen y ddau adroddiad. Bydd angen ystyried yr adroddiad a gyhoeddir yr wythnos hon yng nghydestun unrhyw argymhellion a wnaed yn adroddiad 2003. Chi yw Prif Weinidog y wlad hon, felly gallwch benderfynu yn y fan a'r lle a ddylid cyhoeddi'r adroddiad hwnnw yr wythnos hon. Mae pobl gyffredin eisiau gwybod a wnaeth adroddiad 2003 unrhyw argymhellion ynghylch a ddylid parhau i gyllido AWEMA. Mae hwn yn fater o ddiddordeb i'r cyhoedd. Beth sydd gan eich Llywodraeth i'w guddio, ac a fyddwch yn cyhoeddi'r adroddiad hwnnw o 2003 yr wythnos hon?

Y Prif Weinidog: Mae Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru wrth ei bodd gydag ensyniadau ac wrth ei bodd yn cyflwyno safbwyntiau i'r Cynulliad hwn na chefnogir gan fymryn o dystiolaeth. Mae hi hefyd yn methu â gwyro o'i sgript. Pe bai hi wedi gwrando'n ofalus ar yr hyn a ddywedais, byddai wedi fy nghlywed yn dweud y bydd yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi ddydd Iau, y bydd yr ymarfer gwersi a ddysgwyd yn cyhoeddi ei ganfyddiadau ac y bydd adroddiad 2003 yn cael ei gyhoeddi. Does gennym ddim i'w guddio rhag pobl Cymru.

Arweinydd yr Wrthblaid (Andrew R.T. Davies): Brif Weinidog, rwyf fi hefyd wedi gwrando'n ofalus ar yr atebion a roesoch. Mae hyn yn amlwg yn fater sydd wedi datblygu dros gyfnod o amser. Byddem yn croesawu datganiad gan y Gweinidog am yr honiadau a wnaed, yn enwedig mewn perthynas â'r adroddiad a allai gael ei gyhoeddi ddydd Iau—dywedwyd wrthym

going to be Monday. Will a statement be forthcoming from your Government on the allegations?

Having that statement on these serious allegations will be most welcome. However, given that this has happened over such a long period of time, do you not believe that there has been inaction by successive Assembly Governments in addressing the very real concerns that people have brought forward time and again on not just financial irregularities, but the human cost of some of the allegations levelled against the management, the governors and the council of this organisation?

The First Minister: Given that the report will be published on Thursday, I think it best and proper that the report should be published before there is further comment.

Andrew R.T. Davies: In fairness, First Minister, a report has been undertaken independently by Paul Dunn. He has not been contacted by the Welsh Government. Some of the allegations have been confirmed—there were allegations of financial irregularity around using public money to pay off an individual's credit card, and very serious allegations of bullying of staff. I suggest to you that your Government has not acted in the interest of protecting public money and that, above all, it has not acted in the interest of protecting some vulnerable individuals who have worked in that organisation. It is imperative that, when the report is published, you respond proactively to the recommendations it contains, and that you look back over previous reports—because this is the third report that will be brought forward—to ensure that the public purse is protected and that individuals have confidence that the Government is acting in their best interests.

The First Minister: I agree that that is important. There is no evidence to suggest that there has been any difficulty as far as the Government is concerned. However, Members will be able to make their own minds up when they see the report on Thursday and when they see the reports that will be published subsequently.

mai dydd Llun y byddai'n cael ei gyhoeddi. A fydd datganiad gan eich Llywodraeth ar yr honiadau?

Bydd cael y datganiad hwnnw ar yr honiadau difrifol hyn yn cael ei groesawu'n fawr. Fodd bynnag, o ystyried bod hyn wedi digwydd dros gyfnod mor hir o amser, onid ydych chi'n credu y bu diffyg gweithredu gan Lywodraethau Cynulliad olynol o ran mynd i'r afael â'r pryderon gwirioneddol y mae pobl wedi eu codi dro ar ôl tro ar nid yn unig yr afreoleidd-dra ariannol, ond hefyd cost ddynol rhai o'r honiadau a wnaed yn erbyn rheolwyr, llywodraethwyr a chyngor y sefydliad hwn?

Y Prif Weinidog: Gan y bydd yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi ddydd Iau, rwy'n credu mai'r peth gorau a'r mwyaf priodol fyddai i'r adroddiad gael ei gyhoeddi cyn gwneud sylwadau pellach.

Andrew R.T. Davies: Er tegwch, Brif Weinidog, mae adroddiad wedi ei lunio yn annibynnol gan Paul Dunn. Nid yw Llywodraeth Cymru wedi cysylltu ag ef. Mae rhai o'r honiadau wedi cael eu cadarnhau—roedd honiadau o afreoleidd-dra ariannol o ran defnyddio arian cyhoeddus i dalu dyled cerdyn credyd unigolyn, a honiadau difrifol iawn o fwlio staff. Rwyf yn awgrymu i chi nad yw eich Llywodraeth wedi gweithredu er budd gwarchod arian cyhoeddus ac nad yw, yn anad dim, wedi gweithredu i amddiffyn rhai o'r unigolion sy'n agored i niwed sydd wedi gweithio yn y sefydliad hwnnw. Pan gyhoeddir yr adroddiad, mae'n hanfodol eich bod yn ymateb yn rhagweithiol i'r argymhellion sydd ynddo, ac eich bod yn edrych yn ôl dros adroddiadau blaenorol—oherwydd dyma'r trydydd adroddiad a fydd yn cael ei ddwyn gerbron—i sicrhau bod y pwrs cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a bod hyder gan unigolion bod y Llywodraeth yn gweithredu er eu budd gorau.

Y Prif Weinidog: Rwyf yn cytuno bod hynny'n bwysig. Nid oes unrhyw dystiolaeth i awgrymu y bu unrhyw anhawster o ran y Llywodraeth. Fodd bynnag, bydd Aelodau yn gallu penderfynu drostynt eu hunain pan fyddant yn gweld yr adroddiad ddydd Iau a phan fyddant yn gweld yr adroddiadau a gaiff eu cyhoeddi wedi hynny.

Arweinydd Plaid Cymru (Ieuan Wyn Jones): Mae adroddiad Estyn yn dangos os na fydd newid ym mholisi addysg y Llywodraeth y bydd dros 30,000 yn rhagor o blant 11 oed yn weithredol anllythrennog erbyn 2016. Rwy'n cymryd na fyddech yn falch o record fel honno.

Y Prif Weinidog: Mae gennym record dda ym maes addysg yng Nghymru—edrychwch ar y cyfnod sylfaen, sydd wedi cael ei gefnogi gan bleidiau eraill yn y Cynulliad, a'r hyn rydym yn ei wneud drwy'r cynllun prentisiaeth, sef Twf Swyddi Cymru, a fydd yn dechrau eleni, er mwyn sicrhau bod 4,000 o bobl ifanc yn cael y cyfle i gael hyfforddiant neu brentisiaeth yn y dyfodol.

Ieuan Wyn Jones: Mae cysylltiad amlwg, Brif Weinidog, rhwng anllythrennedd â nifer y bobl ifanc sy'n gadael ysgol bob blwyddyn nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant. Mae'r ystadegau diweddaraf yn dangos y bydd 15,000 o blant a phobl ifanc yn y categori hwnnw eleni. Rwy'n siŵr y byddech yn cytuno bod hynny'n sgandal yng Nghymru yn yr oes fodern. Pam ydych yn meddwl bod cymaint o blant a phobl ifanc yn wynebu dyfodol mor ddu, a faint o gyfrifoldeb rydych yn fodlon ei gymryd am y ffigur hwnnw?

Y Prif Weinidog: Nid wyf yn gweld eu dyfodol fel un du gan ein bod ni'n gwneud cymaint—rwyf wedi rhoi enghraifft—i'w helpu yn y dyfodol. Fodd bynnag, mae'n wir dweud bod yn rhaid gwella. Rydym yn derbyn hynny, a dyna pam mae'r Gweinidog wedi cyhoeddi cynllun i sicrhau bod ysgrifennu, darllen a sgiliau rhifedd plant yn gwella.

Ieuan Wyn Jones: Fodd bynnag, y gwir amdani yw nad yw'r ffigurau hyn yn aros yn llonydd; maent yn codi. Gwnaethoch osod targed yn 2006 i ostwng nifer y plant nad oeddynt mewn addysg, hyfforddiant neu waith, ond methwyd y targed yn llwyr. Rydych yn dweud, 'Fe ddaw popeth yn iawn dim ond inni weithredu'r hyn sydd yn y rhaglen lywodraethu'. Dyna rydych yn ei ddweud dro ar ôl tro, ac rydych wedi ailadrodd nifer o'r pethau sydd yn eich

The Leader of Plaid Cymru (Ieuan Wyn Jones): The Estyn report demonstrates that if there is no change in the Government's education policy, more than 30,000 additional 11-year-old children will be operationally illiterate by 2016. I am sure that you would not be proud of a record such as that.

The First Minister: We have a good record on education in Wales—take the foundation phase, which has the support of other parties in the Assembly, and take what we are doing as regards the apprenticeship scheme of Jobs Growth Wales, which will start this year and ensure that 4,000 young people have the opportunity of training or an apprenticeship in the future.

Ieuan Wyn Jones: There is a clear connection, First Minister, between illiteracy and the number of young people who leave school and do not then re-enter education or training, or find employment. The latest statistics demonstrate that 15,000 children and young people will fall into that category this year. I am sure you would agree that this is a scandal in Wales in the modern age. Why do you think so many children and young people face such a bleak future, and how much responsibility are you willing to take for that figure?

The First Minister: I do not believe that they have a bleak future because we are doing a great deal—and I have given examples—to help them in the future. However, it is true to say that we must improve. We accept that, and that is why the Minister has announced a scheme to ensure that the writing, reading and numeracy skills of children improve.

Ieuan Wyn Jones: However, the fact of the matter is that these figures are not at a standstill; they are increasing. You set a target in 2006 to reduce the number of children who were not in education, employment or training, but you failed to reach that target. You say that everything will be fine as long as you implement what is in your programme for government. You say that time and again, and you have reiterated several aspects of that programme today.

rhaglen heddiw. Fodd bynnag, y realiti yw, gyda miloedd o blant yn anllhythrennog a miloedd o bobl ifanc heb sgiliau sylfaenol, ac wrth i'r economi fynd i ddirwasgiad arall, mae'n rhaid ichi wneud rhywbeth mwy cadarnhaol o lawer. A ydych yn mynd i newid cyfeiriad neu a ydych yn mynd i wneud dim, gan gondemnio cenhedlaeth arall o bobl ifanc i fywyd heb waith a heb obaith?

Y Prif Weinidog: Nid yw'n gywir dweud ein bod ni'n gwneud dim. Mae'r Gweinidog wedi dweud sawl gwaith beth yw'r cynlluniau ar gyfer y dyfodol, gan wneud sawl datganiad arnynt gerbron y Cynulliad. Mae gwaith i'w wneud. Rydym eisiau sicrhau bod plant Cymru yn cael y dechrau gorau, a dyna pam rydym yn gweithredu ac yn ehangu cynllun Dechrau'n Deg. Rydym hefyd am sicrhau bod neges glir yn cael ei chyfleu ynglŷn â'r cynllun a gyhoeddwyd er mwyn sicrhau bod sgiliau plant yn cael eu gwella.

1.45 p.m.

Y Trydydd Sector

3. Peter Black: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am gymorth Llywodraeth Cymru i'r trydydd sector. OAQ(4)0346(FM)*

The First Minister: We remain committed to working with the third sector. The sector plays an important role in community empowerment and engagement, and in the development of local economies.

Peter Black: Thank you for that answer, First Minister. I will return to AWEMA, which is an important third sector organisation, and, in particular, to the answers that you gave to Kirsty Williams earlier on. When exactly will the 2003 report be published? Can you explain why the report that will be published on Thursday does not deal with the human resource issues, which have caused so much distress to so many people?

The First Minister: Unless the Member has seen the report, which I have not, I am unable to comment on its contents. The report will be published on Thursday. The 2003 report will be published, together with the findings

However, with thousands of illiterate children and thousands of young people lacking basic skills, and as the economy moves towards another recession, the reality is that you must do something that is far more positive. Will you change direction, or are you going to do nothing and condemn another generation of young people to a life of joblessness and hopelessness?

The First Minister: It is not true to say that we are doing nothing. The Minister has referred a number of times to his plans for the future, and has brought several statements to the Assembly on those plans. There is work to be done. We want to ensure that the children of Wales get the best start in life, which is why we have implemented, and will expand, the Flying Start scheme. We also want to ensure that a clear message is given with regard to the scheme already announced, in order to ensure that children's skills are improved.

The Third Sector

3. Peter Black: *Will the First Minister make a statement on Welsh Government support for the third sector. OAQ(4)0346(FM)*

Y Prif Weinidog: Rydym wedi ymrwymo i weithio gyda'r trydydd sector. Mae'r sector yn chwarae rhan bwysig yn grymuso cymunedau ac ymgysylltu â hwy, ac wrth ddatblygu economïau lleol.

Peter Black: Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Brif Weinidog. Dychwelaf at AWEMA, sy'n sefydliad trydydd sector pwysig, ac, yn benodol, at yr atebion a roesoch i Kirsty Williams yn gynharach. Pryd yn union fydd adroddiad 2003 yn cael ei gyhoeddi? Allwch chi esbonio pam nad yw'r adroddiad a gyhoeddir ddydd Iau yn ymdrin â'r materion adnoddau dynol, sydd wedi peri cymaint o ofid i gymaint o bobl?

Y Prif Weinidog: Oni bai fod yr Aelod wedi gweld yr adroddiad, ac nid wyf wedi, ni allaf wneud sylwadau ar ei gynnwys. Caiff yr adroddiad ei gyhoeddi ddydd Iau. Bydd adroddiad 2003 yn cael ei gyhoeddi, ynghyd

from the lessons-learned exercise, and it will then be possible for Members and the public to take a full view of the current and historic situation with regard to AWEMA.

Antoinette Sandbach: Will you join me in commending the excellent work of the new £12 million St Dunstan's centre in Llandudno, which provides rehabilitation and care for blind veterans and is open 365 days a year? However, do you agree that there appears to have been a gross oversight by Labour-led Governments in the Assembly, which have chosen to spend hundreds of millions of pounds each year in direct funding for the third sector, but have not given a penny to support veteran care at that centre in north Wales? Will you make a commitment today that that mistake will be corrected as a matter of urgency?

The First Minister: It is not right to say that veterans have received no support: there is a substantial package of care in place for veterans, which has been described many times in the Assembly. I cannot take any lectures on health from the party opposite, given that in *The Times* this morning, a No. 10 source is quoted as saying that the Secretary of State for Health should be 'taken out and shot'. I have no similar plans for the Minister for Health and Social Services here. [*Laughter.*]

Rhodri Glyn Thomas: Hoffwn ddychwelyd at y sefyllfa sy'n ymwneud ag AWEMA, gan ategu'r hyn a ddywedodd Peter Black, o ran ei fod yn fudiad eithriadol o bwysig sy'n cyflawni gwaith hollbwysig yng Nghymru, a bod y partneriaethau sydd wedi'u sefydlu yn eithriadol o bwysig. Rwy'n falch o ddeall bod trefniadau dros dro ar waith i wneud yn siŵr nad yw'r partneriaid hynny ar eu colled yn ariannol yn y cyfnod hwn.

Yn ogystal ag edrych ar y sefyllfa yn 2003, a wnewch chi edrych ar yr ohebiaeth gan gadeirydd AWEMA ar y pryd yn 2007, sy'n codi nifer o faterion a oedd yn peri pryder o fewn gweinyddiaeth fewnol AWEMA? Rwy'n derbyn, fel rydych yn dweud, bod rhaid inni aros tan fod yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi ddydd Iau, ond a wnewch chi

â'r canfyddiadau o'r ymarfer gwersi a ddysgwyd, a bydd modd wedyn i'r Aelodau a'r cyhoedd gael darlun llawn o'r sefyllfa bresennol a hanesyddol o ran AWEMA.

Antoinette Sandbach: A wnewch ymuno â mi i ganmol gwaith rhagorol canolfan £12 miliwn newydd St Dunstan's yn Llandudno, sy'n darparu gwasanaethau adsefydlu a gofal i gyn-filwyr dall ac sydd ar agor 365 diwrnod y flwyddyn? Fodd bynnag, a ydych yn cytuno yr ymddengys y bu amryfusedd dirfawr gan Lywodraethau dan arweiniad Llafur yn y Cynulliad, sydd wedi dewis gwario cannoedd o filiynau o bunnoedd bob blwyddyn o gyllid uniongyrchol ar gyfer y trydydd sector, ond sydd heb roi dimau goch i gefnogi gofal i gyn-filwyr yn y ganolfan honno yn y gogledd? A wnewch chi ymrwymo heddiw y bydd y camgymeriad hwnnw yn cael ei gywiro ar fyrder?

Y Prif Weinidog: Nid yw'n iawn dweud nad yw cyn-filwyr wedi cael unrhyw gymorth: mae pecyn gofal sylweddol yn ei le ar gyfer cyn-filwyr, sydd wedi cael ei ddisgrifio sawl gwaith yn y Cynulliad. Ni allaf dderbyn pregeth ar iechyd gan y blaidd gyferbyn, o gofio bod ffynhonell o Rif 10 yn cael ei dyfynnu yn *The Times* y bore yma yn dweud y dylai'r Ysgrifennydd Gwladol dros Iechyd gael ei 'dywys allan a'i saethu'. Nid oes gennyf unrhyw gynlluniau tebyg ar gyfer y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yma. [*Chwerthin.*]

Rhodri Glyn Thomas: I would like to return to the position regarding AWEMA, endorsing what Peter Black said, that it is an exceptionally important organisation, undertaking vital work in Wales, and that the partnerships that have been established are extremely important. I am pleased to learn that temporary arrangements are in place in order to ensure that those partners do not lose out financially in this period.

In addition to looking at the position in 2003, will you look at the correspondence from the chair of AWEMA at the time in 2007, raising a number of issues that were of concern in AWEMA's internal administration? I accept what you say, that we must await publication of the report on Thursday, but will you accept the principle that there is a responsibility on

dderbyn yr egwyddor bod cyfrifoldeb ar Lywodraeth Cymru i sicrhau bod cyrff sy'n derbyn arian cyhoeddus yn addas ac yn bwrpasol i ddsbarthu'r arian hwnnw ar ran Llywodraeth Cymru a phobl Cymru?

Y Prif Weinidog: Mae'n bwysig bod gan y Llywodraeth, y Cynulliad a'r cyhoedd hyder mewn cyrff sy'n derbyn arian cyhoeddus. Dyna pam mae'r adroddiad yn cael ei gyhoeddi ddydd Iau. Bydd casgliadau yn cael eu cyhoeddi ar ôl i'r Ysgrifennydd Parhaol ystyried sefyllfa hanesyddol AWEMA. Yna, wrth gwrs, caiff yr adroddiad blaenorol ei gyhoeddi. Mae'n bwysig bod hyder yn y broses ac yn y corff ei hun, o ran beth sy'n digwydd yno yn awr a beth sydd wedi digwydd yno yn hanesyddol.

Llywydd y Comisiwn Ewropeaidd

4. Yr Arglwydd Elis-Thomas: Pryd y cyfarfu'r Prif Weinidog ddiwethaf â Llywydd y Comisiwn Ewropeaidd. OAQ(4)0352(FM)

Y Prif Weinidog: Rwyf wedi cwrdd ag ef dair gwaith. Y tro diwethaf oedd ar ddiwedd mis Ionawr y llynedd.

Yr Arglwydd Elis-Thomas: Y tro nesaf y byddwch yn cwrdd ag ef, a wnewch chi unwaith eto sicrhau Llywydd y Comisiwn bod eich arweiniad, fel Prif Weinidog Cymru, ynglŷn ag aelodaeth weithgar Cymru yn yr Undeb Ewropeaidd yn cynrychioli barn busnes a mudiadau drwy Gymru, er gwaethaf agwedd negyddol Prif Weinidog y Deyrnas Unedig ac unrhyw gefnogwyr o unoliaethwyr Prydeinig Ceidwadol a all fod yn eistedd dros y ffordd i mi?

Y Prif Weinidog: Ysgrifennais at y Llywydd Barroso ar 21 Rhagfyr i sicrhau ei fod yn deall pa mor gryf a phwysig yw'r berthynas rhwng Llywodraeth Cymru a'r Undeb Ewropeaidd i mi.

Byron Davies: First Minister, could you outline whether you discussed the importance of the trans-European transport network to Wales during your meeting with the President of the European Commission and officials,

the Welsh Government to ensure that organisations in receipt of public funds are appropriate and fit for purpose to distribute that money on behalf of the Welsh Government and the people of Wales?

The First Minister: It is important that the Government, the Assembly and the public have confidence in organisations in receipt of public money. That is why the report will be published on Thursday. Conclusions will be published once the Permanent Secretary has considered the historic position of AWEMA. Then, of course, the previous report will be published. It is important that there is confidence in the process and in the organisation itself, in terms of what is happening there now and what has happened there in the past.

The President of the European Commission

4. Lord Elis-Thomas: When was the last time the First Minister met with the President of the European Commission. OAQ(4)0352(FM)

The First Minister: I have met him on three separate occasions, the last time being at the end of January of last year.

Lord Elis-Thomas: The next time that you meet him, will you once again assure the President of the Commission that your leadership, as the First Minister of Wales, with regard to Wales's active membership of the European Union represents the opinions of businesses and organisations throughout Wales, despite the negative attitude of the Prime Minister of the United Kingdom and any Conservative British unionists who happen to be sitting opposite me?

The First Minister: I wrote to President Barroso on 21 December to ensure that he understood how strong and important the relationship between the Welsh Government and the European Union is to me.

Byron Davies: Brif Weinidog, a wnewch chi amlinellu pa un a wnaethoch drafod pwysigrwydd y rhwydwaith trafndiaeth traws-Ewropeaidd i Gymru yn ystod eich cyfarfod â Llywydd y Comisiwn Ewropeaidd

particularly the importance of electrifying the route to Swansea and ensuring that Holyhead is designated a key European port? If you have not done so, will you do so?

The First Minister: Electrification is a matter for the UK Government, and not primarily for the European Commission. The UK Government has indicated that it will electrify as far as Cardiff; it is a matter of open record here that we wish to see electrification go as far as Swansea. A business case has been produced that we believe strongly supports that.

Economi Canolbarth Cymru

5. Russell George: *Beth mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i wella economi canolbarth Cymru. OAQ(4)0350(FM)*

The First Minister: The programme for government sets out our priorities for developing the economy in all parts of Wales.

Russell George: I would thank your colleague, the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science, for her announcement last week, in which she examined details from Powys in looking for rural solutions for enterprise zones. A large number of businesses on Newtown's High Street in my constituency have closed down in the last month alone. In fact, one local resident, known as CutPryce, recently posted a video on YouTube to highlight the fact that Newtown is rapidly turning into a ghost town, as shops there are closing down at an increasing rate. First Minister, I recommend that you look at the video, because it clearly demonstrates the need for urgent action.

In terms of the task and finish group to help towns in Powys, such as Newtown—

The Presiding Officer: Order. Are you coming to a question?

Russell George: Yes, I am, Presiding Officer.

The Presiding Officer: Good.

a swyddogion, yn arbennig pa mor bwysig yw trydaneiddio'r llinell i Abertawe a sicrhau bod Caerdybi yn cael ei ddynodi yn borthladd Ewropeaidd allweddol? Os nad ydych wedi gwneud hynny, a wnewch chi wneud hynny?

Y Prif Weinidog: Mae trydaneiddio yn fater i Lywodraeth y DU, ac nid yn bennaf i'r Comisiwn Ewropeaidd. Mae Llywodraeth y DU wedi dweud y bydd yn trydaneiddio mor bell â Chaerdydd; dywedwyd ar goedd sawl gwaith yma ein bod am weld trydaneiddio yn mynd cyn belled ag Abertawe. Mae achos busnes wedi cael ei gynhyrchu a chredwn ei fod yn cefnogi hynny'n gryf.

The Mid Wales Economy

5. Russell George: *What is the Welsh Government doing to improve the economy of mid Wales. OAQ(4)0350(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae'r rhaglen ar gyfer llywodraeth yn nodi'n blaenoriaethau ar gyfer datblygu'r economi ym mhob rhan o Gymru.

Russell George: Hoffwn ddiolch i'ch cyd-Aelod, y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth, am ei chyhoeddiad yr wythnos diwethaf y bydd yn archwilio manylion o Bowys am atebion gwledig ar gyfer ardaloedd menter. Mae nifer fawr o fusnesau ar Stryd Fawr y Drenewydd yn fy etholaeth wedi cau i lawr yn ystod y mis diwethaf yn unig. Yn wir, cafodd fideo ei roi ar YouTube yn ddiweddar gan un o'r trigolion lleol, a elwir yn CutPryce, i dynnu sylw at y ffaith bod y Drenewydd yn prysur droi yn dref anghyfannedd, gan fod siopau yno yn cau i lawr ar raddfa gynyddol. Brif Weinidog, yr wyf yn argymhell eich bod yn edrych ar y fideo, gan ei fod yn dangos angen clir i weithredu ar frys.

O ran y grŵp gorchwyl a gorffen i helpu trefi ym Mhowys, fel y Drenewydd—

Y Llywydd: Trefn. A ydych ar fin gofyn cwestiwn?

Russell George: Ydw, Lywydd.

Y Llywydd: Go dda.

Russell George: In terms of the task and finish group to help towns in Powys, such as Newtown, could you provide more detail, First Minister, particularly with regard to when that task and finish group will start and whether it will include groups such as the Federation of Small Businesses and the mid Wales manufacturing group? When do you expect the group to start its work?

The First Minister: The Minister will be producing a written statement in due course, but clearly, we want to ensure that such a group would be as effective as possible, which means including as many of those with business interests in Newtown and the wider area as we can.

Simon Thomas: First Minister, the use of our natural resources in mid Wales has tremendous potential to boost the economy there, particularly with regard to our wind and water resources. In that regard, have you written yet to Ed Davey asking for the devolution of all renewable energy projects in Wales?

The First Minister: I have not written yet, but then he has not been in post that long. It is a matter of record that we have called constantly for the devolution of renewable energy projects up to 100 MW to Wales. The difficulty is that it creates uncertainty among developers; they do not know who to talk to or where the guidance lies. While it is clear that everything over 50 MW lies with the UK Government, we believe that that situation is untenable.

William Powell: First Minister, when talking to businesses and their representatives in mid Wales, one of the main problems that they continually raise is the lack of adequate transport infrastructure to import and export goods efficiently and in a cost-effective manner. What recent discussions have you had with the Minister for Local Government and Communities on addressing some of these historic issues, notably the Newtown bypass and other forms of investment, so that businesses in mid Wales are no longer disadvantaged in comparison with their colleagues on the M4 and A55 corridors?

Russell George: O ran y grŵp gorchwyl a gorffen i helpu trefi ym Mhowys, fel y Drenewydd, a allech roi mwy o fanylion, Brif Weinidog, yn enwedig o ran pryd y bydd y grŵp gorchwyl a gorffen yn dechrau ac a fydd yn cynnwys grwpiau fel Ffederasiwn y Busnesau Bach a grŵp gweithgynhyrchu canolbarth Cymru? Pryd ydych chi'n disgwyl i'r grŵp ddechrau ar ei waith?

Y Prif Weinidog: Bydd y Gweinidog yn cynhyrchu datganiad ysgrifenedig maes o law, ond rydym yn amlwg am sicrhau y byddai grŵp o'r fath mor effeithiol â phosibl, sy'n golygu cynnwys cymaint o'r rhai sydd â buddiannau busnes yn y Drenewydd a'r ardal ehangach ag y gallwn.

Simon Thomas: Brif Weinidog, mae gan ein hadnoddau naturiol yng nghanolbarth Cymru botensial aruthrol i roi hwb i'r economi yno, yn enwedig o ran ein hadnoddau gwynt a dŵr. Yn hynny o beth, a ydych wedi ysgrifennu eto at Ed Davey yn gofyn am ddatganoli yr holl brosiectau ynni adnewyddadwy yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Nid wyf wedi ysgrifennu eto, ond eto nid yw wedi bod yn y swydd mor hir â hynny. Rydym wedi galw ar goedd yn gyson am ddatganoli prosiectau ynni adnewyddadwy hyd at 100 MW i Gymru. Yr anhawster yw ei fod yn creu ansicrwydd ymysg datblygwyr; nid ydynt yn gwybod â phwy i siarad nac o lle y daw'r arweiniad. Er ei bod yn amlwg bod popeth dros 50 MW yn gorwedd gyda Llywodraeth y DU, rydym yn credu bod y sefyllfa honno yn anghynaliadwy.

William Powell: Brif Weinidog, wrth siarad â busnesau a'u cynrychiolwyr yn y canolbarth, un o'r prif broblemau y maent yn ei chodi'n barhaus yw diffyg isadeiledd trafniadaeth digonol i fewnforio ac allforio nwyddau yn effeithlon ac mewn ffordd gost-effeithiol. Pa drafodaethau diweddar a gawsoch gyda'r Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau ar fynd i'r afael â rhai o'r materion hanesyddol hyn, yn arbennig ffordd osgoi y Drenewydd a mathau eraill o fuddsoddi, er mwyn i fusnesau yn y canolbarth beidio â bod o dan anfantais mwyach o gymharu â'u cydweithwyr ar

goridorau'r M4 a'r A55?

The First Minister: The Member will know of the progress made with the Newtown bypass; indeed, the physical evidence is there at the Four Crosses bypass. There is also an issue with the electricity grid in northern Powys, where there is very limited spare capacity for future growth, and there is a need to upgrade the grid anyway, regardless of any other developments, because the power situation there makes it quite difficult to attract large-scale investment to the area. So, it is important to consider electricity and the roads, but it is also important to consider broadband. We want to ensure that high speed broadband is available across Wales by 2015. We know that the market will never deliver that, but there is a great opportunity for all parts of Wales to benefit from that level of connectivity, because it does not depend on topography and geography.

Y Prif Weinidog: Bydd yr Aelod yn gwybod am y cynnydd a wnaed gyda ffordd osgoi y Drenewydd; yn wir, mae'r dystiolaeth ffisegol i'w gweld ar ffordd osgoi Four Crosses. Mae problem hefyd gyda'r grid trydan yng ngogledd Powys, lle mae capasiti sbâr cyfyngedig iawn ar gyfer twf yn y dyfodol, ac mae angen uwchraddio'r grid beth bynnag, heb ystyried unrhyw ddatblygiadau eraill, oherwydd bod y sefyllfa bŵer yno yn ei gwneud yn eithaf anodd denu buddsoddiad ar raddfa fawr i'r ardal. Felly, mae'n bwysig ystyried trydan a ffyrdd, ond mae hefyd yn bwysig ystyried band eang. Rydym am sicrhau bod band eang cyflymder uchel ar gael ledled Cymru erbyn 2015. Gwyddom na fydd y farchnad yn cyflawni hynny, ond mae cyfle gwych i bob rhan o Gymru fanteisio ar y lefel honno o gysylltedd, gan nad yw'n dibynnu ar dopograffeg a daearyddiaeth.

Gwasanaeth Deintyddol

6. Christine Chapman: *Beth mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i wella mynediad at wasanaethau deintyddol yng Nghymru. OAQ(4)0343(FM)*

The First Minister: Access to NHS dental care has improved significantly in recent years, although difficulties remain in some areas. Nonetheless, the programme for government underlines our manifesto commitment to continue to improve access to dentists.

Christine Chapman: That is certainly welcome news. Dental care in my constituency has received a significant boost with the recent opening of the dental teaching unit at the new Ysbyty Cwm Cynon. With an estimated 1,000 people in Cynon Valley not registered with a dentist, the new unit will provide check-ups and any treatment needed free of charge. Would you agree that the unit is an investment not only in the standard of dental health, but also in dentists who will provide care in the future for the people of the Cynon Valley?

Dentistry Services

6. Christine Chapman: *What is the Welsh Government doing to improve access to dentistry services in Wales. OAQ(4)0343(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae mynediad at ofal deintyddol y GIG wedi gwella'n sylweddol yn y blynyddoedd diwethaf, er bod anawsterau yn parhau mewn rhai ardaloedd. Serch hynny, mae'r rhaglen ar gyfer llywodraeth yn pwysleisio'r ymrwymiad yn ein maniffesto i barhau i wella mynediad at ddeintyddion.

Christine Chapman: Mae hynny'n sicr yn newyddion i'w groesawu. Mae gofal deintyddol yn fy etholaeth wedi derbyn hwb sylweddol gydag agoriad diweddar yr uned addysgu deintyddiaeth yn ysbyty newydd Cwm Cynon. Gydag amcangyfrif nad yw 1,000 o bobl yng Nghwm Cynon wedi cofrestru gyda deintydd, bydd yr uned newydd yn darparu archwiliadau ac unrhyw driniaeth sydd ei hangen yn rhad ac am ddim. A fydddech yn cytuno bod yr uned yn fuddsoddiad nid yn unig mewn safon iechyd deintyddol, ond hefyd mewn deintyddion a fydd yn darparu gofal yn y dyfodol i bobl Cwm Cynon?

The First Minister: Yes, it will provide additional NHS services for up to 10,000 patients. It provides undergraduate students with the opportunity to fine-tune the skills that they have developed throughout their training while under supervision. That practical experience in their final year also provides the local community with a much-welcomed service for those patients who do not have regular access to an NHS dentist.

Mark Isherwood: How would you respond to a Flintshire resident who e-mailed me to say that they were retired, had paid in excess of £2,000 in the past two years for private care, and were now being asked to pay £700 for more treatment? Their dentist does not provide NHS care, their previous four dentists stopped providing it, and when they contacted NHS Direct, they discovered, after 14 telephone calls and e-mails, that they could not access an NHS dentist.

The First Minister: I have not seen the e-mail, so I could not possibly comment on it. If you forward it to me, I would be more than happy to investigate the circumstances.

Elin Jones: Nid oes gwasanaeth orthodonteg ar gael yng Ngheredigion, dim ond yn sir Gâr, o dan Fwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda. Mae cyfle yn awr gan Hywel Dda i osod cytundeb newydd a fyddai'n caniatáu ar gyfer gwasanaethau allgymorth yng Ngheredigion. A ydych yn cytuno y dylai gwasanaeth orthodonteg fod ar gael i holl bobl ifanc Cymru, o fewn cyrraedd synhwyrol iddynt?

Y Prif Weinidog: Mae'n bwysig sicrhau gwasanaeth orthodonteg mor agos ag y bo modd i bobl, wrth gofio, wrth gwrs, faint o orthodeintyddion sydd ar gael. Ond, byddwn yn gobeithio y byddai Hywel Dda yn ystyried y sefyllfa yng Ngheredigion i weld a oes modd helpu.

David Rees: Following on from Christine Chapman's point, in my constituency the Baglan Moors resource centre has a dental unit similar to that in Mountain Ash, but staffed by postgraduate students, who spend a

Y Prif Weinidog: Bydd, fe fydd yn darparu gwasanaethau GIG ychwanegol ar gyfer hyd at 10,000 o gleifion. Mae'n rhoi cyfle i fyfyrwyr israddedig fireinio'r sgiliau y maent wedi'u datblygu drwy gydol cyfnod eu hyfforddiant tra'u bod o dan oruchwyliaeth. Mae'r profiad ymarferol hwnnw yn eu blwyddyn olaf hefyd yn darparu gwasanaeth a groesawir yn fawr gan y gymuned leol ar gyfer y cleifion hynny nad oes ganddynt fynediad rheolaidd at ddeintydd GIG.

Mark Isherwood: Sut y byddech yn ymateb i un o drigolion Sir y Fflint a anfonodd e-bost ataf i ddweud ei fod wedi ymddeol, wedi talu mwy na £2,000 yn y ddwy flynedd ddiwethaf am ofal preifat, a bellach yn gorfod talu £700 am fwy o driniaeth? Nid yw ei ddeintydd yn darparu gofal GIG, rhoddodd ei bedwar deintydd blaenorol y gorau i'w ddarparu, a phan gysylltodd â Galw Iechyd Cymru, gwnaethant ddarganfod, ar ôl 14 o alwadau ffôn a negeseuon e-bost, na allent gael gafael ar ddeintydd GIG.

Y Prif Weinidog: Nid wyf wedi gweld yr e-bost, felly ni allwn yn fy myw wneud sylwadau arno. Os byddwch yn ei anfon ymlaen ataf, byddwn yn fwy na pharod i ymchwilio i'r amgylchiadau.

Elin Jones: There is no orthodontic service available in Ceredigion, only in Carmarthenshire, under the Hywel Dda Local Health Board. There is an opportunity now for Hywel Dda to put in place a new agreement that would allow for an outreach service in Ceredigion. Do you agree that there should be an orthodontic service within sensible reach of all young people in Wales?

The First Minister: It is important to ensure an orthodontic service as close as possible to people, bearing in mind, of course, the number of orthodontists available. However, I would hope that Hywel Dda would consider the situation in Ceredigion to see whether there is a way to help.

David Rees: Yn dilyn ymlaen o bwynt Christine Chapman, mae gan ganolfan adnoddau Gweunydd Baglan yn fy etholaeth uned ddeintyddol debyg i'r un yn Aberpennar, ond wedi'i staffio gan fyfyrwyr

year there. What support is the Welsh Government giving to these postgraduate students after their year of experience to set up practice in Wales, thereby providing more capacity in NHS dentistry?

The First Minister: We know that those who train in Wales are most likely to stay in Wales. That is one of the reasons why we have increased the number of funded training places to 74, up from 55 places in 2003. The most recent available figures, for 2010-11, show that, of the 74 trainees, 53 remained in Wales to continue their careers.

Cyrsiau Hyfforddi Athrawon

7. Aled Roberts: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad ynghylch a oes unrhyw newid wedi cael ei wneud i'r canllawiau y cytunwyd arnynt gyda CBAC ynghylch cyrsiau hyfforddi athrawon yn dilyn yr ymchwiliad diweddar. OAQ(4)0355(FM)*

Y Prif Weinidog: Yn dilyn digwyddiadau diweddar, gofynnodd y rheoleiddwyr cymwysterau i gyrrff dyfarnu adolygu'r gweithdrefnau ar gyfer seminarau athrawon. O ganlyniad i hyn, mae CBAC wedi gwella'r canllawiau a'r hyfforddiant i'r rhai sy'n cyfrannu at y seminarau.

Aled Roberts: Rwy'n siŵr eich bod yn ymwybodol o adolygiad yn Lloegr o'r gyfundrefn farchnad i fyrddau arholi. A oes unrhyw fwriad gennych fel Llywodraeth i edrych o'r newydd ar y sefyllfa yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Nac oes. Gwyddom fod y rheoleiddwyr wedi dweud wrth CBAC bod rhaid iddo ddelio gyda'r sefyllfa. Yn ychwanegol at yr hyn a ddywedais yn gynharach, bydd uwch-reolwyr CBAC hefyd yn monitro sampl o ddigwyddiadau yn y dyfodol. Mae'r rheoleiddwyr yn adolygu diben seminarau o'r fath.

Nick Ramsay: First Minister, having listened to your answer to Aled Roberts, I am disappointed that you seem to be taking a bit of an arm's-length approach to this, and leaving it totally to the WJEC. I am pleased

ôl-raddedig, sy'n treulio blwyddyn yno. Pa gefnogaeth y mae Llywodraeth Cymru yn ei rhoi i'r myfyrwyr ôl-raddedig hyn ar ôl eu blwyddyn o brofiad i sefydlu deintyddfa yng Nghymru, a thrwy hynny ddarparu mwy o gapasiti yn neintyddiaeth y GIG?

Y Prif Weinidog: Gwyddom fod y rhai sy'n hyfforddi yng Nghymru yn fwyaf tebygol o aros yng Nghymru. Dyna un o'r rhesymau pam ein bod wedi cynyddu nifer y lleoedd hyfforddi a ariennir i 74, i fyny o 55 o leoedd yn 2003. Dengys y ffigurau diweddaraf sydd ar gael, ar gyfer 2010-11, fod 53 o'r 74 o hyfforddeion wedi aros yng Nghymru i barhau eu gyrfaedd.

Teacher Training Courses

7. Aled Roberts: *Will the First Minister make a statement regarding whether any change has been made to guidelines that have been agreed with the WJEC regarding teacher training courses following the recent inquiry. OAQ(4)0355(FM)*

The First Minister: Following recent events, the qualifications regulators asked awarding organisations to review procedures for teacher seminars. Consequently, the WJEC has improved the guidance and training for seminar contributors.

Aled Roberts: I am sure that you are aware of the review in England regarding the market system for examination boards. Does your Government intend to look anew at the situation in Wales?

The First Minister: No. We know that the regulators have told the WJEC that it has to deal with the situation. In addition to what I said earlier, the senior managers of the WJEC will be monitoring a sample of events in the future. The regulators are reviewing the purpose of such seminars.

Nick Ramsay: Brif Weinidog Cymru, ar ôl gwrandao ar eich ateb i Aled Roberts, rwyf yn siomedig yr ymddengys eich bod yn pellhau eich hun rywfaint o hyn, ac yn ei adael yn llwyr i CBAC. Rwyf yn falch o glywed rhan

by the first part of your answer—that these guidelines have been reviewed, and that this is being looked at. However, you must accept that there is a big responsibility on your Government to see that the WJEC’s guidelines are adhered to, and that these changes happen, because there is great concern about the reputation of education and examining standards in Wales, which will fall behind other parts of the UK unless your Government takes the action necessary.

2.00 p.m.

The First Minister: It did not just touch the WJEC, did it? Other examination boards were affected in the same way. I do not accept at all that, somehow, education in Wales will suffer because of it. However, it is a serious issue. While the WJEC is not under the direct control of the Welsh Government, the Minister spoke to the chief executive of the WJEC to express his serious concern after the event. He referred the two teachers shown in the footage, which we all saw, to the General Teaching Council for Wales, and he also subsequently announced a review of the market structure for general qualifications. That review will be conducted over the next three months. It is also right to say that Welsh Government regulatory officials contributed to the Office of Qualifications and Examinations Regulation’s initial investigation into the issues arising from the allegations.

Llyr Huws Gruffydd: Yn sgîl yr holl sylw anffafriol y mae CBAC wedi’i gael yng ngoleuni’r hyn a honnwyd ac sydd wedi digwydd, pa gamau ymarferol y mae eich Llywodraeth chi yn eu cymryd i gynorthwyo CBAC i adfer ei enw da?

Y Prif Weinidog: Rwyf wedi rhoi enghreifftiau o’r hyn sydd wedi digwydd, o ran beth mae’r Gweinidog wedi’i wneud a beth mae CBAC ei hun yn ei wneud i sicrhau na fydd y sefyllfa hon yn digwydd eto.

Gemau Olympaidd

8. Joyce Watson: *A wnaiff y Prif Weinidog roi’r wybodaeth ddiweddaraf i’r Aelodau am*

gyntaf eich ateb—bod y canllawiau hyn wedi cael eu hadolygu, a bod hyn yn cael ei ystyried. Fodd bynnag, rhaid ichi dderbyn fod cyfrifoldeb mawr ar eich Llywodraeth i sicrhau bod canllawiau CBAC yn cael eu dilyn yn fanwl gywir, a bod y newidiadau hyn yn digwydd, oherwydd mae pryder mawr am enw da addysg a safonau archwilio yng Nghymru, a fydd yn syrthio y tu ôl i rannau eraill o’r DU oni bai bod eich Llywodraeth yn cymryd y camau angenrheidiol.

Y Prif Weinidog: Fodd bynnag, nid oedd hynny’n ymwneud â CBAC yn unig. Cafodd byrddau arholi eraill eu heffeithio yn yr un ffordd. Nid wyf yn derbyn o gwbl y bydd addysg yng Nghymru yn dioddef rhyw fodd oherwydd hyn. Fodd bynnag, mae’n fater difrifol. Er nad yw CBAC o dan reolaeth uniongyrchol Llywodraeth Cymru, bu’r Gweinidog yn siarad â phrif weithredwr CBAC i fynegi ei bryder difrifol ar ôl y digwyddiad. Cyfeiriodd y ddau athro a ddangosir yn y ffilm, y’i gwelwyd gennym oll, at Gyngor Addysgu Cyffredinol Cymru, a chyhoeddodd hefyd adolygiad o strwythur y farchnad ar gyfer cymwysterau cyffredinol. Bydd yr adolygiad hwnnw’n cael ei gynnal yn ystod y tri mis nesaf. Mae hefyd yn gywir i ddweud bod swyddogion rheoleiddio Llywodraeth Cymru wedi cyfrannu at ymchwiliad cychwynol y Swyddfa Rheoleiddio Cymwysterau ac Arholiadau i’r materion sy’n deillio o’r honiadau.

Llyr Huws Gruffydd: Given all of the unfavourable attention that the WJEC has received in light of the allegations made and the events that have taken place, what practical steps is your Government taking to assist the WJEC to regain its reputation?

The First Minister: I have given examples of what has happened, in terms of what the Minister has done and what the WJEC itself is doing to ensure that there is no repeat of this situation.

Olympic Games

8. Joyce Watson: *Will the First Minister update Members on the Welsh Government’s*

baratoadau Llywodraeth Cymru ar gyfer Gemau Olympaidd 2012. OAQ(4)0348(FM)

The First Minister: We have led the effort to engage, co-ordinate and deliver the opportunity that the Games will bring across Wales. The Welsh Government's action plan, which has been referred to in previous months in the Assembly, was published at the end of 2011 and focuses on maximising opportunities before, during and after the event.

Joyce Watson: Thank you for that answer, First Minister. In the past, major sporting events have been linked to increases in people trafficking for both labour and sex work. What actions is the Welsh Government taking to ensure that trafficking is not part of our Olympic legacy? It is fair to say, however, that we are ahead of the rest of the UK on this particular issue.

The First Minister: We were the first country in the UK to appoint an anti-human-trafficking co-ordinator. The current threat assessment for Wales for the Olympic Games is low, based on existing intelligence, and meetings have taken place with the intelligence leads of all four police forces in Wales, together with the Metropolitan Police Service, to assess the likely threat in Wales. It is correct to say that what might happen with regard to the issues that you have mentioned, such as sex trafficking, is equally a threat. We need to ensure that there is a positive legacy for Wales from the Games, and that we clamp down on what would be a negative legacy, which none of us wants to see.

Mohammad Asghar: I am sure that you will agree that the build-up to the 2012 Olympic Games in London provides an excellent opportunity for Wales to benefit from this major sporting event. A recent poll from Ipsos MORI found that 57% of Welsh respondents thought that the Olympics would have a positive effect, compared with just 50% of Scots. What avenues will the Welsh

preparations for the 2012 Olympic Games. OAQ(4)0348(FM)

Y Prif Weinidog: Rydym wedi arwain yr ymdrech i ymgysylltu, cyd-drefnu a gwireddu'r cyfle y bydd y Gemau'n ei gynnig ledled Cymru. Cafodd cynllun gweithredu Llywodraeth Cymru, y cyfeiriwyd ato yn y Cynulliad yn ystod y misoedd blaenorol, ei gyhoeddi ar ddiwedd 2011 ac mae'n canolbwyntio ar wneud y gorau o'r cyfleoedd cyn, yn ystod ac ar ôl y digwyddiad.

Joyce Watson: Diolch am yr ateb hwnnw, Brif Weinidog. Yn y gorffennol, mae digwyddiadau chwaraeon mawr wedi bod yn gysylltiedig â chynnydd yn nifer y bobl sy'n cael eu masnachu ar gyfer llafur a gwaith yn ymwneud â rhyw. Pa gamau mae Llywodraeth Cymru'n eu cymryd i sicrhau nad yw masnachu mewn pobl yn rhan o etifeddiaeth y Gemau Olympaidd? Mae'n deg dweud, fodd bynnag, ein bod ar y blaen ar y mater hwn o'i gymharu â gweddill y DU.

Y Prif Weinidog: Ni oedd y wlad gyntaf yn y DU i benodi cydlynnydd yn erbyn masnach mewn pobl. Mae'r asesiad o fygythiadau cyfredol i Gymru ar gyfer y Gemau Olympaidd yn isel, yn seiliedig ar gudd-wybodaeth sydd gennym yn barod, ac mae cyfarfodydd wedi cael eu cynnal gyda'r swyddogion sy'n arwain ar gudd-wybodaeth dros y pedwar heddlu yng Nghymru, ynghyd â'r Gwasanaeth Heddlu Metropolitan, i asesu'r bygythiad tebygol yng Nghymru. Mae'n gywir dweud bod yr hyn a allai ddigwydd o ran y materion rydych wedi sôn amdanynt, fel masnachu ar gyfer gwaith rhyw, hefyd yn fygythiad. Mae angen inni sicrhau bod etifeddiaeth gadarnhaol i Gymru yn dilyn y Gemau, a'n bod yn rhoi terfyn ar yr hyn a fyddai'n etifeddiaeth negyddol, nad oes yr un ohonom eisiau ei gweld.

Mohammad Asghar: Rwy'n siŵr y byddwch yn cytuno bod y cyfnod cyn Gemau Olympaidd 2012 yn Llundain yn gyfle gwych i Gymru elwa o'r digwyddiad chwaraeon mawr hwn. Canfu arolwg diweddar gan Ipsos MORI fod 57% o ymatebwyr yng Nghymru yn credu y byddai'r Gemau Olympaidd yn cael effaith gadarnhaol, o'i gymharu â dim ond 50% o Albanwyr. Pa drywydd fydd

Government be pursuing in the build-up to the Olympics to ensure that young people across Wales increase their level of participation in sport and that Welsh businesses make the most of the commercial opportunities provided by this event?

The First Minister: I have already made reference to the action plan that was published at the end of 2011.

Bethan Jenkins: Since last year's Assembly elections, South Wales Police has lost 395 warranted officers and is now planning its commitment to policing the Olympics. According to the officers whom I have spoken to, the impact of both the reduced numbers and of policing the Olympics will be felt after the event, given that all leave for the summer is cancelled because of work at the Olympics. What assurances has the Welsh Government sought that matters such as court appearances and police training will be able to continue during this time, and that cover will be provided for specialists such as firearms officers, drugs teams, road policing teams and officers who investigate domestic violence?

The First Minister: These are matters for the Home Office, not the Welsh Government. However, if you have examples of officers who feel that there will be insufficient cover in the summer, then I would certainly welcome those examples being forwarded to me, although I understand, of course, the need for anonymity when that is done. It is important that the people of Wales know that, as the Olympics take place, regular policing functions will not suffer as a result.

Y Cwricwlwm Ysgol

9. Simon Thomas: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad ynghylch i ba raddau ac ym mha ffyrdd y dylai'r cwricwlwm ysgol yng Nghymru adlewyrchu ieithoedd a diwylliannau Cymru. OAQ(4)0349(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae Llywodraeth Cymru'n gryf o'r farn fod cyswllt anorfod rhwng hanes, diwylliant a saerniaeth

Llywodraeth Cymru yn ei ddilyn yn y cyfnod cyn y Gemau Olympaidd i sicrhau bod pobl ifanc ledled Cymru yn cynyddu lefel eu cyfranogiad mewn chwaraeon a bod busnesau Cymru yn gwneud y gorau o'r cyfleoedd masnachol a gynigir gan y digwyddiad hwn?

Y Prif Weinidog: Rwyf eisoes wedi cyfeirio at y cynllun gweithredu a gyhoeddwyd ar ddiwedd 2011.

Bethan Jenkins: Ers etholiadau'r Cynulliad y llynedd, mae Heddlu De Cymru wedi colli 395 o swyddogion gwarant ac mae bellach yn cynllunio ei ymrwymiad i blismona'r Gemau Olympaidd. Yn ôl y swyddogion rwyf wedi siarad â hwy, bydd effaith y niferoedd llai ac o blismona'r Gemau Olympaidd yn cael ei themlo ar ôl y digwyddiad, o gofio bod yr holl wyliau ar gyfer yr haf yn cael eu canslo oherwydd gwaith ar gyfer y Gemau Olympaidd. Pa sicrwydd y mae Llywodraeth Cymru wedi'i gael y bydd materion fel ymddangosiadau llys a hyfforddi'r heddlu yn gallu parhau yn ystod y cyfnod hwn, ac y bydd arbenigwyr fel swyddogion drylliau, timau cyffuriau, timau plismona ar y ffyrdd a swyddogion sy'n ymchwilio i drais yn y cartref yn cael eu cyflenwi dros dro?

Y Prif Weinidog: Mae'r rhain yn faterion i'r Swyddfa Gartref, nid Llywodraeth Cymru. Fodd bynnag, os oes gennych enghreifftiau o swyddogion sy'n teimlo na fydd digon o ddarpariaeth dros yr haf, yna byddwn yn sicr yn croesawu clywed amdanynt, er fy mod yn deall, wrth gwrs, yr angen am anhysbysrwydd pan mae hynny'n digwydd. Mae'n bwysig bod pobl Cymru yn gwybod na fydd swyddogaethau plismona rheolaidd yn dioddef wrth i'r Gemau Olympaidd fynd yn eu blaenau.

The School Curriculum

9. Simon Thomas: *Will the First Minister make a statement regarding to what degree the school curriculum in Wales should reflect the languages and cultures of Wales. OAQ(4)0349(FM)*

The First Minister: The Welsh Government believes strongly that Wales's history, culture and social fabric are inextricably linked to the

gymdeithasol Cymru a'r iaith Gymraeg. Mae'r cwricwlwm ysgol yn cynnig cyfleoedd i ddysgwyr yng Nghymru i ddatblygu a chymhwyso eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o nodweddion diwylliannol ac ieithyddol Cymru drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg.

Simon Thomas: Diolch, Brif Weinidog, am yr ateb hwnnw. Fel rhywun a ddysgodd Cymraeg fel ail iaith, credaf ei fod yn hynod o bwysig bod pob plentyn yng Nghymru yn cael y cyfle i ddysgu o leiaf tipyn bach o Gymraeg a hyd yn oed mynd ymlaen i ddysgu i siarad Cymraeg yn rhugl. Os ydych yn cytuno â'r dyhead hwnnw, Brif Weinidog, beth yr ydych yn ei wneud fel Llywodraeth i wella'r sefyllfa anffodus o ran dysgu Cymraeg fel ail iaith, sydd wedi'i amlinellu unwaith eto yn adroddiad Estyn eleni? Cymraeg ail iaith yw'r pwnc sy'n cael ei dysgu waethaf o'r holl bynciau sy'n cael eu dysgu yn ein hysgolion, a lle mae'r bwch mwyaf rhwng cyrhaeddiad bechgyn a chyrrhaeddiad merched. Mae'n rhaid gwella'r sefyllfa honno os yw plant Cymru i gael y cyfle i ddysgu Cymraeg.

Y Prif Weinidog: Mae Cymraeg yn bwnc statudol, ac felly mae'n rhaid i bob plentyn ei hastudio nes eu bod yn 16 oed. Fodd bynnag, rwy'n cymryd sylw o'r hyn sydd yn cael ei ddweud yn adroddiad Estyn, a bydd camau yn cael eu cymryd i sicrhau bod addysgu Cymraeg fel ail iaith yn cael ei gryfhau.

Rebecca Evans: I am pleased that the Welsh Government has recognised that British Sign Language is a language in its own right. How are you ensuring that that is reflected in the school curriculum?

The First Minister: Developing communication skills should take us across the whole curriculum. While there are no specific requirements to teach British Sign Language in the school curriculum, the non-statutory skills framework for three to 19-year-olds recognises the importance of developing non-verbal communication skills of all kinds, including signing.

Suzu Davies: First Minister, while education is an end in itself, one of the functions of schooling is to improve a child's chance of

Welsh language. The school curriculum provides learners in Wales with opportunities to develop and apply their knowledge and understanding of the cultural and linguistic characteristics of Wales through both the medium of Welsh and of English.

Simon Thomas: I thank the First Minister for that response. As someone who learned Welsh as a second language, I think that it is extremely important that every child in Wales has the opportunity, at least, to learn some Welsh and even to go on to become fluent. If you agree with that aspiration, First Minister, what are you doing as a Government to improve the unfortunate situation with regard to the teaching of Welsh as a second language, which has been highlighted once again in the Estyn report this year? Welsh as a second language is the subject that is most badly taught in our schools, and where there is the greatest gap between the achievement of boys and that of girls. We need to improve that situation if the children of Wales are to have the opportunity to learn Welsh.

The First Minister: Welsh is a statutory subject and every child has to study it until the age of 16. We do, of course, pay attention to what the Estyn report says, and steps will be taken to ensure that the teaching of Welsh as a second language is strengthened.

Rebecca Evans: Rwy'n falch bod Llywodraeth Cymru wedi cydnabod bod iaith Arwyddion Prydain yn iaith yn ei rhinwedd ei hun. Sut rydych yn sicrhau bod hynny'n cael ei adlewyrchu yn y cwricwlwm ysgol?

Y Prif Weinidog: Dylai datblygu sgiliau cyfathrebu fynd â ni ar draws y cwricwlwm cyfan. Er nad oes unrhyw ofynion penodol yn y cwricwlwm ysgol i addysgu iaith Arwyddion Prydain, mae'r fframwaith sgiliau anstatudol ar gyfer disgyblion rhwng tair a 19 oed yn cydnabod pwysigrwydd datblygu sgiliau cyfathrebu di-eiriau o bob math, gan gynnwys arwyddion.

Suzu Davies: Brif Weinidog, tra bod addysg yn ddiben ynddo'i hun, un o swyddogaethau ysgol yw gwella cyfle plentyn o ran

social mobility. Evidence to the Children and Young People Committee suggests that it is not just Welsh as a second language that is experiencing poor take-up, but modern foreign languages, despite the Learning and Skills (Wales) Measure 2009. Do you think that second languages that could open economic doors should become core subjects in the national curriculum?

The First Minister: We must be careful about adding too many core subjects to the national curriculum, as that restricts the choice that students can exercise as they go through school. However, I agree that it is important that children take seriously the study of a third or second European language, according to their educational circumstances, because the learning of any language opens up another window on the world.

The Presiding Officer: Question 10, OAQ(4)0351(FM), has been withdrawn.

Anghenion Trafnidiaeth Pobl Anabl a Phobl Hŷn

11. Eluned Parrott: Sut fydd Llywodraeth Cymru yn cefnogi anghenion trafndiaeth pobl anabl a phobl hŷn sy'n byw mewn ardaloedd anghysbell dros dymor nesaf y Cynulliad. OAQ(4)0347(FM)

The First Minister: Improving access to public transport for disabled and elderly people is a priority. The national transport plan sets out our delivery programme for this.

Eluned Parrott: It is often said that age rarely travels alone, and it is certainly true that many older people experience mobility difficulties, which make it difficult for them to access standard forms of public transport. However, there is an anomaly in that while people who are entitled to concessionary travel in Wales are not charged for using public buses, they can be charged for using community transport providers. What can you do to address that anomaly and open up access for people with mobility issues?

symudedd cymdeithasol. Mae tystiolaeth i'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc yn awgrymu nad Cymraeg fel ail iaith yn unig sy'n denu nifer isel o ddisgyblion, ond ieithoedd tramor modern, er gwaethaf Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009. A ydych yn credu y dylai ail ieithoedd, sy'n gallu agor drysau economaidd, fod yn bynciau craidd yn y cwricwlwm cenedlaethol?

Y Prif Weinidog: Mae'n rhaid inni fod yn ofalus i beidio ag ychwanegu gormod o bynciau craidd at y cwricwlwm cenedlaethol, oherwydd y byddai gwneud hynny'n cyfyngu ar ddewis myfyrwyr wrth iddynt fynd drwy'r ysgol. Fodd bynnag, rwy'n cytuno ei bod yn bwysig bod plant yn cymryd astudio trydedd iaith neu ail iaith Ewropeaidd o ddifrif, yn ôl eu hamgylchiadau addysgol, gan fod dysgu unrhyw iaith yn agor ffenestr arall ar y byd.

Y Llywydd: Tynnwyd cwestiwn 10, OAQ(4)0351(FM), yn ôl.

The Transport Needs of Disabled and Elderly People

11. Eluned Parrott: How will the Welsh Government support the transport needs of disabled and elderly people living in remote areas over the next Assembly term. OAQ(4)0347(FM)

Y Prif Weinidog: Mae gwella mynediad at drafndiaeth gyhoeddus i bobl anabl ac oedranus yn flaenoriaeth. Mae'r cynllun trafndiaeth cenedlaethol yn nodi ein rhaglen gyflenwi ar gyfer hyn.

Eluned Parrott: Dywedir yn aml mai go brin y mae oedran yn teithio ar ben ei hun, ac mae'n sicr fod llawer o bobl hŷn yn cael anawsterau symudedd, sy'n ei gwneud yn anodd iddynt gael mynediad at ffurfiau safonol o gludiant cyhoeddus. Fodd bynnag, mae anghysondeb yn y ffaith nad yw pobl sydd â hawl i deithio am ddim yng Nghymru yn gorfod talu am ddefnyddio bysiau cyhoeddus, ond mae'n bosibl y byddant yn wynebu tâl am ddefnyddio gwasanaethau darparwyr trafndiaeth gymunedol. Beth allwch chi ei wneud i fynd i'r afael â'r anghysondeb hwn a rhoi mynediad at y gwasanaethau hyn i bobl sydd â phroblemau symudedd?

The First Minister: We are looking at other affordable ways to support community transport in future years. We will be focusing on how the community transport sector can work more effectively with the NHS, with local health boards, to deliver non-emergency patient transport services where it is appropriate to do so.

Darren Millar: Thank you, First Minister, for that answer to Eluned Parrott. However, I would like to ask you about situations where people cannot access bus services at all. My constituency, Clwyd West, is the oldest constituency, demographically speaking, in Wales. As a result, many people in my constituency, particularly those living in rural areas, need access to public transport. They have concessionary passes, but they cannot get on a bus because there are no buses. What are you doing to support the expansion of local bus services in those hard-to-reach areas that have an elderly population?

The First Minister: There are several options. First, local authorities can consider whether a subsidised bus service is appropriate; that is a matter for them. There are models across Wales of community transport that is more flexible and has worked. Many of us know about the successful Bwcabus scheme that exists in Carmarthenshire.

Rhodri Glyn Thomas: Roedd gan Lywodraeth Cymru'n Un bolisi o gynnig cefnogaeth ariannol ar gyfer trafniadaeth gymunedol. Roedd yn gynllun peilot a ymestynnwyd am dair blynedd gan Ieuan Wyn Jones pan oedd y Gweinidog trafniadaeth. Mae'r cynllun hwnnw'n dod i ben ddiwedd mis Mawrth. Pan ysgrifennaiis at y Gweinidog trafniadaeth presennol, dywedodd wrthyf nad oedd ganddo unrhyw fwiad i ymestyn y cynllun hwnnw ymhellach, ond y byddai'n edrych am ffyrdd i gynnwys yr elfen honno yn y cynllun trafniadaeth y mae newydd ei gyhoeddi. Fodd bynnag, nid oes cyfeiriad penodol yn y cynllun hwnnw at ddiwallu'r angen hwn.

Y Prif Weinidog: Rydym yn edrych ar ffyrdd fforddiadwy eraill o gefnogi trafniadaeth gymunedol yn y dyfodol. Byddwn yn canolbwyntio ar sut y gall y sector trafniadaeth gymunedol weithio'n fwy effeithiol gyda'r GIG, a gyda byrddau iechyd lleol, i ddarparu gwasanaethau cludo cleifion di-argyfwng lle mae'n briodol gwneud hynny.

Darren Millar: Diolch yn fawr, Brif Weinidog, am yr ateb hwnnw i Eluned Parrott. Fodd bynnag, hoffwn ofyn i chi am sefyllfaoedd lle na all pobl gael mynediad at wasanaethau bws o gwbl. Fy etholaeth i, Gorllewin Clwyd, yw'r etholaeth hynaf, o ran demograffeg, yng Nghymru. O ganlyniad, mae angen mynediad at gludiant cyhoeddus ar lawer o bobl yn fy etholaeth, yn enwedig y rhai sy'n byw mewn ardaloedd gwledig. Mae ganddynt docynnau teithio rhatach, ond ni allant fynd ar y bws oherwydd nad oes bysiau. Beth ydych chi'n ei wneud i gefnogi ehangu gwasanaethau bws lleol yn yr ardaloedd hynny sy'n anodd eu cyrraedd ac sydd â phoblogaeth oeddrannus?

Y Prif Weinidog: Mae nifer o opsiynau. Yn gyntaf, gall awdurdodau lleol ystyried a yw gwasanaeth bysiau a gymorthdelir yn briodol; mae hynny'n fater iddynt hwy. Mae modelau ledled Cymru o gludiant cymunedol sy'n fwy hyblyg ac sydd wedi gweithio. Mae llawer ohonom yn gwybod am y cynllun Bwcabus llwyddiannus yn Sir Gaerfyrddin.

Rhodri Glyn Thomas: First Minister, the One Wales Government had a policy of offering financial support for community transport. It was a pilot scheme that was extended for three years by Ieuan Wyn Jones when he was the Minister for transport. That scheme will cease at the end of March. When I wrote to the current Minister for transport, he told me that he had no intention of extending that scheme further, but would look for methods of including that element within the transport programme that he has just announced. However, there is no specific reference in that programme to meeting this need. What are you as Government going to do to ensure that those people receive

Beth y byddech fel Llywodraeth yn ei wneud i sicrhau bod y bobl hynny yn cael cefnogaeth?

Y Prif Weinidog: Fel y bu i mi sôn yn gynharach, rydym yn edrych ar ffyrdd i sicrhau cludiant cymunedol yn y dyfodol, gan gofio'r sefyllfa ariannol bresennol, nad oedd yn bodoli, wrth gwrs, yn ystod y rhan fwyaf o fywyd y Llywodraeth flaenorol.

Pobl Ddi-waith yng Nghymru

12. Jenny Rathbone: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am weithgareddau Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael â'r cynnydd yn nifer y bobl ddi-waith yng Nghymru. OAQ(4)0353(FM)

The First Minister: One example of dealing with that is to provide training opportunities. We are looking to create 4,000 training or apprenticeship jobs each year for young people through our Jobs Growth Wales scheme.

Jenny Rathbone: The commission on youth unemployment, chaired by David Miliband, which published its report yesterday, highlights that Wales has seen the biggest increase in the number of those not in education, employment or training of any region across the UK. This week the Welsh Government is calling on employers to increase the number of apprenticeships that they offer. Are employers heeding that call, and what can be done to incentivise them to increase the number of apprenticeships that they offer?

The First Minister: I have already mentioned the Jobs Growth Wales scheme, and we know that employers will look to create apprenticeship schemes where they can. It is exceptionally important that, where apprenticeships are created, they are seen to be sustainable. The last thing that we want is a situation where apprenticeships and training are created, but the vast majority of those opportunities do not lead to a job. Certainly, there is a desire among businesses to create training opportunities. They know of the beneficial effect that training has for their businesses and for those who they take on. We hope that Jobs Growth Wales will help to

support?

The First Minister: As I mentioned earlier, we are looking at a means of ensuring community transport in the future, bearing in mind the financial situation that we are now in, which did not exist, of course, for most of the period of the previous Government.

Unemployed People in Wales

12. Jenny Rathbone: Will the First Minister make a statement on Welsh Government activities to combat the rising numbers of unemployed people in Wales. OAQ(4)0353(FM)

Y Prif Weinidog: Un enghraifft o ymdrin â hynny yw darparu cyfleoedd hyfforddi. Rydym yn gobeithio creu 4,000 o swyddi hyfforddiant neu brentisiaeth bob blwyddyn ar gyfer pobl ifanc drwy ein cynllun Twf Swyddi Cymru.

Jenny Rathbone: Pwysleisiodd y comisiwn ar ddiweithdra ymhlith pobl ifanc, o dan gadeiryddiaeth David Miliband, a gyhoeddodd ei adroddiad ddoe, fod Cymru wedi gweld y cynnydd mwyaf yn nifer y rhai nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant o unrhyw ranbarth yn y DU. Yr wythnos hon, mae Llywodraeth Cymru yn galw ar gyflogwyr i gynyddu nifer y prentisiaethau y maent yn eu cynnig. A yw cyflogwyr yn gwrando ar yr alwad honno, a beth y gellir ei wneud i'w cymell i gynyddu nifer y prentisiaethau y maent yn eu cynnig?

Y Prif Weinidog: Rwyf wedi sôn eisoes am gynllun Twf Swyddi Cymru, a gwyddom y bydd cyflogwyr yn ceisio creu cynlluniau prentisiaeth lle y gallant wneud hynny. Mae'n eithriadol o bwysig, lle mae prentisiaethau yn cael eu creu, eu bod yn cael eu hystyried i fod yn gynaliadwy. Y peth olaf sydd ei angen arnom yw sefyllfa lle mae prentisiaethau a chyfleoedd hyfforddiant yn cael eu creu ond nad yw mwyafrif helaeth y cyfleoedd hynny yn arwain at swyddi. Yn sicr, mae awydd ymhlith busnesau i greu cyfleoedd hyfforddi. Maent yn ymwybodol o'r effaith lesol y mae hyfforddiant yn ei chael ar eu busnesau ac ar yr hyfforddeion.

provide an example elsewhere in the economy as to how this scheme can be taken forward.

Paul Davies: Rydych yn cytuno bod rhaid i ni dyfu'r sector preifat yng Nghymru, ac felly mae'n bwysig ein bod yn cefnogi pobl sy'n ddi-waith drwy, er enghraifft, ddatblygu eu sgiliau entrepreneuriaidd er mwyn iddynt gael y cyfle i sefydlu eu busnesau eu hunain. A all y Prif Weinidog ddweud wrthym beth mae Llywodraeth Cymru'n ei wneud yn benodol i helpu pobl ddi-waith i ddatblygu eu sgiliau busnes a'u sgiliau entrepreneuriaidd?

Y Prif Weinidog: Rwyf wedi sôn am y strategaeth entrepreneuriaeth ieuentid, sydd yn helpu pobl ifanc i ddeall gwerth entrepreneuriaeth. Mae'r gwasanaeth dechrau busnesau yn ei le, ac mae hwnnw'n anelu at sicrhau bod mwy o fusnesau yn cael eu dechrau ac yn parhau mewn rhannau o Gymru. Mae cynlluniau eraill hefyd. Fodd bynnag, mae'n rhaid i mi ddweud ei bod yn bwysig dros ben bod y blaid gyferbyn yn ymateb i'r hyn wnaeth Maria Miller ddweud yr wythnos hon. Dywedodd:

'the unemployment problem was down to a lack of "appetite" for the jobs on offer.'

'I don't think it's a lack of jobs at the moment I think it really is making sure that we've got people knowing where those jobs are.'

Nid dyna'r sefyllfa yng Nghymru. Rydym yn gwybod bod y sefyllfa yng Nghymru ac yng ngweddill y Deyrnas Unedig yn anodd i bobl sydd yn edrych am swyddi. Nid wyf yn credu ei bod yn iawn dweud mai'r unig broblem sydd gan yr economi yw nad yw pobl eisiau swyddi. Mae hynny'n simplistig iawn.

Alun Ffred Jones: Gan ddod yn ôl at y cwestiwn gwreiddiol, mae'r ffigyrau a gyhoeddwyd yn yr adroddiad hwn yn dychryn ac yn her i unrhyw Lywodraeth sydd o ddifrif ynglŷn â rhoi cyfle i bobl ifanc. Felly, pa gynlluniau sydd gennych fel Llywodraeth i helpu cwmnïau i gadw staff yn ystod y cyfnod anodd hwn. Gan gofio bod cynllun ProAct wedi'i ddi-ddymu, a oes

Gobeithiwn y bydd Twf Swyddi Cymru yn cynnig esiampl i fannau eraill yn yr economi o ran sut y gall y cynllun hwn gael ei ddatblygu.

Paul Davies: You agree that we need to grow the private sector in Wales, and so it is important that we support unemployed people by, for example, developing their entrepreneurial skills, so that they have the opportunity to establish their own businesses. Can the First Minister tell us what the Welsh Government is doing specifically to assist unemployed people to develop their business and entrepreneurial skills?

The First Minister: I have mentioned the youth entrepreneurship scheme, which helps young people to understand the value of entrepreneurship. The business start-up service is in place, and that is aimed at ensuring that there are more business start-ups and that they survive in parts of Wales. There are also other schemes. However, I have to say that it is very important that the party opposite responds to the comments made by Maria Miller this week. She said:

y rheswm dros y broblem diweithdra oedd diffyg chwaeth ar gyfer y swyddi a oedd ar gael.

Nid diffyg swyddi yw'r broblem ar hyn o bryd yn fy marn i ond gwneud yn siwr bod pobl yn gwybod ble y mae'r swyddi hynny.

That is certainly not the situation in Wales. We know that the situation in Wales and in the rest of the UK is very difficult for people who are seeking employment. I do not think that it is right to say that the only problem that the economy has is that people do not want jobs. That is very simplistic.

Alun Ffred Jones: To return to the original question, the figures that were published in that report are frightening and a challenge to any Government serious about giving young people an opportunity. What plans do you as a Government have to assist companies to retain staff during this difficult period. Given that the ProAct scheme has been abolished, do you have any intention of considering

gennyh unrhyw fwriad i ystyried rhoi cefnogaeth o'r fath yn y dyfodol?

providing similar support in future?

2.15 p.m.

Y Prif Weinidog: Wrth gwrs yr ydym yn gwrandao'n astud ar yr hyn mae busnesau yn ei ddweud wrthym. Fodd bynnag, bydd Aelodau'n gwybod bod sawl cynllun wedi'u cyflwyno yn y Cynulliad hwn yn ystod yr wythnosau diwethaf i helpu busnesau i dyfu, i ddechrau ac i gadw pobl, ac i helpu'r rheiny sydd eisiau mynd mewn i fusnesau. Mae amryw gynlluniau ar gael er mwyn sicrhau bod pobl yn cael y cyfle i ddod o hyd i waith unwaith eto.

The First Minister: Of course we listen carefully to what businesses tell us. However, Members will know that, over the past few weeks, a number of schemes have been brought forward in this Assembly to assist businesses to grow, to assist start-ups, to assist businesses in retaining staff and to assist those who want to go into business. There are a number of schemes available to ensure that people have the opportunity to find work once again.

Tlodi Plant

Child Poverty

13. Mark Drakeford: Pa amcangyfrif y mae'r Prif Weinidog wedi'i wneud o effaith rhaglen diwygio lles Llywodraeth y DU ar dlodi plant yng Nghymru. OAQ(4)0345(FM)

13. Mark Drakeford: What estimate has the First Minister made of the impact on child poverty in Wales of the UK Government's programme of welfare reform. OAQ(4)0345(FM)

The First Minister: A ministerial task and finish group is currently undertaking a comprehensive assessment of the cumulative impact of the welfare reforms, including the impact on child poverty. We use the results of this assessment to target our efforts to help mitigate the negative implications of welfare reform.

Y Prif Weinidog: Mae grŵp gorchwyl a gorffen y Gweinidog wrthi'n cynnal asesiad cynhwysfawr o effaith gronol y diwygiadau lles, gan gynnwys yr effaith ar dlodi plant. Rydym yn defnyddio canlyniadau'r asesiad hwn i dargedu ein hymdrechion i helpu i liniaru goblygiadau negyddol diwygio lles.

Mark Drakeford: Did you agree with bishops in the House of Lords when they said that, whatever different views there might be about welfare reform, the one thing we should all be agreed on is that the impact of those cuts should not be carried by children? If you agree with that, will you condemn the decision of the coalition Government to restore a cut that was defeated in the House of Lords and which will result in 100,000 disabled children in the United Kingdom losing £1,300 each a year?

Mark Drakeford: A oeddech chi'n cytuno â'r esgobion yn Nhŷ'r Arglwyddi a ddywedodd, beth bynnag fo'r gwahanol safbwyntiau am ddiwygio lles, mai'r un peth y dylem i gyd fod yn cytuno arno yw na ddylai'r toriadau effeithio ar blant? Os ydych yn cytuno â hynny, a wnewch chi gondemnio penderfyniad y Llywodraeth glymblaid i adfer toriad a gafodd ei drechu yn Nhŷ'r Arglwyddi? O ganlyniad i'r toriad hwnnwydd bydd 100,000 o blant anabl yn y Deyrnas Unedig yn colli £1,300 y flwyddyn?

The First Minister: We know that all the analysis shows that those who are worst off will suffer the most as a result of these changes. That is not an example of us all being in it together, which is the mantra that we have heard. What is it that the UK Government has against children? The Member has eloquently outlined the effect on

Y Prif Weinidog: Gwyddomfod yr holl ddadansoddiadau'n dangos mai'r bobl dlotaf sy'n mynd i ddioddef fwyaf o ganlyniad i'r newidiadau hyn. Nid yw hynny'n enghraifft o bawb yn yr un cwch, sef y neges yr ydym yn ei chlywed drosodd a throsodd. Beth sydd gan Lywodraeth y DU yn erbyn plant? Mae'r Aelod wedi amlinellu'n huawdl yr effaith ar

child poverty. The Institute for Fiscal Studies' analysis suggests that the reforms will increase child poverty by about 100,000, absolute child poverty by about 200,000 and absolute poverty among working-age adults without dependent children by about 100,000 as well. On top of that, it wants to charge single parents to use the services of the Child Support Agency. It is a Government agency designed to ensure that parents meet their financial obligations, and now it wants to put a financial barrier in the way of those who can afford it the least. Such behaviour is not something that we as a Government can condone. We know that it will lead to further poverty in Wales.

Jocelyn Davies: I agree with you, First Minister, that the impacts of the UK welfare reforms will be far reaching. It appears that the banking crisis is being paid for by those families that are least able to afford it. Do you agree that taking income, housing benefit and all the other things you mentioned away from poor families will not improve child poverty? Will an increase in child poverty clearly demonstrate the fact that the UK Government's welfare reform is failing to improve the life chances of Welsh children?

The First Minister: Unfortunately, I think that you are right. We will see an increase in child poverty and it is that evidence that will demonstrate the wrong direction that the UK Government has taken. It is a great shame that it will take an increase in child poverty to show it the error of its ways. We all know from the analysis that has been put forward that welfare reform will not help those who need help the most. We know of the examples given with regard to cancer patients and children, and we know about the example of having to pay to use the Child Support Agency. This will create tremendous poverty in our country and I believe that, in the next two or three years, the chickens will come home to roost when the public sees what has been done in its name.

Andrew R.T. Davies: First Minister, last week, there was slight confusion in the Chamber when the Minister responding to the

dlodi plant. Mae dadansoddiad y Sefydliad Astudiaethau Cyllid yn awgrymu y bydd y diwygiadau yn peri cynnydd o tua 100,000 mewn tlodi plant, tua 200,000 mewn tlodi plant absoliwt a thua 100,000 mewn tlodi absoliwt ymhlith oedolion o oedran gweithio heb blant dibynnol. Ar ben hynny, mae am godi tâl ar rieni sengl i ddefnyddio gwasanaethau'r Asiantaeth Cynnal Plant. Mae'n un o asiantaethau'r Llywodraeth a gynlluniwyd i sicrhau bod rhieni yn bodloni eu rhwymedigaethau ariannol, a bellach mae am roi rhwystr ariannol yn ffordd y rhai sy'n gallu ei fforddio leiaf. Nid yw ymddygiad o'r fath yn rhywbeth y gallwn ni fel Llywodraeth ei gymeradwyo. Gwyddom y bydd yn arwain at ragor o dlodi yng Nghymru.

Jocelyn Davies: Rwy'n cytuno â chi, Brif Weinidog, y bydd effeithiau diwygiadau lles y DU yn bellgyrhaeddol. Mae'n ymddangos mai'r rhai sy'n talu am yr argyfwng bancio yw'r teuluoedd hynny sy'n lleiaf tebygol o allu ei fforddio. A ydych yn cytuno na fydd mynd ag incwm, budd-dal tai a'r holl bethau eraill a grybwyllwyd gennych oddi ar deuluoedd tlawd yn gwella tlodi plant? A wnaiff cynnydd mewn tlodi plant ddangos yn glir fod diwygiadau lles Llywodraeth y DU yn methu â gwella cyfleoedd bywyd plant Cymru?

Y Prif Weinidog: Yn anffodus, rwy'n credu eich bod yn iawn. Byddwn yn gweld cynnydd mewn tlodi plant, a honno yw'r dystiolaeth a fydd yn dangos y trywydd anghywir y mae Llywodraeth y DU wedi'i ddilyn. Mae'n drueni mawr mai yn sgîl cynnydd mewn tlodi plant y bydd yn gweld ei chamgymeriad. Rydym i gyd yn gwybod ar sail y dadansoddiad sydd wedi ei gyflwyno na fydd y diwygiadau lles yn helpu'r rhai y mae arnynt fwyaf o angen cymorth. Gwyddom am yr enghreifftiau a roddwyd mewn perthynas â chleifion canser a phlant, a gwyddom am yr enghraifft o orfod talu am ddefnyddio'r Asiantaeth Cynnal Plant. Bydd hyn yn creu tlodi mawr yn ein gwlad a chredaf, yn y ddwy neu dair blynedd nesaf, y bydd hyn yn dod yn ôl ar ben y Llywodraeth pan fydd y cyhoedd yn gweld yr hyn a wnaed yn ei enw.

Andrew R.T. Davies: Brif Weinidog, yr wythnos diwethaf, roedd peth dryswch yn y Siambr pan wnaeth y Gweinidog a oedd yn

debate on welfare reform last Wednesday highlighted the fact that your Government is against the regional capping of welfare payments and that, indeed, the Labour Party is against it, while the shadow Minister Liam Byrne in the House of Commons corrected that position by saying that he was of the opinion that it was Labour Party policy to have regional benefit payments. Could you clarify that please?

The First Minister: We do not agree with regional caps on benefits. We do not agree with regional benefits. One thing that we will do as a Government is to stand up for Wales as opposed to what we saw last week, when we saw the leader of the Welsh Conservatives, if indeed that is his title, being publicly slapped down by the Secretary of State for Wales. Did he answer her? No, he did not. I agree with him. I think that he should be the leader of the Welsh Conservative Party, but we will stand up for Wales. When will he stand up for Wales and when will he stand up for himself? [*Laughter.*]

The Presiding Officer: Order.

Budd-daliadau Tai

14. Gwyn R. Price: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am y newidiadau i fudd-daliadau tai a gyhoeddwyd yn ddiweddar. OAQ(4)0342(FM)*

The First Minister: The housing benefit reforms are already having a financial impact on the people of Wales. We know that the lack of affordability for low-income families within the private rented sector is likely to result in social and demographic changes for the worst.

Gwyn R. Price: Thank you for that answer. The Tory-Liberal Government's proposed changes to housing benefits are causing anxiety among many of my constituents because they fear being made homeless as a result of these drastic cuts. First Minister, do you agree with me and six prominent Welsh charities that these changes were ill-thought-out from the very beginning and their effects

ymateb i'r ddadl ar ddiwygio lles ddydd Mercher diwethaf dynnu sylw at y ffaith bod eich Llywodraeth yn erbyn capio rhanbarthol o ran taliadau lles ac, yn wir, fod y Blaid Lafur yn ei erbyn. Fodd bynnag, cywirodd Liam Byrne, Gweinidog yr wrthblaid yn Nhŷ'r Cyffredin, y safbwynt hwnnw drwy ddweud ei fod o'r farn bod cael taliadau budd-dal rhanbarthol yn bolisi gan y Blaid Lafur. A allwch chi esbonio'r sefyllfa os gwelwch yn dda?

Y Prif Weinidog: Nid ydym yn cytuno â chapiau rhanbarthol ar fudd-daliadau. Nid ydym yn cytuno â budd-daliadau rhanbarthol. Un peth y byddwn yn ei wneud fel Llywodraeth yw sefyll dros Gymru yn hytrach na'r hyn a welsom yr wythnos diwethaf, pan gafodd arweinydd y Ceidwadwyr Cymreig, os mai dyna yw ei deitl, ei gywiro'n gyhoeddus gan Ysgrifennydd Gwladol Cymru. A wnaeth ef ei hateb? Naddo. Rwy'n cytuno ag ef. Rwy'n credu mai ef ddylai fod yn arweinydd y Ceidwadwyr Cymreig, ond byddwn ni'n sefyll dros Gymru. Pryd y bydd ef yn sefyll dros Gymru a phryd y bydd ef yn sefyll drosto'i hun? [*Chwerthin.*]

Y Llywydd: Trefn.

Housing Benefits

14. Gwyn R. Price: *Will the First Minister make a statement on the recently proposed changes to housing benefit. OAQ(4)0342(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae'r diwygiadau budd-dal tai eisoes yn cael effaith ariannol ar bobl Cymru. Gwyddom fod y diffyg fforddiadwyedd i deuluoedd ar incwm isel yn y sector rhentu preifat yn debygol o arwain at newidiadau cymdeithasol a demograffig er gwaeth.

Gwyn R. Price: Diolch ichi am yr ateb. Mae newidiadau arfaethedig y Llywodraeth Dori'aidd-Ryddfrydol mewn budd-daliadau tai yn achosi pryder ymysg llawer o fy etholwyr oherwydd bod arnynt ofn cael eu gwneud yn ddigartref o ganlyniad i'r toriadau llym. Brif Weinidog, a ydych yn cytuno â mi a chwech o elusennau amlwg Cymru fod y newidiadau hyn yn rhai na chawsant eu

will be devastating to the most vulnerable members of our society?

The First Minister: Once again, we are seeing examples of the most vulnerable in society being made to pay the most. That shows that the UK Government is on the wrong track when it comes to welfare reform, and we, as the Welsh Government, will do what we can in order to mitigate what it is doing.

William Graham: Will the First Minister make an estimate of the number of council and housing association tenants who are receiving housing benefits who sublet their homes?

The First Minister: The issue is whether people have enough income to live on and are able to keep a roof over their heads. The issue of subletting homes is important, but it does not take away from the main issue, which is that the UK Government is following a course that will see people and their families ending up without a roof over their heads. As a Government, we will oppose that tooth and nail.

Leanne Wood: First Minister, you have stated your opposition to welfare reform in the Chamber on a number of occasions. Will you outline how exactly you intend to put your stated aim of 'standing up for the people of Wales' into action as far as the squeezed and persecuted benefit claimants in Wales are concerned? Last week, in a debate, we heard Jocelyn Davies outline the case of her constituent who was passed as being fit for work despite being registered blind for more than 30 years. Would you be prepared to find a small amount of resource to employ more welfare rights advisers, so that disabled people can be assisted in resisting the harsh and unjust policies of the UK Government? Such an investment could result in saving money by taking pressure off the housing and health budgets of your Government.

The First Minister: We always look to do what we can to help people understand their rights, but I would be reluctant for the Welsh budget to cover costs that should be picked

hystyried yn drwyadl o'r cychwyn cyntaf ac y bydd eu heffeithiau'n ddinistriol i'r aelodau mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas?

Y Prif Weinidog: Unwaith eto, rydym yn gweld enghreifftiau o'r rhai mwyaf agored i niwed mewn cymdeithas yn cael eu gorfodi i dalu'r pris mwyaf. Mae hynny'n dangos bod Llywodraeth y DU ar y trywydd anghywir o ran diwygio lles, a byddwn ni, yn Llywodraeth Cymru, yn gwneud yr hyn a allwn i liniaru'r hyn y mae'n ei wneud.

William Graham: A wnaiff y Prif Weinidog wneud amcangyfrif o nifer y tenantiaid cyngor a thenantiaid cymdeithasau tai sy'n cael budd-daliadau tai sy'n is-osod eu cartrefi?

Y Prif Weinidog: Y cwestiwn yw a oes gan bobl ddigon o incwm i fyw arno ac a ydynt yn gallu fforddio to uwch eu pennau. Mae is-osod cartrefi yn fater pwysig, ond nid yw'n disodli'r prif fater, sef bod Llywodraeth y DU yn dilyn trywydd a fydd yn peri i bobl a'u teuluoedd golli'r to uwch eu pennau. Fel Llywodraeth, byddwn yn gwrthwynebu hynny'n chwyrn.

Leanne Wood: Weinidog, rydych wedi datgan eich gwrthwynebiad i ddiwygio lles yn y Siambr droeon. A wnewch amlinellu sut yn union yr ydych yn bwriadu rhoi eich nod o 'sefyll dros bobl Cymru' ar waith mewn perthynas â hawlwr budd-daliadau yng Nghymru sy'n cael eu gwasgu a'u herlid? Yr wythnos diwethaf, mewn dadl, clywsom Jocelyn Davies yn sôn am achos un o'i hetholwyr y dyfarnwyd ei fod yn ddigon iach i weithio er iddo gael ei gofrestru'n ddall ers mwy na 30 mlynedd. A fyddech yn barod i ddod o hyd i ychydig bach o adnoddau i gyflogi mwy o ymgynghorwyr hawliau lles, fel y gall pobl anabl gael eu cynorthwyo i wrthsefyll polisiau llym ac anghyfiawn Llywodraeth y DU? Gallai buddsoddiad o'r fath arwain at arbed arian drwy fynd â phwysau oddi ar gyllidebau tai ac iechyd eich Llywodraeth.

Y Prif Weinidog: Rydym bob amser yn awyddus i wneud yr hyn a allwn i helpu pobl i ddeall eu hawliau, ond byddwn yn amharod i gyllideb Cymru dalu am gostau y dylai

up by the UK budget. One issue that we face is that as we see homelessness increase, the pressure will be brought to bear on local authorities and they are part of the Welsh budget, but there will be a saving for the Department for Work and Pension. It is important that the UK Government recognises its responsibilities, pays for them and does not seek to offload them on to other Governments without providing the correct level of finance in order to meet those responsibilities.

Mick Antoniw: I welcome the considerable amount of resource that the Welsh Government has put in to bodies such as Citizens Advice in Rhondda Cynon Taf to provide advice on benefits. Some work carried out by my office focused on those up to the age of 35 for whom the reforms will mean that they will face substantial cuts in benefits. Even if they move home, their parents will face similar cuts, so there is a real risk of unemployment as well as it being demeaning for people up to the age of 35 to be forced to share, especially vulnerable adults. What can the Welsh Government do to assist with the potential homelessness problems that will arise from the disastrous reforms that are proposed?

The First Minister: You are quite correct that those who are under 35 years of age and single will be hit very hard: £24 a week is a considerable amount to lose, and it is likely to result in tenants moving from self-contained accommodation to shared accommodation. It will mean that there will be more housing in multiple occupation; it is inevitable as a result of the proposed policy. We are providing £1.2 million of funding to help local authorities to raise people's awareness of the changes and to help tenants to cope with changes through housing services and by liaising with landlords on behalf of tenants. A further £1.5 million has also been provided through the homelessness grant.

cyllideb y DU dalu amdanynt. Un mater sy'n ein hwynebu yw, wrth i ddigartrefedd gynyddu, y byddwn yn gweld pwysau cynyddol ar awdurdodau lleol, sy'n rhan o gyllideb Cymru, ond bydd arbediad i'r Adran Gwaith a Phensiynau. Mae'n bwysig bod Llywodraeth y DU yn cydnabod ei chyfrifoldebau, yn talu amdanynt ac nad yw'n ceisio eu trosglwyddo i Lywodraethau eraill heb ddarparu'r lefel gywir o gyllid er mwyn cyflawni'r cyfrifoldebau hynny.

Mick Antoniw: Rwy'n croesawu'r swm sylweddol o adnoddau y mae Llywodraeth Cymru wedi ei roi i gyrff megis Cyngor ar Bopeth yn Rhondda Cynon Taf i ddarparu cyngor ar fudd-daliadau. Roedd rhywfaint o waith a wnaed gan fy swyddfa yn canolbwyntio ar bobl hyd at 35 oed y bydd y diwygiadau yn golygu y byddant yn wynebu toriadau sylweddol mewn budd-daliadau. Hyd yn oed os byddant yn symud cartref, bydd eu rhieni'n wynebu toriadau tebyg, felly mae perygl gwirioneddol y bydd diweithdra yn ogystal â'r ffaith ei bod yn ddiraddiol gorfodi pobl hyd at 35 oed i rannu, yn enwedig oedolion sy'n agored i niwed. Beth y gall Llywodraeth Cymru ei wneud i gynorthwyo i fynd i'r afael â phroblemau digartrefedd posibl a fydd yn deillio o'r diwygiadau arfaethedig trychinebus?

Y Prif Weinidog: Rydych yn hollol gywir y bydd y rhai sydd o dan 35 oed ac yn sengl yn cael eu taro'n galed iawn: mae £24 yr wythnos yn swm sylweddol i'w golli, a chanlyniad tebygol hyn yw y bydd tenantiaid yn symud o lety hunangynhwysol i rannu llety. Bydd yn golygu y bydd mwy o dai mewn amlfeddiannaeth; mae hynny'n anochel o ganlyniad i'r polisi arfaethedig. Rydym yn darparu £1.2 miliwn i helpu awdurdodau lleol i godi ymwybyddiaeth pobl o'r newidiadau ac i helpu tenantiaid i ymdopi â newidiadau drwy'r gwasanaethau tai a thrwy gysylltu â landlordiaid ar ran tenantiaid. Mae £1.5 miliwn arall hefyd wedi cael ei ddarparu trwy grantiau digartrefedd.

Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): I have one change to report to this week's planned business, which is to clarify the title of this afternoon's statement by the Minister for Environment and Sustainable Development. Business for the next three weeks is as shown on the business statement announcement, which can be found among the agenda papers that are available to Members electronically.

Antoinette Sandbach: I wonder whether you could ask the Deputy Minister to table a debate on the Glastir statement that he issued last week. The 'Working Smarter' report that we will debate later today indicated that that scheme was introduced too soon and in a rushed fashion, before the policy detail was properly developed in a true partnership with stakeholders. Although there were 14,000 expressions of interest, only 1,698 people have actually signed up to the Glastir scheme. In addition, the Deputy Minister hints in his written statement that he may contemplate legislating in this area when our farming competitors across Europe would not face legislation—in fact, they would receive payment for delivery of these kinds of environmental goods and services. It is an important change in policy and I think that it is vital that this is debated by this house.

Jane Hutt: This is an important change in policy and a very innovative development, as the European Commission recognises. Clearly, there is an opportunity to consider this further during the Deputy Minister's statement this afternoon.

Julie Morgan: We will soon be celebrating International Women's Day, which is an opportunity to celebrate women's achievements all over the world. What is the Leader of the House able to do in the business of this Chamber to recognise this important day?

Jane Hutt: It is an opportunity to celebrate. The Welsh Government is helping women's

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Mae un newid ym musnes yr wythnos hon, sef cadarnhau teitl datganiad Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy y prynhawn yma. Mae'r busnes ar gyfer y tair wythnos nesaf fel y'i dangosir yn y datganiad a chyhoeddiad busnes, y gellir ei weld ymhlith papurau'r agenda sydd ar gael i'r Aelodau yn electronig.

Antoinette Sandbach: Tybed a allech ofyn i'r Dirprwy Weinidog gyflwyno dadl ar y datganiad ar Glastir a gyhoeddodd yr wythnos diwethaf? Mae adroddiad 'Hwyluso'r Drefn' y byddwn yn ei drafod yn ddiweddarach heddiw yn dangos bod y cynllun hwnnw wedi ei gyflwyno'n rhy fuan ac ar ormod o frys, a hynny cyn i'r manylion polisi gael eu datblygu'n briodol mewn gwir bartneriaeth â rhanddeiliaid. Er i 14,000 fynegi diddordeb, dim ond 1,698 o bobl sydd wedi ymuno â chynllun Glastir. Yn ogystal, mae'r Dirprwy Weinidog yn awgrymu yn ei ddatganiad ysgrifenedig y gall ystyried deddfu yn y maes hwn pan na fydd ein cystadleuwyr ffermio ledled Ewrop yn wynebu deddfwriaeth—yn wir, byddent yn cael tâl am ddarparu'r mathau hyn o nwyddau a gwasanaethau amgylcheddol. Mae'n newid polisi pwysig ac rwy'n credu ei bod yn hanfodol i hyn gael ei drafod gan y tŷ hwn.

Jane Hutt: Mae hwn yn newid pwysig mewn polisi ac yn ddatblygiad arloesol, fel y mae'r Comisiwn Ewropeaidd yn cydnabod. Yn amlwg, mae cyfle i ystyried hyn ymhellach yn ystod datganiad y Dirprwy Weinidog y prynhawn yma.

Julie Morgan: Cyn hir, byddwn yn dathlu Diwrnod Rhyngwladol y Menywod, sy'n gyfle i ddathlu cyflawniadau menywod dros y byd. Beth y gall Arweinydd y Tŷ ei wneud fel rhan o fusnes o Siambr hon i gydnabod y diwrnod pwysig hwn?

Jane Hutt: Mae'n gyfle i ddathlu. Mae Llywodraeth Cymru yn helpu sefydliadau

organisations and community organisations throughout Wales to celebrate and I will be announcing tomorrow the organisations that have been successful in getting funding. Sixteen organisations will receive up to £2,500 each to hold events to mark International Women's Day on 8 March. It is important that I am issuing a written statement on International Women's Day, which falls on Thursday 8 March. However, we still have to recognise across the Chamber that we have a long way to go before women's rights and gender equality are fully recognised. International Women's Day does provide that opportunity for us to recognise those challenges and the discrimination still faced by many women around the world. There are events that celebrate our achievements on 7, 8 and 9 March and I am certainly looking forward to attending many events around Wales.

Elin Jones: Minister, will you table a Government debate or statement on the accountability of local health boards to the Welsh Government? I ask because, last week in oral questions to the Minister for Health and Social Services, she gave a commitment to me that she would encourage the chair or the chief executive of Hywel Dda Local Health Board to attend a public meeting on the future of services at Bronglais General Hospital, to be held in Aberystwyth this Friday. She said, commendably, that,

'It is vital that there is representation from the health boards to answer questions from members of the public'.

Despite the Minister's commitment, Hywel Dda health board has now confirmed that no-one from the health board will be attending that meeting. I would like a statement on who is running the NHS—the Minister or the health boards.

Jane Hutt: I am glad to have the opportunity to provide the health spokesperson for Plaid Cymru, Elin Jones, with more information on this point. I understand that Hywel Dda health board is holding its own public meeting in Aberystwyth on 22 February,

menywod a sefydliadau cymunedol ledled Cymru i ddathlu ac yfory byddaf yn cyhoeddi enwau'r sefydliadau sydd wedi llwyddo i gael arian. Bydd 16 o sefydliadau yn cael hyd at £2,500 yr un i gynnal digwyddiadau i nodi Diwrnod Rhyngwladol y Menywod ar 8 Mawrth. Mae'n bwysig fy mod yn cyhoeddi datganiad ysgrifenedig ar Ddiwrnod Rhyngwladol y Menywod, sef dydd Iau 8 Mawrth. Fodd bynnag, mae'n rhaid inni gydnabod ar draws y Siambr fod gennym gryn ffordd i fynd cyn y bydd hawliau menywod a chydoldeb rhwng y rhywiau yn cael eu cydnabod yn llawn. Mae Diwrnod Rhyngwladol y Menywod yn rhoi'r cyfle hwnnw inni gydnabod yr heriau hynny a'r gwahaniaethu y mae llawer o fenywod ar draws y byd yn eu hwynebu o hyd. Bydd digwyddiadau'n cael eu cynnal i ddathlu ein llwyddiannau ar 7, 8 a 9 Mawrth ac rwy'n sicr yn edrych ymlaen at fynd i lawer o ddigwyddiadau ar hyd a lled Cymru.

Elin Jones: Weinidog, a wnewch chi gyflwyno dadl neu ddatganiad gan y Llywodraeth ar atebolrwydd y byrddau iechyd lleol i Lywodraeth Cymru? Gofynnaf hynny oherwydd, yn ystod cwestiynau llafar i'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yr wythnos diwethaf, rhoddodd ymrwymiad i mi y byddai'n annog cadeirydd neu brif weithredwr Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda i fynd i gyfarfod cyhoeddus ar ddyfodol gwasanaethau yn Ysbyty Cyffredinol Bronglais, sydd i'w gynnal yn Aberystwyth ddydd Gwener. Meddai, ac mae i'w chanmol am hynny,

'Mae'n hanfodol bod y byrddau iechyd yn cael eu cynrychioli i ateb cwestiynau gan aelodau'r cyhoedd.'

Er gwaethaf ymrwymiad y Gweinidog, mae bwrdd iechyd Hywel Dda erbyn hyn wedi cadarnhau na fydd neb o'r bwrdd iechyd yn y cyfarfod hwnnw. Hoffwn gael datganiad ynghylch pwy sy'n rhedeg y GIG—y Gweinidog neu'r byrddau iechyd.

Jane Hutt: Rwy'n falch o'r cyfle i roi rhagor o wybodaeth am hyn i lefarydd iechyd Plaid Cymru, Elin Jones. Deallaf fod bwrdd iechyd Hywel Dda yn cynnal ei gyfarfod cyhoeddus ei hun yn Aberystwyth ar 22 Chwefror, lle y bydd uwch reolwyr hefyd yn bresennol, a'i

which will also be attended by senior management, and that it is seeking to meet the group that is engaged in Bronglais hospital—I believe that dates have been offered in March. The board is also presenting to a full council meeting of Ceredigion County Council on 10 February, so it is seeking to meet the public at every opportunity.

Mark Isherwood: I call for a statement on bus user services. Last week, in the Chamber, I highlighted concern expressed by the Confederation of Passenger Transport Wales and councils that the Welsh Government's cuts to the bus service operators grant and the local transport services grant were too large, that inadequate notice had been given, and that it could have a significant and detrimental impact on bus users. In his response, the Minister said that, in Wales, there had been a more generous bus service operators grant than in England, but he was happy to enter into discussion with bus service operators and hoped to arrange an urgent meeting this week.

2.30 p.m.

Since then, we have heard from bus operators that there was an 18-month notice period in England compared with the inadequate notice here, and a smaller cut to the bus service operators' grant. Therefore, when the Minister has consulted with bus service operators, can you commit to a statement being made so that we can be aware of facts and progress in this direction?

Jane Hutt: I assure Mark Isherwood that the Minister has started the consultation with bus operators and he will report to the Assembly on the outcome.

Mick Antoniw: Minister, I recently hosted the launch of some research by Working Links, to be carried out by the Bevan Foundation, on the issue of conditions of work and what work looks like in the Valleys today. This is a very important piece of work. Although many jobs have been lost, many are being created. The problem is that many of them mean temporary, short-term, or agency

fod yn ceisio cyfarfod â'r grŵp sy'n ymgyrchu yn ysbyty Bronglais—credaf fod dyddiadau wedi'u cynnig ym mis Mawrth. Bydd y bwrdd hefyd yn rhoi cyflwyniad i gyfarfod o gyngor llawn Cyngor Sir Ceredigion ar 10 Chwefror, felly mae'n ceisio manteisio ar bob cyfle i gyfarfod â'r cyhoedd.

Mark Isherwood: Rwy'n galw am ddatganiad am wasanaethau i ddefnyddwyr bysiau. Yr wythnos diwethaf yn y Siambr, tynnais sylw at bryder a fynegwyd gan Gydffederasiwn Cludiant Teithwyr Cymru a chynghorau fod toriadau Llywodraeth Cymru yn y grant gweithredwyr gwasanaethau bysiau a'r grant gwasanaethau trafndiaeth lleol yn rhy fawr, bod rhybudd annigonol wedi cael ei roi, ac y gallai gael effaith sylweddol ac andwyol ar ddefnyddwyr bysiau. Yn ei ymateb, dywedodd y Gweinidog fod y grant gweithredwyr gwasanaethau bysiau yn fwy hael yng Nghymru nag yn Lloegr, ond y byddai'n fodlon trafod y mater â gweithredwyr gwasanaethau bysiau a gobeithir trefnu cyfarfod brys yr wythnos hon.

Ers hynny, clywsom gan weithredwyr bysiau fod cyfnod rhybudd o 18 mis yn Lloegr o'i gymharu â'r rhybudd annigonol yma, a llai o doriad yn y grant gweithredwyr gwasanaethau bysiau. Felly, pan fydd y Gweinidog wedi ymgynghori â gweithredwyr gwasanaethau bysiau, a allwch ymrwymo i wneud datganiad fel y gallwn gael gwybod am y ffeithiau a'r cynnydd yn hyn o beth?

Jane Hutt: Yr wyf yn sicrhau Mark Isherwood fod y Gweinidog wedi dechrau'r ymgynghori gyda gweithredwyr bysiau ac y bydd yn adrodd i'r Cynulliad am y canlyniad.

Mick Antoniw: Weinidog, cynhelais lansiad yn ddiweddar o rywffaint o waith ymchwil gan Working Links, i gael ei wneud gan Sefydliad Bevan, ar amodau gwaith a sut waith sydd i'w gael heddiw yn y Cymoedd. Mae hwn yn ddarn pwysig iawn o waith. Er bod llawer o swyddi wedi eu colli, mae llawer yn cael eu creu. Y broblem yw bod llawer ohonynt yn golygu contractau dros

zero-hours contracts, and there are real concerns that we are moving into a society of minimum-wage, no-terms contracts. Will you issue a statement at some stage to look at the whole issue of providing a living wage and decent terms and conditions for jobs that are to be created in the south Wales area?

Jane Hutt: I thank Mick Antoniw for that question, which relates to the large number of measures that we are taking to support the Welsh economy, particularly in communities within the constituency he represents. It is important to recognise the impact that the Jobs Growth Wales scheme will have, which will provide opportunities for young people, alongside the £55 million-package to support business growth in Wales, which will have an impact on developing jobs, including well-paid jobs, in Valleys communities. Therefore, this is clearly something we are considering in terms of how we can support the economy and improve wage levels in these communities.

Simon Thomas: Cawsom drafodaeth dda yn y Cynulliad tua phythefnos yn ôl am fenthyciadau diwrnod cyflog, y llogau uchel sy'n cael eu codi gan gwmnïau, a'r effaith ar ein cymunedau. Clywsom ymateb positif iawn gan y Gweinidog ar ran y Llywodraeth. Gan ein bod ni'n edrych tuag at y cyfnod ar ôl hanner tymor, a oes modd cael datganiad gan y Llywodraeth yn crynhoi'r gwahanol bethau y mae'r Llywodraeth yn ei wneud i hyrwyddo undebau credyd a Moneyline Cymru er enghraifft, ac i daclo'r bygythiad hwn mewn cynifer o'n cymunedau mwyaf difreintiedig ni sy'n peri i bobl gael eu tynnu i ddyled gan gwmnïau? Byddai datganiad—ysgrifenedig os oes rhaid—gan y Llywodraeth yn dangos bod barn drawsbleidiol am y mater a bod awydd i helpu pobl mewn sefyllfa argyfyngus.

Jane Hutt: Simon Thomas has highlighted a policy area in which we are doing all that we can as a Welsh Government to mitigate against the impact of these loan sharks and pay-day loans. We recognise the vulnerability of our communities as a result of the cuts made by the UK Government and the impact of the welfare reform legislation. I am sure

dro, tymor byr, neu contractau asiantaeth dim oriau, ac mae pryderon go iawn ein bod yn newid i fod yn gymdeithas contractau isafswm cyflog heb delerau. A wnewch chi gyhoeddi datganiad rywbryd i edrych ar yr holl fater darparu cyflog byw ac amodau a thelerau teilwng ar gyfer swyddi sydd i'w creu yn ardal de Cymru?

Jane Hutt: Diolch i Mick Antoniw am y cwestiwn hwnnw, sy'n ymwneud â'r nifer fawr o fesurau yr ydym yn ymgymryd â hwy i gefnogi economi Cymru, yn enwedig mewn cymunedau o fewn yr etholaeth y mae'n ei chynrychioli. Mae'n bwysig cydnabod yr effaith y bydd cynllun Twf Swyddi Cymru yn ei chael, a fydd yn darparu cyfleoedd i bobl ifanc, ochr yn ochr â'r pecyn £55 miliwn i gefnogi twf busnes yng Nghymru, a fydd yn cael effaith ar ddatblygu swyddi, gan gynnwys swyddi sy'n talu'n dda, yng nghymunedau'r Cymoedd. Felly, mae hyn yn amlwg yn rhywbeth yr ydym yn ei ystyried o ran sut y gallwn gefnogi'r economi a gwella lefelau cyflog yn y cymunedau hyn.

Simon Thomas: We had an excellent debate in the Assembly about a fortnight ago on the issue of payday loans, the high interest rates charged by these companies, and the impact that they are having on our communities. There was a very positive response from the Minister on behalf of the Government. Now that we are looking to the period after half term, would it be possible to get a statement from the Government summarising the various things that the Government is doing to promote credit unions and Moneyline Cymru, for example, and to tackle this threat in many of our most disadvantaged communities that is causing people to be drawn into debt by these companies? A statement by the Government—a written statement if needs be—would show that there is cross-party agreement on the matter and a desire to assist people in a critical situation.

Jane Hutt: Mae Simon Thomas wedi tynnu sylw at faes polisi lle yr ydym yn gwneud popeth a allwn fel Llywodraeth Cymru i liniaru effaith benthycwyr arian didrwydded a benthyciadau diwrnod cyflog. Rydym yn gwybod mor agored i niwed yw ein cymunedau o ganlyniad i'r toriadau a wnaed gan Lywodraeth y DU ac effaith y

that the Minister for Local Government and Communities will consider providing an update on the work that we are doing, which is cross-governmental, in terms not only of credit unions, but of support for Moneyline Cymru.

Darren Millar: I am sure that you, like me, will want to congratulate Her Majesty Queen Elizabeth II on the sixtieth anniversary of her accession to the throne. I wonder whether you could make available a written statement from the First Minister on the Welsh Government's plans to commemorate this momentous year. It is important to have some national events, as well as the local and regional events that have been organised across the country. This is something that the Welsh people feel very strongly about, and I would encourage you to bring forward a statement.

Jane Hutt: Darren Millar is quite right that this is an important anniversary, and I am sure that the First Minister and colleagues in the Welsh Government are looking at appropriate ways in which we can recognise this, as is the Llywydd, I am sure.

Rebecca Evans: The European Union has designated 2012 as the European Year for Active Ageing. I would welcome a statement from the Government on how you are engaging with that initiative, perhaps by creating more initiatives for older people to learn or more job opportunities, along with opportunities for older people to stay active and healthy.

Jane Hutt: In thanking Rebecca Evans for that question, I would say that one of my portfolio responsibilities is digital inclusion. We are working with organisations to support active ageing in terms of digital inclusion. I recently visited a sheltered housing scheme where funding from our digital inclusion policy stream has enabled older people to become silver surfers, to learn digital skills and to make digital contact with, for example, family members. We must look at the financial inclusion strategy, the home energy efficiency scheme, the transport action plan and the museum and library strategy, and recognise that the skills we are

ddeddfwriaeth diwygio lles. Yr wyf yn siŵr y bydd y Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau yn ystyried rhoi'r manylion diweddaraf am y gwaith yr ydym yn ei wneud, sy'n draws-lywodraethol, o ran nid yn unig undebau credyd, ond hefyd o ran cefnogaeth i Moneyline Cymru.

Darren Millar: Yr wyf yn siŵr eich bod chi, fel finnau, yn awyddus i longyfarch Ei Mawrhydi y Frenhines Elizabeth II ar drigeinfed pen-blwydd ei hesgyniad i'r orsedd. Tybed a fyddai modd ichi ryddhau datganiad ysgrifenedig gan y Prif Weinidog am gynlluniau Llywodraeth Cymru i ddathlu'r flwyddyn bwysig hon? Mae'n bwysig cael rhywfaint o ddigwyddiadau cenedlaethol, yn ogystal â'r digwyddiadau lleol a rhanbarthol sydd wedi eu trefnu ledled y wlad. Mae hyn yn rhywbeth y mae pobl Cymru yn teimlo'n gryf yn ei gylch, a byddwn yn eich annog i gyflwyno datganiad.

Jane Hutt: Mae Darren Millar yn hollol iawn ei fod yn ben-blwydd pwysig, ac rwyf yn siŵr bod y Prif Weinidog a chyd-Weinidogion yn Llywodraeth Cymru yn edrych ar ffyrdd priodol y gallwn gydnabod hyn, fel y mae'r Llywydd, rwyf yn siŵr.

Rebecca Evans: Mae'r Undeb Ewropeaidd wedi dynodi 2012 yn Flwyddyn Ewropeaidd ar gyfer Heneiddio'n Egniol. Byddwn yn croesawu datganiad gan y Llywodraeth ynghylch sut yr ydych yn ymgysylltu â'r fenter honno, efallai drwy greu mwy o fentrau ar gyfer pobl hŷn i ddysgu neu fwy o gyfleoedd gwaith, ynghyd â chyfleoedd i bobl hŷn gadw'n heini ac yn iach.

Jane Hutt: Wrth ddiolch i Rebecca Evans am y cwestiwn hwnnw, byddwn yn dweud mai un o'm cyfrifoldebau portffolio yw cynhwysiant digidol. Rydym yn gweithio gyda sefydliadau i gefnogi heneiddio'n egniol o ran cynhwysiant digidol. Yn ddiweddar, ymwelais â chynllun tai gwarchod lle y mae arian o'n ffrwd polisi cynhwysiant digidol wedi galluogi pobl hŷn i ddod yn borwyr penwyn, i ddysgu sgiliau digidol ac i gysylltu'n ddigidol, er enghraifft, ag aelodau o'r teulu. Mae'n rhaid inni edrych ar y strategaeth cynhwysiant ariannol, y cynllun effeithlonrwydd ynni cartref, y cynllun gweithredu cludiant a'r strategaeth

developing through community learning for Wales and the strategy for older people are delivering on the point that you raised.

Nick Ramsay: I would like to renew our call for a statement on the Welsh ambulance service and how the Welsh Government could improve the operation of that service. You may be aware that this morning a petition was presented to the Assembly on the steps of the Senedd by Matthew Davies, who heads a group in Monmouth. His mother, Jacqueline Davies, died last January, and the coroner has highlighted failings in the Welsh ambulance service as being one key factor that led to her death. This is a serious concern in my constituency, and I know that other Assembly Members have concerns about the ambulance service in this area. A statement at this crucial time would be helpful.

Jane Hutt: The Welsh Ambulance Services NHS Trust made an important response to the petition that was received today. Our expectations of the Welsh Ambulance Services NHS Trust are at the forefront of the agenda and priorities of the Government and the Minister for Health and Social Services. Recent statistics show that there has been a great improvement in terms of reaching the expected service standards, and I know that this will have an impact on the response to this tragic occasion.

Jenny Rathbone: Would it be possible to organise a debate on the Commission on Youth Unemployment's report, which was published yesterday? Unlike those on the Conservative opposition benches, I am sure that you well aware that this was a cross-party and non-party-political initiative led by the voluntary sector and funded by a private accountancy firm. The report addresses an extremely important issue, and its recommendations are worthy of our looking at them to see whether they can help us to tackle this important issue in Wales.

Jane Hutt: As Jenny Rathbone knows, we have the Skills Growth Wales scheme for young people, but we should also recognise

amgueddfeydd a llyfrgelloedd, a chydabod bod y sgiliau yr ydym yn eu datblygu drwy ddysgu oedolion yn y gymuned yng Nghymru a'r strategaeth ar gyfer pobl hŷn yn cyflawni o ran y pwynt a godwyd gennych.

Nick Ramsay: Hoffwn alw eto am ddatganiad ar wasanaeth ambiwlans Cymru a'r modd y gallai Llywodraeth Cymru wella'r ffordd y mae'r gwasanaeth hwnnw'n gweithredu. Efallai eich bod yn ymwybodol bod deiseb wedi ei chyflwyno i'r Cynulliad y bore yma ar risiau'r Senedd gan Matthew Davies, sy'n rhedeg grŵp yn Nhrefynwy. Bu farw ei fam, Jacqueline Davies, fis Ionawr diwethaf, a thynnodd y crwner sylw at fethiannau yng ngwasanaeth ambiwlans Cymru fel ffactor allweddol a arweiniodd at ei marwolaeth. Mae hwn yn bryder difrifol yn fy etholaeth, a gwn fod pryderon gan Aelodau Cynulliad eraill am y gwasanaeth ambiwlans yn yr ardal hon. Byddai datganiad ar yr adeg dyngedfennol hon yn ddefnyddiol.

Jane Hutt: Gwnaeth Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru ymateb pwysig i'r ddeiseb a dderbyniwyd heddiw. Mae'r hyn yr ydym yn ei ddisgwyl gan Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru ar flaen agenda a blaenoriaethau'r Llywodraeth a'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Dengys ystadegau diweddar bod gwelliant mawr wedi bod o ran cyrraedd y safonau gwasanaeth disgwylidig, a gwn y bydd hyn yn cael effaith ar yr ymateb i'r achlysur trasig hwn.

Jenny Rathbone: A fyddai'n bosibl trefnu dadl ar adroddiad y Comisiwn ar Ddiweithdra Ieuenctid, a gyhoeddwyd ddoe? Yn wahanol i'r rhai ar feinciau'r wrthblaid Geidwadol, rwyf yn siŵr eich bod yn ymwybodol bod hon yn fenter drawsbleidiol ac amhleidiol a arweinir gan y sector gwirfoddol ac a ariennir gan gwmni cyfrifeg preifat. Mae'r adroddiad yn ymdrin â mater pwysig iawn, ac mae ei argymhellion yn teilyngu golwg gennym i weld a oes modd iddynt ein helpu i fynd i'r afael â'r mater pwysig hwn yng Nghymru.

Jane Hutt: Fel y gŵyr Jenny Rathbone, mae gennym y cynllun Sgiliau Twf Cymru ar gyfer pobl ifanc, ond dylem hefyd gydnabod

the important work that is being done with young people who are not in employment, education or training. This work is taking us through in terms of the policies we are delivering for young people. We should recognise that this is something on which every contribution is welcomed by this Government—by Ministers and their officials.

y gwaith pwysig sy'n cael ei wneud gyda phobl ifanc nad ydynt mewn cyflogaeth, addysg na hyfforddiant. Mae'r gwaith hwn yn mynd â ni yn ein blaenau o ran y polisiau yr ydym yn eu cyflawni ar gyfer pobl ifanc. Dylem gydnabod bod hyn yn rhywbeth lle y mae pob cyfraniad yn cael ei groesawu gan y Llywodraeth hon—gan Weinidogion a'u swyddogion.

Datganiad: y Wybodaeth Ddiweddaraf am Gyngor Sir Ynys Môn Statement: Update on the Isle of Anglesey County Council

The Minister for Local Government and Communities (Carl Sargeant): Last March, I announced the measures I was taking to restore effective local governance in Anglesey. The situation there had become dire. The council was ridden with chronic political infighting and misbehaviour. It was unwilling and unable to serve local people effectively and responsibly. I had no option but to appoint commissioners to take overall control of the council's executive functions. That was one of the gravest announcements that any Minister for local government has had to make. No other local authority in the UK has had its powers withdrawn. It was a decision I made reluctantly, but it was a fair reflection of the depths that Anglesey council had reached.

I subsequently appointed five commissioners to run the council: Alex Aldridge, Byron Davies, Margaret Foster, Mick Giannasi, and our former colleague and the former Member for Aberconwy, Gareth Jones. They have worked tirelessly to address the many profound failures that led me to appoint them. I am very grateful for their efforts, as are the people of Anglesey. Those efforts have paid off. The commissioners have secured several major improvements: a sustained improvement in standards of member behaviour, which means that most councillors now engage effectively with the issues that matter to Anglesey; a radical overhaul of the council's arrangements for strategic and business planning, and identifying and managing risks; further improvement in

Y Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau (Carl Sargeant): Fis Mawrth diwethaf, cyhoeddais y camau yr oeddwn yn eu cymryd i adfer llywodraethu lleol effeithiol ar Ynys Môn. Roedd y sefyllfa yno wedi troi'n enbyd. Roedd ymladd mewnol gwleidyddol a chamymddwyn yn rhemp yn y cyngor. Roedd yn anfodlon gwasanaethu pobl leol yn effeithiol ac yn gyfrifol ac nid oedd yn gallu gwneud hynny. Doedd gen i ddim dewis ond penodi comisiynwyr i gymryd rheolaeth gyffredinol o swyddogaethau gweithredol y cyngor. Dyna oedd un o'r cyhoeddiadau mwyaf difrifol y bu'n rhaid i unrhyw Weinidog dros lywodraeth leol ei wneud. Ni thynnwyd pwerau oddi ar ddim un awdurdod lleol arall yn y DU. Roedd yn benderfyniad a wneuthum yn anfoddog, ond roedd yn adlewyrchiad teg o'r sefyllfa affwysol yng Nghyngor Ynys Môn.

Ers hynny, penodais bum comisiynydd i redeg y cyngor: Alex Aldridge, Byron Davies, Margaret Foster, Mick Giannasi, a'n cyn gydweithiwr a'r Aelod blaenorol dros Aberconwy, Gareth Jones. Maent wedi gweithio'n ddiflino i fynd i'r afael â'r methiannau dwys niferus a barodd imi eu penodi. Rwyf yn ddiolchgar iawn am eu hymdrechion, fel y mae pobl Ynys Môn. Mae'r ymdrechion hynny wedi talu ar eu canfed. Mae'r comisiynwyr wedi sicrhau nifer o welliannau sylweddol: gwelliant parhaus yn safon ymddygiad yr aelodau, sy'n golygu bod y rhan fwyaf o gynghorwyr bellach yn ymgysylltu'n effeithiol â'r materion sydd o bwys i Ynys Môn; ailwampio'n sylfaenol drefniadau'r cyngor ar gyfer cynllunio strategol a busnes, a nodi a

scrutiny, which originated under my recovery board and which is increasingly constructive and effective; active and continuous engagement with local people and communities, which has helped restore the council's battered reputation; and a much more strategic approach to economic regeneration, which offers the genuine prospect of bringing long-term prosperity to the island.

This is a major turnaround in less than a year, but the work is nowhere near finished. There are still some big challenges to overcome. First, the process of democratic renewal needs to be completed. The council will not make a sustainable recovery until it has a refreshed membership. That membership must be proportionate to the island's population and must fairly reflect all views following fully contested elections. That requires redrawing the electoral boundaries, which is why I have had to delay the elections for a year. It does not mean the commissioners must remain in their current form until May 2013. However, it means that the recovery will not be completed before then.

Secondly, the council needs to agree a budget and a council tax rate for the forthcoming year. That will mean councillors facing up to some harsh truths. I have been as generous as possible with the funding that we provide to other local authorities, including Anglesey, but significant savings will still have to be made. If councillors confront that challenge and consider their options sensibly and maturely, then we will know things have improved. If they do not or cannot, it will be a major setback.

Finally, the council's corporate and senior management needs radical reform. In the past, we have rightly focused on member issues as the source of Anglesey's problems. However, it has become clear during the past year that the lack of political leadership had wider consequences. It seriously inhibited the capacity of officers to manage the business effectively and to tackle strategic challenges. Again, the recovery will not be complete

rheoli risgiau; gwelliant pellach o ran craffu, a ddaeth yn wreiddiol o dan fy mwrdd adfer ac sydd yn fwyfwy adeiladol ac effeithiol; ymgysylltu gweithgar a pharhaus â phobl leol a chymunedau, sydd wedi helpu i adfer enw da'r cyngor; ac ymdrin ag adfywio economaidd mewn ffordd fwy strategol o lawer, ac yn sgîl hynny mae posibilrwydd gwirioneddol y daw ffyniant hirdymor i'r ynys.

Mae hwn yn drawsnewidiad o bwys mewn llai na blwyddyn, ond nid yw'r gwaith wedi ei orffen o bell ffordd. Mae rhai heriau mawr o hyd i'w goresgyn. Yn gyntaf, mae angen cwblhau'r broses o adnewyddu democrataidd. Ni fydd y cyngor yn gwella'n gynaliadwy nes bydd ganddo aelodaeth newydd. Rhaid i'r aelodaeth fod yn gymesur â phoblogaeth yr ynys ac mae'n rhaid iddi adlewyrchu pob barn yn deg yn dilyn etholiadau a ymleddir yn llawn. Mae hynny'n gofyn am ail-lunio'r ffiniau etholiadol, a dyna pam yr wyf wedi gorfod gohirio'r etholiadau am flwyddyn. Nid yw'n golygu bod rhaid i'r comisiynwyr aros fel ag y maent tan fis Mai 2013. Fodd bynnag, mae'n golygu na fydd yr adferiad yn cael ei gwblhau cyn hynny.

Yn ail, mae angen i'r cyngor gytuno ar gyllideb a chyfradd treth gyngor ar gyfer y flwyddyn sydd i ddod. Bydd hynny'n golygu bod cynghorwyr weithiau'n gorfod wynebu'r caswir. Rwyf wedi bod mor hael â phosibl â'r arian yr ydym yn ei roi i awdurdodau lleol eraill, gan gynnwys Ynys Môn, ond bydd angen gwneud arbedion sylweddol, er hynny. Os yw cynghorwyr yn wynebu'r her honno ac yn ystyried eu dewisiadau'n synhwyrol ac yn aeddfed, yna byddwn yn gwybod bod pethau wedi gwella. Os nad ydynt yn gwneud hynny neu os na allant wneud hynny, bydd yn gam mawr yn ôl.

Yn olaf, mae angen diwygio strwythur rheolaeth gorfforaethol ac uwch reolaeth y cyngor yn sylweddol. Yn y gorffennol, rydym wedi canolbwyntio'n briodol ddiagon ar faterion yn ymwneud â'r aelodau fel tarddiad problemau Ynys Môn. Fodd bynnag, daeth yn amlwg yn ystod y flwyddyn ddiwethaf fod y diffyg arweinyddiaeth wleidyddol wedi esgor ar ganlyniadau ehangach. Mae wedi amharu'n ddifrifol ar

until that is properly resolved. My commissioners have drawn up detailed proposals for reforming the senior management structure. I fully support those proposals, and I am pleased that the council's appointments committee has approved them unanimously. That structure now needs to be filled by high-calibre individuals who can complete the good work that the commissioners and the interim chief executive have begun. Senior managers in Anglesey will continue to face serious challenges, but they have the opportunity to be part of the council's radical and positive transformation, and to see that through to a sustainable conclusion.

The commissioners have been absolutely vital to the process so far, but they were never a long-term solution. Appointing commissioners was always a last resort, for the obvious reason that it meant suspending local democratic control. For the same reason, their role is limited to restoring the council to a point where it can manage its own affairs properly. We are not there yet, for the reasons I have outlined. I am certainly not going to walk away only for the council to return to the misbehaviour and incompetence that led us to intervene in the first place. I said last March that the council had betrayed the people of Anglesey. If I ended my intervention too soon, that would be a betrayal too. I am not going to do that.

However, there are some grounds for optimism. If the current rate of progress is maintained, if local democracy is renewed, if councillors accept and confront budget challenges, and if corporate management is reformed, then there will be a case for decreasing and ultimately ending my intervention. My commissioners share that view. They have developed proposals for reducing, and ultimately ending, their involvement. Like me, they recognise that significant challenges remain. However, if those can be overcome, I am happy to support the commissioners' proposals in principle. My initial direction to the council expires in May. The intervention will not end

allu swyddogion i reoli'r busnes yn effeithiol ac i fynd i'r afael â heriau strategol. Unwaith eto, ni fydd yr adferiad yn gyflawn nes bod hynny'n cael ei ddatrys yn briodol. Mae fy nghomisiynwyr wedi llunio cynigion manwl ar gyfer diwygio'r strwythur uwch reolwyr. Rwyf yn cefnogi'r cynigion hynny'n llawn, ac rwyf yn falch bod pwyllgor penodiadau'r cyngor wedi'u cymeradwyo yn unfrydol. Mae angen llenwi'r strwythur hwnnw'n awr ag unigolion o'r radd flaenaf sy'n gallu cwblhau'r gwaith da a ddechreuwyd gan y comisiynwyr a'r prif weithredwr dros dro. Bydd uwch reolwyr Ynys Môn yn parhau i wynebu heriau difrifol, ond mae ganddynt y cyfle i fod yn rhan o drawsnewidiad radical a chadarnhaol y cyngor, a bwrw'r maen hwnnw i'r wal mewn modd cynaliadwy.

Bu'r comisiynwyr yn hollol hanfodol i'r broses hyd yma, ond ni fuont erioed yn ateb hirdymor. Penodi comisiynwyr oedd y dewis olaf bob amser, am y rheswm amlwg ei fod yn golygu atal rheolaeth ddemocrataidd leol dros dro. Am yr un rheswm, mae eu rôl wedi'i chyfyngu i adfer y cyngor i bwynt lle y gall reoli ei faterion ei hun yn iawn. Nid ydym wedi cyrraedd y nod eto, am y rhesymau a amlinellwyd gennyf. Yn sicr nid wyf am droi cefn ac yna canfod bod y cyngor wedi mynd yn ôl i gamymddwyn a gweithredu'n ddi-glem, sef y sefyllfa a barodd inni ymyrryd yn y lle cyntaf. Dywedais fis Mawrth diwethaf fod y cyngor wedi bradychu pobl Ynys Môn. Pe bawn yn dod â fy ymyriad i ben yn rhy fuan, byddai hynny'n frad hefyd. Nid wyf yn mynd i wneud hynny.

Fodd bynnag, mae ambell reswm dros fod yn ffyddiog. Os bydd y cynnydd presennol yn cael ei gynnal, os bydd democratiaeth leol yn cael ei hadnewyddu, os bydd cynghorwyr yn derbyn ac yn wynebu heriau cyllidebol, ac os bydd rheolaeth gorfforaethol yn cael ei diwygio, yna bydd dadl dros leihau fy ymyriad ac yn y pen draw ddod ag ef i ben. Mae fy nghomisiynwyr o'r un farn. Maent wedi datblygu cynigion ar gyfer lleihau eu cysylltiad hwy â'r cyngor, ac, yn y pen draw, dod â hynny i ben. Fel fi, maent yn cydnabod bod heriau sylweddol o hyd. Fodd bynnag, os gellir goresgyn y rhain, rwyf yn fodlon cefnogi cynigion y comisiynwyr mewn egwyddor. Mae fy nghyfarwyddyd

then, but I hope to be able to issue a new direction reducing the level of the commissioners' involvement and control. If that works, we can look forward to ending the intervention and fully restoring local accountability. That is what I and my commissioners want, and I have no doubt it is what councillors want too. Most importantly, it is what the people of Anglesey deserve. If all involved keep that goal in mind, we can and will get there.

The Presiding Officer: I would like to remind Members that statements mean that you have the opportunity to ask questions in scrutinising the Minister, therefore long preambles are not necessary.

2.45 p.m.

Janet Finch-Saunders: This is a very sad day indeed for local government and the democratic process that should be involved in local government. I would agree that the commissioners have carried out extensive and good work there. You say that the councillors and others are happy with progress there, but I can tell you that that is not the case. Several representations have been made to me to express quite a lot of unhappiness at the way in which you have single-handedly withdrawn the right of the electors who are resident in Ynys Môn to go to election on the same day as everybody else in Wales.

We have mentioned the council tax. The commissioners for Isle of Anglesey County Council have publicly stated that they want to see a council tax rise of 5%. In any other local authority in Wales, that decision would be taken by the elected members. That is something else that has been withdrawn from the democratic process of the council. The reason the commissioners are pushing for such a large increase could be as a way of looking at whether they are delivering the savings that they promised as part of their engagement in the process at the beginning. There also is a feeling in Ynys Môn of concern about the proposals for wind turbines. Over 300 people went there last

cychwynnol i'r cyngor yn dod i ben ym mis Mai. Ni fydd yr ymyriad yn dod i ben bryd hynny, ond rwyf yn gobeithio gallu rhoi cyfarwyddyd newydd yn lleihau lefel cyfranogiad a rheolaeth y comisiynwyr. Os bydd hynny'n gweithio, gallwn edrych ymlaen at roi terfyn ar yr ymyriad ac adfer atebolrwydd lleol yn llwyr. Dyna'r hyn yr wyf i a fy nghomisiynwyr ei eisiau, ac nid oes gennyf amheuaeth nad dyna y mae cynghorwyr ei eisiau hefyd. Yn bwysicaf oll, dyna y mae pobl Ynys Môn yn ei haeddu. Os bydd pawb sy'n rhan o'r broses yn cadw hynny mewn cof, byddwn yn cyflawni'r nod.

Y Llywydd: Hoffwn atgoffa'r Aelodau fod datganiadau yn golygu bod gennych gyfle i ofyn cwestiynau i graffu ar y Gweinidog, felly nid oes angen rhagymadroddion hir.

Janet Finch-Saunders: Mae hwn yn ddiwrnod trist iawn i lywodraeth leol a'r broses ddemocrataidd a ddylai fod yn rhan o lywodraeth leol. Byddwn yn cytuno bod y comisiynwyr wedi gwneud gwaith helaeth a da yno. Rydych yn dweud bod y cynghorwyr ac eraill yn fodlon â'r cynnydd yno, ond gallaf ddweud wrthyfch nad yw hynny'n wir. Gwnaethpwyd nifer o sylwadau imi yn mynegi cryn dipyn o anhapusrwydd am y ffordd rydych wedi tynnu'n ôl hawl yr etholwyr sy'n byw ar Ynys Môn i fwrw pleidlais mewn etholiad ar yr un diwrnod â phawb arall yng Nghymru.

Rydym wedi sôn am y dreth gyngor. Mae'r comisiynwyr dros Gyngor Sir Ynys Môn wedi datgan yn gyhoeddus eu bod am weld cynnydd o 5% yn y dreth gyngor. Mewn unrhyw awdurdod lleol arall yng Nghymru byddai'r penderfyniad hwnnw'n cael ei wneud gan yr aelodau etholedig. Mae hynny'n rhywbeth arall sydd wedi cael ei dynnu o broses ddemocrataidd y cyngor. Gallai'r comisiynwyr fod yn annog cynnydd mawr o'r fath fel ffordd o ystyried a ydynt yn cyflawni'r arbedion y maent wedi'u haddo fel rhan o'u hymgysylltiad â'r broses ar y dechrau. Ceir hefyd pryderon ar Ynys Môn am y cynigion ar gyfer tyrbinau gwynt. Aeth dros 300 o bobl yno i brotestio'r wythnos

week to protest. Again, that has been taken completely out of the democratic process. As you can imagine, there is—

The Presiding Officer: Order. I do not think that the Minister mentioned wind turbines.

Janet Finch-Saunders: It is all part—

The Presiding Officer: The questions should be on his statement. If you could, please put questions to the Minister and scrutinise him on his statement.

Janet Finch-Saunders: Will the Minister provide a statement on how much it has cost the electors of Ynys Môn to have those commissioners for the last 12 months, and how much does he envisage it will ultimately cost the electors of Ynys Môn?

Minister, would you not say that you have withdrawn the democratic right of every elector in Ynys Môn with regard to election day?

Carl Sargeant: That was a very interesting contribution from the Member. Let me just say that Members have come from various life backgrounds—in terms of your responsibility in council, I am very aware of that in Conwy. There are some decisions that Government has to take in terms of intervention. I am not one to ignore advice from the auditor general, but you may wish to do that in your decisions. I take his advice very seriously. That is why I made the intervention.

On the processes that you alluded to, I do not recognise your point. You mentioned the setting of council tax; the council budget will be a matter for the council, and as I mentioned in my statement, the decision would be a fundamental turning point in demonstrating the responsibility of the council and the councillors in making difficult decisions in the process over the coming weeks.

As for how much it costs, I can give you a broad figure. The cost of the commissioners'

diwethaf. Unwaith eto, mae'r mater hwn wedi'i dynnu'n gyfan gwbl allan o'r broses ddemocrataidd. Fel y gallwch ddychmygu, mae yna—

Y Llywydd: Trefn. Nid wyf yn meddwl y soniodd y Gweinidog am dyrbinau gwynt.

Janet Finch-Saunders: Mae'r cyfan yn rhan—

Y Llywydd: Dylai'r cwestiynau fod ar ei ddatganiad. Os allwch chi, gofynnwch gwestiynau i'r Gweinidog a holwch ef ynghylch ei ddatganiad, os gwelwch yn dda.

Janet Finch-Saunders: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad ar y gost i etholwyr Ynys Môn o gael y comisiynwyr hyn am y 12 mis diwethaf, a faint y mae'n rhagweld y bydd cost hyn i etholwyr Ynys Môn yn y pen draw?

Weinidog, oni fydddech yn dweud eich bod wedi dileu hawl ddemocrataidd pob etholwr ar Ynys Môn o ran diwrnod yr etholiad?

Carl Sargeant: Roedd hwnnw'n gyfraniad diddorol iawn gan yr Aelod. Gadewch imi ddweud bod Aelodau wedi dod o gefndiroedd amrywiol—o ran eich cyfrifoldeb ar y cyngor, rwy'n ymwybodol iawn o hynny yng Nghonwy. Mae rhai penderfyniadau y mae'n rhaid i'r Llywodraeth eu gwneud o ran ymyrraeth. Nid wyf yn un i anwybyddu cyngor yr archwilydd cyffredinol, ond efallai y byddwch am wneud hynny yn eich penderfyniadau. Rwy'n ystyried ei gyngor yn ddwys iawn. Dyna pam y gwneuthum yr ymyriad.

O ran y prosesau y cyfeiriasoch atynt, nid wyf yn cydnabod eich pwynt. Roeddech yn sôn am bennu'r dreth gyngor; bydd cyllideb y cyngor yn fater i'r cyngor, ac fel y soniais yn fy natganiad, byddai'r penderfyniad yn drobwynt sylfaenol a fydd yn dangos cyfrifoldeb y cyngor a'r cynghorwyr wrth wneud penderfyniadau anodd yn y broses yn ystod yr wythnosau nesaf.

O ran faint y mae'n ei gostio, gallaf roi ffigur bras ichi. Cost ymyriad y comisiynwyr yw

intervention is around £270,000. There has been a cost saving of around £150,000 by not paying to fund the executive for something that it is no longer doing. It is never an easy process to stabilise a council that was broken. You should be celebrating the fact that we are moving towards a council that can have full democratic accountability in the near future. I would welcome your personal support in the process, but it is clear today that you do not want to move forward; you just want to look at the past.

Mike Hedges: First of all, I welcome the Minister's statement. He made absolutely the right decision in appointing the commissioners when he did, and he is going the right way about putting Anglesey back in the democratic position in which it ought to be and needs to be.

I have two questions. When will the new senior management team be in position? Will the Minister be reporting back before the end of May, when the commissioners' time is up?

Carl Sargeant: I thank the Member for his succinct questions. I expect the recruitment process to be completed by May, but that is a matter for the council and the commissioners. I would like to start seeing a reduction in the number of my commissioners, subject to their agreement and my recommendation, after May. However, I certainly will not be removing the full functions of the commissioners and returning that to the council before the elections in 2013, as I proposed for the island.

Ieuan Wyn Jones: Rwy'n diolch yn fawr iawn i'r Gweinidog am ei ddatganiad heddiw ac, yn fras, rwy'n cytuno gyda'r hyn mae wedi ei amlinellu. Cytunaf fod y sefyllfa wedi gwella, ond mae yna ffordd i fynd—mae hynny'n amlwg. Rwy'n deall, wrth gwrs, bod y cyngor yn y broses o ailstrwythuro'i dîm rheoli, ac rwy'n meddwl bod hynny'n iawn. Bydd hynny'n dangos bod y cyngor yn cymryd o ddifrif yr hyn sydd angen ei wneud i sicrhau proses reolaeth gref.

Ni allaf gytuno gydag un rhan o'r datganiad—rwy'n siŵr y bydd y Gweinidog

tua £270,000. Cafwyd arbediad cost o tua £150,000 drwy beidio â thalu i ariannu'r gangen weithredol am rywbeth nad yw bellach yn ei wneud. Nid yw byth yn broses hawdd sefydlogi cyngor a oedd wedi methu. Dylech fod yn dathlu'r ffaith ein bod yn symud tuag at gael cyngor a all gynnig atebolrwydd democrataidd llawn yn y dyfodol agos. Buaswn yn croesawu eich cefnogaeth bersonol yn y broses, ond mae'n amlwg heddiw nad ydych yn dymuno symud ymlaen; rydych am barhau i edrych ar y gorffennol.

Mike Hedges: Yn gyntaf, rwy'n croesawu datganiad y Gweinidog. Gwnaeth benderfyniad cwbl gywir wrth benodi'r comisiynwyr ar yr adeg honno, ac mae ar y trywydd iawn i roi Ynys Môn yn ôl yn y safle democrataidd y dylai fod ynddi ac y mae angen iddi fod ynddo.

Mae gen i ddau gwestiwn. Pryd bydd yr uwch dîm rheoli newydd yn ei le? A fydd y Gweinidog yn adrodd yn ôl cyn diwedd mis Mai, pan fydd amser y comisiynwyr ar ben?

Carl Sargeant: Diolch i'r Aelod am ei gwestiynau cryno. Rwy'n disgwyl i'r broses recriwtio gael ei gwblhau erbyn mis Mai, ond mae hynny'n fater i'r cyngor a'r comisiynwyr. Hoffwn ddechrau gweld gostyngiad yn nifer fy nghomisiynwyr, yn amodol ar eu cytundeb hwythau ac yn unol â'm hargymhelliad i, ar ôl mis Mai. Fodd bynnag, ni fyddaf ar unrhyw gyfryw yn cael gwared ar swyddogaethau llawn y comisiynwyr a'u dychwelyd i'r cyngor cyn yr etholiadau yn 2013, fel y cynigais ar gyfer yr ynys.

Ieuan Wyn Jones: I thank the Minister for his statement today and, broadly speaking, I agree with what has been outlined. I agree that the situation has improved, but there is some way to go—that is clear. I understand, of course, that the council is in the process of restructuring its management team, and I think that that is right. That will demonstrate that the council is taking seriously what needs to be done to secure a strong management process.

I cannot agree with one part of the statement—I am sure that the Minister will

yn deall hynny—sef y setliad ariannol. Mae'r Gweinidog yn dweud ei fod wedi bod mor hael ag y bo modd gyda'r cyngor, ond mae'n rhaid cydnabod mai'r setliad i Ynys Môn yw'r ail waethaf yng Nghymru, gyda thoriad o 1.1%, tra bod cyngorau eraill wedi derbyn cynnydd o 0.2%, ar gyfartaledd. Mae'n sylweddoli bod siom enfawr yn Ynys Môn nad ydyw wedi gweld ei ffordd yn glir i gynnwys y llawr a oedd yn bodoli yn y blynyddoedd diwethaf yn y setliad.

A wnaiff y Gweinidog gadarnhau y bydd yn gallu gwneud datganiad pellach i'r Cynulliad pan fydd wedi penderfynu pa fath o ymyrraeth bellach y bydd ei hangen ar ôl mis Mai? Byddai'n help, yn gyhoeddus ar hyn o bryd, i bobl Môn gael gwybod pa fath o ymyrraeth mae'n ei hystyried yn bosibl ar ôl mis Mai. Credaf fod teimlad ar yr ynys bod pethau wedi gwella—er bod ffordd i fynd—ond mae pobl am wybod pa fath o ymyrraeth bellach y bydd y Gweinidog yn ei hystyried ar gyfer y dyfodol.

Yn olaf, ni allaf gredu bod yr hyn a ddywedwyd gan lefarydd y Ceidwadwyr yn cynrychioli barn pobl Ynys Môn mewn unrhyw ffordd o gwbl.

Carl Sargeant: I thank the directly elected Member for Anglesey for his contribution this afternoon. He will, of course, be aware of the issues that are pertinent to his constituency. I also thank him for his support through this process, which has been a very difficult time for the council as it goes through the re-constitution process.

The Member quite rightly raised the issue regarding his personal interest in the settlement, but I would not like this statement to be based purely on the numbers of the settlement. I understand that he is making a representation on behalf of his local authority, but I do not remember the Member congratulating me on the flooring mechanism for Anglesey that I put in place previously. However, I recognise the politics involved in his making that representation today.

I am happy to make an interim written

understand this—namely the financial settlement. The Minister has said that he has been as generous as possible with the council, but we have to recognise that the settlement for Ynys Môn is the second worst in Wales, with a cut of 1.1%, while other councils have, on average, received an increase of 0.2%. He will realise that there is huge disappointment in Anglesey that he has not seen fit to put in place the floor that existed in previous years in the settlement.

Can the Minister confirm that he will be able to make a further statement to the Assembly when he has decided what further intervention will be required after May? It would be of assistance to the people of Anglesey to say publicly here now what kind of intervention he considers possible after May. I think that there is a feeling on the island that things have improved—even though there is some way to go—but people want to know what kind of further intervention the Minister will consider for the future.

Finally, I cannot believe that what was said by the Conservative spokesperson represents the views of the people of Ynys Môn in any way whatsoever.

Carl Sargeant: Diolch yn fawr i'r Aelod a etholwyd yn uniongyrchol dros Ynys Môn am ei gyfraniad y prynhawn yma. Wrth gwrs, bydd yn ymwybodol o'r materion sy'n berthnasol i'w etholaeth. Rwyf hefyd yn diolch iddo am ei gefnogaeth drwy'r broses hon, sydd wedi bod yn gyfnod anodd iawn i'r cyngor wrth iddo fynd drwy'r broses ail-gyfansoddi.

Roedd yr Aelod yn gywir i godi'r mater ynghylch ei ddi-ddordeb personol yn y setliad, ond ni fyddwn yn dymuno bod y datganiad hwn yn seiliedig ar ffigurau'r setliad yn unig. Rwy'n deall ei fod yn cyflwyno sylwadau ar ran ei awdurdod lleol, ond nid wyf yn cofio'r Aelod yn fy llongyfarch ar y dull o bennu'r terfyn isaf ar gyfer Ynys Môn a roddwyd ar waith gennyf yn flaenorol. Fodd bynnag, rwy'n cydnabod y wleidyddiaeth sydd ynghlwm wrth y ffaith ei fod yn gwneud y sylwadau hyn heddiw.

Rwy'n fodlon gwneud datganiad ysgrifenedig

statement following the senior management team being put in place. I hope that that will be towards the end of May or beginning of June, but when there is some change and thoughts regarding how intervention may change, I am more than happy to provide a statement for Members on that process. Following on from that, if I decide to make a significant change to the intervention proposals with my commissioners, I will make a statement on the floor of the Chamber, which will, of course, be of interest to the Member and others.

Peter Black: I welcome the statement. I and the other Liberal Democrat Members supported the initial intervention in Anglesey and recognise that it was right and proper that the Minister intervened when he did. However, we are concerned at the extension of that intervention to May 2013, particularly the effective deferral of the local elections so that the Boundary Commission changes can come into force. Our concern relates to the accountability of the process, particularly with regard to the budget. The commissioners have indicated a 5% increase in council tax this year, which will obviously have to be voted on by councillors. They have talked about 5% increases in two successive years, which will be some of the highest council tax increases in Wales. They are talking about cutting school budgets, road maintenance and outsourcing leisure centres, but, although they may be the sort of difficult decisions that the Minister believes needs to be taken, there is no accountability with regard to the voters being able to pass their verdict on those decisions. The voters will not have any involvement in that process until 2013, when much of that work will have been done already. That is completely different to all other councils in Wales, which face elections this May.

Therefore, what does the Minister envisage with regard to the further intervention following May 2012? How will he ensure that the commissioners do their best to involve and consult with as many of the electorate of Anglesey as possible with regard to the very difficult budget decisions that have been taken, so that there can be at

interim ar ôl i'r uwch dîm rheoli gael ei benodi. Rwy'n gobeithio y bydd hynny'n digwydd tua diwedd mis Mai neu ddechrau mis Mehefin, ond pan mae rhywfaint o newid yn digwydd a syniadau'n codi o ran sut y gall yr ymyriad newid, rwy'n fwy na pharod i wneud datganiad i Aelodau am y broses honno. Yn dilyn hynny, os byddaf yn penderfynu gwneud newid sylweddol i'r cynigion ymyrraeth gyda fy nghomisiynwyr, byddaf yn gwneud datganiad ar lawr y Siambr, a fydd, wrth gwrs, o ddiddordeb i'r Aelod ac eraill.

Peter Black: Rwy'n croesawu'r datganiad hwnnw. Rwyf i ac Aelodau eraill y Democratiaid Rhyddfrydol yn cefnogi'r ymyriad cychwynnol ar Ynys Môn ac yn cydnabod ei bod yn iawn ac yn briodol fod y Gweinidog wedi ymyrryd pan wnaeth hynny. Fodd bynnag, rydym yn pryderu am ymestyn yr ymyriad ifis Mai 2013, yn enwedig y penderfyniad i ohirio'r etholiadau lleol fel y gall newidiadau'r Comisiwn Ffiniau ddod i rym. Mae ein pryder yn ymwneud ag atebolrwydd y broses, yn enwedig o ran y gyllideb. Mae'r comisiynwyr wedi nodi cynnydd o 5% yn y dreth gyngor eleni, ac yn amlwg bydd yn rhaid i'r cynghorwyr bleidleisio ar y cynnydd hwn. Maent wedi sôn am gynnydd o 5% ddwy flynedd yn olynol, a fydd ymhlith y cynnydd mwyaf yn y dreth gyngor yng Nghymru. Maent yn siarad am dorri cyllidebau ysgolion a chynnal a chadw ffyrdd ac am roi canolfannau hamdden ar gontractau allanol, ond, er mai dyma o bosibl yw'r math o benderfyniadau anodd y mae'r Gweinidog yn credu bod angen eu gwneud, nid oes unrhyw atebolrwydd i alluogi'r pleidleiswyr i fynegi barn ar y penderfyniadau hynny. Ni fydd gan bleidleiswyr unrhyw ran yn y broses honno tan 2013, pan fydd llawer o'r gwaith wedi'i wneud. Mae hynny'n gwbl wahanol i'r holl gynghorau eraill yng Nghymru, sy'n wynebu etholiadau ym mis Mai.

Felly, beth mae'r Gweinidog yn ei ragweld o ran yr ymyriad pellach ar ôl mis Mai 2012? Sut y bydd yn sicrhau bod y comisiynwyr yn gwneud eu gorau i gynnwys ac ymgynghori â chynifer o etholwyr Môn â phosibl o ran y penderfyniadau anodd iawn sydd wedi cael eu gwneud mewn perthynas â'r gyllideb, fel y gall fod o leiaf rhywfaint o atebolrwydd o ran

least some semblance of accountability in how those decisions are delivered?

Carl Sargeant: I thank the local government spokesperson for the Liberal Democrats and welcome his initial thoughts on the intervention process and his support.

On the detailed questions around the elected members, I can say that the councillors are still elected members. They have a strong role in the scrutiny function in which they are engaged. I was in Anglesey last week and I was given information on the difference with regard to the level of scrutiny and the professional nature in which some of the councillors are conducting themselves in taking this forward. So, I would not say that elected members on the island still do not have a role, because that is not the case.

In all local authorities, the setting of council tax is hugely political. It is a process that we go through, and often in an election year, council tax is a lot lower than in the three years prior to that. I am following this process through with the auditor general. On the electoral renewal element of the auditor general's recommendations, I am following the process through, along with the Boundary Commission. I would have been heavily criticised if I had pushed an election through and, within 12 months, following recommendations from the Boundary Commission, held another election. That would have been false economy. While I recognise that there are some concerns from some areas, in 12 months' time we will see an effective north Wales model council leading the way in scrutiny and opportunity, showing the way forward for other councils in Wales.

Mark Isherwood: Given that the auditor general recommended a review of the proposals with regard to the number of councillors and the introduction of multi-member wards, why is the recommendation for only multi-member boards, which I believe would be the only council in Wales introducing that to this extent? Was that a recommendation that you made to the Boundary Commission before it made its recommendations, or did the commission generate it entirely by itself?

sut y caiff rhai o'r penderfyniadau hynny eu rhoi ar waith?

Carl Sargeant: Rwy'n diolch i lefarydd y Democratiaid Rhyddfrydol dros lywodraeth leol ac yn croesawu ei sylwadau cychwynnol ar y broses ymyrraeth a'i gefnogaeth.

O ran y cwestiynau manwl ar yr aelodau etholedig, gallaf ddweud bod y cynghorwyr yn parhau i fod yn aelodau etholedig. Mae ganddynt rôl gref yn y swyddogaeth graffu y maent yn ei chyflawni. Roeddwn ar Ynys Môn yr wythnos diwethaf a chefais wybodaeth am y gwahaniaeth yn lefel y craffu ac ymddygiad proffesiynol rhai o'r cynghorwyr wrth iddynt fwrw ymlaen â'r gwaith hwn. Felly, ni fyddwn yn dweud nad oes bellach rôl gan aelodau etholedig ar yr ynys, oherwydd nid yw hynny'n wir.

Ym mhob awdurdod lleol, mae pennu'r dreth gyngor yn fater hynod o wleidyddol. Mae'n broses rydym yn mynd drwyddi, ac yn aml mewn blwyddyn etholiad mae'r dreth gyngor yn llawer is nag yn y tair blynedd cyn hynny. Rwy'n goruchwyllo'r broses hon gyda'r archwilydd cyffredinol. O ran yr agwedd adnewyddu etholiadol ar argymhellion yr archwilydd cyffredinol, rwy'n goruchwyllo'r broses, ynghyd â'r Comisiwn Ffiniau. Buaswn wedi cael fy meirniadu'n hallt pe bawn wedi mynnu cynnal etholiad ac, o fewn 12 mis, yn dilyn argymhellion gan y Comisiwn Ffiniau, wedi cynnal etholiad arall. Byddai hynny wedi bod yn gam gwag. Er fy mod yn cydnabod bod pryderon mewn rhai ardaloedd, ymhen 12 mis byddwn yn gweld cyngor effeithiol yng ngogledd Cymru a fydd yn arwain y ffordd o ran craffu a chynnig cyfleoedd, ac yn dangos y ffordd ymlaen i gynghorau eraill yng Nghymru.

Mark Isherwood: O ystyried bod yr archwilydd cyffredinol wedi argymhell adolygiad o'r cynigion o ran nifer y cynghorwyr a chyflwyno wardiau aml-aelod, pam yr argymhelliad ar gyfer byrddau aml-aelod yn unig, yr unig gyngor yng Nghymru sy'n cyflwyno byrddau o'r fath i'r graddau hyn? A wnaethoch yr argymhelliad hwnnw i'r Comisiwn Ffiniau cyn iddo wneud ei argymhellion, neu a gynhyrchodd y comisiwn yr argymhelliad hwnnw ar ben ei hun?

Secondly, you have referred to the corporate and senior management need for radical reform, focusing on member issues as your priority. How do you, therefore, respond to the widespread concerns, highlighted by politicians and the media over many years, about corporate governance being the core of the problem?

Finally, you state that the council will not make a sustainable recovery until it has a refreshed membership. That might have been the case historically, but how do you respond to the fact that almost half—17 of the 40 current councillors—are new and were elected at or since the last election? They are, therefore, already effectively refreshed.

Carl Sargeant: I thank the Member for his questions. I issued directions to the Boundary Commission with regard to conducting the review. You may wish to pose some of your questions directly to the Boundary Commission on the processes that it undertook to establish a draft report.

3.00 p.m.

In terms of the other issues that the Member raises, I am somewhat perplexed in that the Member is continually looking backwards rather than forwards. I am trying to establish a way forward for the elected members of Anglesey and, more importantly, the constituents of Anglesey, to have a quality council that lives up to the expectation of public service delivery that is the best that can be expected given the financial constraints that all authorities in Wales are under.

Datganiad: Adroddiad Blynyddol Cyntaf Comisiwn Cymru ar y Newid yn yr Hinsawdd

Statement: Climate Change Commission for Wales First Annual Report

The Minister for Environment and Sustainable Development (John Griffiths): The Climate Change Commission for Wales was established in December 2007 to build a

Yn ail, rydych wedi cyfeirio at yr angen am ddiwygio radical yn gorfforaethol ac ymhlith uwch reolwyr, gan ganolbwyntio ar faterion yn ymwneud ag aelodau fel eich blaenoriaeth. Sut ydych, felly, yn ymateb i'r pryderon eang, a fynegwyd gan wleidyddion a'r cyfryngau dros nifer o flynyddoedd, mai llywodraethiant corfforaethol sydd wrth wraidd y broblem?

Yn olaf, rydych yn datgan na fydd y cyngor yn cael adferiad cynaliadwy nes iddo gael aelodaeth sydd wedi'i hadnewyddu. Efallai bod hynny wedi bod yn wir yn hanesyddol, ond sut ydych yn ymateb i'r ffaith bod bron i hanner—17 allan o 40 o gynghorwyr presennol—yn aelodau newydd ac wedi'u hethol yn yr etholiad diwethaf neu ers hynny? Yn hynny o beth, mae'r aelodaeth yn barod wedi'i hadnewyddu.

Carl Sargeant: Diolch i'r Aelod am ei gwestiwn. Rhoddais gyfarwyddiadau i'r Comisiwn Ffiniau o ran cynnal yr adolygiad. Efallai y byddwch am ofyn rhai o'ch cwestiynau yn uniongyrchol i'r Comisiwn Ffiniau o ran y prosesau a ddilynwyd ganddo i gynhyrchu adroddiad drafft.

O ran y materion eraill y mae'r Aelod yn eu codi, rwyf mewn rhywfaint o benbleth bod yr Aelod yn edrych yn ôl yn barhaus, yn hytrach nag ymlaen. Rwyf yn ceisio sefydlu ffordd ymlaen ar gyfer aelodau etholedig Ynys Môn ac, yn bwysicach, etholwyr Ynys Môn, i fod â chyngor o ansawdd sy'n gwireddu disgwyliadau o ran darparu'r gwasanaethau cyhoeddus gorau y gellir eu disgwyl o ystyried y cyfyngiadau ariannol y mae pob awdurdod yng Nghymru yn gaeth iddynt.

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy (John Griffiths): Sefydlwyd Comisiwn Newid Hinsawdd Cymru ym mis Rhagfyr 2007 i ddatblygu

broad consensus on climate change and to mobilise cross-sector action throughout Wales. The commission played a key role in the development of the climate change strategy for Wales, which was launched in October 2010. The launch of the strategy also marked an important transition for the commission, with the appointment of an independent chair and the new task of completing annual progress reviews on the strategy and its associated delivery plans. I am pleased to be able to outline to you this afternoon the key findings of the commission's first annual report, which was published on 31 January.

In reviewing our work to reduce greenhouse gas emissions, the commission has concluded that the Welsh Government is making good progress in all sectors in developing approaches to drive down emissions and preparing Wales for the effects of climate change. The commission acknowledges our high level of ambition, which is reflected in our 3% annual emission reduction target, and cites the significant progress that we are making in the waste sector as an example of the scale of change that is possible.

The commission recognises that we have a solid range of policies in place to achieve emissions reduction, noting Arbed, Nest and the sustainable travel centres programme as major policy initiatives that will contribute to emissions reduction. However, it has urged us to go further and increase our ambition in developing policies to support and monitor behaviour change and realise the increased abatement potential in all sectors across Wales.

The report commends the investment and range of research and development underway in the higher education sector but urges us to increase our focus in developing co-ordinated early action in the business sector to help deliver practical solutions to accelerate the transition to a low-carbon economy, particularly among small and medium-sized enterprises. I intend to work closely with Cabinet colleagues to explore opportunities for enhancing action in these areas.

consensus helaeth ar newid yn yr hinsawdd ac i ysgogi gweithredu ar draws sectorau ledled Cymru. Chwaraeodd y comisiwn ran allweddol yn natblygiad y strategaeth newid yn yr hinsawdd i Gymru, a lansiwyd ym mis Hydref 2010. Roedd lansio'r strategaeth hefyd yn nodi datblygiad pwysig ar gyfer y comisiwn, gyda phenodi cadeirydd annibynnol a'r dasg newydd o gwblhau adolygiadau cynnydd blynyddol ar y strategaeth a'i chynlluniau cyflenwi cysylltiedig. Rwyf yn falch o allu amlinellu ichi y prynhawn yma ganfyddiadau allweddol adroddiad blynyddol cyntaf y comisiwn, a gyhoeddwyd ar 31 Ionawr.

Wrth adolygu ein gwaith i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr, daeth y comisiwn i'r casgliad bod Llywodraeth Cymru yn gwneud cynnydd da ym mhob sector o ran datblygu dulliau i leihau allyriadau a pharatoi Cymru ar gyfer effeithiau newid yn yr hinsawdd. Mae'r comisiwn yn cydnabod ein huchelgais, ac adlewyrchir hyn yn ein targed o 3% o ran lleihau allyriadau blynyddol, ac mae'n nodi'r cynnydd sylweddol rydym yn ei wneud yn y sector gwastraff fel enghraifft o faint y newid sy'n bosibl.

Mae'r comisiwn yn cydnabod bod gennym ystod gadarn o bolisiau ar waith i leihau allyriadau, gan nodi Arbed, Nest a'r rhaglen canolfannau teithio cynaliadwy fel mentrau polisi o bwys a fydd yn cyfrannu at leihau allyriadau. Fodd bynnag, mae wedi ein hannog i fynd ymhellach a chynyddu ein huchelgais o ran datblygu polisiau i gefnogi a monitro newid ymddygiad a gwireddu'r posibilrwydd cynyddol i leihau ym mhob sector ar draws Cymru.

Mae'r adroddiad yn canmol y buddsoddiad a'r ystod o waith ymchwil a datblygu sydd ar y gweill yn y sector addysg uwch, ond mae'n ein hannog i gynyddu ein ffocws o ran datblygu camau gweithredu cydgysylltiedig yn gynnar yn y sector busnes. Y rheswm dros hyn yw er mwyn helpu i gyflwyno atebion ymarferol i gyflymu'r broses o newid i economi carbon isel, yn enwedig ymhlith busnesau bach a chanolig eu maint. Rwy'n bwriadu gweithio'n agos â chyd-Aelodau yn y Cabinet i archwilio cyfleoedd i wella camau yn y meysydd hyn.

The commission noted that there is scope for further emission reduction, which could be secured through a shift towards more sustainable behaviours more widely across Wales. To that end, the climate change engagement strategy aims to help people understand the need for change and will make an important contribution towards achieving the anticipated emission reductions from our policies and programmes.

I would like to turn now to adaptation. Even if we achieve our emission reduction targets we will not be able to avoid some degree of climate change. So the Welsh Government is also delivering a progressive work programme to help Wales adapt to the changes that will affect many aspects of our lives in future. The commission has concluded that the Welsh Government is making good progress in implementing our adaptation delivery plan, noting in particular the progress being made in the area of flood management and the development of adaptation guidance for reporting authorities, and has commended us on the work that we have done to increase institutional awareness and build capacity.

Moving forward, the report urges us to engage further with communities, infrastructure and the business and tourism sectors in Wales to enhance progress on the development of sectoral adaptation plans, and I intend to ensure that the Welsh Government works closely with the commission's adaptation sub-group to take this forward. All in all, the report makes 37 recommendations to the Welsh Government. All will be carefully considered and I will formally respond in the Welsh Government's first annual progress report on delivery of the climate change strategy, which will be laid before the Assembly in March this year.

While we have made good progress, we should not underestimate the scale of the challenge ahead. I remain committed to working with all sectors to ensure that we are doing all that we can to achieve our ambitious targets and to enable effective adaptation in Wales.

Mae'r comisiwn yn nodi bod cyfle i leihau allyriadau ymhellach, ac y gellid sicrhau hyn drwy symud tuag at ymddygiad mwy cynaliadwy yn ehangach ar draws Cymru. I'r diben hwnnw, bwriad y strategaeth newid yn yr hinsawdd yw helpu pobl i ddeall yr angen am newid a bydd yn gwneud cyfraniad pwysig tuag at gyflawni'r gostyngiadau allyriadau disgwylidig o'n polisiau a'n rhaglenni.

Hoffwn droi yn awr at addasu. Hyd yn oed os ydym yn cyrraedd ein targedau lleihau allyriadau, ni fyddwn yn gallu osgoi rhywfaint o newid yn yr hinsawdd. Felly, mae Llywodraeth Cymru hefyd yn cyflwyno rhaglen waith flaengar i helpu Cymru i ymaddasu i'r newidiadau a fydd yn effeithio ar lawer o agweddau ar ein bywydau yn y dyfodol. Daeth y comisiwn i'r casgliad fod Llywodraeth Cymru yn gwneud cynnydd da wrth weithredu ein cynllun cyflawni ar gyfer ymaddasu, gan nodi yn benodol y cynnydd a wneir ym maes rheoli llifogydd a'r gwaith o ddatblygu canllawiau ymaddasu ar gyfer awdurdodau adrodd, ac mae wedi ein cymeradwyo ar y gwaith rydym wedi'i wneud i gynyddu ymwybyddiaeth sefydliadol a meithrin gallu.

I symud ymlaen, mae'r adroddiad yn ein hannog i ymgysylltu ymhellach â chymunedau, seilwaith a'r sectorau busnes a thwristiaeth yng Nghymru i wella'r cynnydd ar ddatblygu cynlluniau ymaddasu sectorol, ac rwyf yn bwriadu sicrhau bod Llywodraeth Cymru yn gweithio'n agos ag is-grŵp y comisiwn i fwrw ymlaen â hyn. Ar y cyfan, mae'r adroddiad yn gwneud 37 o argymhellion i Lywodraeth Cymru. Bydd y cyfan yn cael eu hystyried yn ofalus a byddaf yn ymateb yn ffurfiol yn adroddiad blynyddol cyntaf Llywodraeth Cymru ar y cynnydd o ran cyflawni'r strategaeth newid yn yr hinsawdd, a fydd yn cael ei gosod gerbron y Cynulliad ym mis Mawrth eleni.

Er ein bod wedi gwneud cynnydd da, ni ddylem ddiystyru faint yr her sydd o'n blaenau. Rwyf yn parhau yn ymrwymedig i weithio gyda phob sector i sicrhau ein bod yn gwneud popeth y gallwn i gyflawni ein targedau uchelgeisiol ac er mwyn galluogi ymaddasu effeithiol yng Nghymru.

Russell George: As the Minister and other Members may know, I am a member of the commission as the Welsh Conservatives' representative. The strength of the commission lies not only in its independence but in its non-partisan nature: it brings together, and engages with, a number of stakeholders from across sectors in Wales.

The focus of the report is on identifying progress in the delivery of the strategy. In light of the fact that the commission is based on consensus, I think that the 37 recommendations are robust and fair. While the report points to the fact that the Government has set the right platform to tackle climate change, much still remains to be done in terms of leadership, measuring progress and engagement within our sectors.

Turning briefly to look at the recommendations, in recommendation 1, in relation to strategic government, spending is noted as very important. The Government must ensure that the carbon impact is considered in all Welsh Government spending decisions. Climate change and biodiversity loss are two sides of the same coin, and cannot be separated. Recommendation 2 is vital, and the commission's report suggests that a 3% annual emissions reduction target for the period to 2020 is not in line with the science in terms of the cuts necessary to avoid dangerous climate change. The Tyndall centre has undertaken a range of forecast remodelling and is recommending a 9% annual reduction target, while other projections also increasingly point to the need for higher levels of reduction. I would be interested to hear the Minister's comments on that point, and what the Welsh Government will do to keep the effectiveness and the scale of its emission targets under annual review to ensure that they reflect the emerging scientific advice.

Finally, in relation to measuring consumption, which relates to recommendation 5, the climate change strategy and the delivery plans based on it only count the direct greenhouse gas emissions that Wales produces. That does not take into account the emissions produced in providing the goods and services that are

Russell George: Fel y gŵyr y Gweinidog ac Aelodau eraill, rwyf yn aelod o'r comisiwn fel cynrychiolydd y Ceidwadwyr Cymreig. Mae cryfder y comisiwn yn gorwedd nid yn unig yn ei annibyniaeth ond hefyd yn ei natur amhleidiol: mae'n dwyn ynghyd ac yn ymgysylltu â nifer o randdeiliaid o bob sector yng Nghymru.

Ffocws yr adroddiad yw nodi'r cynnydd o ran cyflwyno'r strategaeth. O gofio'r ffaith bod y comisiwn yn seiliedig ar gonsensws, credaf fod y 37 o argymhellion yn gadarn a theg. Er bod yr adroddiad yn tynnu sylw at y ffaith bod y Llywodraeth wedi gosod y llwyfan cywir i fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd, mae llawer i'w wneud o hyd o ran arweinyddiaeth, mesur cynnydd ac ymgysylltu o fewn ein sectorau.

Gan droi yn fyr i edrych ar yr argymhellion, nodir yn argymhelliad 1 am lywodraeth strategol fod gwariant yn bwysig iawn. Rhaid i'r Llywodraeth sicrhau bod yr effaith o ran carbon yn cael ei hystyried yn holl benderfyniadau gwariant Llywodraeth Cymru. Mae newid yn yr hinsawdd a cholli bioamrywiaeth yn ddwy ochr o'r un geiniog, ac ni ellir eu gwahanu. Mae argymhelliad 2 yn hanfodol, ac mae adroddiad y comisiwn yn awgrymu nad yw targed blynyddol i leihau allyriadau 3% ar gyfer y cyfnod hyd at 2020 yn cydfynd â'r wyddoniaeth o ran y toriadau sydd angen eu gwneud i osgoi newid peryglus yn yr hinsawdd. Mae canolfan Tyndall wedi ymgymryd ag ystod o waith ailfodelu rhagolygon ac mae'n argymhell targed blynyddol i leihau allyriadau 9%, tra bod rhagolygon eraill hefyd yn dynodi bod angen lefelau uwch o ostyngiadau. Byddai gennyf ddiddordeb clywed sylwadau'r Gweinidog ar y pwynt hwnnw, a'r hyn y bydd Llywodraeth Cymru yn ei wneud i adolygu effeithiolrwydd a maint ei dargedau allyriadau yn flynyddol i sicrhau eu bod yn adlewyrchu'r cyngor gwyddonol diweddaraf.

Yn olaf, mewn perthynas â mesur defnydd, sy'n ymwneud ag argymhelliad 5, mae'r strategaeth ar newid yn yr hinsawdd a'r cynlluniau cyflenwi sy'n seiliedig arno ond yn cyfrif yr allyriadau nwyon tŷ gwydr uniongyrchol y mae Cymru yn eu cynhyrchu. Nid yw hynny'n ystyried yr allyriadau a gynhyrchir wrth ddarparu'r nwyddau a'r

consumed in Wales but imported from other parts of the world. A consumption-based measure would be a fairer and a more comprehensive measure of the pressure that we place on the planet, and is closer to the approach taken in the Government's 'One Wales: One Planet' sustainable development scheme. In line with the ethos outlined in recommendation 5, will the Minister publish the data and measure our progress on the basis of the goods and services used and consumed in Wales, whatever their country of origin?

John Griffiths: I thank Russell George for his contribution and, in particular, his recognition of the strengths of the commission in terms of the consensus that has developed and the cross-party nature of its composition and activities. That is very important and encouraging in terms of Wales taking its responsibilities around climate change seriously, and being prepared to do some hard thinking and hard work to address those challenges. It is vital that we have a common understanding of the scale of the challenge and of the action that is required.

There are many ways in which we could approach change to the way that we evaluate the scale of the challenge, the response that is needed and the action that we take. The Welsh Government is very willing to work with the commission, the UK bodies and international players on the climate change scene to keep abreast of the science, which is constantly changing—there are many opinions around the world and throughout the UK. We need to keep up to date with the science as it emerges and develops and with the informed opinion that looks at the scale of reductions in emissions that will be necessary if we are to adequately mitigate the effects of climate change. Therefore, we are very willing to keep under review our targets and policies in working with the commission, the UK bodies and other international organisations.

Julie James: Minister, I welcome very much the findings of this report and I am very pleased about the solid progress that we are making in delivering the commitments contained in this strategy. If I may, I wish to bring a couple of things to your attention. I

gwasanaethau sy'n cael eu defnyddio yng Nghymru ond a gaiff eu mewnfario o rannau eraill o'r byd. Byddai mesur sy'n seiliedig ar ddefnydd yn fesur tecach a mwy cynhwysfawr o'r pwysau yr ydym yn ei roi ar y blaned, ac yn nes at yr ymagwedd a ddefnyddir yng nghynllun y Llywodraeth ar ddatblygu cynaliadwy, 'Cymru'n Un: Cenedl Un Blaned'. Yn unol â'r ethos a amlinellir yn argymhelliad 5, a wnaiff y Gweinidog gyhoeddi'r data a mesur ein cynnydd ar sail y nwyddau a'r gwasanaethau a ddefnyddir yng Nghymru, beth bynnag fo'u gwlad wreiddiol?

John Griffiths: Diolch yn fawr i Russell George am ei gyfraniad ac, yn arbennig, ei gydnabyddiaeth o gryfderau'r comisiwn o ran y consensws sydd wedi datblygu a natur drawsbleidiol ei gyfansoddiad a'i weithgareddau. Mae hynny'n bwysig iawn ac yn galonogol o ran y ffaith bod Cymru yn cymryd ei chyfrifoldebau dros newid yn yr hinsawdd o ddifrif, a'i bod yn barod i feddwl yn galed a gweithio'n galed i fynd i'r afael â'r heriau hynny. Mae'n hanfodol bod gennym ddealltwriaeth gyffredin o faint yr her a'r camau sy'n ofynnol.

Mae llawer o ffyrdd y gallem newid y ffordd yr ydym yn gwerthuso maint yr her, yr ymateb sydd ei angen a'r camau a gymerwn. Mae Llywodraeth Cymru yn barod iawn i weithio gyda'r comisiwn, cyrff y DU a chwaraewyr rhyngwladol ym maes newid yn yr hinsawdd i gadw llygad ar y wyddoniaeth, sydd yn newid drwy'r adeg—mae sawl barn wahanol o amgylch y byd a ledled y DU. Mae angen inni gadw i fyny â'r wyddoniaeth wrth iddi ymddangos a meithrin barn ddeallus sy'n edrych ar y raddfa o ostyngiadau mewn allyriadau sy'n ofynnol os ydym am liniaru ar effeithiau newid yn yr hinsawdd yn ddigonol. Felly, rydym yn barod iawn i gadw golwg ar ein targedau a pholisïau wrth weithio gyda'r comisiwn, cyrff y DU a sefydliadau rhyngwladol eraill.

Julie James: Weinidog, rwyf yn croesawu canfyddiadau'r adroddiad hwn yn fawr, ac rwy'n falch iawn o glywed am y cynnydd cadarn rydym yn ei wneud wrth gyflawni'r ymrwymïadau a geir yn y strategaeth hon. Os y câf, hoffwn dynnu un neu ddau o bethau

am very pleased indeed to see that we are praised in particular for our progress on waste and waste reduction. Wales is certainly leading the way on these matters. However, there are still a number of things that are required to be done. I welcome the engagement strategy that will assist people in understanding the sheer scale of the problem that we face and the behavioural change necessary. However, will the Minister assure me that we are going to take a holistic view across Government with regard to these matters?

I welcome the 'A Living Wales' strategy on a biosystems approach to the natural environment, and, again, this holistic theme comes through. However, with regard to the reduction of packaging and the recycling of waste near its point of origin—I understand that we cannot currently recycle Tetra Paks and various other bits of plastic in Wales, for example—will we be looking in our forthcoming legislative programme at introducing measures that assist the recycling or reuse of materials that are not currently recycled and a general holistic approach to that sort of thing?

I have one more question that I would like to ask on the same theme. A number of the other strategies, such as the pursuit of the BREEAM 'excellent' standard or code 6 in our built environment, assist this agenda. Again, Minister, I would welcome your assurance that we are going to be looking at buildings built to those standards in our forthcoming legislation, including microgeneration projects, which also help to reduce fuel poverty, and such things as brown water recycling systems, which help to reduce the pull on our natural resources, particularly with regard to water extraction given the risk that, due to climate change, we will have insufficient water. So, I give this a very broad welcome, Minister, but I want some assurance on those few points.

John Griffiths: I thank Julie James for that broad welcome for this report. I very much agree that it is vital that, right across the Welsh Government's areas of responsibility,

i'ch sylw. Rwy'n falch iawn yn wir i weld ein bod yn cael ein canmol yn benodol am ein cynnydd ar wastraff a lleihau gwastraff. Mae Cymru yn sicr yn arwain y ffordd ar y materion hyn. Fodd bynnag, mae nifer o bethau mae'n ofynnol eu gwneud. Rwyf yn croesawu'r strategaeth ymgysylltu a fydd yn cynorthwyo pobl i ddeall maint y broblem sy'n ein hwynebu a'r newid ymddygiad sydd ei angen. Fodd bynnag, a wnaiff y Gweinidog fy sicrhau y byddwn yn cymryd golwg gyfannol ar draws y Llywodraeth ar y materion hyn?

Croesawaf y strategaeth 'Cymru Fyw' ar fabwysiadu ymagwedd biosystemau at yr amgylchedd naturiol, ac, unwaith eto, mae'r thema gyfannol hon yn dod i'r amlwg. Fodd bynnag, o ran lleihau pecynnu ac ailgylchu gwastraff ger y fan lle y tarddodd—rwyf yn deall na allwn ailgylchu Tetra Paks a darnau amrywiol eraill o blastig yng Nghymru ar hyn o bryd, er enghraifft—a fyddwn yn edrych yn ein rhaglen ddeddfwriaethol sydd ar droed ar gyflwyno mesurau sy'n cynorthwyo'r gwaith o ailgylchu neu ailddefnyddio deunyddiau na chaiff eu hailgylchu ar hyn o bryd a mabwysiadu ymagwedd gyfannol yn gyffredinol tuag at y math yna o beth?

Mae gen i un cwestiwn arall yr hoffwn ei ofyn ar yr un thema. Mae nifer o strategaethau eraill, fel mynd ar drywydd y safon BREEAM 'rhagorol' neu god 6 yn ein hamgylchedd adeiledig, yn cynorthwyo'r agenda hon. Unwaith eto, Weinidog, byddwn yn croesawu eich sicrhau y byddwn yn edrych ar adeiladau a adeiladwyd i'r safonau hynny yn ein deddfwriaeth sydd ar droed, gan gynnwys prosiectau microgynhyrchu, sydd hefyd yn helpu i leihau tlodi tanwydd, a phethau fel systemau ailgylchu dŵr coch, sy'n helpu i leihau'r galw ar ein hadnoddau naturiol, yn enwedig o ran echdynnu dŵr o ystyried y risg, o ganlyniad i newid yn yr hinsawdd, na fydd gennym ddigon o ddŵr. Felly, wyf yn croesawu hwn yn fawr iawn, Weinidog, ond rwyf am gael rhywfaint o sicrwydd ar yr ychydig bwyntiau hynny.

John Griffiths: Diolch i Julie James am y croeso i'r adroddiad hwn. Rwyf yn cytuno ei bod yn hanfodol ein bod, ar draws yr ardaloedd y mae Llywodraeth Cymru yn

we understand effectively the challenges of climate change and build appropriate action into our decision making and policy implementation. Having a commitment to sustainable development as our central organising principle as a Government under our sustainable development scheme is very important in ensuring that we have a cross-cutting approach here in the Welsh Government. It is important that we continue our progress with 'Towards Zero Waste' as our overarching waste strategy in Wales. We have gone from something like 4% household waste recycling to something like 50% over several years, which is very impressive indeed. That has been recognised in terms of our progress on tackling climate change.

I agree that 'A Living Wales' takes that holistic approach of looking at natural resources, the natural environment and how it can deliver for Wales right across Welsh Government responsibilities. I also agree that there is a need to look at the built environment. We now have responsibility for building regulations, and this gives us opportunities to ensure that the built environment really delivers the low-carbon agenda that is so important in tackling climate change.

Yr Arglwydd Elis-Thomas: Unwaith eto, hoffwn longyfarch y Gweinidog. Mae'n cael pythefnos dda, gyda chyhoeddi'r ddogfen ymgynghorol, y Papur Gwyrdd ar gynnal Cymru fyw, a chael adroddiad gweddol ffafriol gan yr adolygwyr, fel petai, ar ddiwedd y flwyddyn gyntaf yn adolygiad blynyddol Comisiwn Newid Hinsawdd Cymru.

Hoffwn ganolbwyntio ar ddwy agwedd sydd yn cael sylw yng nghylch gwaith y comisiwn. Y cyntaf yw arafwch cymharol y cynnydd o ran trafndiaeth. Nid wyf yn credu o gwbl fod hwnnw'n fater hawdd i ni yn bersonol nac yn gyffredinol fel Cynulliad ac fel gwlad, ond roeddwn yn falch o weld y bydd y comisiwn yn canolbwyntio'n arbennig ar drafndiaeth yn ystod y flwyddyn hon.

3.15 p.m.

gyfrifol amdanynt, yn llawn ddeall yr heriau sy'n gysylltiedig â newid yn yr hinsawdd ac yn ymgorffori camau priodol i'n proses o wneud penderfyniadau a gweithredu polisi. Mae cael ymrwymiad i ddatblygu cynaliadwy fel ein hegwyddor drefnu ganolog fel Llywodraeth o dan ein cynllun datblygu cynaliadwy yn bwysig iawn o ran sicrhau bod gennym ymagwedd drawsbynciol yma yn Llywodraeth Cymru. Mae'n bwysig ein bod yn parhau â'n cynnydd gyda 'Tuag at Ddyfodol Diwastraff' fel ein prif strategaeth wastraff yng Nghymru. Rydym wedi mynd o ailgylchu rhywbeth tebyg i 4% o wastraff y cartref i rywbeth fel 50% dros nifer o flynyddoedd, sy'n dipyn o gamp. Mae hynny wedi cael ei gydnabod o ran ein cynnydd ar fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd.

Rwy'n cytuno bod 'Cymru Fyw' yn mabwysiadu'r ymagwedd gyfannol honno o edrych ar adnoddau naturiol, yr amgylchedd naturiol a sut y gall gyflawni dros Gymru ym mhob maes y mae Llywodraeth Cymru yn gyfrifol amdano. Rwyf hefyd yn cytuno bod angen edrych ar yr amgylchedd adeiledig. Mae gennym bellach gyfrifoldeb dros reoliadau adeiladu, ac mae hyn yn rhoi cyfleoedd inni sicrhau bod yr amgylchedd adeiledig wir yn cyflawni ar yr agenda carbon isel sydd mor bwysig wrth fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd.

Lord Elis-Thomas: Once again, I wish to congratulate the Minister. He is having a very good fortnight, with the publication of a consultation document, the Green Paper on sustaining a living Wales, and having received a relatively favourable report from the inspectors, as it were, at the end of the first year of having an annual report from the Climate Change Commission for Wales.

I would like to concentrate on two aspects covered in the commission's remit. The first is the relatively slow progress with regard to transport. I do not for one minute think that this is an easy issue for us all personally or generally as an Assembly and a nation, but I was pleased to see that the commission is going to concentrate on transport in particular this year.

Mae angen inni weithio'n galed o ran yr agweddau ar newid ymddygiad yn ogystal â'r agweddau o sicrhau bod defnyddio trafnidiaeth gyhoeddus yn atyniadol i bawb arall, nid yn unig i'r rheiny ohonom sy'n manteisio ar docyn teithio rhatach Cymru. Felly, byddai'n dda gennyf wybod gan y Gweinidog a oes unrhyw agweddau arbennig y mae am ofyn i'r comisiwn edrych arnynt yn benodol o safbwynt trafnidiaeth.

Yn ail, carwn edrych ar rôl ac effeithiolrwydd y comisiwn ei hun ac ar y newid diddorol ac allweddol sy'n digwydd iddo wrth i'r ysgrifenyddiaeth ddod yn annibynnol ac wrth i'r comisiwn ddatblygu llais cryf ar draws Llywodraeth. Bydd hon yn her i'r comisiwn. Fel dywedodd fy nghyfaill a'm cyd-aelod pwyllgor, Russell George, mae'n gryfder i'r comisiwn bod ganddo gynrychiolaeth amlbleidiol, ond mae'n bwysig, er mwyn dod yn llais ar draws Llywodraeth, fod pob adran a phob Gweinidog yn gwrandao ar y llais hwnnw. Felly, rwy'n gobeithio bydd y datganiadau sefyllfa ar sail tystiolaeth y bydd y comisiwn yn eu llunio yn barod i fynd i'r afael ag adrannau o'r Llywodraeth, heblaw am ei adran ef, sydd angen ymateb yn y cyfeiriad hwn. Yn arbennig, sylwaf ar yr angen i wella cysylltiadau rhwng y comisiwn a'r sector addysg drwy Gonsortium Newid Hinsawdd Cymru a'r rhwydweithiau addysg dros ddatblygiad cynaliadwy er mwyn sicrhau bod effaith newid yn yr hinsawdd o fewn y cwricwlwm yn derbyn ymateb digonol. Mae'r newidiadau hyn yn swyddogaeth y comisiwn yn cynnig her arbennig i ni, ond mae cadeiryddiaeth ac arweiniad Peter Davies yn rhywbeth yr ydym i gyd yn ymfalchïo ynddo, a gobeithiaf y bydd y Gweinidog yn dal ati wrth y genhadaeth hon.

John Griffiths: I agree very much that there has been considerable activity of late in terms of reporting and commentary on climate change. That is indicative of the scale of the challenge and the recognition of the action that Government and others need to take. Obviously, I welcome that focus and debate.

Transport is an important aspect of the Welsh Government's responsibility with regard to climate change, and that is recognised in the

We need to work hard in terms of behavioural change as well as to ensure that the use of public transport is attractive to everyone, not only to those of us who take advantage of Wales's concessionary fares. Therefore, I would like the Minister to tell me whether there are particular aspects that he wants to ask the commission to look at in terms of transport.

Secondly, I would like to look at the role and effectiveness of the commission itself and at the interesting and crucial change that is taking place as the secretariat becomes independent and as the commission develops a strong voice across Government. This will be a challenge for the commission. As my colleague and fellow committee member Russell George said, it is a strength of the commission that it has multiparty representation, but if it is to become a voice across Government, it is important that all departments and Ministers listen to that voice. Therefore, I hope that the position statements based on evidence that the commission will create will get to grips with Government departments other than his that need to respond in this regard. I particularly note the need to improve links between the commission and the education sector through the Climate Change Consortium of Wales and the education for sustainable development networks to ensure that the impact of climate change is responded to adequately within the curriculum. These changes in the functions of the commission pose a particular challenge to us, but the chairmanship and leadership of Peter Davies are something that we should all be proud of, and I hope that the Minister will continue with this mission.

John Griffiths: Cytunaf y bu cryn weithgarwch yn ddiweddar o ran adroddiadau a sylwebaeth ar newid yn yr hinsawdd. Mae hynny'n arwydd o faint yr her a'r gydnabyddiaeth o'r camau y mae angen i'r Llywodraeth ac eraill eu cymryd. Yn amlwg, rwy'n croesawu'r ffocws a'r ddadl hynny.

Mae trafnidiaeth yn agwedd bwysig ar gyfrifoldeb Llywodraeth Cymru o ran newid yn yr hinsawdd, ac mae hynny wedi'i

report. A position statement from the commission is welcome because it is, as I say, a significant aspect of this area of debate and activity. It is recognised that the Welsh Government has already done quite a lot in terms of travel centres, smart travel, eco driving and improving public transport, so, thankfully, we are not starting from scratch in terms of recognising the importance of the area of transport to climate change. Nonetheless, it is always necessary to build on achievement.

We have some interesting and significant ideas for public transport improvements in Wales; some fairly big schemes are proposed and I know that they would be of considerable interest to those who are looking at how we can take forward transport policy in the light of climate change challenges. I agree very much again that we must continue to work at that cross-governmental approach, because it is absolutely central. As I have said earlier, we have that central organising principle of sustainable development, which is an important statement. We have to keep working at making that inform policy making and policy implementation in the Welsh Government, and also work with our partner organisations in that regard.

Education is an important part of this equation. I know that there are many ideas as to how sustainable development and climate change could be mainstreamed more into the curriculum, while recognising that substantial progress has been made and there is quite a lot of good practice around eco-schools and education for global citizenship and sustainable development. Finally, I agree with Dafydd Elis-Thomas as to the very good job being done by Peter Davies as our commissioner for sustainable futures in Wales.

William Powell: I would also like to thank the Minister for this important statement today. In many ways, the statement ties in with the message that we heard in the twin statements that were made last week on related themes. That is to be welcomed. I also agree with the sentiments that have been expressed around the Chamber today about

gydnabod yn yr adroddiad. Mae datganiad ar safbwynt y comisiwn i'w groesawu oherwydd ei fod, fel y dywedais, yn agwedd bwysig ar y maes hwn o drafodaeth a gweithgarwch. Cydnabyddir bod Llywodraeth Cymru eisoes wedi gwneud cryn dipyn o ran canolfannau teithio, teithio call, gyrru ecogyfeillgar a gwella trafndiaeth gyhoeddus, felly, diolch byth, nid ydym yn dechrau o'r dechrau o ran cydnabod pwysigrwydd y maes trafndiaeth i newid yn yr hinsawdd. Serch hynny, mae bob amser yn angenrheidiol adeiladu ar lwyddiant.

Mae gennym rai syniadau diddorol ac arwyddocaol er mwyn gwella trafndiaeth gyhoeddus yng Nghymru; mae rhai cynlluniau gweddol fawr wedi'u cynnig ac rwy'n gwybod y byddent o ddiddordeb sylweddol i'r rhai sy'n edrych ar sut y gallwn symud ymlaen â pholisi trafndiaeth o ganlyniad i heriau newid yn yr hinsawdd. Cytunaf unwaith eto fod rhaid inni barhau i weithio ar draws y llywodraeth, oherwydd mae hynny'n hanfodol. Fel y dywedais yn gynharach, datblygu cynaliadwy yw'r prif egwyddor drefniadol, sy'n ddatganiad pwysig i'w wneud. Mae'n rhaid inni barhau i weithio i sicrhau bod hynny'n helpu i lunio polisi a gweithredu polisiau Llywodraeth Cymru, a hefyd gweithio gyda sefydliadau sy'n bartneriaid yn hynny o beth.

Mae addysg yn rhan bwysig o'r hafaliad hwn. Rwy'n gwybod bod yna lawer o syniadau ynghylch sut y gallai datblygu cynaliadwy a newid yn yr hinsawdd gael eu prif ffyrddio fwy yn y cwricwlwm, wrth gydnabod bod cynnydd sylweddol wedi'i wneud ac mae cryn dipyn o arfer da mewn perthynas ag eco-golion ac addysg ar gyfer dinasyddiaeth fyd-eang a datblygu cynaliadwy. Yn olaf, rwy'n cytuno â Dafydd Elis-Thomas ar y gwaith da iawn sy'n cael ei wneud gan Peter Davies fel ein comisiynydd dros ddyfodol cynaliadwy yng Nghymru.

William Powell: Hoffwn hefyd ddiolch i'r Gweinidog am y datganiad pwysig hwn heddiw. Mewn sawl ffordd, mae'r datganiad yn cyd-fynd â'r neges a glywsom yn y ddau ddatganiad a wnaed yr wythnos diwethaf ar themâu cysylltiedig. Mae hynny i'w groesawu. Rwyf hefyd yn cytuno â'r teimladau a fynegwyd o amgylch y Siambr

the importance of the cross-party support and buy-in that we have in this vital area. However, it is, perhaps, a disappointment that many of the issues that have been well understood for some time are still being rehearsed by us. We seem not to be making the progress that we should be seeking in such an important area. We need to endeavour to find some practical, effective and popular solutions that have the buy-in that still eludes us on occasion. I very much look forward to the session that the Environment and Sustainability Committee will be having this week at the Centre for Alternative Technology in Machynlleth, where so much valuable work has been carried out and so much cutting-edge progress has been made.

I would like to ask a number of questions in relation to today's statement. First, how do you respond, Minister, to the report's criticism that,

'Schemes like Arbed focus too much on registered social landlords and not on the wider private sector.'?

Also, how do you envisage future schemes operating on a larger and more ambitious scale? Secondly, picking up the theme of transport that Dafydd Elis-Thomas has already alluded to, the report outlines a clear and well-established need to develop a greater investment framework that encourages behaviour change and further progress in this area. It seems to me that it is particularly important in rural areas, where the cost of travel is so high and where public transport options are relatively limited, that we make this a priority for action.

Finally, as the report suggests, it is obvious that Welsh agriculture has a major contribution to make in this area. How do you plan to encourage the implementation of this in terms of Glastir being aligned with emission reduction targets? Do you agree, Minister, that if we can work to increase food production and security here in Wales, we will have a sustainable way of reducing our genuine carbon footprint as a nation?

heddiw ar bwysigrwydd y gefnogaeth drawsbleidiol a'r ymgysylltiad sydd gennym yn y maes hollbwysig hwn. Fodd bynnag, mae'n destun siom, o bosibl, bod llawer o'r materion sydd wedi cael eu deall yn dda am beth amser yn parhau i gael eu trafod. Mae'n ymddangos nad ydym yn gwneud y cynnydd y dylem fod yn ceisio ei wneud mewn maes mor bwysig â hwn. Mae angen inni ymdrechu i ddod o hyd i atebion ymarferol, effeithiol a phoblogaidd sy'n arwain at yr ymrwymiad sydd ar goll yn achlysurol. Rwy'n edrych ymlaen yn fawr at y sesiwn y bydd y Pwyllgor Amgylchedd a Chynaliadwyedd yn ei chynnal yr wythnos hon yn y Ganolfan Dechnoleg Amgen ym Machynlleth, lle mae cymaint o waith gwerthfawr a llawer iawn o gynnydd arloesol wedi ei wneud.

Hoffwn ofyn nifer o gwestiynau mewn perthynas â'r datganiad heddiw. Yn gyntaf, sut ydych yn ymateb, Weinidog, i feiriadaeth yr adroddiad a ganlyn,

Mae cynlluniau fel Arbed yn canolbwyntio gormod ar landlordiaid cymdeithasol cofrestredig yn hytrach na'r sector preifat ehangach?

Hefyd, sut ydych yn rhagweld y bydd cynlluniau yn y dyfodol yn gweithredu ar raddfa fwy uchelgeisiol? Yn ail, gan gyfeirio at drafnidiaeth, thema a godwyd gan Dafydd Elis-Thomas eisoes, mae'r adroddiad yn amlinellu angen clir sydd wedi'i hen sefydlu i ddatblygu fframwaith buddsoddi mwy sy'n annog newid ymddygiad a chynnydd pellach yn y maes hwn. Mae'n ymddangos i mi ei bod yn arbennig o bwysig mewn ardaloedd gwledig, lle mae cost teithio mor uchel, a lle mae opsiynau trafnidiaeth gyhoeddus yn gymharol gyfyngedig, ein bod yn gwneud hyn yn flaenoriaeth er mwyn gweithredu.

Yn olaf, fel y mae'r adroddiad yn awgrymu, mae'n amlwg bod gan amaethyddiaeth yng Nghymru gyfraniad mawr i'w wneud yn y maes hwn. Sut ydych yn bwriadu annog rhoi hyn ar waith o ran alinio Glastir â thargedau lleihau allyriadau? A ydych yn cytuno, Weinidog, os gallwn weithio i gynyddu cynhyrchiant bwyd a diogelwch bwyd yma yng Nghymru, y bydd gennym ffordd gynaliadwy o leihau ein hól troed carbon gwirioneddol fel cenedl?

John Griffiths: I thank William Powell for that contribution and those questions, and for recognising the consensus that exists across the political parties on these matters. It is important that we work to improve engagement with the people of Wales in all sectors, and our engagement strategy and communication plan are important parts of the overall effort to take forward policy with regard to climate change. It is also important that we recognise the expertise and knowledge that exists in Wales. The Centre for Alternative Technology in Machynlleth is a prime example of that. There are also some really interesting developments in the area around CAT in terms of industry springing up and a concentration of knowledge, experience and ideas that is quite exciting.

Arbed has been a very successful scheme. We hope very much to drive policy forward with Arbed 2. We also have to deal with the private sector, of course, and Nest is our scheme that is taking over from the home energy efficiency scheme in terms of energy efficiency, advice, support and measures. It is very important to take a holistic approach that is designed to deal with the wide range of energy efficiency issues across all sectors in Wales. Also, we have to continue to engage effectively with the UK Government and its energy company obligations to ensure that investment and work is also levered in from that source.

Agriculture and land use is an important part of the equation. Glastir is significant and we will want to ramp up take-up of Glastir as we move forward. The natural environment framework is obviously significant as well, and I know that my colleague Alun Davies is mindful of food issues in Wales and the need to take the food strategy forward effectively.

Antoinette Sandbach: Minister, when you are looking at the Arbed scheme, as William Powell has already said, the private sector needs to be engaged, but I would also argue

John Griffiths: Diolch i William Powell am y cyfraniad a'r cwestiynau hynny, ac am gydnabod y consensws sy'n bodoli ar draws y pleidiau gwleidyddol ar y materion hyn. Mae'n bwysig ein bod yn gweithio i wella ymgysylltiad â phobl Cymru ym mhob sector, ac mae ein strategaeth ymgysylltu a'r cynllun cyfathrebu yn rhannau pwysig o'r ymdrech gyffredinol i fwrw ymlaen â pholisi ynghylch newid yn yr hinsawdd. Mae hefyd yn bwysig ein bod yn cydnabod yr arbenigedd a'r wybodaeth sy'n bodoli yng Nghymru. Mae'r Ganolfan Dechnoleg Amgen ym Machynlleth yn enghraifft berffaith o hynny. Mae yna hefyd rai datblygiadau diddorol iawn yn yr ardal o amgylch y ganolfan o ran ysgogi diwydiant a chael crynodiad o wybodaeth, profiad a syniadau sy'n eithaf cyffrous.

Mae Arbed wedi bod yn gynllun llwyddiannus iawn. Gobeithiwn yn fawr iawn y byddwn yn dwyn polisi ymlaen gydag Arbed 2. Rydym hefyd yn gorfod ymdrin â'r sector preifat, wrth gwrs, a Nyth yw'r cynllun sy'n disodli'r cynllun effeithlonrwydd ynni cartref o ran cyngor, cefnogaeth a mesurau ynghylch effeithlonrwydd ynni. Mae'n bwysig iawn i gymryd ymagwedd gyfannol sydd wedi'i chynllunio i ymdrin â'r ystod eang o faterion ynghylch effeithlonrwydd ynni ar draws pob sector yng Nghymru. Hefyd, mae'n rhaid inni barhau i ymgysylltu'n effeithiol â Llywodraeth y DU a'i rhwymedigaethau o ran cwmnïau ynni i sicrhau bod buddsoddiad a gwaith hefyd yn dod o'r ffynhonnell honno.

Mae amaethyddiaeth a defnydd tir yn rhan bwysig o'r hafaliad. Mae Glastir yn bwysig a byddwn am gynyddu nifer y bobl sy'n manteisio ar y cynllun hwnnw wrth inni symud ymlaen. Mae'r fframwaith amgylchedd naturiol yn amlwg yn bwysig hefyd, a gwn fod fy nghyd-Aelod Alun Davies yn ymwybodol o faterion yn ymwneud â bwyd yng Nghymru a'r angen i fynd â'r strategaeth fwyd ymlaen yn effeithiol.

Antoinette Sandbach: Weinidog, fel y mae William Powell wedi dweud yn barod, pan fyddwch yn edrych ar y cynllun Arbed, mae angen cynnwys y sector preifat, ond byddwn

that the people in off-grid, rural areas, particularly those relying on heating oil, need to be brought into the scheme somehow. How do you plan to deal with that?

Secondly, in relation to the comments on Glastir, how are you proposing to ramp up the take-up of Glastir, which, I am sure that you will agree, has been extremely disappointing. Roughly, just over 10% of the people who expressed an interest in it have taken up the scheme. In particular, are you willing to look at the role of commercial forestry and the role that that can play in carbon capture? I cannot share with the Assembly the views expressed to me by one commercial forestry grower, because I fear that I would be told off by the Llywydd, but clearly there are big problems with the Glastir woodlands scheme. I ask that you look at that again.

Finally, it is clear from a lot of the evidence that is being submitted to the Environment and Sustainability Committee that there are issues around leadership, particularly on renewable energy. Having heard the First Minister's comments on that in answer to questions today, I will read out a short section of evidence and ask for your comment on it.

'We strongly beseech the Assembly to look inwardly first at its current position on enabling Wales to attain a low carbon economy before embarking on requesting further devolved energy powers. We are not convinced that Ministers and decision makers are aware of the exacting requirements into the future for energy generation—'.

Lord Elis-Thomas: Will the Member give way?

Antoinette Sandbach: Wait until I have finished this;

'until the Assembly convinces us of its awareness of the need argument and its commitment to it we—'

The Presiding Officer: Order. We do not

hefyd yn dadlau bod angen cynnwys y bobl mewn ardaloedd gwledig nad ydynt ar y grid, yn enwedig y rhai sy'n dibynnu ar olew i wresogi eu cartrefi, yn y cynllun rywsut. Sut ydych yn bwriadu ymdrin â hynny?

Yn ail, o ran y sylwadau ar Glastir, sut ydych yn bwriadu cynyddu nifer y bobl sy'n manteisio ar y cynllun, sydd, rwy'n siŵr y byddwch yn cytuno, wedi bod yn hynod siomedig. Yn fras, mae ychydig dros 10% o'r bobl a fynegodd ddiddordeb yn y cynllun wedi manteisio arno. Yn benodol, a ydych yn barod i edrych ar y rôl y gall coedwigaeth fasnachol ei chwarae o ran dal carbon? Ni allaf rannu gyda'r Cynulliad y farn a fynegwyd mi gan un tyfwr coedwigaeth fasnachol, oherwydd fy mod yn ofni y byddai'r Llywydd yn dweud y drefn, ond yn amlwg mae problemau mawr gyda chynllun coetiroedd Glastir. Gofynnaf ichi edrych ar hynny eto.

Yn olaf, mae'n amlwg o lawer o'r dystiolaeth sy'n cael ei chyflwyno i'r Pwyllgor Amgylchedd a Chynaliadwyedd fod materion yn ymwneud ag arweinyddiaeth wedi codi, yn arbennig mewn perthynas ag ynni adnewyddadwy. Ar ôl clywed sylwadau'r Prif Weinidog ar hynny wrth ateb cwestiynau heddiw, byddaf yn adrodd darn byr o dystiolaeth ac yn gofyn am eich sylwadau arno.

Rydym yn erfyn ar y Cynulliad i edrych yn gyntaf ar ei sefyllfa bresennol o ran galluogi Cymru i sicrhau economi carbon isel cyn mynd ati i geisio rhagor o bwerau ynni datganoledig. Nid ydym yn argyhoeddedig bod Gweinidogion a'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau yn ymwybodol o'r union ofynion ar gyfer cynhyrchu ynni yn y dyfodol—.

Yr Arglwydd Elis-Thomas: A wnaiff yr Aelod ildio?

Antoinette Sandbach: Arhoswch nes y byddaf wedi gorffen;

nes bod y Cynulliad yn ein hargyhoeddi ei fod yn ymwybodol o'r angen am ddadl a'i ymrwymiad iddo—

Y Llywydd: Trefn. Nid ydym fel arfer yn

usually give way during statements.

Lord Elis-Thomas: It was a joke.

The Presiding Officer: Oh, I do beg your pardon. That was a joke, everyone; that is fine.

Antoinette Sandbach: —‘will withhold any encouragement towards greater decision making powers for Wales.’

Minister, effectively, it is asking you to get things right first, before you seek more powers. I wonder whether you will comment on that.

The Presiding Officer: I do not believe that that was in your statement, Minister, but I am sure that a short response would be in order.

John Griffiths: I thank Antoinette Sandbach for that. Arbed, as I said earlier, has had considerable success, which we will drive forward with Arbed 2. Nest is very much designed to deal with energy efficiency and energy affordability issues, right across Wales, including rural areas and areas that are off grid. We are mindful of the price of heating oil. One option is the installation of microgeneration in off-grid properties, which would deal with some of those issues. Therefore, there are possibilities and, again, we engage with the private energy companies and others to ensure that we can address these issues together.

As far as Glastir is concerned, I know that my colleague Alun Davies is working to increase sign-up to Glastir, and he will continue with that work. It is early days yet and I am sure that we will see an increase as we move forward with that scheme. Forestry is an important part of Glastir and we have a wider woodlands strategy through ‘Woodlands for Wales’. We are determined to increase the role of forestry in Wales in many respects, including our response to climate change.

ildio yn ystod datganiadau.

Yr Arglwydd Elis-Thomas: Jôc oedd honno.

Y Llywydd: Mae’n ddrwg iawn gen i. Bawb, jôc oedd honno; mae hynny’n iawn, felly.

Antoinette Sandbach: —byddwn yn atal unrhyw anogaeth tuag at ragor o bwerau gwneud penderfyniadau i Gymru.

Weinidog, yn effeithiol, mae’n gofyn ichi gael pethau’n iawn yn gyntaf, cyn eich bod yn ceisio rhagor o bwerau. Tybed a fyddwch yn gwneud sylwadau ar hynny.

Y Llywydd: Nid wyf yn credu bod hynny yn eich datganiad, Weinidog, ond rwy’n siŵr y byddai ymateb byr yn briodol.

John Griffiths: Diolchaf i Antoinette Sandbach am hynny. Mae Arbed, fel y dywedais yn gynharach, wedi bod yn llwyddiant sylweddol, y byddwn yn adeiladu arno gydag Arbed 2. Cafodd cynllun Nyth ei gynllunio i fynd i’r afael â materion ynghylch effeithlonrwydd ynni ac ynni fforddiadwy, ledled Cymru, gan gynnwys ardaloedd gwledig ac ardaloedd nad ydynt ar y grid. Rydym yn ymwybodol o bris olew gwresogi. Un opsiwn yw gosod offer meicrogynhyrchu mewn eiddo nad yw ar y grid, a fyddai’n ymdrin â rhai o’r materion hynny. Felly, mae yna bosibiliadau ac, unwaith eto, rydym yn ymgysylltu â’r cwmnïau ynni preifat ac eraill i sicrhau y gallwn fynd i’r afael â’r materion hyn gyda’n gilydd.

Cyn belled ag y mae Glastir yn y cwestiwn, rwy’n gwybod bod fy nghyd-Aelod Alun Davies yn gweithio i gynyddu nifer y bobl sy’n cofrestru ar gyfer y cynllun, a bydd yn parhau â’r gwaith hwnnw. Mae’n gynnar yn y broses, ac rwy’n siŵr y byddwn yn gweld cynnydd wrth inni symud ymlaen gyda’r cynllun hwnnw. Mae coedwigaeth yn rhan bwysig o Glastir ac mae gennym strategaeth coetiroedd ehangach trwy ‘Coetiroedd i Gymru’. Rydym yn benderfynol o gynyddu rôl coedwigaeth yng Nghymru mewn nifer o ffyrdd, gan gynnwys ein hymateb i newid yn yr hinsawdd.

The First Minister has made a statement on energy policy. He will make a further, more detailed statement in short order. The First Minister is absolutely clear, as is the Welsh Government's position, that we need further consenting powers with regard to energy in Wales, if we are to be able to create the sort of energy environment that will encourage investment, build a green economy and deliver cross-cutting benefits for people in Wales.

Rebecca Evans: I welcome your statement today, Minister, and the progress that has been made so far. There is just one issue that I would like to raise with you, and that is peatland management. The natural environment, agriculture and land use section of the report makes no mention of how peatland management can help to deliver the future development of the strategy and help us to meet our emissions targets.

3.30 p.m.

Peat land is a major source of carbon storage, holding something like 10 times the annual carbon emissions from Welsh sources. Will you consider the scientific case for the inclusion of peat land restoration and recovery as a carbon abatement measure, and explore the best mechanisms for delivering this, while of course being mindful of any biodiversity impacts?

John Griffiths: I thank Rebecca Evans for that contribution and question. Peat land is very significant to climate change, and it can be a great benefit in terms of carbon storage. I know that our natural environment framework will consider ecosystem services in the round in terms of what land can offer, and this is a significant part of that equation. Glastir, in terms of agriculture and land use, will consider environmental benefits that land can deliver, and peat land is a significant part of that as well. So, we are mindful of those issues and I very much agree that it is an important part of biodiversity and climate change here in Wales.

Mae'r Prif Weinidog wedi gwneud datganiad ar bolisi ynni. Bydd yn gwneud datganiad pellach a manylach yn fuan. Mae'r Prif Weinidog yn gwbl glir, fel y mae Llywodraeth Cymru, fod angen rhagor o bwerau cydsynio ar ynni yng Nghymru os ydym am greu'r math o amgylchedd ynni a fydd yn annog buddsoddiad, adeiladu economi werdd a darparu buddion trawsbynciol i bobl yng Nghymru.

Rebecca Evans: Croesawaf eich datganiad heddiw, Weinidog, a'r cynnydd a wnaed hyd yn hyn. Dim ond un mater hoffwn ei godi gyda chi, sef rheoli mawndiroedd. Nid yw'r rhannau o'r adroddiad sy'n ymdrin â'r amgylchedd naturiol, amaethyddiaeth a defnydd tir yn sôn am sut y gall rheoli mawndiroedd helpu i gyflawni datblygiad y strategaeth yn y dyfodol a helpu i gyrraedd ein targedau o ran allyriadau.

Mae mawndir yn ffynhonnell storio carbon bwysig, gan ddal rhywbeth fel 10 gwaith yr allyriadau carbon blynyddol o ffynonellau Cymru. A wnewch chi ystyried yr achos gwyddonol dros gynnwys y gwaith o adfer mawndir fel mesur lleihau carbon, ac ymchwilio i'r dulliau gorau o gyflawni hyn, gan gofio hefyd, wrth gwrs, am unrhyw effeithiau ar fioamrywiaeth?

John Griffiths: Diolch i Rebecca Evans am y cyfraniad a'r cwestiwn hwnnw. Mae mawndir yn arwyddocaol iawn o ran y newid yn yr hinsawdd, a gall fod o fudd mawr o ran storio carbon. Gwn y bydd ein fframwaith amgylchedd naturiol yn ystyried gwasanaethau ecosystemau yn gyffredinol o ran yr hyn y gall tir ei gynnig, ac mae hyn yn rhan sylweddol or hynny. Bydd Glastir, o ran amaethyddiaeth a defnydd tir, yn ystyried y manteision amgylcheddol y gall tir eu darparu, ac mae mawndir yn rhan sylweddol o hynny hefyd. Felly, rydym yn ymwybodol o'r materion hynny ac rwyf yn cytuno'n gryf ei fod yn rhan bwysig o fioamrywiaeth a'r newid yn yr hinsawdd yma yng Nghymru.

*Daeth y Dirprwy Lywydd (David Melding) i'r Gadair am 3.31p.m.
The Deputy Presiding Officer (David Melding) took the Chair at 3.31p.m.*

Mae Addysgu'n Gwneud Gwahaniaeth Teaching Makes a Difference

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendments 1, 3 and 4 in the name of William Graham, amendment 2 in the name of Jocelyn Davies, and amendments 5, 6 and 7 in the name of Peter Black.

NDM4908 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

1. Yn credu bod ansawdd addysgu ac arweinyddiaeth yn allweddol er mwyn trawsnewid perfformiad ysgolion, a

2. Yn croesawu'r camau a gymerwyd i gyflwyno Gradd Meistr mewn Ymarfer Addysgol o'r hydref hwn ymlaen, a'r ffaith bod safonau proffesiynol newydd ar gyfer athrawon, gan gynnwys gofynion o ran llythrennedd a rhifedd, wedi'u cyflwyno, ynghyd â'r rheoliadau rheoli perfformiad newydd ar gyfer athrawon a phenaethiaid.

The Minister for Education and Skills (Leighton Andrews): I move the motion.

I am pleased to open this debate today. High-quality teaching is the key to improving learner outcomes in Wales. The McKinsey Report of 2007 on international education systems summarises this perfectly, when it says that

'The quality of an education system cannot exceed the quality of its teachers'.

That is why I am so focused on supporting all support staff, teachers and headteachers in Wales to develop and improve their professional practice. We have world-class teachers and headteachers in Wales. We have world-class best practice in Wales. What we need to do better is share that best practice across the whole of Wales and enable all teachers to have access to it. It is what happens in the classroom that really matters. As I have said before, great teachers matter and great leaders matter. They are the difference between good education systems

Y Dirprwy Lywydd: Yr wyf wedi dethol gwelliannau 1, 3 a 4 yn enw William Graham, gwelliant 2 yn enw Jocelyn Davies, a gwelliannau 5, 6 a 7 yn enw Peter Black.

NDM4908 Jane Hutt

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Believes that the quality of teaching and leadership is key to transforming school performance, and

2. Welcomes the steps taken to introduce a Master's in Educational Practice from this autumn, the introduction of new professional standards for teachers including literacy and numeracy requirements, and the new performance management regulations for teachers and headteachers.

Y Gweinidog dros Addysg a Sgiliau (Leighton Andrews): Cynigiad y cynnig.

Mae'n bleser gennyf agor y ddadl hon heddiw. Mae addysgu o safon uchel yn allweddol i wella canlyniadau dysgwyr yng Nghymru. Mae adroddiad McKinsey a gyhoeddwyd yn 2007 ar systemau addysg rhyngwladol yn crynhoi hyn yn berffaith, gan ddweud

Ni all ansawdd y system addysg fod yn well nag ansawdd ei hathrawon.

Dyna pam yr wyf yn canolbwyntio gymaint ar gefnogi pob aelod o staff cymorth, a'r holl athrawon a phenaethiaid yng Nghymru i ddatblygu a gwella eu harfer proffesiynol. Mae gennym athrawon a phenaethiaid o safon fyd-eang yng Nghymru. Mae gennym arferion gorau o safon fyd-eang yng Nghymru. Yr hyn y mae angen inni ei wneud yn well yw rhannu'r arferion gorau hynny ar draws Cymru gyfan a galluogi pob athro i gael mynediad atynt. Yr hyn sy'n digwydd yn yr ystafell ddosbarth sydd o wir bwys. Fel y dywedais o'r blaen, mae athrawon ardderchog

and great education systems.

What has inspired me most in recent months has been to see the great strides being made through initiatives pioneered over recent years by the Welsh Government being implemented on the ground by great teachers. The foundation phase, for example, is opening up a new approach to learning that grips the imagination of young people. Another example is the use in the classroom of powerful new technologies, as I saw at Casllwchwr Primary School in Swansea recently—a school which is currently up for a UK NAACE award for its use of technology. The school has developed processes to inspire and engage boys in learning through technology, as well as a sustainable vision for inspiration and enthusiasm, using technology to achieve this. It has also developed systems for peer assessment, with pupils helping each other to improve their learning, as well as choice and independent learning, strongly supported through the multimedia and library facilities, which is developing confident learners. It has also adopted processes to engage parents with these new approaches to learning and is using positive role models from the community.

There is no question that the most powerful way to develop best practice is to enable teachers to share ideas and experiences, through peer-to-peer learning, ranging from the regular TeachMeet sessions organised by the National Grid for Learning Cymru, through the shared professional learning of the iNet schools network, and the professional learning communities, supported through our school effectiveness framework. I genuinely believe that there is a real desire among teachers in Wales to learn from the best in class, and my focus in 2012 will be to ensure that my department is able to provide them with the support they need. In our election manifesto, my party paid tribute to the achievements in education in Wales in the last decade of devolution, which include the foundation phase, the 14-19 learning

ac arweinwyr ardderchog yn gwneud gwahaniaeth. Hwy yw'r gwahaniaeth rhwng systemau addysg da a systemau addysg ardderchog.

Yr hyn sydd wedi fy ysbrydoli fwyaf yn y misoedd diwethaf yw gweld y camau breision a wnaed drwy fentrau a arloeswyd dros y blynyddoedd diwethaf gan Lywodraeth Cymru yn cael eu gweithredu ar lawr gwlad gan athrawon ardderchog. Er enghraifft, mae'r cyfnod sylfaen yn agor drws i ffordd newydd o ddysgu sy'n cydio yn nychymyg pobl ifanc. Enghraifft arall yw defnyddio technolegau newydd pwerus yn yr ystafell ddosbarth, fel y gwelais yn Ysgol Gynradd Casllwchwr yn Abertawe yn ddiweddar—ysgol a enwebwyd yn ddiweddar ar gyfer gwobr NAACE y DU am ei defnydd o dechnoleg. Mae'r ysgol wedi datblygu prosesau i ysbrydoli ac ennyn diddordeb bechgyn mewn dysgu drwy dechnoleg, yn ogystal â defnyddio technoleg i ddatblygu gweledigaeth gynaliadwy ar gyfer ysbrydoli ac ennyn brwdfrydedd. Mae hefyd wedi datblygu systemau ar gyfer asesu gan gymheiriaid, gyda disgyblion yn helpu ei gilydd i wella eu dysgu, yn ogystal â dewis a dysgu annibynnol, a gefnogir yn gryf gan y cyfleusterau aml-gyfrwng a llyfrgelloedd, sy'n datblygu dysgwyr hyderus. Mae hefyd wedi mabwysiadu prosesau i ennyn diddordeb rhieni yn y dulliau newydd hyn o ddysgu ac mae'n defnyddio esiamplau cadarnhaol o ymddygiad o'r gymuned.

Nid oes amheuaeth nad y modd mwyaf pwerus i ddatblygu'r arferion gorau yw galluogi athrawon i rannu syniadau a phrofiadau, drwy ddysgu gan gyd-athrawon, gan gynnwys y sesiynau TeachMeet rheolaidd a drefnir gan y Grid Cenedlaethol ar gyfer Dysgu Cymru, drwy adnoddau dysgu proffesiynol a rennir rhwydwaith ysgolion iNet, a'r cymunedau dysgu proffesiynol, a gefnogir gan ein fframwaith effeithiolrwydd ysgolion. Rwyf yn credu'n gydwytbod fod gwir awydd ymhlith athrawon yng Nghymru i ddysgu o'r arfer gorau, a byddaf yn canolbwyntio yn 2012 ar sicrhau bod fy adran yn gallu cynnig y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt. Yn ein manifestio etholiadol, talodd fy mhlaid deyrnged i'r llwyddiannau ym myd addysg yng Nghymru yn y degawd diwethaf o ddatganoli, sy'n cynnwys y cyfnod

pathways and the Welsh baccalaureate.

We said in the manifesto that the best teachers can have a lifelong effect on all of us, and we have some world-class teachers in Wales. We want to support teachers in their work and to raise the esteem in which they are held. In my job, I see every week the difference that the best teachers make to children's development. What we are asking of all schools is to replicate in the future what is already happening in the best schools today. We also said in our manifesto that we want our young people to be taught by the brightest and the best. I said in June that I want us to have a culture of ambition—a culture of great expectations.

I believe that parents have an important role to play in this, and I hope parents will demand the best. To demand the best, they need to know what the best is and how their school performs against the best, which is why I believe that data on performance are critical to creating that culture of great expectations. Last February, I said that we would examine whether we could revise initial teacher training to introduce a Masters qualification. From September of this year, newly qualified teachers in Wales will have the opportunity to follow the Masters in educational practice as part of their induction and early professional development. The programme will be highly practical and practice-based and will support and develop teachers' own experiences in their classroom. The materials produced for the Masters programme will also be made available to all teachers across Wales through the Learning Wales site that we are developing. The tender exercise for the accreditation and delivery of the Masters has gone live and I expect the successful higher education institution, or collaboration of institutions, to commence their contract in April of this year.

The Masters has been developed with input from some of the world's leading practitioners. We have worked with Professor

sylyfaen, llwybrau dysgu 14-19 a bagloriaeth Cymru.

Gwnaethom ddweud yn y maniffesto y gall yr athrawon gorau gael effaith ar weddill bywyd pob un ohonom, ac mae gennym rai athrawon o safon fyd-eang yng Nghymru. Rydym yn awyddus i gefnogi athrawon yn eu gwaith a chynyddu'r parch tuag atynt. Yn fy swydd, rwy'n gweld y gwahaniaeth y mae'r athrawon gorau yn ei wneud i ddatblygiad plant bob wythnos. Yr hyn yr ydym yn gofyn i bob ysgol ei wneud yw ailadrodd yn y dyfodol yr hyn sy'n digwydd yn yr ysgolion gorau ar hyn o bryd. Dywedwyd hefyd yn ein maniffesto ein bod am i'n pobl ifanc gael eu dysgu gan y disgleiriaf a'r gorau. Dywedais ym mis Mehefin fy mod am inni gael diwylliant o uchelgais—diwylliant lle y mae disgwyliadau'n uchel.

Rwyf yn credu bod gan rieni rôl bwysig i'w chwarae yn hyn, ac rwy'n gobeithio y bydd rhieni yn mynnu'r gorau. I fynnu'r gorau, mae angen iddynt wybod beth yw'r gorau a sut mae eu hysgol yn perfformio o'i chymharu â'r gorau, a dyna pam yr wyf o'r farn bod y data ar berfformiad yn hanfodol i greu'r diwylliant hwnnw o ddisgwyliadau uchel. Fis Chwefror diwethaf, dywedais y byddem yn ymchwilio i weld a allem adolygu'r hyfforddiant cychwynol i athrawon er mwyn cyflwyno cymhwyster Meistr. O fis Medi eleni, bydd athrawon sydd newydd gymhwyso yng Nghymru yn cael cyfle i ddilyn rhaglen Meistr mewn arferion addysgol fel rhan o'u cyfnod sefydlu a'u datblygiad proffesiynol cynnar. Bydd y rhaglen yn ymarferol iawn, yn seiliedig ar arfer a bydd yn cefnogi ac yn datblygu profiadau'r athrawon eu hunain yn eu hystafell ddosbarth. Bydd y deunyddiau a gynhyrchir ar gyfer y rhaglen Meistr hefyd ar gael i bob athro ledled Cymru drwy'r safle Dysgu Cymru yr ydym yn ei ddatblygu. Mae'r ymarfer tendro ar gyfer achredu a chyflwyno'r rhaglen Meistr ar waith ac rwy'n disgwyl i'r sefydliad addysg uwch llwyddiannus, neu gasgliad o sefydliadau'n cydweithio, ddechrau eu contract ym mis Ebrill eleni.

Datblygwyd y rhaglen Meistr gyda mewnbwn gan rai o ymarferwyr mwyaf blaenllaw'r byd. Rydym wedi gweithio

Alma Harris to design a highly practical programme that will gain accreditation based on activities and action research, rather than a traditional taught, academic approach. We have consulted with international experts on the programme design and there has been strong support from Professor Michael Fullan at the Ontario Institute for Studies in Education at the University of Toronto; Andy Hargreaves, chair in the Lynch School of Education at Boston College; Dylan Wiliam, professor emeritus of educational assessment at the Institute of Education; Ben Levin, previously deputy minister of Ontario and currently professor of education at the University of Toronto; and Professor David Reynolds at the Southampton Education School, University of Southampton.

The key elements of the Masters programme will be development modules, built upon current evidence of effective practice drawn from Wales and throughout the world. These will be focused on the three national priorities that I have set out, namely literacy, numeracy and reducing the impact of poverty on attainment, as well as three additional core areas that have been identified as priorities for newly qualified teachers, which are additional learning needs, behaviour management and reflective practice. We have shared this list of six core areas in discussion with Estyn, which agrees that these are the right areas for teachers to focus on in developing their practice. In September 2011, I launched new professional standards for higher level teaching assistants, teachers and headteachers. The standards have a clear focus on my core priorities—literacy, numeracy and reducing the link between poverty and attainment—and provide a framework to enable practitioners to continually improve and develop their practice. The standards have been embedded into the statutory induction arrangements for newly qualified teachers, with all newly qualified teachers demonstrating that they meet the practising teacher standard at the end of their first year in teaching.

The new leadership standard now forms the basis for the new national professional qualification for headship, which ensures that our future leaders can apply these standards in practice to drive school improvement. The

gyda'r Athro Alma Harris i gynllunio rhaglen hynod ymarferol lle y bydd athrawon yn ennill achrediad yn seiliedig ar ymchwil i weithgareddau a gweithredu yn hytrach na thrwy ddull academaidd traddodiadol wedi'i ddysgu. Rydym wedi ymgynghori ag arbenigwyr rhyngwladol ar gynllun y rhaglen a chafwyd cefnogaeth gref gan yr Athro Michael Fullan yn Sefydliad Ontario ar gyfer Astudiaethau mewn Addysg ym Mhrifysgol Toronto; Andy Hargreaves, sydd â chadair yn Ysgol Addysg Lynch yn Ngholeg Boston; Dylan Wiliam, athro emeritws mewn asesu addysgol yn y Sefydliad Addysg; Ben Levin, gynt yn ddirprwy weinidog Ontario a bellach yn athro addysg ym Mhrifysgol Toronto; a'r Athro David Reynolds yn Ysgol Addysg Southampton, Prifysgol Southampton.

Bydd elfennau allweddol y rhaglen Meistr yn cynnwys modiwlau datblygu, a seiliwyd ar dystiolaeth gyfredol o arfer effeithiol a gasglwyd o Gymru a gweddill y byd. Bydd y rhain yn canolbwyntio ar y tair blaenoriaeth genedlaethol a nodais, sef llythrennedd, rhifedd a lleihau effaith tlodi ar gyrhaeddiad, yn ogystal â thri maes craidd ychwanegol a nodwyd fel blaenoriaethau i athrawon sydd newydd gymhwyso, sef anghenion dysgu ychwanegol, rheoli ymddygiad a myfyrio ynghylch addysgeg. Rydym wedi rhannu a thrafod y rhestr hon o chwe maes craidd gydag Estyn, a oedd yn cytuno mai'r rhain yw'r meysydd cywir i athrawon ganolbwyntio arnynt i ddatblygu eu harfer. Ym mis Medi 2011, lansiais safonau proffesiynol newydd ar gyfer cynorthwywyr dysgu lefel uwch, athrawon a phenaethiaid. Mae'r safonau yn canolbwyntio'n benodol ar fy mlaenoriaethau craidd—llythrennedd, rhifedd a lleihau'r cysylltiad rhwng tlodi a chyrraeddiad—ac yn darparu fframwaith i alluogi ymarferwyr i barhau i wella a datblygu eu harfer. Mae'r safonau wedi eu hymgorffori yn y trefniadau sefydlu statudol i athrawon sydd newydd gymhwyso, gyda'r holl athrawon sydd newydd gymhwyso yn dangos eu bod yn cyrraedd y safon ar gyfer athro sy'n ymarfer ar ddiwedd eu blwyddyn gyntaf yn addysgu.

Mae'r safon arweinyddiaeth newydd bellach yn sail i'r cymhwyster proffesiynol cenedlaethol newydd ar gyfer prifathrawiaeth, sy'n sicrhau y gall ein harweinwyr yn y dyfodol roi'r safonau hyn ar

new national professional qualification for headship, piloted last year, required candidates to provide practical evidence that that they meet the standards. This evidence was scrutinised by a panel of experienced heads and school improvement professionals and then examined in more detail through an assessment centre and a detailed interview. We must support practitioners in Wales to continue to develop and improve their practice. This is vital to improving our learners' outcomes. As the 2007 McKinsey report states,

'The only way to improve outcomes is to improve instruction.'

We are developing materials on best practice, which will be made available through the new Learning Wales website. As regards funding for professional development, schools have told us that it would be more effective for us to direct funding in a way that enables them to choose how to achieve their improvement priorities. We have, therefore, introduced the school effectiveness grant and pupil deprivation grant to support schools, and I have identified professional development as one of my priorities for the use of that funding. The total budget of £66.5 million available in 2012-13 represents a very significant investment. Deputy Presiding Officer, we have set out a programme to support our teachers, and I commend this programme to the Assembly.

Gwelliant 1 William Graham

Dileu pwynt 1 a rhoi yn ei le:

Yn cydnabod cyfraniad nifer o athrawon ac arweinwyr ysgol nodedig yng Nghymru fel sbardun allweddol i weddnewid perfformiad ysgolion.

Gwelliant 3 William Graham

Ym Mhwynt 2: Dileu 'croesawu'r' a rhoi 'nodi'r' yn ei le.

Gwelliant 4 William Graham

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

waith i hybu gwelliannau yn yr ysgol. Mae'r cymhwyster proffesiynol cenedlaethol newydd ar gyfer prifathrawiaeth, a dreialwyd y llynedd, yn gofyn i ymgeiswyr ddarparu tystiolaeth ymarferol eu bod yn bodloni'r safonau. Archwiliwyd y dystiolaeth hon gan banel o benaethiaid profiadol a gweithwyr proffesiynol ym maes gwella ysgolion yn fwy manwl drwy ganolfan asesu a chyfweliad manwl. Mae'n rhaid inni gefnogi ymarferwyr yng Nghymru i barhau i ddatblygu a gwella eu harfer. Mae hyn yn hanfodol i wella canlyniadau ein dysgwyr. Fel y dywed adroddiad 2007 McKinsey,

Yr unig ffordd i wella canlyniadau yw gwella addysgu.

Rydym yn datblygu deunyddiau ar yr arferion gorau, a fydd ar gael drwy wefan newydd Dysgu Cymru. O ran ariannu ar gyfer datblygiad proffesiynol, dywedodd ysgolion wrthym y byddai'n fwy effeithiol inni gyfeirio cyllid mewn ffordd sy'n eu galluogi i ddewis sut i gyflawni eu blaenoriaethau ar gyfer gwella. Rydym felly wedi cyflwyno'r grant effeithiolrwydd ysgolion a'r grant amddifadedd disgyblion i gefnogi ysgolion, ac rwyf wedi nodi datblygiad proffesiynol fel un o fy mlaenoriaethau ar gyfer defnyddio'r arian hwnnw. Mae'r cyfanswm o £66.5 miliwn o gyllideb sydd ar gael yn 2012-13 yn fuddsoddiad sylweddol iawn. Ddirprwy Lywydd, rydym wedi amlinellu rhaglen i gefnogi ein hathrawon, a chymeradwyaf y rhaglen hon i'r Cynulliad.

Amendment 1 William Graham

Delete Point 1 and replace with:

Recognises the contribution made by the many outstanding school teachers and leaders in Wales as a key driver in transforming school performance.

Amendment 3 William Graham

In Point 2: Delete 'Welcomes' and replace with 'Notes'

Amendment 4 William Graham

Add as new point at end of motion:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i wneud gwaith pellach ar adnabod a gwerthuso amrywiadau mewn safonau addysgu ledled Cymru a blaenoriaethu camau gweithredu i fynd i'r afael ag unrhyw bryderon yn unol â hynny.

Angela Burns: I move amendments 1, 3 and 4 in the name of William Graham.

I am delighted to take part in the debate today. I would like to explain why we propose such a radical alteration of the thrust of the motion with amendment 1. It is easy to be downbeat on teachers, and it is a very fashionable thing to do. They are getting one heck of a battering, whether it is from Estyn, from us as politicians, or from international standards agencies. However, when I go around schools in my own patch, and schools throughout Wales, which I have started to visit since taking on this portfolio, in the main, I meet people who really care and are very interested in what they are trying to do. They are people who set out to do their absolute best by their pupils. Our amendment, therefore, tries to say that an enormous contribution has been made by outstanding teachers, and without them, we would not have the chance in the education sector that we have at present. I shall not be wildly political about this, but I have to make the point that I do not want for us to keep bashing the teachers, because they are trying to cope with 10 years of sliding standards in education. They are dealing with mountains of paperwork, and up to now, until this Minister took charge of the portfolio—I will give this Minister all the support I can, as I always said I would—they were being pulled here and there by contrasting policies. There was no clarity and there were no objectives for them to follow.

Good teachers try their best. Where we have problems is with indifferent or poor teachers who are not hauled up and given the support, backing and training they need, and therefore shown how to move forward to improve their ways. Then we have all the ones in the middle, who are just drowning, because they are trying to aspire to what the good teachers

Calls on the Welsh Government to further identify and evaluate variations in teaching standards across Wales and prioritise actions to address any concerns accordingly.

Angela Burns: Cynigiaf welliannau 1, 3 a 4 yn enw William Graham.

Mae'n bleser gennyf gymryd rhan yn y ddadl heddiw. Hoffwn egluro pam yr ydym yn cynnig y fath newid radical i fyrddwn y cynnig gyda gwelliant 1. Mae'n hawdd lladd ar athrawon, ac mae'n dod yn beth ffasiynol iawn i'w wneud. Maent yn ei chael o bob cyfeiriad, pa un a yw gan Estyn, gennym ni fel gwleidyddion, neu gan asiantaethau safonau rhyngwladol. Fodd bynnag, pan fyddaf yn mynd o amgylch ysgolion yn fy ardal, ac ysgolion ledled Cymru, yr wyf wedi dechrau ymweld â hwy ers dechrau ar y portffolio hwn, rwyf ar y cyfan yn cwrrdd â phobl sy'n poeni o ddifrif ac sydd â diddordeb mawr yn yr hyn y maent yn ceisio ei wneud. Maent yn bobl sy'n mynd ati i wneud eu gorau glas dros eu disgyblion. Mae ein gwelliant, felly, yn ceisio dweud bod cyfraniad enfawr wedi ei wneud gan athrawon rhagorol, ac na fyddai gennym obaith hebddynt yn y sector addysg sydd gennym ar hyn o bryd. Nid wyf am fynd ar drywydd rhy wleidyddol am hyn, ond rhaid imi wneud y pwynt nad wyf am inni ddal ati i ladd ar athrawon, gan eu bod yn ceisio ymdopi â 10 mlynedd o ddirywiad mewn safonau addysgol. Maent yn delio â mynyddoedd o waith papur, ac hyd nes i'r Gweinidog hwn gymryd cyfrifoldeb am y portffolio—rhoddaf gymaint o gefnogaeth ag y gallaf i'r Gweinidog, fel y dywedais bob amser y byddwn—roeddent yn cael eu tynnu i bob cyfeiriad gan bolisiau cyferbyniol. Nid oedd dim eglurder ac nid oedd amcanion iddynt eu dilyn.

Mae athrawon da yn gwneud eu gorau. Mae problemau'n codi pan nad yw athrawon dihid neu athrawon gwael yn cael eu ceryddu ac yn cael y cymorth, y gefnogaeth a'r hyfforddiant sydd eu hangen arnynt er mwyn iddynt weld y goleuni i wella eu ffyrdd. Yna, mae gennym yr holl rai yn y canol sydd yn bodd, oherwydd eu bod yn ceisio anelu at yr

are trying to lead them to do; they are trying to cope with and manage poor performers around them. They are drowning in paperwork and trying to deliver their aims. We have therefore moved amendment 1 because we want to recognise that, despite all the negativity surrounding teaching at present, there are many outstanding teachers, and we need to get behind them. Yes, the picture from Estyn is shocking. We read that we have huge variation in teaching standards, for which the reasons are uncertain; we read that 15% of the parents of secondary school children express concerns about pupil behaviour; and we read that there is a significant minority of schools in which there is no direct teaching of reading. These are all bad stories. When we read that only eight trainees failed teacher induction between 2003 and 2011, we know that we are not doing enough weeding, pruning and moving people along and giving them the support to be world-class teachers.

I want to digress for just a moment and ask the Minister where, oh where are all the teacher training colleges in this? I read with interest the statement that you put out this morning on teaching standards and that you intend to make it a statutory requirement for all qualifying teachers to be trained in literacy and numeracy. I would suggest to you that it is like sending a soldier to be a member of the army without telling him how to fire a gun or what a gun is for, or how to identify the enemy. This is so basic. If all of our universities and colleges are genuinely sending teachers into the field who do not understand how to be numerate and literate themselves and how to communicate numeracy and literacy to children, then those colleges should be ashamed of themselves. Minister, I would be really interested to know what you are going to do to pull up and go through the modules that these people are being taught.

David Rees: Evaluation processes for programmes such as the PGCE are the responsibility of the universities, and they are very strict, as I know from having been involved. We therefore expect the standards to be met, from the point of view of external

hyn y mae'r athrawon da yn ceisio eu harwain i'w wneud; maent yn ceisio ymdopi â pherfformwyr gwael o'u cwmpas ac yn ceisio eu rheoli. Maent yn boddi mewn gwaith papur gan geisio cyflawni eu nodau. Rydym felly wedi cynnig gwelliant 1 gan ein bod am gydnabod, serch yr holl feirniadaeth ar athrawon ar hyn o bryd, fod llawer o athrawon rhagorol, ac mae angen i ni fod yn gefn iddynt. Ydy, mae'r darlun gan Estyn yn frawychus. Rydym yn darllen bod gennym amrywiaeth enfawr mewn safonau addysgu, a'r rhesymau am hynny'n ansicr; rydym yn darllen bod 15% o rieni plant ysgol uwchradd yn mynegi pryderon am ymddygiad disgyblion; ac rydym yn darllen bod lleiafrif sylweddol o ysgolion lle nad yw darllen yn cael ei addysgu'n uniongyrchol. Mae'r rhain i gyd yn straeon gwael. Pan ydym yn darllen mai dim ond wyth hyfforddai a fethodd y cyfnod ymsefydlu i athrawon rhwng 2003 a 2011, rydym yn gwybod nad ydym yn chwynnu na thocio digon nac yn symud pobl ymlaen ac yn rhoi cefnogaeth iddynt i fod yn athrawon o safon fyd-eang.

Rwyf am grwydro am funud a gofyn i'r Gweinidog ble, o ble y mae'r colegau hyfforddi athrawon yn hyn oll? Darllenais gyda diddordeb y datganiad a ryddhawyd gennych y bore yma am safonau addysgu a'ch bod yn bwriadu ei wneud yn ofyniad statudol i bob athro sy'n cymhwyso gael eu hyfforddi mewn llythrennedd a rhifedd. Awgrymaf fod hynny fel anfon milwr i'r fyddin heb ddweud wrtho sut i danio gwn, beth yw pwrpas gwn neu sut i adnabod y gelyn. Mae hyn mor sylfaenol. Os yw ein holl brifysgolion a cholegau o ddifrif calon yn anfon athrawon i'r maes nad ydynt yn deall sut i fod yn rhifog ac yn llythrennog eu hunain a sut i gyflwyno rhifedd a llythrennedd i blant, yna rhag cywilydd y colegau hynny. Weinidog, byddai gennyf ddiddordeb mawr mewn cael gwybod beth yr ydych yn mynd i'w wneud i amlygu a mynd drwy'r modiwlau y mae'r bobl hyn yn cael eu haddysgu amdanynt.

David Rees: Mae prosesau gwerthuso ar gyfer rhaglenni fel TAR yn gyfrifoldeb i'r prifysgolion, ac maent yn llym iawn, fel y gwn a minnau wedi bod yn rhan o'r gwaith hwnnw. Felly, rydym yn disgwyl i'r safonau gael eu cyflawni, o safbwynt dilyswyr allanol

validators as well as internal validators. Those programmes are usually highly recommended, but I have been on one that pulled one. Do you therefore agree that universities are doing exactly what you are saying, namely looking at and monitoring those programmes to ensure that they are fit for purpose and delivering for these students? In fact, the figure that you mentioned did not include the number of people thrown out at that level.

Angela Burns: I do not disagree with your comments; what we have to do is find out where the break in the system is and fix it.

If I may, Deputy Presiding Officer, I will turn briefly to the Masters programme.

The Deputy Presiding Officer: You have 20 seconds.

Angela Burns: We will not support amendment 5, but not because we think that it is without merit. We support the concept of a Masters programme, but we need to understand what this Minister is going to do with it and where it is going to be. We do not believe that it should happen straight after you have been to university; we think that you should get your education, get into teaching practice, get a couple of years under your belt and then take your Masters to get that absolute level of professionalism we need.

3.45 p.m.

Gwelliant 2 Jocelyn Davies

Rhoi pwynt newydd ar ôl pwynt 1 ac ail-rifo'r pwyntiau sy'n dilyn:

Yn nodi â phryder yr asesiad yn Adroddiad Blynyddol 2010/11 Estyn bod 'gostyngiad sylweddol' yn nifer yr enghreifftiau o ddysgu 'ardderchog' neu 'rhagorol' a ganfuwyd.

Simon Thomas: Cynigiau welliant 2 yn enw Jocelyn Davies.

Fel llefarydd y Ceidwadwyr, rwyf i hefyd eisiau dechrau drwy ddweud fy mod yn credu

yn ogystal â dilyswyr mewnol. Mae'r rhaglenni hynny fel arfer yn fawr eu parch, ond yr wyf wedi bod ar un a dynnodd un yn ôl. A ydych yn cytuno felly fod prifysgolion yn gwneud yn union yr hyn ydych yn ei ddweud, sef monitro'r rhaglenni hynny er mwyn sicrhau eu bod yn addas i'r diben ac yn darparu ar gyfer y myfyrwyr hyn? Mewn gwirionedd, nid yw'r ffigur a grybwyllwyd gennych yn cynnwys nifer y bobl sy'n cael eu taflu allan ar y lefel honno.

Angela Burns: Nid wyf yn anghytuno â'ch sylwadau; yr hyn sydd angen i ni ei wneud yw canfod lle y mae'r diffyg yn y system a'i drwsio.

Os caf, Ddirprwy Lywydd, trof yn fyr at y rhaglen Meistr.

Y Dirprwy Lywydd: Mae gennych 20 eiliad.

Angela Burns: Ni fyddwn yn cefnogi gwelliant 5, ond nid am ein bod yn credu ei fod yn ddi-werth. Rydym yn cefnogi'r cysyniad o raglen Meistr, ond mae angen inni ddeall yr hyn y mae'r Gweinidog yn mynd i'w wneud ag ef, a lle y mae'n mynd i fod. Nid ydym yn credu y dylai ddigwydd yn syth ar ôl ichi fod yn y brifysgol; rydym yn credu y dylech gael eich addysg, mynd i ddysgu, cael ychydig flynyddoedd o brofiad ac wedyn dilyn rhaglen Meistr i feithrin y math hwnnw o broffesiynoldeb llwyr sydd ei angen arnom.

Amendment 2 Jocelyn Davies

Insert as new point after point 1 and renumber accordingly:

Notes with concern the assessment in Estyn's Annual Report 2010/11 that 'there has been a significant drop in the proportion of "excellent" or "outstanding" teaching being identified.'

Simon Thomas: I move amendment 2 in the name of Jocelyn Davies.

Like the Conservative spokesperson, I want to start by saying that I believe that the

bod safon dysgu yn gyffredinol yn dda, ac mae adroddiadau Estyn yn cefnogi hynny. Mae Plaid Cymru yn dod at y ddadl hon gyda'r nod sylfaenol o sicrhau bod pob plentyn yng Nghymru yn cael mynediad at athrawon o'r safon uchaf posibl. I'r graddau mae'r Llywodraeth yn ymdrechu tuag at yr un diben—yr wyf yn credu ei bod—byddwn yn ei chefnogi.

Rydym flwyddyn i mewn i'r Llywodraeth bresennol, ac mae'n flwyddyn ers i'r Gweinidog roi darlith arbennig o bwysig yn narlithfa Reardon Smith dan yr un teitl â'r ddadl ger ein bron heddiw, sef bod dysgu yn gwneud gwahaniaeth. Nid wyf yn gwybod a oedd y ddarlithfa honno'n cael ei defnyddio gan rywun arall heddiw, ond dyma ni yn cael y ddarlith yn y fan hon. O edrych ar beth sydd wedi digwydd yn ystod y flwyddyn honno, er gwaetha'r ffaith bod y Gweinidog wedi gosod sawl her i'r proffesiwn a sawl amcan ym maes dysgu, nid ydym wedi gweld cynnydd pendant yn adroddiadau Estyn. Mae hynny'n fater o bryder i ni, a dyma pam ein bod wedi cynnig ein gwelliant 2—i'n hatgoffa bod dirywiad wedi bod yn y dysgu o'r safon uchaf. Mae'r dirywiad hwnnw wedi digwydd mewn blwyddyn yn unig, o un adroddiad Estyn i'r nesaf. Er bod prif arolygydd Estyn yn dweud yn glir yn ei chyflwyniad ei bod yn anodd cymharu o flwyddyn i flwyddyn, oherwydd rhai newidiadau, mae'n dweud yn glir bod cwmp sylweddol, ac ni allwn anwybyddu hynny. Pan fo prif arolygydd Estyn yn dweud bod cwmp sylweddol yng nghanran y dysgu ardderchog neu arbennig o dda, mae'n fater o bryder i ni ym Mhlaid Cymru, a dylai fod yn fater o bryder i'r Llywodraeth hefyd.

Mae rhai pethau wedi gwella. Mae'r cyfnod sylfaen yn sicr wedi dangos bod hynny yn ffordd well o drwytho plant mewn dysgu, a'u harwain tuag at y dysgu mwy ffurfiol, ar lythrennedd a rhifedd yn arbennig. O gymryd un enghraifft o adroddiad Estyn, mae'n dweud yn glir bod y cyfnod sylfaen yn well o safbwynt cyflwyno Cymraeg fel ail iaith. Ond mae'n symud ymlaen i ddweud bod cwmp mewn cyrhaeddiad o ran Cymraeg fel ail iaith ar ôl y cyfnod sylfaen. Enghraifft yw honno, ond os yw hynny'n dechrau mynd yn fwy amlwg mewn pynciau eraill hefyd, byddwn wedi gweld bod y cyfnod sylfaen, i

quality of teaching in general is very good, and the Estyn reports support that. Plaid Cymru approaches this debate with the fundamental aim of ensuring that every child in Wales is given access to teachers of the highest possible quality. To the extent that the Government is endeavouring towards the same end—I believe that it is—we will support it.

We are a year into the current Government, and it is a year since the Minister gave an exceptionally important lecture at the Reardon Smith lecture theatre under the same title as the debate that we have before us today, namely that teaching makes a difference. I do not know if the lecture theatre was unavailable today, but we are being given the lecture here. If we look at what has happened over that year, despite the fact that the Minister set out a number of challenges for the profession and a number of objectives within teaching, we have not seen signs of definite progress in the Estyn reports. That is a cause of concern, and is the reason why we have tabled our amendment 2—to remind us that there has been a decline in the quality of outstanding teaching. That has happened in just a year, from one Estyn report to the next. Although the Estyn chief inspector says in the introduction that it is difficult to make comparisons on a year-by-year basis, because of certain changes, she states clearly that there has been a significant decline, and we cannot ignore that. When the Estyn chief inspector says that there has been a significant drop in the proportion of excellent or outstanding teaching, that is a cause for concern for us in Plaid Cymru, and should be for the Government, too.

There have been improvements. The foundation phase has certainly demonstrated that it is a better way of immersing children in learning, leading them on to more formalised teaching, on literacy and numeracy particularly. Taking one example, the Estyn report states that the foundation phase is better from the point of view of introducing Welsh as a second language. However, it goes on to say that there has been a decline in the achievements in Welsh as a second language after the foundation phase. That is an example, but if it becomes more apparent in other subjects, too, we will have

bob pwrpas, yn llwyddiannus ond bod y cyfnod rhwng wyth a 13 neu 14 oed wedi methu plant eto. Rydym yn ceisio sicrhau nad yw hynny'n digwydd wrth drafod rhai o'r materion hyn heddiw.

Mae rhai enghreifftiau amlwg o ddysgu da, ac mae adroddiadau Estyn ar hyd y blynyddoedd wedi nodi rhai o'r ffactorau perthnasol. Er enghraifft, mae disgwyliadau uchel gan staff yn bwysig—athrawon yn disgwyl i blant wneud yn dda, beth bynnag fo'u cefndir. Mae'n bwysig defnyddio strategaethau gwahanol fesul dosbarth—hynny yw, eich bod yn gwneud mwy na dim ond rhannu taflenni a disgwyl i blant eu llenwi. Mae angen amrywiaeth mewn dulliau dysgu, a dylai athrawon addasu'r cwricwlwm ar gyfer y plant sydd ganddynt. Dylent ddefnyddio dulliau newydd a dyfeisgar i gyflwyno'r cwricwlwm. Mae gwrs hefyd yn yr adroddiad y dylai dysgu da neu ardderchog gael ei gyflwyno ar draws yr ysgol. Dylai athrawon da iawn gael eu defnyddio i drwytho athrawon sydd, efallai, yn cael pethau'n anodd, i sicrhau eu bod yn gwella. Yn hynny o beth, rydym yn cefnogi'r hyn sydd gan y Llywodraeth i'w ddweud ynglŷn â datblygiad proffesiynol parhaus a chyflwyno'r radd Meistr. Dyna pam nad ydym yn cefnogi'r gwelliannau sy'n ymwneud â hynny. Ond—ac mae hwn yn 'ond' eithaf sylweddol—mae dirywiad wedi bod yn y lefelau dysgu gorau, ac yr ydym yn gresynu at hynny. Gobeithiaf y bydd modd i'r Cynulliad gefnogi'r gwelliant, er mwyn inni anfon y neges honno i'r proffesiwn ac i holl athrawon da Cymru.

Gwelliant 5 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn credu bod natur ddewisol y cymhwyster gradd Meistr yn golygu efallai na fydd anghenion hyfforddi'r holl athrawon newydd gymhwyso yn cael sylw llawn.

Gwelliant 6 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

seen that the foundation phase is, to all intents and purposes, successful, but that the period from the age of eight to 13 or 14 has failed children once again. We are trying to ensure that that does not happen as we discuss some of these issues today.

There are some obvious examples of excellent teaching, and Estyn reports over the years have noted some of the factors that are relevant. For example, high expectation among staff is important—teachers expecting children to do well whatever their backgrounds. It is important to use different strategies in different classes—that is, doing more than just giving out sheets and expecting children to fill them in. Teaching methods should be varied, and teachers should adapt the curriculum for the children that they have. They should use new and innovative ways of introducing the curriculum. There is also a lesson in the report that good or excellent teaching should be used throughout the school. Outstanding teachers should be used to assist those teachers who may be struggling, to ensure that they improve. In that regard, we support what the Government has to say on continuing professional development and the introduction of the Master's degree. That is why we do not support the amendments that relate to those issues. But—and this is quite a significant 'but'—there has been a decline in the best levels of teaching, and we regret that. I hope that the Assembly will be able to support the amendment, so that that message is sent out clearly to the profession and to all good teachers in Wales.

Amendment 5 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Believes that the optional nature of the Master's qualification means that the training needs of all newly qualified teachers may not be completely addressed.

Amendment 6 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i sicrhau bod dilysu a monitro'r cymhwyster gradd Meistr yn cael ei wneud yn unol â'r safonau rhyngwladol uchaf.

Calls on the Welsh Government to ensure that the validation and monitoring of the Master's qualification is conducted according to the highest international standards.

Gwelliant 7 Peter Black

Amendment 7 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Add as new point at end of motion:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i adolygu'r Cymhwyster Proffesiynol Cenedlaethol ar gyfer Prifathrawiaeth.

Calls on the Welsh Government to review the National Professional Qualification for Headship.

Aled Roberts: Cynigiau welliannau 5, 6 a 7 yn enw Peter Black.

Aled Roberts: I move amendments 5, 6 and 7 in the name of Peter Black.

Rhaid dweud o'r cychwyn ein bod yn croesawu cynnig y Llywodraeth ond bod angen esboniad ar nifer o faterion; dyna pam rydym yn cynnig y gwelliannau hyn. Ein bwriad yw bod yn bositif wrth ymateb, er mwyn creu cyfleoedd gwell ar gyfer ein hathrawon a'n plant, tra'n codi safonau addysgol yng Nghymru. Rwy'n siŵr mai dyna yw bwriad pob un sy'n eistedd yma heddiw. Byddwn, felly, yn cefnogi gwelliannau'r Toriaid a Phlaid Cymru, am eu bod yn adeiladol, tra'n gofyn am fwy o graffu ac asesu ar y mesurau sydd gerbron gan y Gweinidog.

I must say from the outset that we welcome the Government's motion but there are a number of issues on which we need clarification; that is why we have moved these amendments. Our intention is to be positive in responding, in order to create better opportunities for our teachers and children while raising educational standards in Wales. I am sure that that is the aim of every one of us here this afternoon. We will, therefore, support the Tory and Plaid Cymru amendments, while asking for greater scrutiny and assessment of the measures put forward by the Minister.

Mae'n glir erbyn hyn, mewn nifer o feysydd, nad yw cytuno ar strategaeth, cynllun neu restr o ganllawiau yn ei hun yn gwarantu llwyddiant. Fel y dywedodd Angela Burns a Simon Thomas, mae pawb yn cydnabod bod y rhan fwyaf o'n hathrawon yn dysgu'n dda, ac rwy'n siŵr bod nifer ohonom yn diolch iddynt am eu gwaith dros ein plant dros y blynyddoedd. Mae nifer ohonom yn cofio'r gwaith a wnaeth athro neu athrawes ysbrydoledig, ond, yn anffodus, mae rhai ohonom hefyd yn cofio athrawon y byddai wedi bod yn well iddynt fod mewn swydd arall—mae hynny'n wir ym mhob maes, wrth gwrs.

It is now clear, in a number of areas, that agreement on strategies, schemes or lists of guidelines is not enough, in itself, to guarantee success. As has been said by Angela Burns and Simon Thomas, everyone recognises that most of our teachers teach well, and I am sure that many of us would want to thank them for their work for our own children over the years. Many of us recall the work done by an inspiring teacher, but unfortunately, some of us will have memories of teachers—as is the case in every field, of course—who would have been better in another profession.

Mae adroddiadau diweddar Estyn, canlyniadau'r Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr ac ymateb Cydffederasiwn Diwydiant Prydain yr wythnos diwethaf wedi tanlinellu'r dasg sydd o'n blaenau ni ac, yn benodol, sydd o flaen y Gweinidog, i godi

Recent Estyn reports, the Programme for International Student Assessment results and last week's response from the Confederation of British Industry have underlined the task facing us, particularly the Minister, in raising educational standards in Wales.

safonau addysg yng Nghymru.

Our amendments this afternoon perhaps deal with some of the detail of what the Minister proposes, rather than question in any way the task that he is undertaking. I can tell Angela Burns that we do support the introduction of a Master's qualification, but the Minister's announcement in November introduced an optional scheme, so our query is what happens to those newly qualified teachers who decide, for some reason or other, not to undertake the Master's qualification. Will that create a disparity within the system? We believe that the Minister needs to outline how those newly qualified teachers who, in the first two years of professional life, are the ones most likely, according to statistics, to drop out, are going to cope with the additional work of a Master's qualification.

Angela Burns: I just want to assure the Liberal Democrat spokesperson that our intention is also to understand that, because there are key areas there. It is about understanding where Masters sits in the whole structure of continuing professional development for teachers, so that we can raise the level of the whole profession and get people to aspire to want to be teachers, and not just to do it because they cannot think of anything else that they could do.

Aled Roberts: You are quite right. In 2008, the then Labour UK Government announced a Master's qualification, and I am quite pleased that the current Minister has dealt with some of the concerns expressed by the experts who have been advising him with regard to that qualification being overly academic. I welcome that there will be reliance in this qualification on classroom teaching and practical skills, rather than academic attainment.

We welcome the approach, but there are caveats. Following the Minister's statement this morning, we believe that there is detail that is still missing. I welcome the reference to modules for Masters being developed, but the task and finish group that was to be established to deal with the detail of the Master's programme has not yet been announced—or I am not aware of meetings

Mae ein gwelliannau y prynhawn yma o bosibl yn ymdrin â rhai o fanylion yr hyn y mae'r Gweinidog yn ei gynnig, yn hytrach na chwestiynu'r gwaith y mae'n ei wneud. Gallaf ddweud wrth Angela Burns ein bod yn cefnogi cyflwyno cymhwyster Meistr, ond cyflwynodd y Gweinidog gynllun dewisol yn ei gyhoeddiad fis Tachwedd, felly ein cwestiwn yw beth sy'n digwydd i'r athrawon newydd gymhwyso ac sy'n penderfynu, am ryw reswm neu'i gilydd, beidio â cheisio cael cymhwyster Meistr. A fydd hynny'n creu gwahaniaeth yn y system? Credwn fod angen i'r Gweinidog amlinellu sut y mae'r athrawon newydd gymhwyso sydd, yn ystod dwy flynedd gyntaf eu bywydau proffesiynol, fwyaf tebygol, yn ôl yr ystadegau, roi'r gorau i'r cwrs, yn mynd i ymdopi â'r gwaith ychwanegol ar gyfer cymhwyster Meistr.

Angela Burns: Rwyf am roi sicrwydd i lefarydd y Democratiaid Rhyddfrydol mai ein bwriad ninnau hefyd yw deall hynny, oherwydd y mae meysydd allweddol i'w hystyried yma. Mae'n ymwneud â deall lle gradd Meistr yn y strwythur datblygiad proffesiynol parhaus i athrawon, fel y gallwn godi lefel y proffesiwn cyfan a chael pobl i ddyheu i fod yn athrawon, ac nid i wneud hynny oherwydd na allant feddwl am unrhyw beth arall i'w wneud.

Aled Roberts: Rydych yn llygad eich lle. Yn 2008, cyhoeddoedd Llywodraeth Llafur y DU ar y pryd gymhwyster Meistr, ac rwy'n falch iawn bod y Gweinidog presennol wedi ymdrin â rhai o'r pryderon a fynegwyd gan yr arbenigwyr sydd wedi bod yn rhoi cyngor iddo bod y cymhwyster hwnnw'n rhy academiaidd. Rwy'n croesawu'r ffaith y bydd y cymhwyster hwn yn dibynnu ar addysgu yn y dosbarth a sgiliau ymarferol, yn hytrach na chyrraethiad academiaidd.

Rydym yn croesawu mabwysiadu'r dull hwnnw, ond mae cafeatau. Yn dilyn datganiad y Gweinidog y bore yma, credwn fod manylion yn parhau i fod ar goll. Croesawaf y cyfeiriad at ddatblygu modiwlau'r radd Meistr, ond nid yw'r grŵp gorchwyl a gorffen a oedd yn mynd i gael ei sefydlu i ymdrin â manylion rhaglen y Meistr eto wedi'i gyhoeddi—neu nid wyf yn

being held to undertake that work.

Amendment 6 deals with concerns that we have regarding validation and monitoring. We are all aware of the concerns expressed with regard to the patchy arrangements that are currently in place for newly qualified teachers. It would appear, from statements that I have seen, that the same regional groups are involved in the mentoring and training processes. The Minister needs to determine how those regional groups that are perhaps not well respected will deal with this Master's qualification.

I am running out of time, so I will turn to the headship qualification. I understand that the Minister has undertaken the review on this, but we call for the issue to be kept under review because we are not clear on the lessons that have been learned from the pilot project and, more importantly, the fact that, on nearly all of the professional websites at the moment, the roll-out of the new programme has not gone well.

I will conclude by saying that I also think that we need to deal with some of the issues regarding continuing professional development and whether some of the training undertaken is encouraging the sharing of best practice.

David Rees: I am delighted to be able to take part in this debate, particularly as we are discussing the idea that teaching makes a difference. To many, this will be a reminder of the advertisements encouraging people to take up the profession; Simon Thomas was reminded of a speech made by the Minister. However, for those of us who have been in the classroom as a teacher, it explains why we go home with a sense of satisfaction regarding what we have achieved—whether at the end of the day or the end of the year, when pupils move on or move up the school.

Over recent years, we have seen a consistent number of students wishing to enter the profession, with an ambition of being one of those people who make a difference. Figures

ymwybodol o gyfarfodydd yn cael eu cynnal i wneud y gwaith hwnnw.

Mae gwelliant 6 yn ymdrin â'n pryderon ynghylch dilysu a monitro. Rydym oll yn ymwybodol o'r pryderon a fynegwyd o ran y trefniadau anghyson sydd ar hyn o bryd ar waith ar gyfer athrawon newydd gymhwyso. Mae'n ymddangos, o ddatganiadau rwyf wedi'u gweld, bod yr un grwpiau rhanbarthol yn rhan o'r prosesau mentora a hyfforddi. Mae angen i'r Gweinidog benderfynu sut y bydd y grwpiau rhanbarthol nad ydynt o bosibl yn uchel eu parch yn gallu ymdrin â'r cymhwyster Meistr hwn.

Mae amser yn brin, felly byddaf yn troi at y cymhwyster prifathrawiaeth. Deallaf fod y Gweinidog wedi cynnal yr adolygiad ar y mater hwn, ond rydym yn galw i'r mater gael ei adolygu'n barhaus oherwydd nid ydym yn glir ar y gwersi a ddysgwyd o'r prosiect peilot ac, yn bwysicach oll, y ffaith nad yw'r broses o gyflwyno'r rhaglen newydd wedi mynd yn dda, yn ôl bron pob un o'r gwefannau proffesiynol ar hyn o bryd.

Rwyf am gloi trwy ddweud fy mod hefyd yn meddwl bod angen inni ymdrin â rhai o'r materion yn ymwneud â datblygiad proffesiynol parhaus ac a yw rhywfaint o'r hyfforddiant a wnaed yn annog rhannu arfer gorau.

David Rees: Rwy'n falch iawn o gael cymryd rhan yn y ddadl hon, yn enwedig oherwydd ein bod yn trafod y syniad bod addysgu yn gwneud gwahaniaeth. I lawer ohonom, bydd hyn yn ein hatgoffa o'r hysbysebion sy'n annog pobl i weithio yn y proffesiwn; cafodd Simon Thomas ei atgoffa o araith gan y Gweinidog. Fodd bynnag, i'r rhai ohonom sydd wedi bod yn yr ystafell ddosbarth fel athro, mae'n esbonio pam rydym yn mynd adref gydag ymdeimlad o foddhad o ran yr hyn a gyflawnwyd gennym—boed ar ddiwedd y dydd neu ar ddiwedd y flwyddyn, pan fydd disgyblion yn symud ymlaen neu'n symud i fyny yn yr ysgol.

Yn ystod y blynyddoedd diwethaf, rydym wedi gweld nifer cyson o fyfyrwyr sydd am ymuno â'r proffesiwn, gydag uchelgais o fod yn un o'r bobl hynny sy'n gwneud

from StatsWales show that, until 2009-10, an average of 1,500 people entered postgraduate qualification programmes, which are necessary to develop teaching skills. I would like to take this opportunity to point out that, although incentives are being put forward and while we need to encourage our best graduates to go into teaching, first-class honours graduates do not always make the best teachers. It is passion that it is important. It is about knowing the style of teaching that helps children and what works. It is about helping children to enjoy learning—passing on knowledge and skills, empowering young people and nurturing enthusiasm for learning.

Those students studying for their postgraduate certificate in education who are following professionally validated programmes—and I stress the point that it is about professionally validated programmes—reflect the needs of the profession. I question the inclusion of amendment 6 from the Liberal Democrats, as it shows their lack of understanding of professionally validated programmes, because that is not what the spokesperson for the Liberal Democrats, Aled Roberts, mentioned when he outlined the purpose of amendment 6. However, upon the completion of their studies, these students take what they have learned into the classroom and into the schools and they strive to attain the high standards that we expect of newly qualified teachers. At the same time, they are working to achieve that NQT status. That is the important aspect. That is what we expect from them in their first year. We expect them to teach as NQTs. We do not think of some of the other issues that they also have to deal with. They also have to manage a heavy workload. If you have been a teacher, you know that the first few years are some of the most difficult, because you have to do all of the preparatory work. It is not an easy process.

This moves me on to the introduction of the Master's in education practice. I agree with Aled Roberts that it is important that we look at the practice aspects of teaching and not simply the academic aspects of how we

gwahaniaeth. Dengys ffigurau StatsCymru fod 1,500 o bobl ar gyfartaledd wedi cofrestru ar gyfer rhaglenni cymhwyster ôl-radd hyd nes 2009-10, a hynny'n rhaglenni sy'n angenrheidiol i ddatblygu sgiliau addysgu. Hoffwn fanteisio ar y cyfle hwn i nodi er bod cymhellion yn cael eu cyflwyno, ac er bod angen inni annog ein graddedigion gorau i fod yn athrawon, nid graddedigion dosbarth cyntaf yw'r athrawon gorau bob amser. Angerdd sy'n bwysig. Mae'n ymwneud â gwybod y ffordd o addysgu sy'n helpu plant a beth sy'n gweithio. Mae'n ymwneud â helpu plant i fwynhau dysgu—trosglwyddo gwybodaeth a sgiliau, gan rymuso pobl ifanc a meithrin brwdfrydedd am ddysgu.

Mae'r myfyrwyr hynny sy'n astudio ar gyfer eu tystysgrif addysg i raddedigion sy'n dilyn rhaglenni a ddilysir yn broffesiynol—a phwysleisiaf y pwynt mai rhaglenni a ddilysir yn broffesiynol sy'n bwysig—yn adlewyrchu anghenion y proffesiwn. Rwy'n amau pam cafodd gwelliant 6 gan y Democratiaid Rhyddfrydol ei gyflwyno, am ei fod yn dangos diffyg dealltwriaeth o raglenni a ddilysir yn broffesiynol, oherwydd nid dyna'r hyn a grybwyllodd Aled Roberts, llefarydd y Democratiaid Rhyddfrydol, pan amlinellodd amcan gwelliant 6. Fodd bynnag, ar ôl cwblhau eu hastudiaethau, mae'r myfyrwyr yn mynd â'r hyn y maent wedi ei ddysgu i'r ystafell ddosbarth ac i'r ysgolion ac yn ymdrechu i gyrraedd y safonau uchel rydym yn eu disgwyl i athrawon newydd gymhwyso eu cyrraedd. Ar yr un pryd, maent yn gweithio i gyrraedd statws ANG. Dyna'r agwedd bwysig. Dyna beth rydym yn ei ddisgwyl ganddynt yn eu blwyddyn gyntaf. Rydym yn disgwyl iddynt addysgu fel ANG. Nid ydym yn meddwl am rai o'r materion eraill y maent hefyd yn gorfod ymdopi â hwy. Mae'n rhaid iddynt reoli baich gwaith trwm hefyd. Os ydych wedi bod yn athro, byddwch yn gwybod bod y blynyddoedd cyntaf ymhlith y rhai mwyaf anodd, oherwydd bod yn rhaid i chi wneud yr holl waith paratoi. Nid yw'n broses hawdd.

Mae hyn yn fy arwain at gyflwyno'r radd Meistr ar arferion dysgu. Rwy'n cytuno ag Aled Roberts ei bod yn bwysig ein bod yn edrych ar yr agweddau ymarferol ar addysgu ac nid ar yr agweddau academiaidd yn unig.

deliver teaching. Putting it into practice is important. I welcome this proposal, but we must provide the support that NQTs need to flourish in their new roles. To this end, I ask the Minister for an assurance that newly qualified teachers will not be overburdened and that schools will not be disadvantaged as a result of allowing staff to pursue this qualification.

In relation to the award, I agree that the six key elements of this Master's programme will help our schools to improve their performance. However, I encourage the Minister to look at leadership within these roles. It is not one of the six key elements, but it is important that all new teachers understand the role of leadership and how it improves schools' performance. It is also important that they know how they can aspire to the leadership aspects. Therefore, Minister, how do we consider retaining these teachers in Wales once they have their qualification and after we have invested in their teaching?

The Minister also pointed out that one part of the 20-point plan—I thank you for your statement this morning, which refreshed our knowledge of that plan—that was announced last Tuesday was to undertake a review of teacher induction. I hope that that review will be extended beyond induction to the early years of a newly recruited teacher so that we can see how they are progressing and what support they require in those early years of teaching. Angela Burns has already mentioned the fact that that is a crucial year in the development of any teacher.

4.00 p.m.

One of the key drivers in informing the new standards has been to ensure that practitioners identify performance management objectives and that they choose the most appropriate professional development activities. I prefer to call 'staff appraisal' 'professional development reviews', but my institution used 'staff appraisal'. It is important that we encourage teachers to look at their abilities, but we also need to ensure that sufficient resources are available to allow those schools

Mae rhoi'r agweddau hyn ar waith yn bwysig. Croesawaf y cynnig hwn, ond mae'n rhaid inni ddarparu'r cymorth sydd ei angen ar ANG i ffynnu yn eu rolau newydd. I'r perwyl hwn, gofynnaf i'r Gweinidog am sicrwydd na fydd athrawon newydd gymhwyso yn cael eu gorlwytho ac na fydd ysgolion o dan anfantais o ganlyniad i ganiatáu i staff geisio am y cymhwyster hwn.

O ran y radd, rwy'n cytuno y bydd y chwe elfen allweddol o'r rhaglen Meistr yn cynorthwyo ein hysgolion i wella eu perfformiad. Fodd bynnag, rwy'n annog y Gweinidog i edrych ar arweinyddiaeth o fewn y rolau hyn. Nid yw'n un o'r chwe elfen allweddol, ond mae'n bwysig fod pob athro newydd gymhwyso yn deall rôl arweinyddiaeth a sut mae'n gwella perfformiad ysgolion. Mae hefyd yn bwysig eu bod yn gwybod sut y gallant anelu at fod yn arweinyddion. Felly, Weiniidog, sut ydym yn ystyried cadw'r athrawon hyn yng Nghymru ar ôl iddynt gael eu cymwysterau ac ar ôl inni fuddsoddi yn eu haddysg?

Hefyd, nododd y Gweinidog mai un rhan o'r cynllun 20-pwynt—diolchaf i chi am eich datganiad y bore yma, a adnewyddodd ein dealltwriaeth o'r cynllun hwnnw—a gyhoeddwyd ddydd Mawrth diwethaf oedd cynnal adolygiad o'r broses gynefino ar gyfer athrawon. Gobeithio y bydd yr adolygiad yn cael ei ymestyn y tu hwnt i'r broses gynefino i gynnwys blynyddoedd cynnar athrawon sydd newydd eu recriwtio fel y gallwn weld eu cynnydd a pha gymorth sydd ei angen arnynt yn y blynyddoedd cyntaf o addysgu. Mae Angela Burns yn barod wedi sôn am y ffaith fod honno'n flwyddyn dyngedfennol yn natblygiad unrhyw athro.

Un o'r ffactorau allweddol o ran hysbysu'r safonau newydd fu sicrhau bod ymarferwyr yn nodi amcanion rheoli perfformiad a'u bod yn dewis y gweithgareddau datblygiad proffesiynol mwyaf priodol. Mae'n well gen i alw 'gwerthusiad staff' yn 'adolygiadau datblygiad proffesiynol', ond defnyddiodd fy sefydliad 'gwerthuso staff'. Mae'n bwysig ein bod yn annog athrawon i edrych ar eu galluedd, ond rydym hefyd angen sicrhau bod adnoddau digonol ar gael i alluogi'r

to implement these effectively and to ensure that headteachers do not face additional bureaucracy. Every teacher must be allowed to develop their teaching and leadership skills. Will the Minister ask his officials, therefore, to look at the opportunities to help to expand continuing professional development, while not increasing the workload of our teaching professionals?

It can never be denied, as the 2007 McKinsey report states, that the quality of the education that our children receive is heavily dependent upon the quality of the teacher delivering the lessons and the quality of the leadership shown. The Welsh Government must be congratulated on the emphasis placed on leadership and its role as the driver for improving school performance. I need only to reflect on secondary schools and primary schools in my area to show how standards are being driven up.

The Deputy Presiding Officer: Order. Conclude now, please.

David Rees: I have one final point. Finally, let us not omit the fantastic effort local education authorities contribute to this improvement in performance. Neath Port Talbot—

The Deputy Presiding Officer: Order. Your time is up, sorry.

Suzy Davies: Once again, to demonstrate its importance, we are debating education, revisiting failure in parts of the Welsh system and hoping that the latest plans for improvement will do the job. It has been impossible to take part in recent exchanges without the PISA results getting star billing or mentioning Estyn's dismay at variable standards, slipping A-level results, WJEC indiscretions or talented children's needs not being met, perhaps. There have been so many responses to the challenge: banding, the foundation phase, 14-19 learning pathways, science, technology, engineering and mathematics teaching, statutory Welsh-language plans. Therefore, it is as well that we cut to the chase today and discuss the two factors without which any of the Minister's valuable ambitions will inevitably falter: the

ysgolion hynny i weithredu'r rhain yn effeithiol ac i sicrhau nad yw penaethiaid yn wynebu biwrocratiaeth ychwanegol. Rhaid caniatáu i bob athro ddatblygu medrau addysgu ac arweinyddiaeth. A wnaiff y Gweinidog ofyn i'w swyddogion, felly, edrych ar gyfleoedd i helpu ehangu datblygiad proffesiynol parhaus, tra'n sicrhau nad yw hynny'n cynyddu llwyth gwaith ein hathrawon proffesiynol?

Ni ellir byth wadu, fel y dywedodd adroddiad McKinsey yn 2007, bod ansawdd yr addysg mae ein plant yn ei derbyn yn ddibynnol iawn ar ansawdd yr athro sy'n rhoi'r gwersi ac ansawdd yr arweinyddiaeth a ddangosir. Rhaid llongyfarch Llywodraeth Cymru ar y pwyslais a roddodd ar arweinyddiaeth a'i rôl yn arwain y broses o wella perfformiad ysgolion. Nid oes ond angen i mi edrych ar ysgolion uwchradd ac ysgolion cynradd yn fy ardal i weld sut y mae safonau yn cael eu codi.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Dewch i ben yn awr, os gwelwch yn dda.

David Rees: Mae gennyf un pwynt olaf. Ni ddylem anghofio am yr ymdrech ragorol mae awdurdodau addysg lleol yn gyfrannu at y gwelliant hwn mewn perfformiad. Mae Castell Nedd Port Talbot—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Mae eich amser ar ben, mae'n ddrwg gennyf.

Suzy Davies: Unwaith eto, i ddangos ei bwysigrwydd, rydym yn trafod addysg, yn ailedrych ar fethiant yn rhannau o system Cymru ac yn gobeithio y bydd y cynlluniau diweddaraf i wella yn cyflawni'r dasg. Bu'n amhosibl cymryd rhan mewn dadleuon diweddar heb i ganlyniadau PISA gael y prif sylw neu sôn am siom Estyn ynglŷn ag amrywiaeth mewn safonau, canlyniadau Safon A yn llithro, annoethineb CBAC neu anghenion plant dawnus ddim yn cael eu bodloni, efallai. Bu cymaint o ymatebion i'r her: bandio, y cyfnod sylfaen, llwybrau dysgu 14-19, addysgu gwyddoniaeth, technoleg, peirianeg a mathemateg, cynlluniau cyfrwng Cymraeg statudol. Felly, llawn cystal ein bod yn mynd i wraidd y mater heddiw a thrafod y ddau ffactor y bydd unrhyw un o uchelgeisiau gwerthfawr y Gweinidog yn

quality of teaching and the quality of leadership in our schools and colleges.

The Minister's keynote speech last February was candid in stating that changes were needed in the training for teachers and leaders. It has been useful to receive an update today, Minister. The fact that you needed to give a commitment in that speech only a year ago to ensuring that all teachers have appropriate literacy and numeracy skills should horrify us all, not just Angela Burns, as it implies that some of our children will have been entrusted to the educational care of teaching staff who are not appropriately literate and numerate. The Minister has talked a lot of great expectations, but is it any wonder, in the year that celebrates the bicentenary of the birth of Charles Dickens, that his most recent biographer described his work as too hard for today's secondary schoolchildren. If ever the content and ambition of teacher training needed examining, it is now. Therefore, it is with great enthusiasm that I welcome the news of more in-classroom training, for example, and this debate in general. I look forward to being reassured that the changes in the revised professional standards guidance and the school teacher appraisal regulations raise the bar.

On the appraisal regulations, schools are already awash with policies. I would have liked to have seen the regulations give more advice to governors as to how they are to judge standards in their performance management of teachers, rather than looking at the minute details of the procedure of appraisal cycles. As a Welsh Conservative I believe in greater autonomy for schools, but I am not sure that the mere duty to provide a school performance management policy, the drafting of which can be delegated to the headteacher, offers any guarantee of consistency or any new protection against a rogue headteacher. I hope that the revised performance management guidance due this spring will address that concern.

Before we start to consider appraising standards we need to start raising standards.

methu hebddynt: ansawdd yr addysgu ac ansawdd yr arweinyddiaeth yn ein hysgolion a'n colegau.

Roedd prif araith y Gweinidog fis Chwefror diwethaf yn nodi heb flewyn ar dafod bod angen newidiadau yn yr hyfforddiant i athrawon ac arweinwyr. Bu'n ddefnyddiol derbyn y wybodaeth ddiweddaraf heddiw, Weinidog. Dylai'r ffaith y bu angen i chi roi ymrwymiad yn yr araith honno flwyddyn yn ôl yn unig i sicrhau bod gan bob athro sgiliau llythrennedd a rhifedd priodol roi arswyd i bob un ohonom, nid dim ond i Angela Burns, gan ei fod yn awgrymu y bydd rhai o'n plant wedi eu hymddiried i ofal addysgol staff addysgu nad oes ganddynt y sgiliau llythrennedd a rhifedd priodol. Mae'r Gweinidog wedi siarad llawer am ddisgwyliadau uchel, ond nid oes ryfedd, yn y flwyddyn sy'n dathlu dau canmlwyddiant geni Charles Dickens, fod ei gofiannydd diweddaraf wedi dweud fod ei waith yn rhy anodd i blant ysgol uwchradd heddiw. Os bu adeg erioed i archwilio cynnwys ac uchelgais hyfforddiant i athrawon, nawr yw hynny. Felly, croesawaf y newyddion am fwy o hyfforddiant yn y dosbarth, er enghraifft, a'r ddadl hon yn gyffredinol, gyda brwdfrydedd mawr. Rwy'n edrych ymlaen at gael sicrwydd y bydd y newidiadau yn y canllawiau safonau proffesiynol diwygiedig a'r rheoliadau gwerthuso athrawon yn codi'r safon.

O ran y rheoliadau gwerthuso, mae ysgolion eisoes yn fôr o bolisiau. Byddwn wedi hoffi gweld y rheoliadau yn rhoi mwy o gyngor i lywodraethwyr ar sut y dylent farnu safonau yn y ffordd y maent yn rheoli perfformiad athrawon, yn hytrach nag edrych ar fanion y drefn cylchoedd gwerthuso. Fel Ceidwadwr Cymreig rwyf yn credu mewn rhoi mwy o annibyniaeth i ysgolion, ond nid wyf yn siŵr fod gosod dyletswydd yn unig i ddarparu polisi rheoli perfformiad yr ysgol, y gellir dirprwyo ei ddrafftio i'r pennaeth, yn cynnig unrhyw sicrwydd y bydd cysondeb nag unrhyw ddiogelwch newydd yn erbyn pennaeth gwael. Rwyf yn gobeithio y bydd y canllawiau diwygiedig ar reoli perfformiad a ddisgwyllir y gwanwyn hwn yn mynd i'r afael â'r pryder hwnnw.

Cyn i ni ddechrau ystyried gwerthuso safonau mae angen inni ddechrau codi safonau, mae

We need to achieve international standards. I see that the Minister will be integrating the PISA assessment system into the assessment for 15-year-olds. I hope that he can confirm that the revised professional standards guidance was prepared with reference to the practice of countries whose PISA results were better than ours, including developed countries where the spend per head was lower than in Wales.

The premise of the debate today acknowledges that leadership and teaching are key to raising standards. As Angela said, the purpose of the Welsh Conservatives' amendment 1 was simply to put on record that there are already paragons of teaching and leadership in schools who have shown that they should be at the vanguard of designing as well as delivering improvements. We are not all convinced that artificial consortia and banding is the best way to let them do that.

For me, there is one very attractive option, which I do not think we can afford to ignore, and that is the system of national support schools that is being rolled out in England at the moment. This is where outstanding headteachers and principals, along with their staff, use their skills and experience to directly support other schools that are in challenging circumstances. Outstanding headteachers and principals can apply to become national leaders of education. The idea of excellent schools becoming teaching schools, based on the model of teaching hospitals, is also being mooted. Whether or not you warm to these specific ideas, what they do is send the essential message that progress in education is being driven by the best practitioners rather than by politicians, and that is not the message that teachers in Wales are hearing at the moment. It is a crucial message if we are trying to attract the best graduates, professional leaders and communicators from outside the teaching world. These are people with a multitude of experiences that need to be brought into the classroom, not left outside the school gates. They are not going to come if they believe that the plaque on the door of the most influential office in the system reads 'Minister' rather than 'headteacher'.

angen i ni gyflawni safonau rhyngwladol. Rwy'n gweld y bydd y Gweinidog yn integreiddio system asesu PISA yn yr asesiad ar gyfer plant 15 oed. Rwyf yn gobeithio y gall gadarnhau bod y canllawiau safonau proffesiynol diwygiedig wedi'u paratoi gan gyfeirio at arfer gwledydd oedd â chanlyniadau PISA gwell na'n rhai ni, gan gynnwys gwledydd datblygedig lle mae'r gwariant y pen yn is nag yw yng Nghymru.

Mae cynsail dadl heddiw yn cydnabod bod arweinyddiaeth ac addysgu yn allweddol i godi safonau. Fel y dywedodd Angela, pwrpas gwelliant 1 y Ceidwadwyr Cymreig oedd cofnodi'n syml bod enghreifftiau rhagorol eisoes o addysgu ac arweinyddiaeth mewn ysgolion sydd wedi dangos y dylent fod ar flaen y gad o ran cynllunio yn ogystal â chyflawni gwelliannau. Nid ydym wedi'n hargyhoeddi o bell ffordd mai consortia artiffisial a bandio yw'r ffordd orau o adael iddynt wneud hynny.

I mi, mae un opsiwn deniadol iawn, na chredaf y gallwn fforddio ei anwybyddu, sef y system o ysgolion cymorth cenedlaethol sy'n cael ei gyflwyno yn Lloegr ar hyn o bryd. Dyma lle mae penaethiaid a phrifathrawon rhagorol, ynghyd â'u staff, yn defnyddio eu sgiliau a'u profiad i gefnogi ysgolion eraill sydd mewn amgylchiadau heriol yn uniongyrchol. Gall penaethiaid a phrifathrawon rhagorol wneud cais i ddod yn arweinwyr addysg cenedlaethol. Mae'r syniad o ysgolion ardderchog yn dod yn ysgolion addysgu, sy'n seiliedig ar y model ysbytai addysgu, hefyd wedi cael ei awgrymu. Pa un a ydych yn cynhesu at y syniadau penodol hyn ai peidio, maent yn anfon y neges hanfodol bod cynnydd mewn addysg yn cael ei yrru gan yr ymarferwyr gorau yn hytrach na gwleidyddion, ac nid dyna'r neges mae athrawon yng Nghymru yn ei glywed ar hyn o bryd. Mae'n neges hanfodol os ydym yn ceisio denu'r graddedigion gorau ac arweinwyr a chyfathrebwyr proffesiynol o'r tu allan i'r byd addysgu. Mae'r rhain yn bobl sydd â phrofiad helaeth y mae angen ei gyflwyno i'r ystafell ddosbarth, ac nid ei adael y tu allan i giatau'r ysgol. Ni fyddant yn dod os ydynt o'r farn fod y plac ar ddrws y swyddfa fwyaf dylanwadol yn y system yn darllen 'Gweinidog' yn hytrach na 'pennaeth'.

Finally, a few weeks ago, I mentioned that the fact that the foundation phase training is not offered outside Wales effectively limits the pool of potential primary school teachers here, as does the fact that teaching is centralised in particular locations in Wales. Therefore, I was initially pleased to hear that the Minister is considering tendering the Master's qualification to universities outside Wales. However, I am not entirely sure following his statement today whether that is still the case. Although there are inevitably questions with regard to Welsh-language provision with that approach, will he confirm whether he is now looking at the foundation phase in the same way?

Keith Davies: Rwyf hefyd yn falch o'r cyfle i gyfrannu at y ddadl heddiw, gan fy mod yn cytuno'n gryf gyda'r Gweinidog bod athrawon yn gwneud gwahaniaeth. Rydym yn lwcus iawn i fyw mewn gwlad lle mae addysg yn orfodol ac yn agored i bawb. Fel y dywedodd y Prif Weinidog, mae addysg yn sylfaenol i adeiladu cymdeithas gynhwysol a theg. Mae Llywodraeth Cymru wedi cymryd sawl cam i wthio arian i'r rheng flaen eisoes, sef 1% yn fwy na'r hyn yr ydym wedi'i gael o San Steffan. Mae adborth proffesiynol ar un o gynlluniau'r Llywodraeth, Dechrau'n Deg, yn dweud bod plant yn fwy parod i fynd i'r ysgol ac yn fwy hyderus wedi mynd drwy'r rhaglen.

Rai blynyddoedd yn ôl, ymwelais â dwy ysgol yn y Cymoedd—un ysgol feithrin ac un ysgol fabanod. Yn yr ysgol feithrin, roedd 21 o'r 24 disgybl yn dod o gartrefi lle roedd y rheini wedi'i gwahanu ac roedd angen i'r athrawon weithio'n galed gyda'r plant hynny. Yn y dosbarth derbyn yn yr ysgol fabanod, y brif her i'r athrawes oedd cael y plant i wrando. Mae sgiliau cyfathrebu yn gallu cael eu rhannu fel a ganlyn: mae 80% yn siarad, 15% yn darllen a dim ond 5% yn ysgrifennu. Felly, mae'r ffaith bod Dechrau'n Deg a'r cyfnod sylfaen yn hybu gallu plant i ryngweithio â'u ffrindiau, athrawon ac oedolion yn golygu eu bod yn cael hyder i siarad â'i gilydd. Mae hynny'n hollbwysig i'r plant sydd yn dod o'r cartrefi roeddwn yn sôn amdanynt.

Pan etholwyd y Llywodraeth mis Mai

Yn olaf, ychydig wythnosau yn ôl, nodais fod y ffaith nad oedd hyfforddiant ar gyfer y cyfnod sylfaen yn cael ei gynnig y tu allan i Gymru yn cyfyngu, i bob pwrpas, ar y gronfa o ddarpar athrawon ysgolion cynradd yma, yn ogystal â'r ffaith bod yr addysgu wedi'i ganoli mewn lleoliadau penodol yng Nghymru. Felly, roeddwn yn falch o glywed ar y cychwyn fod y Gweinidog yn ystyried tendro'r cymhwyster Meistr i brifysgolion y tu allan i Gymru. Fodd bynnag, nid wyf yn hollol sicr yn dilyn ei ddatganiad heddiw a yw hynny'n dal yn wir. Er bod cwestiynau anochel o ran y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg gyda'r dull hwnnw, a wnaiff gadarnhau ei fod yn awr yn edrych ar y cyfnod sylfaen yn yr un ffordd?

Keith Davies: I too am pleased to contribute to this debate today, because I strongly agree with the Minister that teachers make a difference. We are lucky to live in a country where education is compulsory and open to all. As the First Minister said, education is fundamental to building an inclusive and fair society. The Welsh Government has taken several steps to direct money towards the front line, which is 1% more than what we have received from Westminster. Professional feedback on one of the schemes of the Welsh Government, Flying Start, tells us that children are more prepared for school and more confident having gone through that programme.

Some years ago, I visited two schools in the Valleys—one nursery school and one infants school. In the nursery school, 21 of the 24 pupils came from homes where the parents had separated and the teachers had to work very hard with those children. In the reception class in the nursery school, the main challenge for the teacher was getting the children to listen. Communication skills can be divided as follows: 80% is speaking, 15% is reading and only 5% is writing. Therefore, the fact that Flying Start and the foundation phase promote children's ability to interact with their friends, parents and adults means that they gain the confidence to speak to each other. That is crucial for the children who come from those homes that I mentioned.

When the Government was elected last May,

diwethaf, roedd sefyll cornel addysg yn blatfform allweddol, a chydabyddir rôl angenrheidiol athrawon a'u heffaith uniongyrchol ar ddatblygiad plant. Oherwydd hyn, ymrwymwyd i ehangu eu cyfleoedd gyrfa a'u gallu proffesiynol. Dyna mae'r Gweinidog yn ei gynnig yn awr. Mae cymhwyster Meistr yn awr yn un o sawl cam i ehangu datblygiad, gyda sawl cyfle arall ar gael ar ôl graddio. Fel cyn athro a chyn gyfarwyddwr addysg, gallaf gefnogi'r gwir bod addysgu nid yn unig yn gwneud gwahaniaeth, ond ei fod yn angenrheidiol i ddatblygiad sgiliau plant. Gall athro da gael effaith ar ddiddordebau a dewisiadau pwnc disgyblion.

Rwy'n cofio cysylltiadau rhwng yr athrawon a oedd yn addysgu yng nghyfnod allweddol 3 a'r dewis a wnaed gan blant yng nghyfnod allweddol 4. Yn ail, effeithiwyd ar y canfyddiad o ddefnyddioldeb pwnc. Bydd ansawdd addysgu da yn dod â phynciau penodol i sylw disgyblion. Maes pwysig arall, y soniodd David Rees amdano yn gynharach, yw arweinyddiaeth ysgol. Rwy'n cofio ymchwil o'r Brifysgol Agored rai blynyddoedd yn ôl yn dweud mai'r peth pwysicaf a wnawn yw penodi prifathrawon. Mae hyn yn cyd-fynd â'r ffaith bod y canllawiau rheoli perfformiad a ddaeth i rym ym mis Ionawr yn gweld hyn fel ffactor pwysig.

Nododd Llywodraeth Cymru dair blaenoriaeth, sef gwella lefelau llythrennedd a rhifedd a lleihau effaith tlodi ar ganlyniadau addysg. Mae ansawdd addysgu da yn hanfodol i'r agenda ddiwygio, a bydd hyn yn digwydd drwy raglen y Llywodraeth. Cytunaf fod ansawdd addysgu ac arweinyddiaeth yn allweddol er mwyn trawsnewid perfformiad ysgolion, a dyna pam rwy'n cefnogi'r cynnig y prynhawn yma ac yn falch o wneud hynny.

Darren Millar: I agree with many of the sentiments that have been expressed here this afternoon in that teaching really makes a difference. Indeed, it is with the encouragement of my old headteacher, Mr Bruce Pyatt of Ysgol Emrys ap Iwan, as it was then, that I got involved in politics in the first place. Therefore, it is he who is to blame

standing up for education was a key platform and the essential role of teachers was acknowledged along with their direct effect on children's development. Given this, a commitment was made to increase their career opportunities and professional abilities. That is what the Minister is offering today. The Master's qualification is now one of many steps to expand development, with several other opportunities available after graduation. As a former teacher and director of education, I can uphold the truth that teaching not only makes a difference but is essential to the development and skills of children. A good teacher can have an effect on the interests and subject choices of students.

I remember that there were links between the teachers teaching key stage 3 and the choices made by children in key stage 4. Secondly, the perceptions of the usefulness of a subject were affected. A good quality of teaching will bring specific subjects to the attention of students. Another important field, which David Rees mentioned earlier, is the leadership of schools. I remember research from the Open University some years ago saying that the appointment of headteachers is the most important thing that we do. This corresponds with the fact that performance management guidelines that came into force in January see this as an important factor.

The Welsh Government noted three priorities, namely improvement in the levels of literacy and numeracy and reducing the effects of poverty on educational outcomes. Good quality teaching is essential to the reform agenda, and this will happen through the Government's programme. I agree that teaching standards and leadership are key to transforming the performance of schools, and that is why I am pleased to support the motion this afternoon.

Darren Millar: Rwyf yn cytuno â llawer o'r safbwyntiau a fynegwyd yma y prynhawn yma o ran y ffaith fod addysgu wir yn gwneud gwahaniaeth. Yn wir, anogaeth fy hen bennaeth, Mr Bruce Pyatt o Ysgol Emrys ap Iwan, fel ag yr oedd bryd hynny, a'm sbardunodd i gymryd rhan mewn gwleidyddiaeth yn y lle cyntaf. Felly, ef sydd

for me being here today.

Of course, professional standards are important. Qualifications are also important, and I am aware that the Welsh Government has been consulting on updated regulations on qualifications for school teachers in Wales, and I welcome that consultation. However, in looking at the document that has been put before us for debate today, I see that there is no reference whatsoever to overseas-trained teachers in the document. I would like to talk a little about overseas-trained teachers and the contribution that they can make to schools in Wales.

It is important, in my opinion, to have consistency in the quality of teaching in Wales, and I know that that is important to the Minister. However, I am concerned that, while the qualifications of teachers from EU countries are automatically recognised qualifications and they are allowed to teach in Welsh schools, those of teachers from Australia, Canada and New Zealand are not. That is somewhat of an anomaly given that each of those countries has performed better than Wales, and, indeed, the UK as a whole, in the PISA results, when those results were compared in 2009. Teachers from the countries that I am speaking about also do not have the language barrier that teachers from many EU countries can often have. I appreciate that overseas-trained teachers have a path to reach the status of qualified teacher via the graduate training programme, but I do not feel that it is a good use of Welsh Government resources to fund people to go on that programme when, frankly, they are already adequately qualified to deliver teaching in the classroom in Wales.

I want to highlight an example from my constituency. I recently met a young man who completed a degree in teacher training in Australia in 2001. Since then, he has been working in the teaching profession. He has 10 years of teaching experience, including experience of being the deputy headteacher of a large secondary school for a long time. He recently relocated to Wales—he holds both British and Australian citizenship—as his wife is Welsh. Therefore, they returned to Wales. However, since returning to Wales, he

ar fai fy mod yma heddiw.

Wrth gwrs, mae safonau proffesiynol yn bwysig. Mae cymwysterau hefyd yn bwysig, ac rwyf yn ymwybodol y bu Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ar ddiweddarau'r rheoliadau ar gymwysterau i athrawon yng Nghymru, a chroesawaf yr ymgynghoriad hwnnw. Fodd bynnag, wrth edrych ar y ddogfen a roddwyd ger ein bron heddiw i'w thrafod, gwelaf nad oes cyfeiriad o gwbl ynddi at athrawon a hyfforddwyd dramor. Hoffwn sôn ychydig am athrawon a hyfforddwyd dramor a'r cyfraniad y gallant ei wneud i ysgolion yng Nghymru.

Mae'n bwysig, yn fy marn i, cael cysondeb yn ansawdd yr addysgu yng Nghymru, a gwn fod hynny'n bwysig i'r Gweinidog. Fodd bynnag, er bod cymwysterau athrawon o wledydd yr UE yn cael eu cydnabod yn awtomatig ac mae caniatâd iddynt addysgu yn ysgolion Cymru, rwyf yn bryderus nad yw hyn yn wir am athrawon o Awstralia, Canada a Seland Newydd. Mae hynny'n dipyn o anghysondeb o gofio fod pob un o'r gwledydd hynny wedi perfformio'n well na Chymru, ac, yn wir, y DU yn ei chyfanrwydd, yng nghanlyniadau PISA, pan gymharwyd y canlyniadau yn 2009. Nid oes gan athrawon o wledydd rwyf yn siarad amdanynt y rhwystr iaith chwaith, sydd yn aml yn wir am athrawon o wledydd yr UE. Rwyf yn sylweddoli bod llwybr gan athrawon a hyfforddwyd dramor i gyrraedd statws athro cymwys drwy gyfrwng y rhaglen hyfforddi i raddedigion, ond nid wyf yn teimlo ei fod yn ddefnydd da o adnoddau Llywodraeth Cymru i ariannu pobl i fynd ar y rhaglen honno pan maent eisoes, a dweud y gwir, yn ddigon cymwys i addysgu mewn dosbarth yng Nghymru.

Rwyf am dynnu sylw at enghraifft yn fy etholaeth. Yn ddiweddar, cyfarfûm â dyn ifanc a gwblhaodd radd mewn hyfforddiant athrawon yn Awstralia yn 2001. Ers hynny, bu'n gweithio yn y proffesiwn addysgu. Mae ganddo 10 mlynedd o brofiad addysgu, gan gynnwys profiad o fod yn ddirprwy bennaeth mewn ysgol uwchradd fawr am amser hir. Yn ddiweddar, symudodd i Gymru—mae ganddo ddinasyddiaeth Prydain ac Awstralia—oherwydd bod ei wraig yn Gymraes. Felly, gwnaethant ddychwelyd i Gymru. Fodd

says that he feels devalued, unappreciated and discriminated against in the way in which he has been treated, because his qualifications are not recognised in this country. As far as I am concerned, this is a man who has a significant amount to contribute and value to add to the Welsh education system; he is a qualified to an equal degree—or a higher degree, frankly—than some of those who are already working as qualified teachers within the Welsh education system and yet, for reasons unbeknown to me, the current arrangements do not allow him to work on a permanent basis in Welsh schools.

I find that quite extraordinary, and I know that the UK Government in England is currently consulting on proposals to allow reciprocal arrangements between England, Canada, Australia and New Zealand to ensure that people who are qualified in those countries are qualified to deliver in classrooms without the need for further work. I appreciate, Minister, that the debate that we are having today is not focused on this particular issue, but I wonder whether you could respond to that in summing up the debate today.

Christine Chapman: We may show a more balanced approach to gender today, but I am sure that the American polymath Henry B. Adams had it right when he said:

‘A teacher affects eternity; he can never tell where his influence stops.’

4.15 p.m.

We know that teachers have a singular chance to shape, for good or bad, young minds and, in turn, to determine, for good or bad, young lives. We certainly cannot underestimate the value of good teaching. I agree with other Members that there are, as Angela Burns said, some outstanding teachers out there in Wales today. That is why I very much welcome the Minister’s decision to encourage the Master’s programme, because I think that this move recognises the critical importance of teaching and the importance of the profession.

bynag, ers dychwelyd i Gymru, dywed ei fod yn teimlo wedi ei ddibrisio, heb ei werthfawrogi ac wedi ei wahaniaethu yn ei erbyn o ran y ffordd y mae wedi cael ei drin, oherwydd nad yw ei gymwysterau yn cael eu cydnabod yn y wlad hon. O’m safbwynt i, dyma ddydd sydd â chyfraniad a gwerth sylweddol i’w hychwanegu i system addysg Cymru; mae’n gymwys i’r un graddau—neu raddau uwch, a dweud y gwir—na rhai o’r athrawon sydd eisoes yn gweithio fel athrawon cymwysedig yn system addysg Cymru ac eto, am resymau diarwybod i mi, nid yw’r trefniadau presennol yn caniatáu iddo weithio’n barhaol yn ysgolion Cymru.

Mae hynny’n peri cryn syndod i mi, a gwn fod Llywodraeth y DU yn Lloegr yn ymgynghori ar hyn o bryd ar gynigion i ganiatáu trefniadau dwyochrog rhwng Lloegr, Canada, Awstralia a Seland Newydd i sicrhau bod pobl sydd â chymwysterau yn y gwledydd hynny yn gymwys i addysgu mewn ystafelloedd dosbarth heb fod angen iddynt chwilio am waith pellach. Rwyf yn sylweddoli, Weinidog, nad yw’r ddadl rydym yn ei chael heddiw yn canolbwyntio’n benodol ar y mater hwn, ond tybed a fyddai modd i chi ymateb iddo wrth grynhoi’r ddadl heddiw.

Christine Chapman: Efallai fod gennym agwedd fwy cytbwys at ryw heddiw, ond yr wyf yn siŵr fod y polymath o Americanwr, Henry B. Adams, yn gywir pan ddywedodd:

Mae athro yn cael effaith ar dragwyddoldeb; ni all byth ddweud lle mae ei ddylanwad yn dod i ben.

Rydym yn gwybod bod athrawon yn cael cyfle heb ei debyg i ffurfio, er lles neu er gwaeth, meddyliau ifanc ac, yn ei dro, i benderfynu, er lles neu er gwaeth, bywydau ifanc. Yn sicr ni allwn danbriso gwerth addysgu da. Rwy’n cytuno ag Aelodau eraill, ac fel y dywedodd Angela Burns, fod athrawon rhagorol i’w cael yng Nghymru heddiw. Dyna pam rwy’n croesawu’n fawr benderfyniad y Gweinidog i hybu’r rhaglen Meistr, oherwydd credaf fod y symudiad hwn yn cydnabod pwysigrwydd hanfodol addysgu a phwysigrwydd y proffesiwn.

I will turn for a few minutes to the results of the Programme for International Student Assessment. Obviously, we were all concerned by last year's PISA results, but it was significant that the interpretation advanced by Andreas Schleicher, who oversees PISA for the Organisation for Economic Co-operation and Development, noted that the top-scoring countries are those where the support for the status of teachers is at its highest. I am glad that we are learning and considering examples from places like Finland, and I welcome the Minister's approach to looking at other good examples. As I said, I welcome the fact that we are looking at areas where teachers are held in very high regard. I also welcome the renewed focus on the importance of leadership and the role of headteachers in schools, because I think that a good or bad headteacher can make or break a school. If the leadership is poor, it affects the whole school, regardless of how good the teachers are in that system. You need that strong leadership.

On leadership, I think that it is important to work with the wider community. For example, we know that the success of Finland is also attributed to what is described as an absence of child poverty—children come to school ready and wanting to learn. I think that that is vital. As Estyn's annual report noted, schools cannot tackle the effects of poverty on their own, but by working with parents and community groups, the most effective schools form mutually beneficial relationships that can target additional support at disadvantaged learners and their families. I am aware from my very short time in teaching that it is quite difficult for children and young people to leave their background and problems at the door when they come into school. Good teachers will do their best, but it is quite difficult for children to suddenly switch off from the sorts of things that are happening at home. Young people are in school for a very short time compared to the rest of their lives, so I think the trick is that a good headteacher will work with the community as well.

Rwyf am droi am ychydig funudau at ganlyniadau'r Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr. Yn amlwg, roedd canlyniadau PISA llynedd yn bryder i bob un ohonom, ond roedd yn arwyddocaol fod y dehongliad a roddwyd gan Andreas Schleicher, sy'n goruchwylio PISA ar ran y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd, sef mai'r gwledydd sy'n sgorio uchaf yw'r rheiny lle mae mwyaf o gefnogaeth i statws athrawon. Rwy'n falch ein bod yn dysgu ac yn ystyried enghreifftiau o leoedd fel y Ffindir, a chroesawaf benderfyniad y Gweinidog i edrych ar enghreifftiau da eraill. Fel y dywedais, croesawaf y ffaith ein bod yn edrych ar leoedd lle mae athrawon yn uchel iawn eu parch. Croesawaf hefyd y ffocws o'r newydd ar bwysigrwydd arweinyddiaeth a rôl penaethiaid mewn ysgolion, gan fy mod yn credu y gall pennaeth da neu ddrwg wneud byd o wahaniaeth i ysgol. Os yw'r arweinyddiaeth yn wael, mae'n effeithio ar yr ysgol gyfan, waeth pa mor dda yw'r athrawon yn y system honno. Mae angen yr arweinyddiaeth gref honno.

O ran arweinyddiaeth, rwy'n meddwl ei bod yn bwysig gweithio gyda'r gymuned ehangach. Er enghraifft, gwyddom fod llwyddiant y Ffindir yn cael ei briodoli hefyd i'r hyn a ddisgrifir fel absenoldeb tlodi plant—mae plant yn dod i'r ysgol yn barod ac yn awyddus i ddysgu. Rwy'n meddwl bod hynny'n hanfodol. Fel y nododd adroddiad blynyddol Estyn, ni all ysgolion fynd i'r afael ag effeithiau tlodi ar eu pen eu hunain, ond, drwy weithio gyda rhieni a grwpiau cymunedol, mae'r ysgolion mwyaf effeithiol yn ffurfio perthynas sydd o fudd i'r ddwy ochr er mwyn targedu cymorth ychwanegol at ddysgwyr o dan anfantais a'u teuluoedd. O'r cyfnod byr iawn y bûm i'n athrawes, rwy'n ymwybodol ei bod yn eithaf anodd i blant a phobl ifanc adael eu cefndir a'u problemau wrth y drws pan fyddant yn dod i'r ysgol. Bydd athrawon da yn gwneud eu gorau, ond mae'n eithaf anodd i blant yn sydyn anghofio'n llwyr am yr hyn sy'n digwydd yn y cartref. Dim ond am gyfnod byr iawn y mae pobl ifanc yn yr ysgol o gymharu â gweddill eu bywydau, felly rwy'n meddwl mai camp pennaeth da yw gweithio gyda'r gymuned yn ogystal.

While there is no magic wand to solve these problems, they offer definite opportunities for strong leadership to effect fundamental change. Again, I endorse the revised professional standards for educational practitioners. I know that there is a link there and that working in the community is an important aspect of that. There are some very good examples of this that I could cite from my own constituency, but I would particularly like to mention the outreach work carried out by Pontypridd High School and Mountain Ash Comprehensive School. Those two schools have done some very good work with their communities. In Pontypridd High School, the school inspectors used the word 'outstanding' to describe the effects of its link with its local communities.

In conclusion, I know that the Estyn annual report noted some problems with data and the sharing of good practice in this area, so I wonder whether the Minister could say something about the assessment that he has made of the links between schools and communities to tackle poverty and what progress is being made. Also, can we make sure that these new requirements allow us to promote best practice across the board?

The Minister for Education and Skills (Leighton Andrews): I welcome the broad consensus that there has been during this debate. We will support the Conservatives' amendment 1 that repeats a tribute to teachers that we ourselves tabled in a debate in January. We will not support the rather churlish Conservative amendment 3 that refuses to welcome the new Master's in educational practice, but we will support amendment 4 on teaching variation. We will be supporting Plaid Cymru's amendment 2 in relation to the Estyn report, although the Assembly will have a proper opportunity to debate the Estyn report in full at a later date.

We will not be supporting the Liberal Democrats' amendment 5 because there are other ways in which we are supporting newly qualified teachers. We will accept the Liberal Democrats' amendment 6, as we believe that we are ensuring the highest international standards for the new Master's programme.

Er nad oes ffon hud i ddatrys y problemau hyn, maent yn cynnig cyfleoedd pendant ar gyfer arweinyddiaeth gref i greu newid sylfaenol. Unwaith eto, cymeradwyaf y safonau diwygiedig proffesiynol i ymarferwyr addysgol. Rwy'n gwybod bod cysylltiad yno a bod gweithio yn y gymuned yn agwedd bwysig ar hynny. Mae rhai enghreifftiau da iawn o hyn yn fy etholaeth fy hun y gallwn eu dyfynnu, ond rwy'n arbennig o awyddus i sôn am y gwaith allgymorth a gynhaliwyd gan Ysgol Uwchradd Pontypridd ac Ysgol Gyfun Aberpennar. Mae'r ddwy ysgol hynny wedi gwneud gwaith da iawn gyda'u cymunedau. Yn Ysgol Uwchradd Pontypridd, defnyddiodd yr arolygwyr ysgol y gair 'rhagorol' i ddisgrifio effeithiau ei chysylltiadau â'i chymunedau lleol.

I gloi, rwy'n gwybod bod adroddiad blynyddol Estyn yn nodi rhai problemau gyda data a rhannu arfer da yn y maes hwn, felly tybed a allai'r Gweinidog ddweud rhywbeth am yr asesiad a wnaeth o'r cysylltiadau rhwng ysgolion a chymunedau i fynd i'r afael â thlodi, a pha gynnydd sy'n cael ei wneud. Hefyd, a allwn wneud yn siŵr bod y gofynion newydd yn ein galluogi i hyrwyddo arfer gorau ar bob lefel?

Y Gweinidog Addysg a Sgiliau (Leighton Andrews): Croesawaf y consensws eang sydd wedi'i fynegi yn ystod y ddadl hon. Byddwn yn cefnogi gwelliant 1 y Ceidwadwyr sy'n ailadrodd teyrnged i athrawon y gwnaethom ni ein hunain ei chyflwyno mewn dadl ym mis Ionawr. Ni fyddwn yn cefnogi gwelliant 3 y Ceidwadwyr, sydd ychydig yn sarrug ac sy'n gwrthod croesawu'r radd Meistr newydd mewn ymarfer addysgol, ond byddwn yn cefnogi gwelliant 4 ar amrywiaethau addysgu. Byddwn yn cefnogi gwelliant 2 Plaid Cymru mewn perthynas ag adroddiad Estyn, er y bydd y Cynulliad yn cael cyfle priodol i drafod adroddiad Estyn yn llawn yn ddiweddarach.

Ni fyddwn yn cefnogi gwelliant 5 y Democratiaid Rhyddfrydol oherwydd mae gennym ffyrdd eraill o gefnogi athrawon newydd gymhwyso. Byddwn yn derbyn gwelliant 6 y Democratiaid Rhyddfrydol, gan y credwn ein bod yn sicrhau'r safonau uchaf rhyngwladol ar gyfer y rhaglen Meistr

Finally, we will reject the Liberal Democrats' amendment 7 calling for a review of the NPQH, as we have already reviewed the NPQH.

If I may say a few words about some of the contributions during the course of the debate, I welcome the broad support from the opposition spokesperson in relation to the agenda that we have set out today. I have to take issue with her when she talks of 10 years of sliding standards, because standards have actually been rising in Wales over the last decade, and we have seen fewer young people leaving education without qualifications.

She referred to the burden of paperwork, and I am anxious to reduce the burden of paperwork that descends upon teachers. In my first month, I asked my department how many publications that it planned to issue before May 2011. I was told that the figures were something like '186, Minister, with 90 of them before this June'. I told my department immediately to reduce that by at least 50%. I had no other metrics on which to go. We have moved a lot of our material online and we have reduced the amount of paperwork that is going out to teachers.

On the issue of teacher training, one of the big challenges in this regard was raised by a Conservative Member for South Wales West. It has become apparent to me that one of the things that we do not do well on the whole—I think that this is generally the case across the UK and it goes back over some time—is to teach teachers in their initial teacher training how to teach literacy and reading skills. We have to see all teachers as teachers of literacy, and that is why I want this to be embedded in the future.

The Plaid Cymru spokesperson again paid tribute to the quality of teaching in Wales and raised some of the issues in respect of outstanding teaching that were addressed in the recent Estyn report. That report relates to 2010-11, before we had outlined a number of the developments that we are currently making. As I said, we will return to that in a fuller debate in due course.

newydd. Yn olaf, byddwn yn gwrthod gwelliant 7 y Democratiaid Rhyddfrydol sy'n galw am adolygiad o'r CPCP, gan ein bod eisoes wedi adolygu'r CPCP.

Os caf ddweud ychydig eiriau am rai o'r cyfraniadau yn ystod y ddadl, rwy'n croesawu'r gefnogaeth eang gan lefarydd yr wrthblaid mewn perthynas â'r agenda yr ydym wedi'i hamlinellu heddiw. Rhaid imi anghytuno gyda hi pan mae'n sôn bod safonau wedi llithro ers 10 mlynedd, gan fod safonau wedi bod yn codi mewn gwirionedd yng Nghymru dros y degawd diwethaf, ac rydym wedi gweld llai o bobl ifanc yn gadael addysg heb gymwysterau.

Cyfeiriodd at y baich gwaith papur, ac rwy'n awyddus i leihau baich gwaith papur athrawon. Yn fy mis cyntaf, gofynnais i fy adran faint o gyhoeddiadau yr oedd yn bwriadu eu cyhoeddi cyn mis Mai 2011. Dywedwyd wrthyf fod y ffigurau'n rhywbeth fel '186, Weinidog, gyda 90 ohonynt cyn diwedd Mehefin'. Dywedais wrth fy adran ar unwaith i leihau hynny 50% o leiaf. Nid oedd gen i ddim mesur arall i'w ddilyn. Rydym wedi symud llawer o'n deunydd ar-lein ac wedi lleihau'r gwaith papur sy'n cael ei anfon at athrawon.

O ran y mater o hyfforddi athrawon, soniodd yr Aelod Ceidwadol dros Orllewin De Cymru am un o'r heriau mawr yn y cyswllt hwn. Mae wedi dod yn amlwg i mi mai un o'r pethau nad ydym yn eu gwneud yn dda ar y cyfan—credaf fod hyn yn wir yn gyffredinol ledled y DU ac mae'n mynd yn ôl dros amser—yw addysgu athrawon yn eu hyfforddiant cychwynnol sut i addysgu llythrennedd a sgiliau darllen. Mae'n rhaid inni ystyried yr holl athrawon fel athrawon llythrennedd, a dyna pam rwyf am i hyn gael ei sefydlu'n llawn yn y dyfodol.

Talodd llefarydd Plaid Cymru hefyd deyrnged i ansawdd yr addysgu yng Nghymru a chododd rhai o'r materion o ran addysgu rhagorol y soniwyd amdanynt yn adroddiad diweddar Estyn. Cyfeirio at 2010-11 mae'r adroddiad hwnnw, sef cyn ein bod wedi amlinellu nifer o'r datblygiadau yr ydym yn eu gwneud ar hyn o bryd. Fel y dywedais, byddwn yn dychwelyd at hynny mewn trafodaeth lawnach maes o law.

I am glad that he also paid tribute to the foundation stage and supported what we are doing on continuous professional development and the Master's qualification. The Liberal Democrat spokesperson asked a number of questions of detail on the new Master's programme. We are moving through the CPD programme to ensure the sharing of best practice, and we expect the moneys that we have made available through the school effectiveness grant and the pupil deprivation grant to enable improvements in professional practice. We want that money to be used by schools to support the national objectives that we have set out for our school effectiveness framework of literacy, numeracy and doing something about the links between poverty and poor attainment. We are taking on board international best practice and the task and finish group on the Master's qualification will meet once the procurement is complete.

My colleagues the Members for Aberavon and Llanelli both spoke with great passion from their own experience of working in this field. My colleague the Member for Aberavon raised the issue of the need to expand CPD and also the importance of leadership. I want to pay tribute to his local authority of Neath Port Talbot. He was about to do so when he ran out of time. I have seen some excellent practice in his local authority, including at Sandfields in his constituency, where I have seen teachers and pupils engaged, for example, in the development of our school effectiveness framework. There is some leading practice in terms of pastoral care in Sandfields as well.

I think that I addressed some of the issues that were raised by a Conservative Member for South Wales West. My colleague the Member for Llanelli also referred to the best practice that we have in terms of early years—not just the foundation phase, but also Flying Start—the importance of communication skills and the emphasis that we have placed on those issues.

I did not catch the name of the former headteacher of the Member for Clwyd West,

Rwy'n falch ei fod hefyd yn talu teyrnged i'r cyfnod sylfaen ac yn cefnogi'r hyn yr ydym yn ei wneud ar ddatblygiad proffesiynol parhaus a'r cymhwyster Meistr. Gofynnodd llefarydd y Democratiaid Rhyddfrydol nifer o gwestiynau am fanylion y rhaglen Meistr newydd. Rydym yn symud ymlaen â'r rhaglen DPP gan sicrhau bod arfer gorau'n cael ei rannu, ac rydym yn disgwyl i'r arian yr ydym wedi'i roi drwy'r grant effeithiolrwydd ysgolion a'r grant amddifadedd disgyblion gael ei ddefnyddio i alluogi gwelliannau mewn ymarfer proffesiynol. Rydym am i ysgolion ddefnyddio'r arian hwnnw i gefnogi'r amcanion cenedlaethol yr ydym wedi'u pennu ar gyfer ein fframwaith effeithiolrwydd ysgolion ar lythrennedd, rhifedd a gwneud rhywbeth am y cysylltiadau rhwng tlodi a chyrhaeddiad gwael. Rydym yn astudio arferion rhyngwladol gorau a bydd y grŵp gorchwyl a gorffen ar y cymhwyster Meistr yn cyfarfod ar ôl cwblhau'r broses gaffael.

Siaradodd fy nghydweithwyr yr Aelodau dros Aberafan a Llanelli gydag angerdd mawr o'u profiad eu hunain o weithio yn y maes hwn. Cododd fy nghydweithiwr yr Aelod dros Aberafan yr angen i ehangu DPP a phwysigrwydd arweinyddiaeth. Hoffwn dalu teyrnged i'w awdurdod lleol, sef Castell-nedd Port Talbot. Roedd ar fin gwneud hynny ei hun pan aeth amser yn drech nag ef. Rwyf wedi gweld rhywfaint o arfer rhagorol yn ei awdurdod lleol, gan gynnwys yn Sandfields yn ei etholaeth, lle rwyf wedi gweld yr athrawon a'r disgyblion yn ymwneud â datblygu ein fframwaith effeithiolrwydd ysgolion. Mae arferion blaenllaw o ran gofal bugeiliol ar waith yn Sandfields hefyd.

Credaf fy mod wedi ymdrin â rhai o'r materion a godwyd gan Aelod Ceidwadol dros Orllewin De Cymru. Cyfeiriodd fy nghydweithiwr yr Aelod dros Lanelli hefyd at yr arfer gorau sydd gennym o ran y blynyddoedd cynnar—nid yn unig y cyfnod sylfaen, ond Dechrau'n Deg hefyd—pwysigrwydd sgiliau cyfathrebu a'r pwyslais yr ydym wedi ei roi ar y materion hynny.

Ni chlywais yn iawn beth oedd enw pennaeth ysgol yr Aelod dros Orllewin Clwyd, ac

and I suspect that quite a number of us would like to know the name of that headteacher, who encouraged him to enter politics. However, I will happily look at the issue that he raised in respect of international experience. It is probably false to draw a distinction between EU countries. We are a member of the EU, and I am pleased that we are a member of the European Union, although I do not know whether the Member for Clwyd West is. However, I am perfectly happy to look at issues related to equivalence of qualifications, and if he would care to write to me with a specific example, I would be pleased to look at that.

My colleague the Member for Cynon Valley also welcomed the Master's and drew attention, again, to the importance of leadership and learning from international experience. She raised a number of examples of good experience, where schools have been engaged in reaching out to their communities. We know, I think, that where schools are engaging actively with the community and with the family, they are more likely to have an impact on attainment, particularly on issues of literacy. That is something that we applaud and support, and it is important to our strategy. Deputy Presiding Officer, there has been a great deal of consensus here today, I am pleased to say. We are demonstrating that we are setting out an agenda that will support our teachers in the future.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 1. Does any Member object? I see that they do not. Amendment 1 is therefore agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

The proposal is to agree amendment 2. Does any Member object? I see that they do not. Amendment 2 is therefore agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

The proposal is to agree amendment 3. Does any Member object? I see that they do.

rwy'n amau y byddai nifer ohonom yn hoffi gwybod enw'r pennaeth hwnnw a'i anogodd i fynd i fyd gwleidyddiaeth. Fodd bynnag, rwy'n fodlon edrych ar y mater a gododd mewn perthynas â phrofiad rhyngwladol. Efallai nad yw'n iawn i wahaniaethu rhwng gwledydd yr UE. Rydym yn aelod o'r UE, ac rwy'n falch ein bod yn aelod o'r Undeb Ewropeaidd, er nad wyf yn gwybod a yw'r Aelod dros Orllewin Clwyd yn falch o hynny. Fodd bynnag, rwy'n berffaith fodlon edrych ar faterion sy'n ymwneud â chywerthedd cymwysterau, ac os hoffai ysgrifennu ataf gydag enghraifft benodol, byddwn yn falch o edrych ar hynny.

Mae fy nghydweithiwr yr Aelod dros Gwm Cynon hefyd yn croesawu'r radd Meistr ac yn tynnu sylw at bwysigrwydd arweinyddiaeth a dysgu o brofiad rhyngwladol. Soniodd am nifer o enghreifftiau o brofiad da, lle mae ysgolion wedi bod yn estyn allan i'w cymunedau. Rwy'n meddwl ein bod yn gwybod, os yw ysgolion yn gweithio â'r gymuned a theuluoedd, eu bod yn fwy tebygol o gael effaith ar gyrhaeddiad, yn enwedig ar faterion llythrennedd. Mae hynny'n rhywbeth yr ydym yn ei gymeradwyo a'i gefnogi, ac mae'n bwysig i'n strategaeth. Ddirprwy Lywydd, rwy'n falch o ddweud y cafwyd llawer o gonsensws yma heddiw. Rydym yn dangos ein bod yn sefydlu agenda a fydd yn cefnogi ein hathrawon yn y dyfodol.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn gwelliant 1. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Felly, cafodd gwelliant 1 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Y cynnig yw derbyn gwelliant 2. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Felly, cafodd gwelliant 2 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Y cynnig yw derbyn gwelliant 3. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly,

Therefore, I defer all further voting under this item to voting time.

rwy'n gohirio'r bleidlais ar y cynnig hwn tan y cyfnod pleidleisio.

*Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.
Voting deferred until voting time.*

Hwyluso'r Drefn—Ffordd Newydd o Reoleiddio yn y Diwydiant Amaeth Working Smarter—A New Approach to Regulation in the Agriculture Industry

Y Dirprwy Lywydd: Rwyf wedi dethol gwelliannau 1, 4 a 5 yn enw Peter Black, a gwelliannau 2 a 3 yn enw William Graham.

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendments 1, 4 and 5 in the name of Peter Black, and amendments 2 and 3 in the name of William Graham.

NDM4907 Jane Hutt

NDM4907 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

Yn nodi 'Hwyluso'r Drefn—Adroddiad o argymhellion i Lywodraeth Cymru ar well rheoleiddio ym maes Ffermio'.

Notes 'Working Smarter—A report of recommendations to the Welsh Government on better regulation in Farming'.

The Deputy Minister for Agriculture, Food, Fisheries and European Programmes (Alun Davies): I move the motion.

Y Dirprwy Weinidog Amaethyddiaeth, Bwyd, Pysgodfeydd a Rhaglenni Ewropeaidd (Alun Davies): Cynigiau y cynnig.

I am delighted to have the opportunity this afternoon to move the motion and also to take the opportunity to thank Gareth Williams for the way in which he has worked with us over the last few months on this project. I want to express my gratitude to Gareth. It is a real testament to Gareth's work that, in 16 weeks, he was able to hold over 80 meetings with 250 participants from across the industry and throughout Wales to compile his evidence. The work will stand the test of time. It is an excellent way of starting a new relationship and a new way of working with the farming industry. This work builds on the work of Peredur Hughes on the red tape review, which was undertaken by the previous Government. I would also like to pay tribute to the work of Peredur Hughes. This seeks to build on his work and to take that work forward.

Rwy'n falch iawn o'r cyfle y prynhawn yma i gynnig y cynnig ac i fanteisio ar y cyfle i ddiolch i Gareth Williams am y ffordd y mae wedi gweithio ar y prosiect hwn gyda ni dros y misoedd diwethaf. Hoffwn fynegi fy niolech i Gareth. Mae'n dyst i waith caled Gareth iddo gynnal dros 80 o gyfarfodydd mewn 16 wythnos gyda 250 o gyfranogwyr o bob rhan o'r diwydiant a ledled Cymru er mwyn casglu ei dystiolaeth. Bydd y gwaith yn gwrthsefyll treigl amser. Mae'n ffordd wych o ddechrau perthynas newydd ac yn ffordd newydd o weithio gyda'r diwydiant ffermio. Mae'r gwaith hwn yn adeiladu ar waith Peredur Hughes ar yr adolygiad o fiwrocratiaeth a gynhaliwyd gan y Llywodraeth flaenorol. Hoffwn hefyd dalu teyrnged i waith Peredur Hughes. Mae hyn yn ceisio adeiladu ar ei waith a datblygu'r gwaith hwnnw.

Before making any preliminary remarks, I would like to outline the Government's position in response to the amendments that have been tabled to the motion. We will be supporting amendment 1 in the name of Peter

Cyn gwneud unrhyw sylwadau rhagarweiniol, hoffwn amlinellu safbwynt y Llywodraeth mewn ymateb i'r gwelliannau sydd wedi'u cyflwyno i'r cynnig. Byddwn yn cefnogi gwelliant 1 yn enw Peter Black, sy'n

Black, which seeks to welcome the report. We will also support amendment 2 in the name of William Graham. At this juncture, I will say that we will be publishing an annual autumn update on progress in 2012, 2013 and 2015, in line with the delivery timescales set out in the report. In addition to this, I can tell Members this afternoon that Gareth Williams has agreed to return to report on our progress in a year's time.

We will be rejecting amendment 3 in the name of William Graham, because while we are committed to the delivery of all 74 recommendations, this is the beginning of a process and of a way of working together. I hope that Members will accept that, and accept that as we seek to deliver all 74 recommendations, we might well seek to do so in a way that is different to what is written today. I hope that Members will accept that we will be doing that in good faith. We will also be rejecting amendments 4 and 5, tabled in the name of Peter Black. In amendment 4, he seems to be asking us to do things extraordinarily quickly and in amendment 5, he criticises us for doing so. We will be implementing the recommendations according to the timescales that Gareth Williams has outlined in that report, and we believe that it is right and proper that we do so.

Let me state clearly at the beginning of the debate what the purpose of initiative has been. It is not simply the red tape review, which has the single objective of reducing regulation. It builds on that work, certainly, but it seeks to go much further and wider than that. Its vision and ambition is to change fundamentally the way in which we do business. That means that the process does not simply demand change from Government: it demands change from the industry as well. Gareth Williams has set some very real challenges for Government in delivering these recommendations, but, in doing so, we will also challenge the industry. Like many people reading the report, I was dismayed to discover that farmers could potentially receive over 3,000 pages of information, relating to regulations and schemes in any 12-month period, and that

croesawu'r adroddiad. Byddwn hefyd yn cefnogi gwelliant 2 yn enw William Graham. Hoffwn ddweud yma y byddwn yn cyhoeddi diweddariad blynyddol yn yr hydref ar y cynnydd yn 2012, 2013 a 2015, a hynny'n unol â'r amserlenni a nodwyd yn yr adroddiad. Yn ogystal â hyn, gallaf ddweud wrth yr Aelodau y prynhawn yma fod Gareth Williams wedi cytuno i ddychwelyd i adrodd ar ein cynnydd ymhen blwyddyn.

Byddwn yn gwrthod gwelliant 3 yn enw William Graham, oherwydd er ein bod wedi ymrwymo i gyflawni pob un o'r 74 o argymhellion, mae hyn yn ddechrau proses a ffordd o gydweithio. Rwy'n gobeithio y bydd yr Aelodau'n derbyn hynny, ac yn derbyn, wrth i ni geisio cyflawni pob un o'r 74 o argymhellion, y byddwn efallai'n ceisio gwneud hynny mewn ffordd sy'n wahanol i'r hyn sydd wedi'i nodi heddiw. Gobeithio y bydd Aelodau yn derbyn y byddwn yn gwneud hynny mewn ewyllys da. Byddwn hefyd yn gwrthod gwelliannau 4 a 5, a gyflwynwyd yn enw Peter Black. Yng ngwelliant 4, ymddengys ei fod yn gofyn inni wneud pethau'n hynod o gyflym ond yng ngwelliant 5, mae'n ein beirniadu am wneud hynny. Byddwn yn gweithredu'r argymhellion yn unol â'r graddfeydd amser y mae Gareth Williams wedi'u hamlinellu yn yr adroddiad hwnnw, ac rydym yn credu ei bod yn iawn ac yn briodol ein bod yn gwneud hynny.

Gadewch i mi ddatgan yn glir ar ddechrau'r ddadl beth oedd pwrpas y fenter hon. Nid yr adolygiad o fiwrocratiaeth yn unig yw hi, sydd â'r amcan bendant o leihau rheoleiddio. Mae'n adeiladu ar y gwaith hwnnw, yn sicr, ond mae'n ceisio mynd yn llawer pellach ac ehangach na hynny. Ei gweledigaeth a'i huchelgais yw newid yn sylfaenol y ffordd yr ydym yn gwneud busnes. Mae hynny'n golygu nad yw'r broses ond yn galw am newid gan y Llywodraeth: mae'n gofyn am newid gan y diwydiant yn ogystal. Mae Gareth Williams wedi amlinellu rhai heriau gwirioneddol ar gyfer y Llywodraeth wrth gyflawni'r argymhellion hyn, ond, wrth wneud hynny, byddwn hefyd yn herio'r diwydiant. Fel llawer o bobl a fydd yn darllen yr adroddiad, roeddwn yn siomedig i ddarganfod y gall ffermwyr gael dros 3,000 o dudalennau o wybodaeth, yn ymwneud â

there are over 50 organisations that have an interest in farming in Wales.

4.30 p.m.

We have sought, over the last few months since taking office in May, to ensure that we have embarked upon one of the most thorough and honest assessments of how the Welsh Government delivers its policies and services for the industry. We have sought to explain the complexity of farming regulations, and I hope that we have identified many new opportunities for improvement.

I was pleased to read in the report that we are in many ways already working effectively with farmers to explain regulation and aid compliance. Services such as the farm liaison service and Farming Connect are universally appreciated by farmers. The front-office service in the divisional offices is also highly valued, and Gareth recommends that these face-to-face contact services be enhanced. I am fully supportive of doing so and will seek additional means of delivering that ambition. We recognise that these services are admired over the border in England where, until recently, farmers have not been able to benefit from this kind of support.

In a similar vein, Gareth is highly complimentary of the young entrants support scheme, which has helped 250 young people into farming in its first two years. This will stimulate innovation and entrepreneurship. It is also a demonstration of a Welsh solution to an industry-wide problem in farming that was developed in partnership with the industry. Farmer-to-farmer mentoring has proved beneficial in this scheme, and I shall certainly be looking at the possibility of extending this approach to other schemes.

In this report, Gareth Williams identifies seven key issues, concluding with the communications and the methods by which

rheoliadau a chynlluniau mewn unrhyw gyfnod o 12 mis, a bod dros 50 o sefydliadau sydd a wnelont â ffermio yng Nghymru.

Yn ystod y misoedd diwethaf, ers dod i rym ym mis Mai, rydym wedi ceisio sicrhau ein bod wedi dechrau un o'r asesiadau mwyaf trylwyr a gonest o sut y mae Llywodraeth Cymru yn gweithredu ei pholisïau ac yn darparu ei gwasanaethau i'r diwydiant. Rydym wedi ceisio egluro cymhlethdod y rheoliadau ffermio, a gobeithiaf ein bod wedi nodi llawer o gyfleoedd newydd i wella.

Roeddwn yn falch o ddarllen yn yr adroddiad ein bod yn gweithio'n effeithiol yn barod gyda ffermwyr mewn nifer o ffyrdd i egluro rheoleiddio iddynt ac i'w cynorthwyo o ran cydymffurfio. Mae gwasanaethau fel y gwasanaeth cysylltwyr fferm a Cyswllt Ffermio yn cael eu gwerthfawrogi'n gyffredinol gan ffermwyr. Mae'r gwasanaeth blaen swyddfa yn y swyddfeydd rhanbarthol hefyd yn cael ei werthfawrogi, ac mae Gareth yn argymhell bod y gwasanaethau cyswllt wyneb-yn-wyneb hyn yn cael eu gwella. Rwy'n llwyr gefnogi gwneud hynny, a byddaf yn chwilio am ffyrdd ychwanegol o gyflawni'r uchelgais hwnnw. Rydym yn cydnabod bod y gwasanaethau hyn yn cael eu hedmygu dros y ffin yn Lloegr, lle nad oedd ffermwyr yn gallu manteisio ar y math hwn o gymorth tan yn ddiweddar.

Yn yr un modd, mae Gareth yn canmol yn fawr y cynllun cymorth i newydd-ddyfodiaid ifanc, sydd wedi helpu dod â 250 o bobl ifanc i mewn i'r diwydiant ffermio yn y ddwy flynedd ers iddo gael ei sefydlu. Bydd hyn yn annog arloesedd ac entrepreneuriaeth. Mae hefyd yn enghraifft o ateb Cymreig, a ddatblygwyd mewn partneriaeth â'r diwydiant, i broblem a geir ar draws y diwydiant ffermio. Mae mentora ffermwr-i-ffermwr wedi bod yn fuddiol yn y cynllun hwn, a byddaf yn sicr yn ystyried y posibilrwydd o ymestyn y dull hwn i gynlluniau eraill.

Mae Gareth Williams yn nodi saith mater allweddol yn yr adroddiad, gan orffen gyda chyfathrebu a'r dulliau a ddefnyddiwn i

we speak to the farming community. He highlights that we quite often fall below the required standard in assisting farming customers to understand what are quite often complex regulations and policies. Many regulations, such as those under the CAP, are highly complex, so it is our job to ensure that essential information is conveyed clearly by all manner of means to ensure clear understanding. We are not always getting it right. While the farm liaison service and Farming Connect work well, there are examples of poor written communication, and I intend to ensure that that changes. We need to improve communications and engagement with our customers, and I will ensure that this happens quickly.

We all understand the importance of the CAP. It is essential that farmers complete the single application form correctly to secure accurate and timely payment of the single payment. I am pleased to announce that we are investing heavily in the development of an online application system that will make the application process easier for farmers, with fewer opportunities for error. We shall work closely with the farming community to develop and test the system, ensuring that it meets the needs of farmers and regulators. I endorse Gareth's emphasis on the need to progress the next-generation broadband programme to ensure equal access for all to online systems.

Farm inspections are a necessary part of controls. We understand why they take place. However, all too often, inspectors visit farms too often, sometimes to check on very similar things. Gareth outlines 13 example inspections, which in theory could happen at any one farm in any one year. Understandably, many people are confused and frustrated by this. We have made progress previously in combining some inspections, but I accept that a lot more needs to be done, starting with the various inspection bodies sitting down and sharing information and then rationalising farm inspections wherever possible. The recommendation to ensure a consistent approach across all inspection bodies, together with a common approach to training,

siarad â'r gymuned ffermio. Mae'n nodi ein bod, yn eithaf aml, yn disgyn yn is na'r safon ofynnol o ran helpu cwsmeriaid ffermio i ddeall rheoliadau a pholisiau sydd, yn eithaf aml, yn gymhleth. Mae nifer o reoliadau, fel y rhai o dan y Polisi Amaethyddol Cyffredin, yn arbennig o gymhleth; felly, ein gwaith ni yw sicrhau bod y wybodaeth hanfodol yn cael ei chyfleu yn glir mewn nifer o ffyrdd i sicrhau dealltwriaeth glir. Nid ydym bob amser yn cyrraedd y nod yn hynny o beth. Er bod y gwasanaeth cysylltwyr fferm a Cyswllt Ffermio yn gweithio'n dda, ceir enghreifftiau o gyfathrebu ysgrifenedig gwael, ac rwy'n bwriadu sicrhau bod hynny'n newid. Mae angen inni wella'r modd y cyfathrebir ac yr ymgysylltir â'n cwsmeriaid, a byddaf yn sicrhau bod hyn yn digwydd yn gyflym.

Rydym ni oll yn deall pwysigrwydd y PAC. Mae'n hanfodol bod ffermwyr yn llenwi'r un ffurflen gais yn gywir i sicrhau bod y taliad sengl yn cael ei wneud yn gywir ac mewn da bryd. Mae'n bleser gennyf gyhoeddi ein bod yn buddsoddi'n sylweddol yn y gwaith o ddatblygu system ymgeisio ar-lein a fydd yn gwneud y broses ymgeisio yn haws i ffermwyr, a bydd llai o gyfleoedd i wallau godi. Byddwn yn gweithio'n agos â'r gymuned ffermio i ddatblygu a phrofi'r system, gan sicrhau ei bod yn diwallu anghenion ffermwyr a rheoleiddwyr. Rwy'n ategu'r pwyslais a roddodd Gareth ar yr angen i fwrw ymlaen â rhaglen band eang y genhedlaeth nesaf er mwyn sicrhau mynediad cyfartal i bawb at systemau ar-lein.

Mae arolygiadau fferm yn rhan angenrheidiol o reolaethau. Rydym yn deall pam y maent yn digwydd. Fodd bynnag, yn rhy aml o lawer, bydd arolygwyr yn ymweld â ffermydd gormod o weithiau, ac weithiau i wirio pethau tebyg iawn. Mae Gareth yn amlinellu 13 o arolygiadau enghreifftiol a allai ddigwydd ar unrhyw fferm yn ystod unrhyw flwyddyn benodol. Gellir deall pam y mae llawer o bobl yn teimlo'n ddryslyd ac yn rhwystredig oherwydd hyn. Rydym wedi gwneud cynnydd eisoes o ran cyfuno rhai arolygiadau, ond rwy'n derbyn bod angen gwneud llawer mwy. I ddechrau, bydd yn rhaid i'r gwahanol gyrff arolygu gyfarfod a rhannu gwybodaeth ac wedyn rhesymoli arolygiadau fferm lle y bo hynny'n bosibl. Bydd yr argymhelliad i sicrhau bod dull

will improve inspection consistency and efficiency.

Environment Agency Wales has welcomed the 'Working Smarter' report and the opportunity to simplify the environmental advice. The EA is to be commended for having made significant progress in the training and development of its on-farm inspectors. I will be looking to make far more use of its good practice.

Animal health and welfare is singled out in the report as the most controversial area of regulation, particularly the six-day standstill rule. This regulation is a very important part of the Government's defence in preventing the spread of animal disease and aiding eradication and control should an outbreak occur. I have discussed farmers' concerns about this regulation with the Minister for Environment and Sustainable Development as the Minister with responsibility for animal health and welfare.

We have already made a start to rationalise the county parish holding identifier system, which is complex and often misunderstood, resulting in rule breaches. This work will now gain momentum and be informed by the office of the chief veterinary officer. Animal ID, and EID for sheep in particular, has been the subject of much criticism. There is little doubt that much more can be done to explain the rules, simplify the system, and find workable technological solutions. I will be making a decision on the provision of a national sheep identification database for Wales in the next few months.

Under the heading of environmental regulations, Gareth identified the need for business models to explain the business benefits of better regulation. Farmers should not feel that they have to choose between the environment and food production, as good environmental practice goes hand in hand with efficient food production and enhanced profitability.

cyson ar draws yr holl gyrff arolygu, ynghyd ag ymagwedd gyffredin tuag at hyfforddiant, yn gwella cysondeb ac effeithlonrwydd arolygu.

Mae Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru wedi croesawu adroddiad 'Hwyluso'r Drefn' a'r cyfle i symleiddio'r cyngor amgylcheddol. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd i'w chanmol am wneud cynnydd sylweddol o ran hyfforddi a datblygu ei arolygwyr fferm. Byddaf yn ceisio manteisio llawer mwy ar ei arfer da.

Mae iechyd a lles anifeiliaid yn cael eu nodi yn yr adroddiad fel maes mwyaf dadleuol rheoleiddio, yn enwedig y rheol sy'n gwahardd symud anifeiliaid am chwe diwrnod. Mae'r rheoliad hwn yn rhan bwysig iawn o amddiffyniad y Llywodraeth ar gyfer atal clefydau anifeiliaid rhag lledaenu a helpu i ddileu a rheoli clefydau pan fydd achosion yn codi. Rwyf wedi trafod pryderon ffermwyr am y rheoliad hwn â Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy fel y Gweinidog sy'n gyfrifol am iechyd a lles anifeiliaid.

Rydym eisoes wedi dechrau symleiddio'r system adnabod daliad, sy'n gymhleth ac sy'n aml yn cael ei chamddeall, gan olygu bod rheolau'n cael eu torri. Bydd y gwaith hwn yn cael ei ddatblygu o ddifrif yn awr a bydd swyddfa'r prif swyddog milfeddygol yn cyfrannu ato. Mae systemau adnabod anifeiliaid, a thagio defaid yn electronig yn arbennig, wedi cael eu beirniadu cryn dipyn. Nid oes fawr o amheuaeth nad oes llawer mwy i'w wneud i egluro'r rheolau, symleiddio'r system a dod o hyd i atebion technolegol ymarferol. Byddaf yn gwneud penderfyniad ar ddarparu cronfa ddata genedlaethol i Gymru ar gyfer adnabod defaid yn y misoedd nesaf.

O dan y pennawd 'rheoliadau amgylcheddol', nododd Gareth yr angen am fodolau busnes i esbonio'r manteision busnes a geir o ganlyniad i reoleiddio gwell. Ni ddylai ffermwyr deimlo bod yn rhaid iddynt ddewis rhwng yr amgylchedd a chynhyrchu bwyd, oherwydd mae arferion amgylcheddol da yn mynd law yn llaw â chynhyrchu bwyd yn effeithlon a gwell proffidoldeb.

Perhaps one of the most exciting recommendations for me is Gareth's proposal for a new way of working with stakeholders across the industry and the community. He recommends a series of task and finish advisory groups that will report directly to me and will investigate and advise on regulation and policy issues, including specifics such as inspections and records, and more generic subjects such as communications. I can tell the Assembly this afternoon that I will be establishing these groups in the coming weeks, and look forward to this new and improved way of delivering partnership working.

I want to conclude this afternoon by saying that work is now under way to implement Gareth Williams's recommendations, along with our much wider 'Working Smarter' objectives. I have commissioned research to investigate a different approach to segmenting farming businesses, as recommended by Gareth—an approach that considers attitudes, motivations and farmer objectives will assist in fine-tuning policies and improving communication and engagement so that we are not overly reliant on traditional segmentation based on hard measures, but are also able to understand exactly what people require.

We commissioned this report because we wanted an honest assessment of where this Government stands in delivering policies and services to the farming community. In doing so, we have understood that this process is one that will challenge us and others. We have sought to, and have, accepted all 74 recommendations. This work sits alongside the Macdonald review being progressed by the Department for Environment, Food and Rural Affairs, and taken together, along with the basis on which we start, I believe that they establish for us a new way of working with agriculture that will benefit the industry, Wales and our communities.

Gwelliant 1 Peter Black

Dileu 'nodi' a rhoi 'croesawu' yn ei le.

Gwelliant 4 Peter Black

Efallai mai un o'r argymhellion mwyaf cyffrous i mi yw cynnig Gareth ar gyfer ffordd newydd o weithio gyda rhanddeiliaid ar draws y diwydiant a'r gymuned. Mae'n argymhell cael cyfres o grwpiau gorchwyl a gorffen ymgynghorol a fydd yn adrodd yn uniongyrchol i mi ac yn ymchwilio i faterion rheoleiddio a pholisi ac yn cynghori arnynt, gan gynnwys materion penodol fel archwiliadau a chofnodion, a phynciau mwy cyffredinol fel cyfathrebu. Gallaf ddweud wrth y Cynulliad y prynhawn yma y byddaf yn sefydlu'r grwpiau hyn yn yr wythnosau nesaf, ac rwy'n edrych ymlaen at y ffordd newydd a gwell hon o weithio mewn partneriaeth.

Rwyf am gloi y prynhawn yma drwy ddweud bod gwaith ar y gweill i weithredu argymhellion Gareth Williams, ynghyd â'n hamcanion llawer ehangach yn nogfen 'Hwyluso'r Drefn'. Rwyf wedi comisiynu gwaith ymchwil ynghylch dull gwahanol o segmentu busnesau ffermio, fel y gwnaeth Gareth argymhell—bydd dull sy'n ystyried agweddau, cymhellion ac amcanion ffermwyr yn helpu i fireinio polisïau ac i wella cyfathrebu ac ymgysylltu, fel nad ydym yn or-ddibynol ar segmentu traddodiadol sy'n seiliedig ar fesurau caled, ond ein bod hefyd yn gallu deall yn union yr hyn sydd ei angen ar bobl.

Cafodd yr adroddiad hwn ei gomisiynu gennym oherwydd ein bod am gael asesiad gonest o safle'r Llywodraeth o ran darparu polisïau a gwasanaethau i'r gymuned ffermio. Wrth wneud hynny, rydym wedi deall bod y broses hon yn ein herio ni ac eraill. Rydym wedi ceisio derbyn pob un o'r 74 argymhelliad, ac rydym wedi eu derbyn. Mae'r gwaith hwn yn eistedd ochr yn ochr ag adolygiad Macdonald sy'n cael ei gynnal gan Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig, a chredaf eu bod, gyda'i gilydd, ynghyd â'r sail y byddwn yn dechrau arni, yn sefydlu ffordd newydd inni weithio gydag amaethyddiaeth a fydd o fudd i'r diwydiant, i Gymru ac i'n cymunedau.

Amendment 1 Peter Black

Delete 'Notes' and replace with 'Welcomes'.

Amendment 4 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i sicrhau bod argymhellion yr adroddiad yn cael eu gweithredu cyn gynted ag sy'n bosibl.

Gwelliant 5 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn nodi barn yr adroddiad bod Glastir wedi cael ei 'gyflwyno'n rhy gynnar ac yn frysiog cyn bod cyfle i ddatblygu manylion polisi'r rhaglen yn iawn mewn partneriaeth go iawn gyda rhanddeiliaid.'

William Powell: I move amendments 1, 4 and 5 in the name of Peter Black.

It is a great pleasure to be taking part in this important debate. Our amendments show the Welsh Liberal Democrats' support for Gareth Williams's thorough and workmanlike report, which we welcome. In addition, we will be supporting the amendments tabled in the name of William Graham. The 74 recommendations in the report are both sensible and workable in the short to medium term, so it is particularly regrettable that the Deputy Minister has announced that he is unable to support our amendment 4, which simply calls on the Government to implement the proposals as soon as possible. That would surely not be controversial. I welcome the Deputy Minister's response overall, but it is important that we ensure that things are indeed delivered with greater urgency than he appears ready to concede.

On that note, I would like to draw his attention to recommendation 4, which calls upon the Welsh Government to improve rural access to mobile messaging services, which, in part, he referenced earlier. For the Welsh Government to be able to improve this is key to maximising the potential for a more efficient EID and guideline signposting system. In his partial acceptance of that recommendation, the Deputy Minister set out a delivery timescale of July 2015, and highlighted his plans to develop the text

Add as new point at end of motion:

Calls on the Welsh Government to ensure that the recommendations from the Report are implemented as soon as possible.

Amendment 5 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Notes the report's view that Glastir was 'introduced too soon and in a rushed fashion before the scheme policy detail was properly developed in a true partnership with stakeholders.'

William Powell: Cynigiau welliannau 1, 4 a 5 yn enw Peter Black.

Mae'n bleser mawr gennyf gymryd rhan yn y ddaidl bwysig hon. Mae ein gwelliannau yn dangos cefnogaeth Democratiaid Rhyddfrydol Cymru i adroddiad trylwyr a theilwng Gareth Williams, ac rydym yn ei groesawu. Byddwn hefyd yn cefnogi'r gwelliannau a gyflwynwyd yn enw William Graham. Mae'r 74 argymhelliad yn yr adroddiad yn synhwyrol ac yn ymarferol yn y tymor byr i ganolig; felly, mae'n arbennig o anffodus bod y Dirprwy Weinidog wedi cyhoeddi na all gefnogi gwelliant 4, nad yw ond yn galw ar y Llywodraeth i weithredu'r cynigion cyn gynted â phosibl. Does bosibl na fyddai hynny'n ddadleuol. Rwy'n croesawu ymateb y Dirprwy Weinidog yn gyffredinol, ond mae'n bwysig ein bod yn sicrhau bod pethau yn wir yn cael eu gweithredu ar fwy o frys nag yr ymddengys ei fod yn barod i gyfaddef.

Ar y nodyn hwnnw, hoffwn dynnu ei sylw at argymhelliad 4, sy'n galw ar Lywodraeth Cymru i wella mynediad at wasanaethau negeseuon symudol mewn ardaloedd gwledig; cyfeiriodd at y gwasanaethau hynny yn rhannol yn gynharach. Mae gallu Llywodraeth Cymru i wella hyn yn allweddol o ran gwneud y gorau o'r potensial ar gyfer sicrhau bod tagio electronig yn fwy effeithlon a chael system sy'n cyfeirio at ganllawiau. Wrth dderbyn yr argymhelliad hwnnw yn rhannol, amlinellodd y Dirprwy Weinidog

messaging arrangements. Surely, this demands a greater degree of urgency than that. Rural access to broadband and mobile phone signals is indeed patchy, as we have rehearsed on a number of occasions in this Chamber in recent weeks.

As you will be aware, this problem extends well beyond farming, and, as such, you will appreciate my disappointment that the recent ministerial response to rural concerns on broadband was summarised by noting progress within Cardiff. What that might say about other electoral imperatives is for others to speculate, but I would like to ask the Deputy Minister whether he sees an opportunity to bring greater urgency to the improvement of rural broadband, given the major potential for improvement in this area.

I want to highlight the recommendations surrounding animal health and welfare, which I note are accepted in their entirety. The single most effective protection mechanism that we have against viruses and their transmission is effective health and welfare considerations, alongside tight and workable controls on livestock transportation. Work that has been pioneered on passport stickers is very much to be welcomed and is a step in the right direction. I note that the report highlights good practice in Scotland in this area. It is surely time for us to seek to incorporate more of this in our approach.

Amendment 5 reflects the problems surrounding the implementation of Glastir, which has been rushed. The gestation and difficult birth of Glastir is well documented, and while I fully acknowledge that much of the responsibility lies with the third Assembly and the One Wales Government, it is nevertheless important that we note that there is now an opportunity to right this. I believe that the Deputy Minister clearly identified that point in his previous work and role as a committee member in this institution. In 2010, the previous Minister stated

'Glastir will only be judged a success in our opinion if there are more than the 7,300

amserlen o weithredu erbyn mis Gorffennaf 2015, gan dynnu sylw at ei gynlluniau i ddatblygu'r trefniadau ynghylch negeseuon testun. Yn sicr, mae angen mwy o frys ar y mater hwn na hynny. Mae'n wir fod mynediad at fand eang a signalau ffôn symudol mewn ardaloedd gwledig yn anghyson, fel y nodwyd ar nifer o achlysuron yn y Siambr hon yn yr wythnosau diwethaf.

Fel y gwyddoch, mae'r broblem hon i'w chael ymhell y tu hwnt i faes ffermio, ac, felly, byddwch yn deall fy siom bod yr ymateb gweinidogol diweddar i bryderon gwledig ar fand eang wedi'i grynhoi drwy nodi cynnydd yng Nghaerdydd. Gall eraill ddyfalu beth mae hynny'n ei ddweud am flaenoriaethau etholiadol eraill, ond hoffwn ofyn i'r Dirprwy Weinidog a yw'n gweld cyfle i roi blaenoriaeth uwch i wella band eang mewn ardaloedd gwledig?

Rwyf am dynnu sylw at yr argymhellion sy'n ymwneud ag iechyd a lles anifeiliaid, ac rwyf yn nodi eu bod i gyd wedi cael eu derbyn. Y mecanwaith amddiffyn mwyaf effeithiol sydd gennym yn erbyn firysau a throsglwyddo firysau yw ystyriaethau iechyd a lles effeithiol, ochr yn ochr â mesurau rheoli llym ac ymarferol ar gludiant anifeiliaid. Mae gwaith arloesol ar sticeri pasbort i'w goesawu'n fawr, ac mae'n gam yn y cyfeiriad cywir. Nodaf fod yr adroddiad yn tynnu sylw at arfer da yn yr Alban yn y maes hwn. Mae'n hen bryd inni geisio ymgorffori mwy o hynny yn ein gwaith yn y maes hwn.

Mae gwelliant 5 yn adlewyrchu'r problemau sy'n ymwneud â gweithredu Glastir, sydd wedi digwydd yn rhy gyflym. Mae datblygiad a genedigaeth anodd Glastir yn hysbys i bawb, ac er fy mod yn cydnabod yn llwyr fod llawer o'r cyfrifoldeb ar ysgwyddau'r trydydd Cynulliad a Llywodraeth Cymru'n Un, mae'n bwysig ein bod, serch hynny, yn nodi bod cyfle yn awr i gywiro hyn. Credaf fod y Dirprwy Weinidog wedi nodi'r pwynt hwnnw'n glir yn ei waith blaenorol a'i rôl fel aelod pwyllgor yn y sefydliad hwn. Yn 2010, dywedodd y Gweinidog blaenorol

Ni fydd Glastir ond yn cael ei farnu yn llwyddiant yn ein barn ni os oes mwy na'r

currently signed up to the Glastir agreement.’ 7,300 presennol yn llofnodi cytundeb Glastir.

I must say that it is more in sorrow than in anger that I say that even in my own farming partnership, we did not have the confidence to move from expression of interest to application. Our partnership has been in the first wave of the habitat scheme and in the first wave of Tir Gofal, but we just did not have that confidence in terms of Glastir, and that is reflected throughout Wales. The reasons for this devastatingly poor take-up are detailed in the report, and I am glad to see that these concerns have been picked up around the Chamber.

In conclusion, if we are ready to acknowledge the unpalatable truth, this report has the potential to play a positive role in the future of the Welsh farming industry.

Gwelliant 2 William Graham

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyhoeddi'n rheolaidd y wybodaeth ddiweddaraf am ei chynnydd at gyflawni pob un o'r 74 o argymhellion yn unol â'r amserlenni ym mharagraff 17.1 o'r Adroddiad.

Gwelliant 3 William Graham

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn nodi bod yr adroddiad yn cydnabod y 'Dylid ystyried unrhyw beth yn llai na'r canlyniadau hyn yn fethiant oni bai bod polisiau wedi pennu bod canlyniad gwahanol yn ddymunol.'

Antoinette Sandbach: I move amendments 2 and 3 in the name of William Graham.

We will be supporting the Liberal Democrat amendments tabled in the name of Peter Black, and I will illustrate to Members why it is there has been so little take-up of Glastir. The documents that I have here are the Glastir documents that arrived at our farm, and they are, in themselves, worthy of at least as much reading as three paperback novels.

Gallaf ddweud, mwy mewn galar nag mewn dicter, nad oedd gennym ni hyd yn oed, yn fy mhartneriaeth ffermio, yr hyder i symud o fynegi diddordeb i wneud cais. Roedd ein partneriaeth yn rhan o'r don gyntaf yn y cynllun cynefin a chynllun Tir Gofal, ond nid oedd gennym hyder mewn perthynas â Glastir, ac adlewyrchir hynny ledled Cymru. Mae'r rhesymau pam y mae nifer y bobl sydd wedi cofrestru yn y cynllun mor echrydus o wael wedi'u nodi yn yr adroddiad, ac rwy'n falch o weld bod y pryderon hyn wedi cael eu crybwyll o amgylch y Siambr.

I gloi, os ydym yn barod i gydnabod y gwirionedd annymunol, mae gan yr adroddiad hwn y potensial i chwarae rhan gadarnhaol yn nyfodol diwydiant ffermio Cymru.

Amendment 2 William Graham

Add as new point at end of motion:

Calls on the Welsh Government to publish regular updates on its progress toward meeting each of the 74 recommendations within the timescales set out in paragraph 17.1 of the Report.

Amendment 3 William Graham

Add as new point at end of motion:

Notes that the report recognises that 'Anything less than the delivered outcomes should be regarded as a failure unless policies have determined that a changed result is desirable.'

Antoinette Sandbach: Cynigiau welliannau 2 a 3 yn enw William Graham.

Byddwn yn cefnogi gwelliannau'r Democratiaid Rhyddfrydol a gyflwynwyd yn enw Peter Black, a byddaf yn dangos i Aelodau pam y mae cyn lleied o bobl wedi manteisio ar gynllun Glastir. Y dogfennau sydd gennyf yma yw'r dogfennau Glastir a ddaeth i'n fferm ni, ac maent yn cynrychioli o leiaf yr un faint o waith darllen ag sydd

mewn tair nofel clawr meddal.

I start by thanking the Deputy Minister for commissioning this report and for the opportunity for Members to discuss its findings and recommendations. Gareth Williams also deserves recognition for his hard work in producing such a thorough and commendable report, which has grown out of the work of the Macdonald report in England, commissioned by the UK Government. Welsh Conservatives have raised this issue of excessive farming red tape numerous times in this Chamber, and as my predecessor Brynle Williams said at the Royal Welsh Show in 2010:

‘There needs to be a change right at the heart of the Assembly Government, away from a culture of box-ticking bureaucracy to one that delivers the best outcomes on the ground.’

Therefore, we welcome both the publishing of this report and the Deputy Minister’s statement that he intends to accept and follow through on its recommendations.

This report will have made for uncomfortable reading in places and it highlights, among other issues, the ongoing serious shortcomings of Glastir; the failure to follow through on the previous red tape review; the culture of fear that has been created by overly complex regulations and excessive penalties; the problems caused by the decision to split the rural affairs portfolio; and the false economy of cutting funding to the farm liaison service. The Deputy Minister should be commended for commissioning a report that is so frank about the failures of his predecessors and the scale of the challenge that he faces in helping to set the farming industry free from unnecessary regulations.

4.45 p.m.

The Welsh Conservatives fully accept that regulation is a necessary part of an industry that receives public money through the common agricultural policy, but there is a massive difference between common sense regulations that are proportionate to the risks involved and the bureaucratic misery that

Dechreuaf gan ddiolch i’r Dirprwy Weinidog am gomisiynu’r adroddiad hwn ac am y cyfle i Aelodau drafod ei ganfyddiadau a’i argymhellion. Mae Gareth Williams hefyd yn haeddu cydnabyddiaeth am ei waith caled wrth gynhyrchu adroddiad mor drylwyr a chlodwiw, sydd wedi deillio o waith adroddiad Macdonald yn Lloegr a gomisiynwyd gan Lywodraeth y DU. Mae’r Ceidwadwyr Cymreig wedi codi’r mater o ormod o fiwrocratiaeth ym maes amaethyddiaeth nifer o weithiau yn y Siambr hon, ac fel y dywedodd fy rhagflaenydd Brynle Williams yn Sioe Frenhinol Cymru yn 2010:

Mae angen gweld newid wrth wraidd Llywodraeth y Cynulliad, gan symud o ddiwylliant o fiwrocratiaeth ticio blychau at ddiwylliant sy’n sicrhau’r canlyniadau gorau ar lawr gwlad.

Felly, rydym yn croesawu cyhoeddi’r adroddiad hwn a’r datganiad gan y Dirprwy Weinidog ei fod yn bwriadu derbyn yr argymhellion a’u rhoi ar waith.

Mae darnau o’r adroddiad yn ddeunydd darllen anghysurus, ac mae’n tynnu sylw, ymhlith materion eraill, at ddiffygion difrifol a pharhaus cynllun Glastir; y methiant i roi’r adolygiad blaenorol o fiwrocratiaeth ar waith; y diwylliant o ofn sydd wedi cael ei greu gan reoliadau sy’n rhy gymhleth a chosbau gormodol; y problemau a achoswyd gan y penderfyniad i rannu’r portffolio materion gwledig; a’r arbedion ffug o dorri cyllid y gwasanaeth cysylltwyr fferm. Dylwn ganmol y Dirprwy Weinidog am gomisiynu adroddiad sydd mor agored am fethiannau ei ragflaenwyr a maint yr her sy’n ei wynebu wrth helpu i ryddhau’r diwydiant ffermio o reoliadau diangen.

Mae’r Ceidwadwyr Cymreig yn derbyn yn llwyr bod rheoleiddio yn rhan angenrheidiol o ddiwydiant sy’n derbyn arian cyhoeddus drwy’r polisi amaethyddol cyffredin, ond mae gwahaniaeth enfawr rhwng rheoliadau synhwyrol sy’n gymesur â’r risgiau dan sylw a’r diflastod biwrocrataidd y mae teuluoedd

farming families have had to endure year after year, with piles of paperwork, excessive penalties, duplicated inspections and officials who value the box-ticking procedures over practical outcomes.

There are too many examples of unnecessary red tape to list, but I will highlight two examples that urgently need to be addressed. The first is movement restrictions and reporting movements. The report recognises that the six-day rule is easily the most disliked regulation, particularly when it sits alongside contradictory rules for linked holdings and the derogation for livestock trading. Welsh farmers are also uniquely disadvantaged in having to comply with the three-day movement reporting, which, as noted in the report, is not enforced in the same way in Scotland and England. EC regulations require seven days, but in Wales, this has been gold plated to three, while in England, reporting is permitted within five days. Will the Deputy Minister, in his response, confirm what discussions he has had with DEFRA relating to possible alternatives, such as isolation facilities, and how likely he believes it will be to achieve progress on the six-day rule by the July deadline?

The second example is the upcoming change to the nitrate vulnerable zone regulations. The current designation covers 2.3% of Wales and has been dogged by bureaucracy. The new consultation proposes making the whole of Wales a nitrate vulnerable zone, which would be a lazy approach in contrast to the targeted method that is currently used. The Welsh Labour Government's final decision will be one of the first tests of whether there really is a new approach to red tape or whether it is business as usual. Will the Deputy Minister confirm that his Government will reject new NVZ designations that are disproportionate to the risks involved and would place an unnecessary burden on farmers?

Ultimately, the success of this report will

sy'n ffermio wedi gorfod ei ddioddef flwyddyn ar ôl blwyddyn, gyda phentyrrau o waith papur, cosbau gormodol, archwiliadau sy'n cael eu dyblygu a swyddogion sy'n rhoi mwy o werth ar weithdrefnau ticio blychau na chanlyniadau ymarferol.

Mae gormod o enghreifftiau o fiwrocratiaeth ddiangen i'w rhestru yma, ond rwyf am dynnu sylw at ddwy enghraifft y mae angen mynd i'r afael â hwy ar frys. Y cyntaf yw'r cyfyngiadau ar symud anifeiliaid a rhoi gwybod am y symudiadau hyn. Mae'r adroddiad yn cydnabod mai'r rheol chwe niwrnod yw'r un fwyaf amhoblogaidd, yn enwedig ochr yn ochr â rheolau anghyson ar gyfer daliadau cysylltiedig a'r rhanddirymiad ar gyfer masnachu da byw. Mae ffermwyr Cymru hefyd dan anfantais unigryw gan eu bod yn gorfod cydymffurfio â'r rheol tri diwrnod, nad yw'n cael ei gorfodi yn yr un ffordd yn yr Alban a Lloegr, fel y nodwyd yn yr adroddiad. Yn ôl rheoliadau'r CE rhaid rhoi gwybod cyn pen saith niwrnod, ond yng Nghymru, mae hyn wedi'i leihau i dri, ac yn Lloegr, caniateir rhoi gwybod o fewn pum niwrnod. A wnaiff y Dirprwy Weinidog, yn ei ymateb, gadarnhau pa drafodaethau a gafodd â DEFRA o ran y dewisiadau posibl, fel cyfleusterau ynysu, a pha mor debygol y mae'n credu y bydd modd sicrhau cynnydd ynghylch y rheol chwe niwrnod erbyn y dyddiad cau ym mis Gorffennaf?

Yr ail enghraifft yw'r newid sydd ar ddod i'r rheoliadau ar barthau perygl nitradau. Mae'r dynodiad presennol yn berthnasol i 2.3% o arwynebedd Cymru ac mae wedi'i lyffetheirio gan fiwrocratiaeth. Mae'r ymgynghoriad newydd yn cynnig gwneud Cymru gyfan yn barth perygl nitradau, ond byddai hynny'n ddull diog o weithredu o'i gymharu â'r dull wedi'i dargedu a ddefnyddir ar hyn o bryd. Bydd penderfyniad terfynol Llywodraeth Lafur Cymru yn un o'r profion cyntaf a fydd yn dangos a yw eu hagwedd at fiwrocratiaeth wedi newid mewn gwirionedd ynteu ai'r un hen stori fydd hi. A wnaiff y Dirprwy Weinidog gadarnhau y bydd ei Lywodraeth yn gwrthod dynodiadau NVZ newydd sy'n anghymesur â'r risgiau dan sylw ac a fyddai'n rhoi baich diangen ar ffermwyr?

Yn y pen draw, bydd llwyddiant yr adroddiad

depend on whether the Deputy Minister and his colleagues can deliver the results and, for that reason, I am concerned that the Deputy Minister will not accept amendment 4, which is designed to target delivery. It is clear that the farming industry needs to be given the freedom to make a full contribution to the Welsh economy. That is why the Welsh Conservatives have tabled our two amendments, which recognise that anything short of achieving the recommendations amounts to failure.

Llyr Huws Gruffydd: Hoffwn innau hefyd longyfarch Gareth Williams ar lunio'r adroddiad clir a chynhwysfawr hwn. Rwy'n sicr yn croesawu'r adroddiad a'i argymhellion, ac yn croesawu'r ffaith hefyd bod y Llywodraeth yn derbyn yr argymhellion i gyd, er, wrth gwrs, ei bod dim ond yn derbyn rhai mewn egwyddor neu yn rhannol.

Fel y dywedodd y Dirprwy Weinidog, mae'r adroddiad yn adeiladu ar waith y grŵp adolygu tâp coch a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru'n Un. Nid wyf am fynd ar ôl yr argymhellion unigol, oherwydd fy mod yn awyddus i edrych ar y darlun ehangach, ond croesawaf yn arbennig yr alwad i gael gwared ar unrhyw ddyblygu o safbwynt archwiliadau a hefyd y ffaith ein bod yn symud at y cysyniad o enill cydnabyddiaeth—*earned recognition*—a gobeithiaf y bydd hynny'n cael ei weithredu i'r graddau helaethaf posibl cyn gynted ag y bo modd. Mae fy nghyfeillion eisoes wedi cyfeirio at y rheol ar wahardd symud chwe diwrnod, sydd wedi gwasanaethu ei bwrpas, ac mae'r amser wedi dod i leihau'r baich sylweddol hwnnw. Felly hefyd y rheol tri diwrnod o ran cofrestru symudiadau gwartheg. Mae'n bryd i synnwyr cyffredin ddod o flaen *gold plating*.

Felly, er cymaint yw pwysigrwydd a gwerth pob un o'r 74 o argymhellion yn unigol, tybiaf mai'r effaith cyfunol y bydd y cyfan gyda'i gilydd yn ei gael fydd y cyfraniad pwysicaf. Mae'r holl ofynion rheoleiddiol sydd gennym erbyn hyn wedi creu diwylliant o ddrwgdybiaeth—neu, fel y dywed yr adroddiad, wedi creu diwylliant o ofn ymhlith ffermwyr, a hynny yn deillio, wrth gwrs, o gymhlethdod y 3,000 a mwy o

hwn yn dibynnu ar allu'r Dirprwy Weinidog a'i gydweithwyr i sicrhau canlyniadau ac, am y rheswm hwnnw, rwy'n poeni na fydd y Dirprwy Weinidog yn derbyn gwelliant 4, a luniwyd i dargedu hynny. Mae'n amlwg bod angen rhoi rhyddid i'r diwydiant ffermio wneud cyfraniad llawn i economi Cymru. Dyna pam mae'r Ceidwadwyr Cymreig wedi cyflwyno ein dau welliant, sy'n cydnabod y bydd unrhyw beth llai na chyflawni'r argymhellion yn fethiant.

Llyr Huws Gruffydd: May I also add my congratulations to Gareth Williams on drawing up this clear and comprehensive report? I certainly welcome the report and its recommendations, and welcome the fact that the Government accepts all the recommendations although, of course, it has only partially accepted some and only accepted others in principle.

As the Deputy Minister has said, the report builds on the work of the red tape review group that was established by the One Wales Government. I will not look at individual recommendations because I am eager to look at the bigger picture, but I particularly welcome the call to get rid of any duplication in terms of inspections and the fact that we are moving towards the concept of earned recognition. I hope that that will be implemented as widely as possible as soon as possible. My colleagues have already mentioned the six-day rule that has served its purpose and the time has come to reduce that significant burden. That is also true of the three-day rule for reporting the movements of cattle. It is now time for common sense to be put before gold plating.

Therefore, despite the importance of each and every one of the 74 recommendations, I would have thought that their collective effect will be the most important contribution of this work. All the regulatory requirements that we have at the moment have created a culture of suspicion—or, as the report says, have created a culture of fear among farmers, and that emanates, of course, from the complexities of the more than 3,000 pages of

dudalennau o reolau a rheoliadau sy'n taflu eu cysgod dros eu gwaith bob dydd.

Mae'r adroddiad hefyd yn ein hatgoffa bod y rheoleiddwyr yn gallu cyfrannu at y diwylliant hwnnw drwy ddyblygu a pheidio â rhannu gwybodaeth—sy'n ffactor elfennol yn hyn oll—a thrwy fabwysiadu dulliau gwahanol i'w gilydd a dehongli rheoliadau yn anghyson. Yn ogystal, mae honiadau o orymyrraeth, a hynny yn creu ofn ymysg ffermwyr ac amharodrwydd i ofyn am gyngor, rhag ofn y byddant yn cael eu targedu ag archwiliadau pellach. Felly, mae drwgdybiaeth. Yn anffodus, mae'r ddrwgdybiaeth honno'n cael ei dwysau gan bethau fel yr oedi ar gyhoeddiad yn ymwneud â mynd i'r afael â TB mewn gwartheg. Mae perthynas weithio gadarnhaol a thryloyw, wedi ei seilio ar barch ac ymddiriedaeth rhwng y Llywodraeth a'r diwydiant yn allweddol i symud yr agenda hon ymlaen. Dywedodd y Dirprwy Weinidog heddiw ei fod am weld newid *fundamental*, dyna oedd y gair a ddefnyddiodd, yn y ffordd rydym yn gwneud busnes. Os felly, rhaid i'r Llywodraeth gofio hynny wrth wneud penderfyniadau ehangach o safbwynt y diwydiant.

Mae'n deg dweud hefyd bod yr adroddiad yn llygad ei le wrth ddweud bod trosglwyddo'r cyfrifoldeb am iechyd anifeiliaid i Weinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy yn gwneud bywyd yn anoddach. Felly, rwy'n ailadrodd yr alwad i drosglwyddo'r cyfrifoldeb hwnnw yn ôl i'r portffolio amaeth er mwyn cysondeb, eglurder a synnwyr cyffredin. Mae'r holl haenau o reoliadau amgylcheddol rydym yn gwybod amdanynt wedi creu meddylfryd bod rhaid dewis rhwng cynhyrchu bwyd a chyflawni buddion amgylcheddol—cyfeiriodd y Dirprwy Weinidog at hynny wrth agor y ddadl hon. Fodd bynnag, mewn gwirionedd mae modd cyflawni'r ddau. Mae'n deg disgwyl bod y rheolau hynny'n rhesymol, yn gymesur ac yn ddealladwy. Mae rôl allweddol i'r corff amgylcheddol sengl, os neu phan ddaw hwnnw i fodolaeth, o safbwynt creu rhyngwyneb cryf rhwng y rheoleiddwyr amgylcheddol a'r diwydiant.

Mae cynllunio yn faes arall y gallwn ei

rules and regulations that cast a shadow over their daily work.

The report also reminds us that the regulators can contribute to that culture through duplication and a failure to share information—which is a fundamental factor in all of this—and by adopting inconsistent means of interpreting regulations. Also, there are claims of too much intervention, which creates fear among farmers and an unwillingness to ask for advice, less they be targeted with further inspections. Therefore, there is some suspicion. Unfortunately, that suspicion is intensified by things such as delays in the announcement on methods of dealing with bovine TB. A positive and transparent working relationship, based on respect and mutual trust, between the Government and the industry is crucial if we are to make progress on this agenda. The Deputy Minister has said today that he wants to fundamentally change the way in which we do business. If so, the Government has to bear that in mind when it comes to wider ranging decisions on the industry.

It is also fair to say that the report is spot on in saying that transferring responsibility for animal health to the Minister for Environment and Sustainable Development makes life more difficult. Therefore, I reiterate the demand that that responsibility be transferred back to the agriculture portfolio in order to ensure consistency, clarity and common sense. All of the layers of environmental regulation of which we are aware of have created a mindset that you have to choose between producing food and delivering environmental benefits—the Deputy Minister referred to that in opening this debate. However, in reality it is possible to achieve both things. It is fair to expect that those rules and regulations should be reasonable, commensurate and well understood. There is a crucial role for the single environmental body, if or when that comes into existence, in terms of creating that strong interface between the environmental regulators and the industry.

Planning is another area that I could go after

draffod, ac rwy'n synnu, yn ymateb y Llywodraeth, nad yw'n gweld bod cyfle yn y Bil cynllunio i fynd i'r afael â rhai o'r problemau sylfaenol sydd wedi eu nodi.

Mae'r adroddiad a'r Dirprwy Weinidog wedi cyfeirio at rôl allweddol y gwasanaeth cysylltwyr fferm, a pha mor bwysig yw buddsoddi o'r cychwyn mewn gwasanaethau er mwyn arbed costau, trafferthion a chamgymeriadau ymhellach i lawr y lein. Gyda hynny mewn golwg, rwyf wedi cael ar ddeall nad yw swyddogion y gwasanaeth hwn bellach yn cael gweithio gyda'r hwyr, sy'n achosi problemau ymarferol o ran mynychu cyfarfodydd a chysylltu â ffermwyr, sy'n un o nodweddion creiddiol y ddadl hon. Byddwn yn ddiolchgar pe gallech gadarnhau a yw hynny'n wir. Os felly, yng ngoleuni'r adroddiad hwn, a'ch sylwadau heddiw ynglŷn â phwysigrwydd y gwasanaeth, a allwch ddweud y bydd hynny'n newid?

Cewch ein cefnogaeth ni, Ddirprwy Weinidog, i wireddu'r argymhellion hyn. Rwy'n siŵr y bydd amaethwyr yn awyddus i chware rhan, ond y mae i'r Llywodraeth i roi arweiniad ac i arwain drwy esiampl i sicrhau bod pawb yn tynnu i'r un cyfeiriad i gael y maen i'r wal.

Janet Finch-Saunders: I welcome the 'Working Smarter' report, which was published in the aftermath of the commendable Macdonald report in England. There needs to be a change at the heart of the Assembly Government, away from a culture of box-ticking bureaucracy, so that we can deliver the best incomes on the ground for our farmers. There are definite signs of resurgence in the Welsh farming industry, with increasing demand for red meat, rising asset values and income levels. We are now the largest exporter of our fantastic Welsh lamb. However, there are still problems, such as the slow rate of improvement in the dairy sector as well as the rising cost of inputs, such as food, fertiliser and fuel.

Less regulation and better regulation is, therefore, as necessary as ever, yet this is not the first time that commitments have been made to reduce farming regulation by the Welsh Government. The report has

and I am surprised that, in its response, the Government does not identify an opportunity in the planning Bill to get to grips with some of the fundamental problems that have been identified.

The report and the Deputy Minister have also referred to the crucial role played by farm liaison officers, and that it is important to invest up front in services in order to save costs, difficulties and errors further down the line. With that in mind, I have been given to understand that officials of that service are now not allowed to work in the evenings, which is causing practical problems in terms of attending meetings and getting in touch with farmers, which is a core element of this debate. I would be pleased if you could confirm whether that is the case. If it is, in the light of this report and your comments on the importance of the service, can you tell us that that will change?

You will have our support, Deputy Minister, in realising these recommendations. I am sure that farmers will be eager to play their part, but it is up to you as a Government to give leadership and to lead by example so that everyone is moving in the same direction to achieve our aims.

Janet Finch-Saunders: Croesawaf adroddiad 'Hwyluso'r Drefn', a gyhoeddwyd yn dilyn adroddiad clodwiw Macdonald yn Lloegr. Mae angen newidiadau yng nghalon Llywodraeth Cymru, a symud oddi wrth y diwylliant biwrocraidd o dicio blychau, fel y gallwn sicrhau'r incwm gorau i'n ffermwyr. Mae arwyddion pendant o adfywiad yn y diwydiant ffermio yng Nghymru, gyda galw cynyddol am gig coch, a chynnydd mewn gwerth asedau ac incwm. Bellach, ni yw allforiwr mwyaf ein cig oen Cymreig gwych. Fodd bynnag, mae problemau o hyd, fel y ffaith bod y sector llaeth mor araf yn adfywio yn ogystal â'r cynnydd yng nghost bwyd, gwrtaith a thanwydd ac ati.

Felly, mae llai o reoleiddio a gwell rheoleiddio yr un mor bwysig ag erioed, ond nid dyma'r tro cyntaf i Lywodraeth Cymru ymrwymo i leihau rheoleiddio ym myd ffermio. Mae'r adroddiad wedi tynnu sylw at

highlighted numerous areas of weakness in the current agricultural policies of the Welsh Government. First, there is a failure to communicate effectively at all levels of the Welsh Government, as well as between the Government and farmers. My colleague the Member for North Wales has talked about the problems associated with the Glastir scheme and the movement of livestock. These are but two burdens facing our farmers, but their impact is demoralising. Quite simply, there is too much regulation and it is disproportionate in an industry that is so important to us in Wales. Guidance forms and records can run to more than 3,000 pages per annum for the average farmer, which is roughly equivalent to 12 paperback novels. Farming is primarily a business venture, albeit a unique category of business. The Welsh Government needs to better recognise this fact in the substance of its agricultural policies. This report goes some way towards highlighting that.

Given that 85% of Wales is rural, one third of the population lives in rural Wales and one in six people depends on these areas for work. We genuinely need to get the regulation of rural Wales right. Encumbering hard-working farmers, 74% of whom run their farms as family businesses, with 3,000 pages of rules and regulations annually is not a practice that would be tolerated in any other sphere of the business world. The hours saved by less regulation are hours that could be spent boosting the growth and potential of this £9 billion sector of the economy. Small changes made annually to farming regulations and the single application form need to be stopped, and it is time that all Welsh farmers felt they were listened to when they raise such concerns. That is not the case at the moment.

Swift implementation of recommendations, such as recommendation 14 of the report, that complete SFA 2 guidance should be sent to farmers only every other year, should and would go some way towards reducing the administrative burden on farmers. The report also highlights problems relating to electronic identification, particularly with regard to

nifer o feysydd gwan ym mholisiau amaethyddol presennol Llywodraeth Cymru. Yn gyntaf, mae diffyg cyfathrebu effeithiol ar bob lefel yn Llywodraeth Cymru, yn ogystal â rhwng y Llywodraeth a ffermwyr. Mae fy nghydweithiwr, yr Aelod dros Ogledd Cymru, wedi siarad am y problemau sy'n gysylltiedig â chynllun Glastir a symud da byw. Dim ond dau o'r beichiau sy'n wynebu ein ffermwyr yw'r rhain, ond mae eu heffaith yn ddigon i dorri'ch calon. Yn syml, mae gormod o reoleiddio ac mae'n anghymesur mewn diwydiant sydd mor bwysig i ni yng Nghymru. Gall ffurflenni canllaw a chofnodion gynnwys dros 3,000 o dudalennau i'r ffermwr cyffredin eu darllen bob blwyddyn, sy'n cyfateb yn fras i 12 o nofelau clawr meddal. Busnes yw ffermio yn bennaf, er ei fod yn gategori busnes unigryw. Mae angen i Lywodraeth Cymru roi rhagor o gydnabyddiaeth i'r ffaith hon yn sylwedd ei pholisiau amaethyddol. Mae'r adroddiad hwn yn gwneud cryn dipyn i danlinellu hynny.

O ystyried bod 85% o dir Cymru yn wledig, mae un rhan o dair o'r boblogaeth yn byw yng nghefn gwlad Cymru ac un o bob chwech o bobl yn dibynnu ar yr ardaloedd hyn am waith. Mae gwir angen inni reoleiddio Cymru wledig yn briodol. Mae ffermwyr gweithgar, yn cael eu llesteirio gan 3,000 o dudalennau o reolau a rheoliadau bob blwyddyn, ac mae 74% o'r rhain yn rhedeg eu busnes fel busnesau teuluol. Ni fyddai hyn yn cael ei oddef mewn unrhyw faes arall ym myd busnes. Mae'r oriau a fyddai'n cael eu harbed drwy lai o reoleiddio yn oriau y gellid eu treulio'n rhoi hwb i dwf a photensial y sector hwn o'r economi sydd werth £9 biliwn. Mae angen rhoi'r gorau i'r mân newidiadau a wneir yn flynyddol i reoliadau ffermio a'r ffurflen gais sengl, ac mae'n bryd i holl ffermwyr Cymru deimlo bod pobl yn gwrando arnynt pan fyddant yn mynegi pryderon o'r fath. Nid dyna sy'n digwydd ar hyn o bryd.

Gellid gwneud rhywfaint i leihau baich gweinyddol ffermwyr drwy weithredu argymhellion yn sydyn, fel argymhelliad 14 yr adroddiad, sef y dylid anfon canllawiau SFA 2 dim ond bob yn ail flwyddyn at ffermwyr. Mae'r adroddiad hefyd yn tynnu sylw at broblemau yn ymwneud â thagiâu electronig, yn enwedig yng nghyswllt defaid.

sheep. The system for sheep EID is widely seen as flawed and I call upon the Welsh Government to continue working with the UK Government to lobby the EC to simplify and review sheep EID legislation as outlined in recommendation 38, as many aspects of this regulation are proving completely unworkable for our farmers.

It should be noted that there is a general feeling among the farming industry that the track record of successive Welsh Governments on implementing regulatory reform, particularly in the sphere of agriculture, is deemed to be poor. Dylan Morgan of NFU Cymru, for example, has stated that he hopes that the Working Smarter programme will kickstart some of the recommendations of the previous review, which have not yet been implemented, and that he believes that the Welsh Government should look at some of the recommendations in the Macdonald report, which can, of course, be transposed to Wales. The report itself recognises deficiencies when it comes to implementation and consequently sets a strict timetable for carrying out its recommendations. I call upon the Welsh Government to rigorously monitor the progress of implementation in line with this timetable. That is why I support the amendment in the name of William Graham AM.

Finally, I reiterate my support for the principles of the 'Working Smarter' report in its entirety. We will work with you, provided you go some way towards implementing these recommendations and that they are not just words.

Andrew R.T. Davies: I welcome the opportunity to speak in this debate. It was good to hear that the Deputy Minister was in fine voice over the weekend supporting the Welsh rugby team in Ireland and wishing the final penalty to go over. I very much hope that he will be in fine voice supporting the recommendations of this report before us today, because if it is implemented it will have great potential to increase the output and efficiency of the rural economy. What we must do is ensure that the small and medium-sized businesses—because businesses is what

Mae'r system tagio electronig ar gyfer defaid yn cael ei hystyried yn un ddiffygiol yn gyffredinol ac rwy'n galw ar Lywodraeth Cymru i barhau i weithio gyda Llywodraeth y DU i lobio'r CE i symleiddio ac adolygu'r ddeddfwriaeth tagio electronig ar gyfer defaid fel yr amlinellir yn argymhelliad 38, gan fod llawer o agweddau ar y rheoliad hwn yn profi'n gwbl anymarferol i'n ffermwyr.

Dylid nodi bod teimlad cyffredinol ymysg y diwydiant ffermio mai record wael sydd gan Lywodraethau Cymru o ran rhoi diwygiadau rheoleiddio ar waith, yn enwedig ym maes amaethyddiaeth. Mae Dylan Morgan o NFU Cymru, er enghraifft, wedi datgan ei fod yn gobeithio y bydd rhaglen Hwyluso'r Drefn yn sbardun i rai o argymhellion yr adolygiad blaenorol, nad ydynt eto wedi eu rhoi ar waith, a'i fod yn credu y dylai Llywodraeth Cymru edrych ar rai o'r argymhellion yn adroddiad Macdonald a all, wrth gwrs, gael eu trosglwyddo i Gymru. Mae'r adroddiad ei hun yn cydnabod diffygion o ran gweithredu ac o ganlyniad mae'n gosod amserlen gaeth ar gyfer gweithredu ei argymhellion. Rwy'n galw ar Lywodraeth Cymru i fonitro hynt y gwaith o weithredu'r argymhellion yn unol â'r amserlen hon. Dyna pam rwy'n cefnogi'r gwelliant yn enw William Graham AC.

Yn olaf, rwyf am ailadrodd fy nghefnogaeth i egwyddorion adroddiad 'Hwyluso'r Gwaith' yn ei gyfanrwydd. Byddwn yn gweithio gyda chi, ar yr amod eich bod yn gwneud rhywfaint i weithredu'r argymhellion hyn ac i sicrhau nad geiriau yn unig ydynt.

Andrew R.T. Davies: Rwy'n croesawu'r cyfle i siarad yn y ddadl hon. Roedd yn dda clywed bod y Dirprwy Weinidog yn uchel ei gloch dros y penwythnos wrth gefnogi tîm rygbi Cymru yn erbyn Iwerddon ac yn dymuno i'r gic gosb derfynol gael ei throsi. Gobeithiaf yn fawr y bydd yr un mor uchel ei gloch yn cefnogi argymhellion yr adroddiad hwn ger ein bron heddiw, oherwydd os caiff ei weithredu, bydd cryn botensial iddo gynyddu cynnyrch ac effeithlonrwydd yr economi wledig. Mae'n rhaid inni sicrhau bod y busnesau bach a chanolig eu maint

farms are—have the best regulatory environment possible in which to operate. The report identifies that the impact of alleviating a great deal of the regulatory burden could be felt by some 40,000 holdings—40,000 businesses. As someone very closely aligned to the agriculture industry, I can fully recognise the MacSharry reports and reforms that came into agricultural support in the 1990s, the Fischler report and reforms that came in the late 1990s and early 2000s, and the Fischer Boel reforms that came in. Each one placed more and more regulatory burden on the agriculture industry, but they all set out to alleviate that regulatory burden.

5.00 p.m.

We are now at the stage of the opening gambit of the new common agricultural policy, which will run from 2014 through to the early 2020s. Hopefully, it is incumbent upon this Deputy Minister to ensure that, when those new proposals come forward, the regulatory burden is as light as possible. It is enlightening, reading the report, to find that 3,000 pages of regulatory documents arrive with farmers and farm businesses in a 12-month period and in excess of 50 Government agencies in some shape or form are involved with those businesses. It is worth remembering that, by and large, many of those businesses are family operations of one or two people; they do not have compliance officers or regulatory impact officers to assess all this paperwork that arrives on their desk. I fully accept that there is a need for accountability and transparency where public money is concerned, but it is important to remember that the environment that this regulation is being applied to is one of small businesses, very often with one or two people operating them. Those people spend the best part of their day in the great outdoors and the last thing that they need to do when they come in at night is spend another four or five hours dealing with regulation that, in essence, may not be relevant to the outcomes that the civil servant, the Government or the bureaucrats in Brussels were seeking. Regulation goes through so many different hands and connotations that change the shape of it, that,

hyn—oherwydd dyna beth yw ffermydd—yn gweithredu o fewn yr amgylchedd rheoleiddio gorau posibl. Mae'r adroddiad yn nodi y gallai lleddfu llawer iawn o'r baich rheoleiddio effeithio ar tua 40,000 o ddaliadau—40,000 o fusnesau. Fel rhywun sy'n agos iawn at y diwydiant amaethyddiaeth, gallaf gydnabod yn llawn adroddiadau a diwygiadau MacSharry a ddaeth i rym i gefnogi amaeth yn y 1990au, adroddiad a diwygiadau Fischler a ddaeth i rym yn hwyr yn y 1990au ac yn gynnar yn negawd cyntaf y ganrif hon, a diwygiadau Fischer Boel a ddaeth i rym. Ychwanegu at y baich rheoleiddio wnaeth pob un ohonynt, er mai bwriad pob un oedd lleddfu'r baich rheoleiddio hwnnw.

Rydym nawr ar ddechrau'r broses o gyflwyno'r polisi amaethyddol cyffredin newydd, a fydd yn weithredol rhwng 2014 a dechrau'r 2020au. Mae'n ddyletswydd ar y Dirprwy Weinidog i sicrhau, pan fydd y cynigion newydd yn cael eu cyflwyno, y bydd y baich rheoleiddio mor ysgafn ag y bo modd. Mae o gryn ddiddordeb canfod, wrth ddarllen yr adroddiad, fod hyd at 3,000 o dudalennau o ddogfennau rheoleiddio yn cyrraedd ffermwyr a busnesau fferm mewn cyfnod o 12 mis a bod mwy na 50 o asiantaethau'r Llywodraeth ar ryw ffurf neu'i gilydd yn ymgysylltu â'r busnesau hynny. Mae'n werth cofio mai busnesau teulu gydag un neu ddau o bobl yw llawer o'r busnesau hynny; nid oes ganddynt swyddogion cydymffurfio na swyddogion effaith rheoleiddiol i asesu'r holl waith papur hwn sy'n cyrraedd eu desg. Rwyf yn derbyn yn llwyr fod angen atebolrwydd a thryloywder lle mae arian cyhoeddus yn y cwestiwn, ond mae'n bwysig cofio mai busnesau bach yw'r amgylchedd lle mae'r rheoliad hwn yn cael ei gymhwyso, yn aml iawn gydag un neu ddau o bobl yn eu gweithredu. Maent yn treulio'r rhan fwyaf o'u diwrnod yn yr awyr agored a'r peth olaf y maent am ei wneud pan fyddant yn dod i mewn gyda'r nos yw treulio pedair neu bum awr arall yn ymdrin â rheoliad nad yw efallai, yn ei hanfod, yn berthnasol i'r canlyniadau roedd y gwas sifil, y Llywodraeth neu'r biwrocratiaid ym Mrwsel yn chwilio amdanynt. Mae rheoliadau yn mynd trwy gymaint o ddwylo a

by the time it reaches the farm office, it is completely unrecognisable from what it was when it originally started its journey in Brussels, London, Cardiff or wherever that might be. That is a point that the report picks up on quite clearly, and it says that the outcomes that are being sought are not always understood. If the Deputy Minister could drive that through with his civil servants, that would be greatly welcomed by the agricultural industry.

Thinking back to a sub-committee that I sat on in the third Assembly, which looked into Glastir—I think that the Deputy Minister sat on that sub-committee with me—the evidence that we took was that none of the documents sent out for farmers to read and to take on board had been customer tested, as it were. They had not been road tested to see whether they were user friendly and whether the jargon had been stripped out to the bare minimum, and that was something that had been recommended from a previous regulatory review, which had taken best practice from the Scottish Government on board. Despite the Government at that time indicating that that was how they were going to proceed, they never actually implemented that. Therefore, proofing of papers and making regulations user friendly would be a significant step towards lightning the regulatory burden.

It is vital that this does not just remain another report, but that it is driven forward and delivered. The report clearly identifies key gateways to success—2012, 2013, 2014—and, if the Deputy Minister and his officials pass through them, we can successfully conclude that that part of the report has been implemented.

I am concerned about the scale and shape of the Deputy Minister's department within the Government. It is entirely right that the First Minister should construct his Cabinet as he sees fit, but the report identifies that it is an anomaly that responsibility for animal health sits with the Minister for Environment and Sustainable Development, John Griffiths, but yet the regulatory side of things, such as cattle movement, sits in the business department. I hope that the Deputy Minister

newid ystyr sy'n newid ei siâp fel eu bod, erbyn iddynt gyrraedd swyddfa'r fferm, yn edrych yn hollol wahanol i'r hyn roeddent pan wnaethant ddechrau ar eu taith ym Mrwsel, Llundain, Caerdydd neu lle bynnag y gallai fod. Mae hynny'n bwynt y mae'r adroddiad yn tynnu sylw ato'n glir, ac mae'n dweud nad yw'r canlyniadau a geisir bob amser yn cael eu deall. Pe bai'r Dirprwy Weinidog yn gallu cael y maen i'r wal o ran hynny gyda'i weision sifil, byddai'n cael croeso mawr gan y diwydiant amaeth.

Wrth feddwl yn ôl i'r pwyllgor yr eisteddais arno yn y trydydd Cynulliad, a oedd yn ymchwilio i Glastir—rwyf yn meddwl bod y Dirprwy Weinidog yn eistedd ar y pwyllgor hwnnw gyda mi—y dystiolaeth a gawsom oedd nad oedd yr un o'r dogfennau a anfonwyd i ffermwyr i'w darllen a'u hystyried wedi cael eu profi gan y cwsmer, fel petai. Nid oeddent wedi eu rhoi ar brawf i weld a oedd y jargon wedi ei dynnu allan bron yn llwyr, sef rhywbeth a argymhellwyd gan adolygiad rheoleiddio blaenorol, a oedd wedi defnyddio arfer gorau Llywodraeth yr Alban. Er bod y Llywodraeth ar y pryd wedi nodi mai dyna oedd y ffordd roeddent am fynd ati, ni wnaethant ei weithredu mewn gwirionedd. Felly, byddai prawffdarllen papurau a gwneud rheoliadau yn haws i'w deall yn gam sylweddol tuag at ysgafnhau'r baich rheoleiddio.

Mae hefyd yn hanfodol nad yw'r adroddiad yn aros ar y silff, a'i fod yn cael ei hyrwyddo a'i weithredu. Mae'r adroddiad yn nodi'r pyrth allweddol i lwyddiant yn glir—2012, 2013, 2014—ac os bydd y Dirprwy Weinidog a'i swyddogion yn pasio drwyddynt, gallwn ddod i'r casgliad yn llwyddiannus fod y rhan hwnnw o'r adroddiad wedi ei roi ar waith.

Rwyf yn poeni am faint a siâp adran y Dirprwy Weinidog o fewn y Llywodraeth. Mae'n gwbl briodol fod y Prif Weinidog yn cynllunio ei Gabinet fel y gwêl yn dda, ond mae'r adroddiad yn nodi anghysondeb bod cyfrifoldeb am iechyd anifeiliaid yn eistedd gyda Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy, John Griffiths, tra bo'r ochr reoleiddio, fel symud gwartheg, yn eistedd gyda'r adran busnes. Gobeithio y bydd y Dirprwy Weinidog yn nodi'r broblem honno

will identify that problem and work across Government to resolve it.

Nick Ramsay: I agree with many of the points that have already been made in the debate. I also welcome the report; it is a good report. I know that the Deputy Minister is taking on board a number of the amendments that have been tabled, and I welcome that. Rather than our just noting the report, it deserves to be welcomed, because there are a number of recommendations that we all feel would benefit the farming industry.

The farming community will clearly benefit if all of these recommendations are implemented. The Deputy Minister has paid tribute to Gareth Williams for his role in assembling the document before us. I think that the Deputy Minister is accepting all 74 of the recommendations, which is an ambitious number to take on, but I know that the Deputy Minister does not shy away from being ambitious, from what I hear of him in committee and in the Chamber. As I have said before, I hope that you are successful in achieving what you say that you are trying to achieve, Deputy Minister.

I will look at some of the areas that the report highlights as areas of concern for the farming industry. Communication was one area that sprung out at me; a failure in communication has been identified at all levels of Government. I heard what you said, Alun, about farmers also having to buy in to this new arrangement. I do not disagree with you that farming needs to change as well, but when it comes to the issue of communication from Government, clearly, farmers have little control over that.

So, there is a very large role for you to drive change forward in that area. In terms of CAP regulation, which we talk about so often in the Chamber, it has been highlighted once again that, for too many farmers, it is a fog that they simply do not understand. Also, there is a lack of understanding about the changes to farm inspections and the penalties therewith. So, in many areas, this report is not just about things that need to change, but the need for greater understanding on behalf of the farming community. I very much hope

ac yn gweithio ar draws y Llywodraeth i'w datrys.

Nick Ramsay: Rwyf yn cytuno â llawer o'r pwyntiau a wnaed eisoes yn y ddadl. Rwyf hefyd yn croesawu'r adroddiad; mae'n adroddiad da. Gwn fod y Dirprwy Weinidog yn ystyried nifer o'r gwelliannau a gyflwynwyd, a chroesawaf hynny. Yn hytrach na'n bod ond yn nodi'r adroddiad, mae'n haeddu cael ei groesawu, gan fod nifer o argymhellion ynddo rydym i gyd yn teimlo a fyddai o fudd i'r diwydiant ffermio.

Bydd y gymuned ffermio yn amlwg ar ei hennill pe bai pob un o'r argymhellion hyn yn cael eu gweithredu. Mae'r Dirprwy Weinidog wedi talu teyrnged i Gareth Williams am gydosod y ddogfen ger ein bron. Rwyf yn meddwl bod y Dirprwy Weinidog yn derbyn pob un o'r 74 o argymhellion, sydd yn nifer uchelgeisiol i'w gweithredu, ond gwn nad yw'r Dirprwy Weinidog yn un am ofni bod yn uchelgeisiol, o glywed yr hyn y mae'n ei ddweud mewn pwyllgorau ac yn y Siambr. Fel y dywedais o'r blaen, rwyf yn gobeithio y byddwch yn llwyddiannus yn yr hyn y dywedwch eich bod yn ceisio ei gyflawni, Ddirprwy Weinidog.

Byddaf yn edrych ar rai o'r meysydd y mae'r adroddiad yn eu hamlygu sy'n achosi pryder i'r diwydiant ffermio. Roedd cyfathrebu yn un maes a'm tarodd; nodwyd methiant mewn cyfathrebu ar bob lefel o Lywodraeth. Clywais yr hyn a ddywedodd Alun am y ffaith bod ffermwyr hefyd yn gorfod bod yn gefnogol i'r trefniant newydd hwn. Nid wyf yn anghytuno â chi fod angen i ffermio newid hefyd, ond pan ddaw yn fater o gyfathrebu gan y Llywodraeth, nid oes gan ffermwyr, yn amlwg, fawr o reolaeth dros hynny.

Felly, mae rôl fawr iawn i chi o ran gyrru newid yn ei flaen yn y maes hwnnw. O ran rheoleiddio'r PAC, sy'n destun sgwrs mor aml yn y Siambr, cafodd ei amlygu unwaith eto fod gormod o ffermwyr yn y niwl o ran ei ddeall. Hefyd, mae diffyg dealltwriaeth am y newidiadau i arolygiadau fferm a'r cosbau sydd ynghlwm wrth hynny. Felly, mewn sawl maes, nid yw'r adroddiad hwn am y pethau sydd angen eu newid yn unig, ond am yr angen i feithrin gwell dealltwriaeth ar ran y gymuned ffermio. Gobeithiaf yn fawr y

that you will work hand in hand with farmers to ensure that the necessary improvements are made. We need a new way of working and I really hope that that is what we will get at the end of this. You said that anything less than the delivered outcomes will not measure up to the ambitious standards that you have set, so I very much hope that you will achieve what you want. Finally, as Llyr Huws Gruffydd so eloquently said earlier—he is clearly the best leadership candidate that Plaid Cymru has not had—it is time to put common sense before gold-plated regulation. I would certainly drink to that.

The Deputy Minister for Agriculture, Food, Fisheries and European Programmes (Alun Davies): I will not respond to that last comment.

I would like to thank Members for their generally kind remarks during this debate. This is an earnest and hard-hitting report. We commissioned an external independent chair to lead this process because we felt that we needed someone who was going to look at the relationship between the industry and Government as a single whole system and not simply look at different parts of it or come at it from a particular perspective.

In terms of responding to the debate, I will answer a few questions from Members first before I make some wider concluding remarks. As regards animal welfare and animal health issues, I met the Minister earlier today to have some preliminary discussions about how we take these matters forward. We will be meeting again to deliver the recommendations that are contained in this report and we will bring further information to the Chamber on how we intend to do that. You have that from me this afternoon.

In terms of the direct questions on the farm liaison service, we will continue to work in the way that we do today and we will continue to seek additional and new ways of delivering services, rather than cutting back services that are already delivered.

byddwch yn gweithio law yn llaw â ffermwyr er mwyn sicrhau bod y gwelliannau angenrheidiol yn cael eu gwneud. Mae angen ffordd newydd o weithio arnom ac rwy'n gobeithio mai dyna beth a gawn ar ddiwedd hyn. Rydych wedi dweud na fydd unrhyw beth sy'n llai na'r canlyniadau a gyflwynir yn cyrraedd nod y safonau uchelgeisiol a bennwyd gennych, felly rwy'n gobeithio'n fawr y byddwch yn cyflawni'r hyn rydych ei eisiau. Yn olaf, fel y dywedodd Llyr Huws Gruffydd mor huawdl gynnu—mae'n amlwg mai ef yw'r ymgeisydd gorau am yr arweinyddiaeth na chafodd Plaid Cymru—mae'n amser rhoi synnwyr cyffredin cyn rheoleiddio caboledig. Byddwn yn sicr yn cynnig llwnc destun i hynny.

Y Dirprwy Weinidog Amaethyddiaeth, Bwyd, Pysgodfeydd a Rhaglenni Ewropeaidd (Alun Davies): Nid wyf am ymateb i'r sylw diwethaf hwnnw.

Hoffwn ddiolch i'r Aelodau am eu sylwadau yn ystod y ddadl hon, a oedd yn garedig ar y cyfan. Mae hwn yn adroddiad o ddifrif a thrawiadol. Gwnaethom gomisiynu cadeirydd annibynnol allanol i arwain y broses hon am ein bod yn teimlo bod angen rhywun a fyddai'n edrych ar y berthynas rhwng y diwydiant a'r Llywodraeth fel system sengl gyfan, ac na fyddai ond yn edrych ar wahanol rannau ohoni neu'n dod at y pwnc o safbwynt penodol.

O ran ymateb i'r ddadl, byddaf yn ateb rhai cwestiynau gan yr Aelodau yn gyntaf cyn gwneud ambell sylw ehangach i gloi. O ran materion lles anifeiliaid ac iechyd anifeiliaid, cyfarfûm â'r Gweinidog yn gynharach heddiw i gael rhywfaint o drafodaethau rhagarweiniol am sut y byddwn yn mynd â'r materion hyn yn eu blaen. Byddwn yn cyfarfod eto i gyflawni'r argymhellion yn yr adroddiad hwn, ac yn cyflwyno rhagor o wybodaeth i'r Siambr am sut rydym yn bwriadu gwneud hynny. Mae gennych hynny oddi wrthyf y prynhawn yma.

O ran y cwestiynau uniongyrchol ar y gwasanaeth cysylltwyr fferm, byddwn yn parhau i weithio yn y ffordd rydym yn ei wneud heddiw a byddwn yn parhau i chwilio am ffyrdd ychwanegol a newydd o ddarparu gwasanaethau, yn hytrach na thorri ar y

In terms of the nitrate-vulnerable zones, Members will be aware that the consultation closes on 16 March and Members are able to take part in that consultation. We are basing the consultation on the latest evidence and data that we have from the Environment Agency on nitrate pollution in Wales.

I will say a few words on Glastir. I am aware of Members' interest in this matter. Glastir is an ambitious programme that is an exemplar of its kind across the whole of Europe. People have said—[*Interruption.*] This has been consulted upon over a number of years. My predecessor held a first consultation—[*Interruption.*]

The Deputy Presiding Officer: Order. Please, the Deputy Minister is making a very careful response to an excellent debate and I do not want him disturbed by comments from Members who are in a sedentary position at the moment.

Alun Davies: The first consultation on this was held between 2007 and 2008, and a second consultation was held after its launch in May 2009. Two stakeholder groups worked on this for over a year. We have also seen the Rees Roberts review, providing further recommendation of further changes to this programme. I will announce later this month how I intend to take forward Glastir. Let me say this: I will take decisions on this over the coming months, I will listen to what people have to say and I will listen to the industry, to farmers and to the whole community. I will listen, I will decide and I will come back to this Chamber. I will make a statement on this matter before the end of February and I will come back to this Chamber and make a further statement in the early summer on all these matters. I would invite Members who have been actively contributing to this debate over the last few minutes to take part in that process and I would welcome their comments then.

In conclusion, this is not a report that will

gwasanaethau a ddarperir eisoes.

O ran y parthau sy'n agored i niwed gan nitradau, bydd yr Aelodau yn gwybod bod yr ymgynghoriad yn dod i ben ar 16 Mawrth ac y byddant yn gallu cymryd rhan ynddo. Rydym yn seilio'r ymgynghoriad ar y dystiolaeth a'r data diweddaraf sydd gennym gan Asiantaeth yr Amgylchedd ar lygredd nitrad yng Nghymru.

Byddaf yn dweud ychydig o eiriau am Glastir. Gwn am ddi-ddordeb yr Aelodau yn y mater hwn. Mae Glastir yn rhaglen uchelgeisiol sy'n batrwm o'i math ledled Ewrop. Mae pobl wedi dweud—[*Torri ar draws.*] Mae hyn wedi bod yn destun ymgynghoriad ers blynnyddoedd lawer. Cynhaliodd fy rhagflaenydd ymgynghoriad cyntaf—[*Torri ar draws.*]

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Os gwelwch yn dda, mae'r Dirprwy Weinidog yn ymateb yn ofalus iawn i ddadl ragorol ac nid wyf am i Aelodau sy'n eistedd ar y funud wneud sylwadau sy'n tarfu arno.

Alun Davies: Cynhaliwyd yr ymgynghoriad cyntaf rhwng 2007 a 2008, a chynhaliwyd ail ymgynghoriad ar ôl ei lansio ym mis Mai 2009. Gweithiodd dau grŵp o randdeiliaid ar hyn am dros flwyddyn. Rydym hefyd wedi gweld adolygiad Rees Roberts, sy'n argymhell newidiadau pellach i'r rhaglen hon. Byddaf yn cyhoeddi yn ddiweddarach yn y mis sut rwyf yn bwriadu mynd â Glastir yn ei flaen. Gadewch imi ddweud hyn: byddaf yn penderfynu ar hyn dros y misoedd nesaf, byddaf yn gwrando ar yr hyn sydd gan bobl i'w ddweud a byddaf yn gwrando ar y diwydiant, ar ffermwyr ac ar y gymuned gyfan. Byddaf yn gwrando, byddaf yn penderfynu a byddaf yn dod yn ôl i'r Siambr hon. Byddaf yn gwneud datganiad ar y mater hwn cyn diwedd mis Chwefror a byddaf yn dod yn ôl i'r Siambr hon ac yn gwneud datganiad arall yn gynnar yn yr haf am yr holl faterion hyn. Rwyf yn gwahodd Aelodau a fu'n cyfrannu'n ddiwyd i'r ddadl hon yn y munudau diwethaf i gymryd rhan yn y broses honno, a byddwn yn croesawu eu sylwadau yr adeg honno.

I gloi, nid adroddiad a fydd yn hel llwch yw

simply sit and gather dust. This is a journey that I hope we will go on in partnership with the whole of the farming community in Wales. We commissioned an independent adviser on this in order to help us re-engineer, redefine and reconfigure our relationship with the industry and with the community. This report makes difficult and uncomfortable reading for many people. It will determine and define the way that we go forward. Andrew R.T. Davies was right—[ASSEMBLY MEMBERS: ‘Oh.’]

The Deputy Presiding Officer: Order. It hardly encourages Ministers to agree with Members of the opposition if they hoot when they say that they agree with them. Please calm down.

Alun Davies: He was right that this Government has a strong focus on the business of agriculture. It was this Government that placed agriculture centre stage in its business and enterprise department. This Government has a strong commitment to the profitability of agriculture and the prosperity of rural Wales. This report helps define a way forward for us to achieve that.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 1. Is there any objection? I see that there is not. In accordance with Standing Order No. 12.36, I therefore declare amendment 1 agreed.

*Derbyniwyd gwelliant 1.
Amendment 1 agreed.*

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 2. Is there any objection? I see that there is not. In accordance with Standing Order No. 12.36, I therefore declare amendment 2 agreed.

*Derbyniwyd gwelliant 2.
Amendment 2 agreed.*

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 3. Is there any objection? I see that there is. Therefore, all further voting on this item will be deferred until voting time.

hwn. Mae hon yn daith rwyf yn gobeithio y byddwn yn mynd arni mewn partneriaeth â'r holl gymuned ffermio yng Nghymru. Rydym wedi comisiynu ymgynghorydd annibynnol ar hyn er mwyn ein helpu i ail-lunio, ailddiffinio ac ad-drefnu ein perthynas gyda'r diwydiant a chyda'r gymuned. Mae'r adroddiad hwn yn peri anhawster ac anesmwythyd i lawer o bobl. Bydd yn pennu ac yn diffinio'r ffordd ymlaen y byddwn yn ei dilyn. Roedd Andrew R.T. Davies yn llygad ei le—[AELODAU CYNULLIAD: ‘O.’]

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Go brin fod Gweinidogion yn cael eu hannog i gytuno ag Aelodau'r wrthblaid os ydynt yn clochdar pan fyddant yn dweud eu bod yn cytuno â hwy. Peidiwch â chynhyrfu, os gwelwch yn dda.

Alun Davies: Roedd yn llygad ei le bod gan y Llywodraeth hon ffocws cryf ar amaethyddiaeth. Y Llywodraeth hon a wnaeth amaeth yn ganolbwynt yn ei hadran busnes a menter. Mae gan y Llywodraeth hon ymrwymiad cryf i broffidioldeb amaethyddiaeth a ffyniant Cymru wledig. Mae'r adroddiad hwn yn helpu i ddiffinio ffordd ymlaen fel y gallwn gyflawni hynny.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn gwelliant 1. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, felly, rwyf yn datgan bod gwelliant 1 wedi'i gytuno.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn gwelliant 2. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, felly, datganaf fod gwelliant 2 wedi ei gytuno.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn gwelliant 3. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, bydd pob pleidlais arall ar yr eitem hon yn cael ei gohirio tan y cyfnod pleidleisio.

Voting time now follows. Do three Members wish for the bell to be rung? I see that they do not, so we will move straight to voting time.

Bydd y cyfnod pleidleisio yn dilyn yn awr. A oes tri Aelod yn dymuno i'r gloch gael ei chanu? Gwelaf nad oes. Felly, symudwn yn syth at y cyfnod pleidleisio.

*Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.
Voting deferred until voting time.*

Cyfnod Pleidleisio Voting Time

*Gwelliant 3 i NDM4908: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 38.
Amendment 3 to NDM4908: For 18, Abstain 0, Against 38.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
James, Julie
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Whittle, Lindsay

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 4 i NDM4908: O blaid 47, Ymatal 0, Yn erbyn 9.
Amendment 4 to NDM4908: For 47, Abstain 0, Against 9.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Andrew R.T
Davies, Alun
Davies, Byron
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Julie
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce
Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 5 i NDM4908: O blaid 5, Ymatal 13, Yn erbyn 38.
Amendment 5 to NDM4908: For 5, Abstain 13, Against 38.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Black, Peter
Parrott, Eluned
Powell, William
Roberts, Aled
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Davies, Jocelyn
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Gruffydd, Llyr Huws
Jones, Alun Ffred
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Whittle, Lindsay

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn

Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
James, Julie
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Whittle, Lindsay

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.

Gwelliant 6 i NDM4908: O blaid 54, Ymatal 0, Yn erbyn 2.
Amendment 6 to NDM4908: For 54, Abstain 0, Against 2.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Whittle, Lindsay

Davies, Andrew R.T.
 Davies, Alun
 Davies, Byron
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Gething, Vaughan
 Graham, William
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 Isherwood, Mark
 James, Julie
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Millar, Darren
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Price, Gwyn R.
 Ramsay, Nick
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 7 i NDM4908: O blaid 18, Ymatal 7, Yn erbyn 31.
Amendment 7 to NDM4908: For 18, Abstain 7, Against 31.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan

Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Williams, Kirsty

Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce
 Whittle, Lindsay

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
 The following Members abstained:

Davies, Jocelyn
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Gruffydd, Llyr Huws
 Jones, Ieuan Wyn
 Jones, Elin
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon

Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.

Cynnig NDM4908 fel y'i diwygiwyd:

Motion NDM4908 as amended:

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn cydnabod cyfraniad nifer o athrawon ac arweinwyr ysgol nodedig yng Nghymru fel sbardun allweddol i weddnewid perfformiad ysgolion.

1. Recognises the contribution made by the many outstanding school teachers and leaders in Wales as a key driver in transforming school performance.

2. Yn nodi â phryder yr asesiad yn Adroddiad Blynyddol 2010/11 Estyn bod 'gostyngiad sylweddol' yn nifer yr enghreifftiau o ddysgu 'ardderchog' neu 'rhagorol' a ganfuwyd.

2. Notes with concern the assessment in Estyn's Annual Report 2010/11 that 'there has been a significant drop in the proportion of "excellent" or "outstanding" teaching being identified.'

3. Yn croesawu'r camau a gymerwyd i gyflwyno Gradd Meistr mewn Ymarfer Addysgol o'r hydref hwn ymlaen, a'r ffaith bod safonau proffesiynol newydd ar gyfer athrawon, gan gynnwys gofynion o ran llythrennedd a rhifedd, wedi'u cyflwyno, ynghyd â'r rheoliadau rheoli perfformiad newydd ar gyfer athrawon a phenaethiaid.

3. Welcomes the steps taken to introduce a Master's in Educational Practice from this autumn, the introduction of new professional standards for teachers including literacy and numeracy requirements, and the new performance management regulations for teachers and headteachers.

4. *Yn galw ar Lywodraeth Cymru i wneud gwaith pellach ar adnabod a gwerthuso amrywiadau mewn safonau addysgu ledled Cymru a blaenoriaethu camau gweithredu i fynd i'r afael ag unrhyw bryderon yn unol â hynny.*

4. *Calls on the Welsh Government to further identify and evaluate variations in teaching standards across Wales and prioritise actions to address any concerns accordingly.*

5. *Yn galw ar Lywodraeth Cymru i sicrhau bod dilysu a monitro'r cymhwyster gradd Meistr yn cael ei wneud yn unol â'r safonau rhyngwladol uchaf.*

5. *Calls on the Welsh Government to ensure that the validation and monitoring of the Master's qualification is conducted according to the highest international standards.*

*Cynnig NDM4908 fel y'i diwygiwyd: O blaid 56, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Motion NDM4908 as amended: For 56, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Julie
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.

Ramsay, Nick
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Whittle, Lindsay
 Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y cynnig NDM4908 fel y'i diwygiwyd.
 Motion NDM4908 as amended agreed.*

*Gwelliant 3 i NDM4907: O blaid 27, Ymatal 0, Yn erbyn 29.
 Amendment 3 to NDM4907: For 27, Abstain 0, Against 29.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Jocelyn
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Graham, William
 Gruffydd, Llyr Huws
 Isherwood, Mark
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Millar, Darren
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Whittle, Lindsay
 Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

*Gwelliant 4 i NDM4907: O blaid 27, Ymatal 0, Yn erbyn 29.
 Amendment 4 to NDM4907: For 27, Abstain 0, Against 29.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick

Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Jocelyn
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Graham, William
 Gruffydd, Llyr Huws
 Isherwood, Mark
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Millar, Darren
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Whittle, Lindsay
 Williams, Kirsty

Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

*Gwelliant 5 i NDM4907: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 37.
 Amendment 5 to NDM4907: For 18, Abstain 0, Against 37.*

5.15 p.m.

*Gwelliant 5 i NDM4907: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 37.
 Amendment 5 to NDM4907: For 18, Abstain 0, Against 37.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniwi, Mick
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane

James, Julie
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Whittle, Lindsay

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

NDM4907 fel y'i diwygiwyd

NDM4907 as amended

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

*To propose that the National Assembly for
 Wales:*

*Yn croesawu 'Hwyluso'r Drefn—Adroddiad
 o argymhellion i Lywodraeth Cymru ar well
 rheoleiddio ym maes Ffermio'.*

*Welcomes 'Working Smarter—A report of
 recommendations to the Welsh Government
 on better regulation in Farming'.*

*Yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyhoeddi'n
 rheolaidd y wybodaeth ddiweddaraf am ei
 chynnydd at gyflawni pob un o'r 74 o
 argymhellion yn unol â'r amserlenni ym
 mharagraff 17.1 o'r Adroddiad.*

*Calls on the Welsh Government to publish
 regular updates on its progress toward
 meeting each of the 74 recommendations
 within the timescales set out in paragraph
 17.1 of the Report.*

*Cynnig NDM4907: O blaid 56, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
 Motion NDM4907: For 56, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick
 Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Burns, Angela
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Drakeford, Mark
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Evans, Rebecca

Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Julie
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Whittle, Lindsay
Williams, Kirsty

Derbyniwyd y cynnig.

Motion agreed.

The Deputy Presiding Officer: That **Y Dirprwy Lywydd:** Daw hynny â
concludes today's proceedings. thrafodion heddiw i ben.

Daeth y cyfarfod i ben am 5.15 p.m.

The meeting ended at 5.15 p.m.

Aelodau a'u Pleidiau

Members and their Parties

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
Antoniw, Mick (Llafur – Labour)
Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
Chapman, Christine (Llafur – Labour)
Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
Davies, Alun (Llafur – Labour)
Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Davies, Byron (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)

Davies, Keith (Llafur – Labour)
 Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Suzy (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Drakeford, Mark (Llafur – Labour)
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Evans, Rebecca (Llafur – Labour)
 Finch-Saunders, Janet (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 George, Russell (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gething, Vaughan (Llafur – Labour)
 Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gregory, Janice (Llafur – Labour)
 Griffiths, John (Llafur – Labour)
 Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
 Gruffydd, Llyr Huws (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Hart, Edwina (Llafur – Labour)
 Hedges, Mike (Llafur – Labour)
 Hutt, Jane (Llafur – Labour)
 Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 James, Julie (Llafur – Labour)
 Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ann (Llafur – Labour)
 Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
 Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Lewis, Huw (Llafur – Labour)
 Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
 Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Morgan, Julie (Llafur – Labour)
 Neagle, Lynne (Llafur – Labour)
 Powell, William (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Price, Gwyn R. (Llafur – Labour)
 Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Rathbone, Jenny (Llafur – Labour)
 Rees, David (Llafur – Labour)
 Sandbach, Antoinette (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
 Skates, Kenneth (Llafur – Labour)
 Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
 Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Thomas, Simon (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Watson, Joyce (Llafur – Labour)
 Whittle, Lindsay (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)